

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE BRNO, V.V.I.

PRAVĚK

SUPPLEMENTUM

31

Marek Novák

**OPEVNĚNÉ VÝŠINNÉ SÍDLIŠTĚ NA „MALÉM
CHLUMU“ U KRHOVA A JEHO ZÁZEMÍ V POZDNÍ
DOBĚ BRONZOVÉ A V DOBĚ HALŠTATSKÉ**

**FORTIFIED HILLTOP SETTLEMENT KRHOV
„MALÝ CHLUM“ AND ITS HINTERLAND IN THE LATE
BRONZE AGE AND HALLSTATT PERIOD**

s příspěvky Jarmily Bíškové, Hany Nohálové a Jana Petříka

BRNO 2015

Vydání této publikace bylo financováno Jihomoravským krajem.

Obr. 1: 3D model lokality Krhov „Malý Chlum“, pohled od jihozápadu (podklad ČÚZK).

Fig. 1: 3D model of the site named Krhov “Malý Chlum”, view from the south-west (map materials by the State Administration of Land Surveying and Cadastre).

Rediguje Andrea Matějčková

Recenzenti: Mgr. Martin Golec, PhD.

Mgr. Klára Šabatová, PhD.

© Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

ISBN 978-80-86399-40-9

ISSN 1804-5731

OBSAH – CONTENT

1. ÚVOD.....	5
2. ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ZPRACOVÁVANÝCH LOKALITÁCH	6
2.1. GEOGRAFICKÁ POLOHA	6
2.2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY A ZDROJE NEROSTNÝCH SUROVIN	6
2.3. POPIS ARCHEOLOGICKÝCH LOKALIT	10
2.3.1. Krhov „Malý Chlum“	10
2.3.2. Obora „Pod Chlumem“	13
2.3.3. Bořitov „Velký Chlum“	13
3. METODIKA PRŮZKUMU LOKALIT A SBĚRU DAT	14
3.1. TERÉNNÍ PROSPEKCE	14
3.2. KRITIKA PRAMENŮ	17
3.3. DESKRIKCE MATERIÁLU.....	23
3.3.1. Keramika	23
3.3.2. Mazanice	34
4. HISTORIE ZKOUMÁNÍ LOKALIT	34
4.1. PŘEHLED BADATELSKÝCH AKTIVIT.....	34
4.1.1. Počátky bádání.....	34
4.1.2. Výzkum v roce 1932.....	35
4.1.3. Výzkumy a objevy v 70. letech	35
4.1.4. Sondáž 1982–1985.....	36
4.2. PODROBNÝ POPIS A INTERPRETACE TERÉNNÍCH SITUACÍ.....	38
4.2.1. Krhov „Malý Chlum“ - sonda na severním okraji (1982)	38
4.2.2. Krhov „Malý Chlum“ - sonda na jižním okraji (1982–85).....	38
4.2.3. Obora „Pod Chlumem“ - objekty 1–4.....	48
5. ANALÝZA KERAMIKY	52
5.1. KRHOV „MALÝ CHLUM“	52
5.1.1. Horizont I (eneolit)	52
5.1.2. Horizont II (Ha B2–3 až Ha C).....	52
5.1.3. Horizont III (Ha D)	60
5.1.4. Obtížně datovatelná keramika (Ha B–Ha D).....	66
5.1.5. Stratifikovaná keramika	68
5.2. OBORA „POD CHLUMEM“	78
5.2.1. Analýza souboru z objektů 1–4	78
5.2.2. Horizont I (paleolit)	79
5.2.3. Horizont II (pozdní eneolit).....	79
5.2.4. Horizont III (Ha D)	79
6. ANALÝZA OSTATNÍCH SLOŽEK INVENTÁŘE	90
6.1. KOVOVÁ INDUSTRIE	90
6.1.1. Bronzové artefakty	90
6.1.2. Železné artefakty.....	92

6.2. KAMENNÁ INDUSTRIE.....	94
6.2.1. Štípaná industrie.....	94
6.2.2. Brousky.....	94
6.2.3. Drtiče/hladidla.....	94
6.2.4. Sekerky/sekeromlaty.....	95
6.2.5. Přeslen.....	95
6.2.6. Železná ruda (J. Petřík).....	95
6.3. MAZANICE.....	95
6.4. MALAKOFAUNA (J. BÍŠKOVÁ).....	98
6.5. OSTEOLOGICKÝ MATERIÁL (H. NOHÁLOVÁ).....	100
7. LOKALITY V KONTEXTU POZDNĚ BRONZOVÉHO A HALŠTATSKÉHO OSÍDLENÍ REGIONU MALÉ HANÉ.....	105
7.1. POZDNÍ DOBA BRONZOVÁ.....	105
7.2. DOBA HALŠTATSKÁ.....	106
8. SHRNUTÍ POZNATKŮ O ZKOUMANÝCH LOKALITÁCH.....	108
9. BIBLIOGRAFICKÉ ZKRATKY.....	111
10. POUŽITÉ ZDROJE.....	112
10.1. PRAMENY.....	112
10.2. LITERATURA.....	112
10.3. ELEKTRONICKÉ ZDROJE.....	119
11. FORTIFIED HILLTOP SETTLEMENT KRHOV “MALÝ CHLUM” AND ITS HINTERLAND IN THE LATE BRONZE AGE AND HALLSTATT PERIOD.....	120
KRESEBNÉ TABULKY NÁLEZŮ.....	124

1. ÚVOD

Poznatky o výšinných lokalitách mladšího pravěku pocházejí často ze starších výzkumů, z nichž valná většina zůstává nezpracována. Výšinné lokality nejsou na rozdíl od těch nížinných tak často postiženy nutností záchranných výzkumů, tudíž šance získat moderním výzkumem nové informace je u nich mnohem menší. Domnívám se proto, že i přes jistá úskalí a omezení, jež automaticky vyplývají z práce se starším materiálem, můžeme pečlivou revizí těchto celků nedestruktivním způsobem přispět k lepšímu poznání především hmotné kultury tohoto typu sídlišť, na který je pak možné navázat další badatelské aktivity. Předkládaná práce je přepracovanou a doplněnou verzí autorovy diplomové práce, dokončené v roce 2014 na FF MU v Brně. Jejím cílem je především vyhodnocení kompletního nálezového souboru z opevněného výšinného sídliště Krhov „Malý Chlum“ a blízkého nížinného sídliště Obora „Pod Chlumem“. Rád bych na tomto místě poděkoval Antonínu Štrofovi za jeho vřelý a ochotný přístup a za možnost zpracovat obě lokality, jež prozkoumal a které jsou zejména pro poznání doby halštatské na Malé Hané klíčové.

V práci je přednostně používán termín *opevněné výšinné sídliště* nahrazující častěji používaný termín *hradisko/hradiště*. Pod tímto pojmem chápu v souladu s terminologií Zdeňka Smrže (1991, 63; 1992, 101–102), akceptovanou rovněž například Davidem Parmou (1998a; 1998b; 2001), každou lokalitu, která je oproti okolnímu terénu ze tří stran náhle převýšena minimálně o 20–30 m, s doklady osídlení jedné či více kultur a s dosud v terénu patrným zaniklým opevněním (SMRŽ 1992, 101–102), pro který je preferován termín *valová destrukce (val)*, na rozdíl od termínu *násep*, který představuje samostatný prvek pasivní obrany.

Dále je třeba si na úvod zrekapitulovat chronologii moravské větve kultury lužických popelnicových polí (dále jen KLPP). V této práci je akceptováno dělení A. Štrofa, který KLPP, jež je analogická k názvu kultura středodunajských popelnicových polí, rozdělil na tři základní fáze: lužickou (Br D–Ha A1), slezskou (Ha A2 až Ha B2–3) a platěnickou fázi (Ha C–Ha D; ŠTROF 1993a, 312). Pro jemnější členění keramiky jsou dále používány jednotlivé stupně periodizace Jindry Nekvasila (1987, 257), založené na obecných trendech a charakteristické výzdobě keramiky (PARMA 2001, 8), kombinované s periodizací Paula Reineckeho a Hermanna Müller-Karpeho (ŘÍHOVSKÝ 1993, Abb. 1).

Pokud není uvedeno jinak, je tvůrcem všech grafických vyobrazení autor.

Obr. 2: jižní svah Malého Chlumu s terasovitými úpravami, bílá linie označuje přibližné místo budoucí jižní sondy, střecha patří dřevěné budově využité při sondáži jako výzkumná základna (letecké foto).

Fig. 2: southern slope of Malý Chlum with terrace-like landscaping; the white line denotes the approximate location of the southern trench; the roof belongs to a wooden building used during the survey as a “research station” (aerial photo).

2. ZÁKLADNÍ ÚDAJE O ZPRACOVÁVANÝCH LOKALITÁCH

2.1. GEOGRAFICKÁ POLOHA

Obce Krhov a Obora leží na západní Moravě v jižní části Malé Hané, která zabírá severní část Boskovické brázdy (obr. 3 B; DEMEK – MACKOVČIN edd. 2006, 283). Mezi obcemi Krhov a Bořitov vystupují z roviny Malé Hané dva výrazné pahorky zvané Chlумы, vzdálené od sebe asi 1 km vzdušnou čarou. Severněji položený komolý na katastru obce Krhov se jmenuje Malý (dříve Holý, Starý) Chlum (488,6 m)¹, jižnější špičatý na katastru obce Bořitov se i přes svou menší nadmořskou výšku (463,4 m) nazývá Velký² (dříve Zalesněný) Chlum (DEMEK – MACKOVČIN edd. 2006, 286, 481). Výšinná lokalita Krhov „Malý Chlum“ (dále jen Krhov) je nejlépe přístupná z osady Huť Sv. Antonie³, ležící zhruba 500 m jihovýchodně pod úpatím Malého Chlumu. Asi 300 m na SZ od této osady, na katastru obce Obora, leží i sídlištní lokalita Obora „Pod Chlumentem“ (dále jen Obora). Nejde však o místní traťový název, lokalita tak byla nazvána při výzkumu v 70. letech vzhledem k její lokalizaci pod výšinným sídlištěm.

2.2. PŘÍRODNÍ PODMÍNKY A ZDROJE NEROSTNÝCH SUROVIN

Malý i Velký Chlum patří do geomorfologického okrsku Krhovský hřbet, který tvoří jihovýchodní okraj Malé Hané a plynule navazuje na východní okraj Lysické sníženiny (DEMEK – MACKOVČIN edd. 2006, 250). Oba Chlумы představují denudační reliкty původně rozsáhlejší sedimentární výplně Blanenského prolomu a lze je považovat za typický svědecký vrch⁴ (Velký Chlum) a stolovou horu (Malý Chlum; HRÁDEK 2008, 25).

Chlумы představují ostrůvky křídových hornin, které vznikly na okrajích České křídové pánve mocnou denudací a erozí vodních toků (DVOŘÁK 1951, 1). Nejstaršími horninami, patrně letovického krystalinika, zde jsou především fylity, svory, pararuly, amfibolity a serpentinity. Podloží křídových sedimentů je tvořeno uloženinami boskovické brázdy spodnopermského stáří, které jsou zastoupeny červenohnědými arkózovými pískovci až slepenci říčního a jezerního původu (MANDLÍKOVÁ 2013, 18). Na tyto spodnopermské pískovce transgredují křídové usazeniny cenomanu (perucko-korytanské souvrství) a spodního a středního turonu (bělohorské souvrství; PEK – DEMEK 1997, 67). Geologické poměry se dají nejlépe studovat na východní straně Malého Chlumu, v prostoru bývalého stěnového lomu. Na bázi profilu (viz MANDLÍKOVÁ 2013, příloha č. 12) se nachází nejhrubší pískovec, směrem do nadloží dochází k jeho zjemňování a zároveň přibývá glaukonitu a limonitu (MANDLÍKOVÁ 2013, 21). Nadloží pískovců pak tvoří mořské spongilitové slínovce a rohovce, známější pod názvem opuky (NETOUŠEK 2008, 7), s častým výskytem druhohorní fauny. Oblast kolem Chlumů je pak tvořena miocenními a hlavně kvartérními sedimenty spraší a sprašovitých hlín s ostrůvky říčních teras řeky Svitavy (DEMEK – MACKOVČIN edd. 2006, 280).

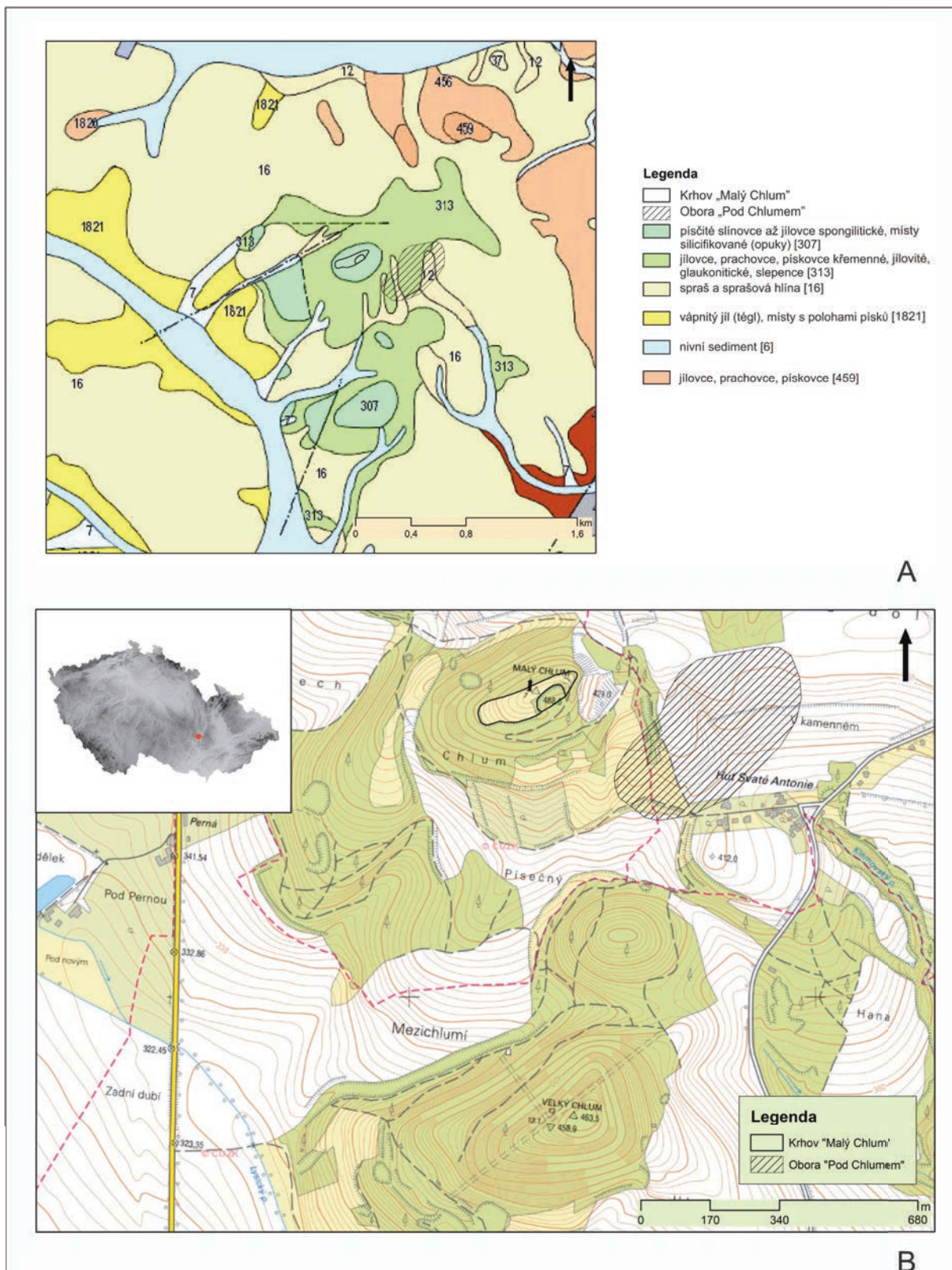
Půdním typem je na svazích Chlumů kambizem s modálním subtypem. Půdotvorným substrátem jsou zde svahoviny pevných - zpevněných sedimentárních hornin (KOZÁK 2009, 117).

1 Nejvyšší bod Krhovského hřbetu.

2 Za okupace prý bylo označení Chlumů na 4 cm topografických plánech změněno a severní byl nazýván Velký a jižní Malý Chlum (DVOŘÁK 1951, 2).

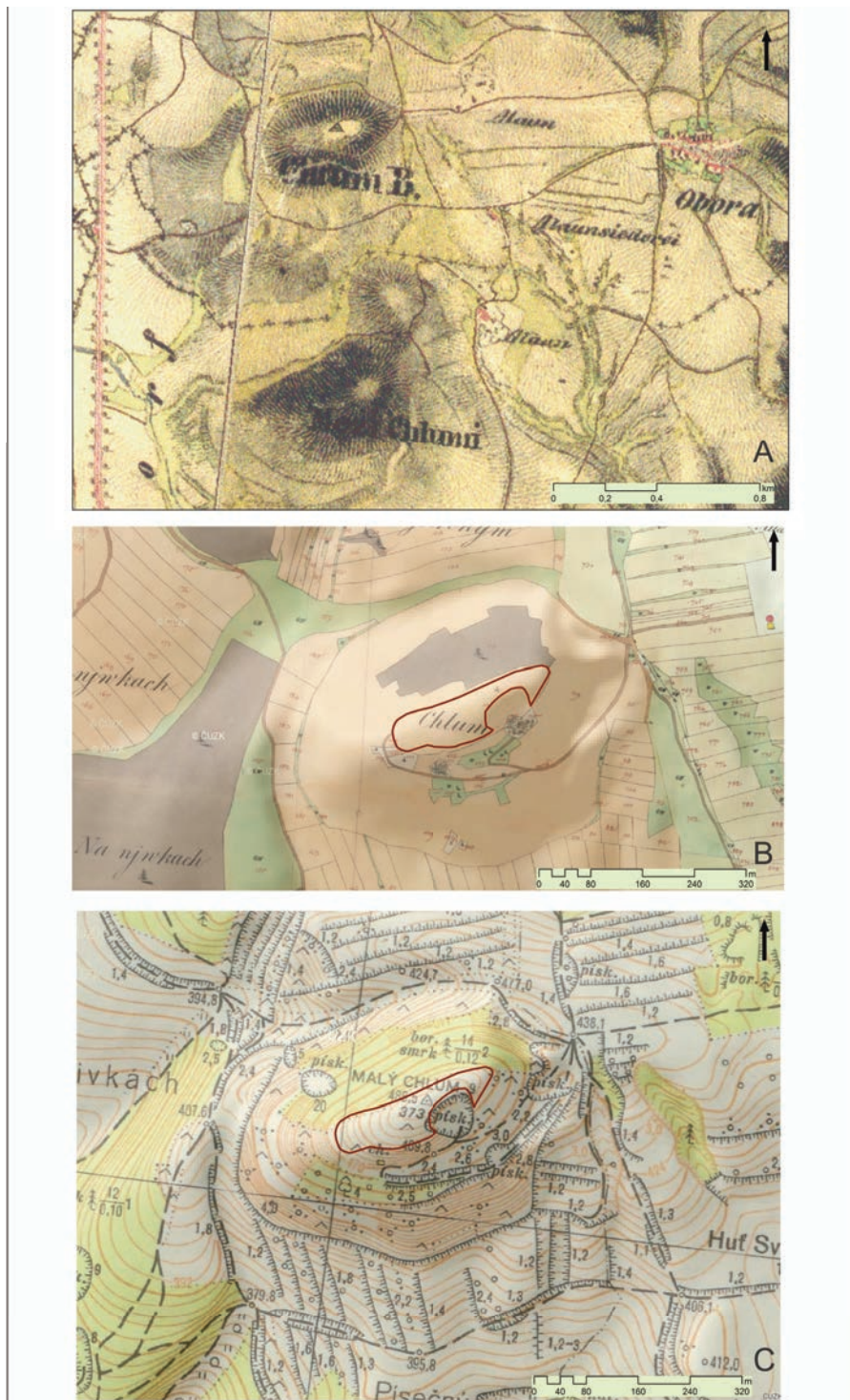
3 Součást obce Obora.

4 „Izolovaná vyvýšenina, která je pozůstatkem staršího reliéfu. Svědecké vrchy obvykle zůstávají zachovány na rozvodích, kde je vliv vodní eroze menší. Rozsáhlejší svědecké vrchy s pozůstatky zarovnaného povrchu na temeni bývají často přeneseně nazývány stolovými horami“ (SKOŘEPA edd. a kol. 2008, 162–163).

Obr. 3: **A** - zobrazení prostoru kolem Chlumů na geologické mapě v měřítku 1 : 50 000 (podklad: Česká geologická služba [online]); **B** - lokality na základní mapě ČR v měřítku 1 : 10 000 (podklad: ČÚZK).

Fig. 3: **A** – depiction of the area adjacent to Chlums in a geological map in the scale of 1:50,000 (map materials: Czech Geological Survey [online]); **B** – sites shown in the basic map of the Czech Republic in the scale of 1:10,000 (map materials by the State Administration of Land Surveying and Cadastre).

Obr. 4: **A** - II. vojenské mapování 1824–1843, měřítko 1 : 28 800, mapový list Morava O_8_II (podklad: ČÚZK); **B** - císařské povinné otisky map stabilního katastru 1826, mapový list 1357–1 Krhov (podklad: <http://www.mza.cz/indikacniskici/index.php/> [online]); **C** - topografická mapa 1958, měřítko 1 : 10 000, mapový list M-33-94-C-a-4 (podklad: <http://historickemapy.cuzk.cz/> [online]).

Fig. 4: **A** – second military mapping 1824–1843, scale: 1:28,000, map sheet Moravia O_8_II (map materials by the State Administration of Land Surveying and Cadastre); **B** – imperial imprints of the stable cadastre 1826, map sheet list 1357–1 Krhov (source: <http://www.mza.cz/indikacniskici/index.php/> [online]); **C** – topographic map 1958, scale: 1:10,000, map sheet: M-33-94-C-a-4 (source: <http://historickemapy.cuzk.cz/> [online]).

Na vrcholcích Chlumů je dominantním půdním typem pararendzina, na Malém Chlumu s arenickým subtypem a na Velkém Chlumu s kambickým subtypem.⁵

V současné době nejsou na Malém Chlumu žádné stopy po vodních zdrojích patrné, což ovšem neznamená, že tu dříve nemohly existovat. Jan Knies zmiňuje několik vývěrů vod při úpatí Malého Chlumu (KNIES 1902, 59). Srážky mohly také například prosakovat do propustných opuk a pískovců a vytvářet zde dočasné podzemní zásoby vody (HYNEK 2008, 50), využitelné tehdejšími obyvateli. Pramen se také mohl nacházet na dnes již odtěženém východním svahu.

Oblast kolem Chlumů patří k jedné z mála na Moravě, kde se vyskytuje poměrně nekvalitní hnědé uhlí křídového stáří, které bylo zejména v 19. století na několika místech hojně dolováno, například na západním úpatí Malého Chlumu býval asi 40 m hluboký důl „Josef“ a „Marie“. Uhlenná sloj zde byla 0,5–0,8 m mocná. Všechny doly byly již roku 1921 z důvodu častého zaplavování vodou zasypané (SMETANA 1923, 14–15). Vzácně se v tomto uhlí vyskytuje fosilní pryskyřice – valchovit (PEK – DEMEK 1997, 67; KUČERA 1923, 135, 155; BURKART 1953, 359, 518–519).

V okolí Chlumů a Obory se již od 17. století (HOSÁK 1967, 77) těžily uhelné a kyzem bohaté lupky⁶ používané k výrobě kamence, což dokládají nápisy „Alaun, Alaunsiederei“ na mapách I.–III. vojenského mapování (obr. 4 A). Dodnes je zde možné pozorovat na několika místech rozsáhlé haldy narůžovělého hrubozrnného písku, které po těžbě lupků zůstaly (DVOŘÁK 1951, 3). Na bývalou těžbu lupků odkazuje i název osady „Huť Sv. Antonie“.

Na těžbu kvádrových pískovců upomínají dva velké lomy, které jsou nad sebou na západním svahu Malého Chlumu (DVOŘÁK 1951, 4). Místní pískovec se používal i při stavbě německé průchozí dálnice Vídeň – Vratislav. K dopravě písku, těžného na jihozápadních svazích Velké Chlumu, byla postavena lanovka, jejíž betonové základy lze pod Velkým Chlumem najít dodnes (JANDA – LÍDL 2008, 38–39). Samotná plocha výšinné lokality na Malém Chlumu je v jihovýchodní části silně narušena lomem na opuku, která se zde těžila už od 19. století. Východní svah Malého Chlumu byl pak téměř celý odtěžen při těžbě stavebního písku (SKOŘEPA 2008, 20). Těžba zde začala někdy v 50. letech 20. století, neboť na leteckých snímcích z roku 1953 je východní svah ještě neporušen, zatímco na topografické mapě z roku 1958 je část svahu již odtěžena (obr. 4 C).

Pro osídlení ve starší době železné mohl mít důležitý význam především výskyt železné rudy. Její těžbu bychom měli mít doloženou dokonce již v této době, do které, na základě dnes již nezvěstných keramických nálezů, datoval A. Štrof exploatační jámu objevenou v roce 1977 na jihojihovýchodním úpatí Malého Chlumu (ŠTROF 1985a, 56). Těžbu železné rudy máme spolehlivě prokázanou z 1. poloviny 19. století (HOSÁK 1967, 77). Těženou surovinu zde reprezentují železité limonitické pískovce nasedající přímo na permské podloží. Mají žlutohnědou barvu a vytvářejí lavice o různé mocnosti nebo vložky ve středně zrnitých, slabě jílovitých glaukonitických pískovcích. Jsou složeny z křemene, muskovitu a akcesorického zirkonu. Tmel má bazální charakter a tvoří jej limonit spojující ostrohranná zrna křemene.⁷ Limonitické pískovce se vyskytují na haldách (KUČERA 1923, 134, 155; BURKART 1953, 358, 518), na východním okraji Malého Chlumu u polní cesty a na bázi lomu na jihozápadním úpatí Velké Chlumu, kde dosahují mocnosti 2,3 m (DVOŘÁK 1951, 4). Kvalitnějším zdrojem železné rudy jsou nápadně červenohnědé hematity, které se rovněž vyskytují v blízkosti Malého Chlumu (BURKART 1953, 358).

5 Údaj byl získán z kladu mapového listu 24–14 Půdní mapy ČR 1 : 50 000, viz Česká geologická služba [online]. Česká geologická služba [cit. 2013–05–11]. Mapové aplikace. Dostupné z WWW: <<http://mapy.geology.cz/pudy/>>.

6 Jíly s vyšší příměsí pyritu (PEK – DEMEK 1997, 67).

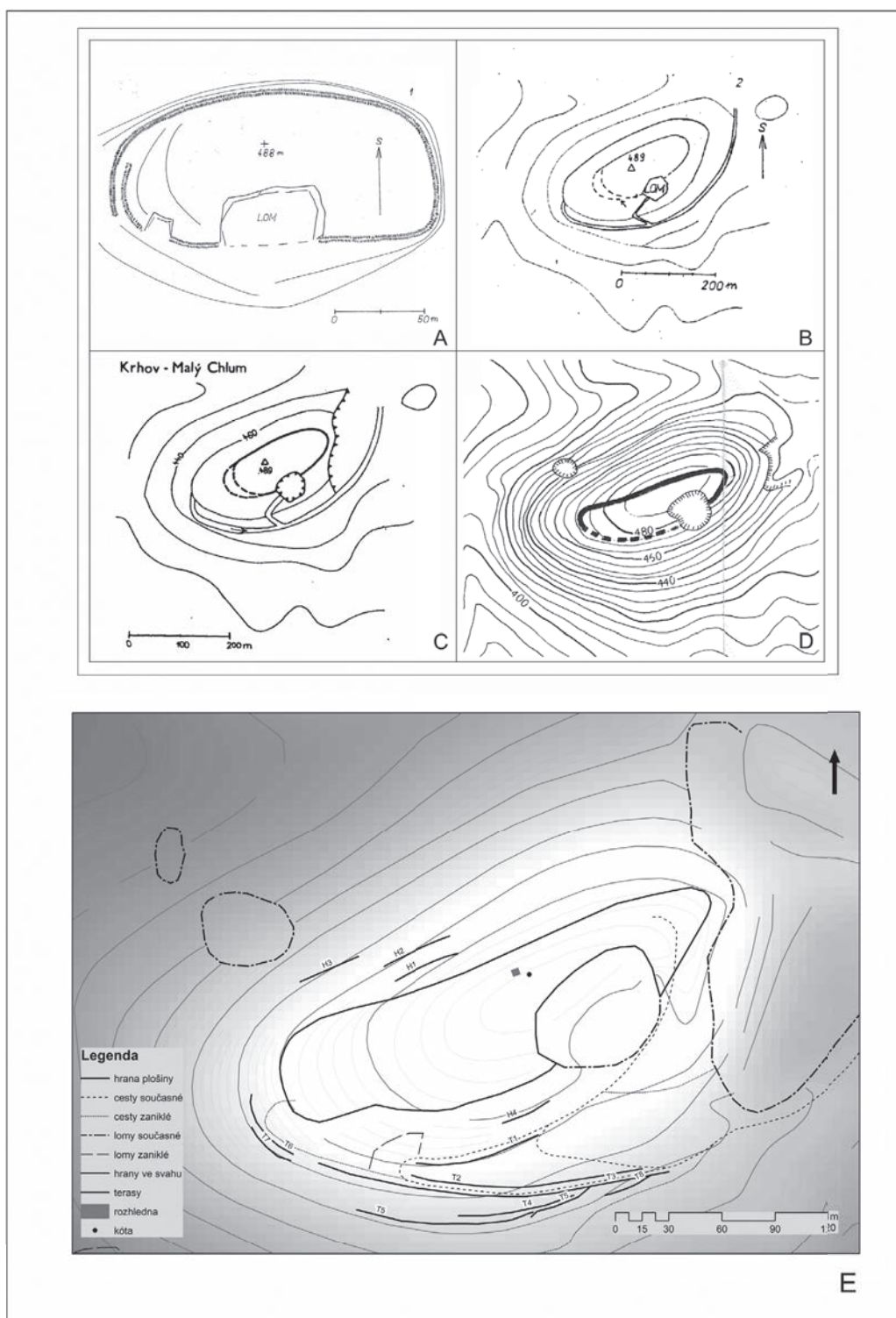
7 Viz Mineralogicko-petrografický exkurzní průvodce po území Moravy a Slezska [online]. Jindřich Štelcl, Václav Vávra, Jiří Zimák 2005 [cit. 2013–04–11]. Exkurzní lokalita Obora – Malý Chlum Dostupné z WWW: <http://pruvodce.geol.morava.sci.muni.cz/Obora_MChlum/Obora_text.htm>.

2.3. POPIS ARCHEOLOGICKÝCH LOKALIT

2.3.1. *Krhov „Malý Chlum“*

Opevněná lokalita na temeni stolové hory Malý Chlum, mající na západní straně převýšení téměř 90 m oproti okolnímu terénu (obr. 1), má protáhlý oválný tvar s rozměry os 261 m ve směru severovýchod–jihozápad a 70 m ve směru severozápad–jihovýchod a její plocha původně zabírala rozlohu 1,5 ha. Východní část vrcholové plošiny je mírně skloněna k severovýchodu, západní část má výrazný sklon k jihozápadu (obr. 6 G). Hrana vrcholové plošiny je zároveň korunou valové destrukce. Její vnější pata je patrná pouze na východní straně nad hranou písečnicku a na jihovýchodním svahu v úseku mezi opukovým lomem a jižní sondou (obr. 18 F), v ostatních úsecích splývá s prudkým svahem. Absence výraznějších terénních reliktvů na vnitřní ploše souvisí pravděpodobně, vzhledem k prudkým svahům, s přirozenou destrukcí fortifikace v průběhu staletí. Mohlo k ní přispět i zemědělské využívání lokality (KNIES 1902, 59; DOHNAL 1988, 48; KOČIŘÍK 1932a, nestr.), zejména v 19. a v první polovině 20. století, neboť na I. a II. vojenském mapování je celý kopec zalesněn, kdežto na mapě stabilního katastru z roku 1826 je zalesnění patrné už pouze na severním svahu (obr. 4 A–B). Pravděpodobně v této době dostal Chlum svoje přízvisko „Holý“. Z. Smrž uvádí v západní části 4–5 m širokou a 20–30 m dlouhou klešovitou bránu, kterou by měly tvořit souběžně se míjející valy (SMRŽ 1971, 103; obr. 5 A). Při pohledu na jeho schematický plánec je však patrná jeho nepřesná orientace vůči světovým stranám. Dvojice vzájemně se míjejících valů se nacházela v jihozápadní části plošiny, tj. v místech, kde byla v roce 1982 kvůli terénním nerovnostem položena sonda (ŠTROF 1990, 8). Valová destrukce je dnes narušena současnou přístupovou cestou na východě a částečně další cestou na západě, v jihovýchodní části je pak zcela zničena lomem na opuku. Ten se objevuje již na mapách stabilního katastru z roku 1826 (obr. 4 B). Jeho současná rozloha je zhruba 0,27 ha, tudíž minimálně pětina lokality byla již nenávratně zničena. Další lom na opuku se nacházel v dnešním ohybu cesty na Malý Chlum.

Severní a západní svahy Malého Chlumu jsou příkré, východní svah byl téměř celý odtěžen při těžbě písku ve druhé polovině 20. století. Ze starších fotografií je ale zřejmé, že byl rovněž strmý. Nejen současný, ale rovněž i pravěký přístup na lokalitu proto musel vést po nejmírnějším jižním a jihovýchodním svahu, což předpokládají i ostatní badatelé (KNIES 1902, 59; DOHNAL 1988, 48; ŠTROF 1990, 5) a potvrzují to i starší mapová vyobrazení. Na těchto svazích se nacházejí četné terasovité úpravy (obr. 6 C–F), které zmiňuje již Z. Smrž a přisuzuje jim recentní stáří (SMRŽ 1971, 103). Podobně i A. Štrof, který však nevyklučuje jejich pravěký původ. Konkrétně uvádí pět terasovitých stupňů, které měly být nejnižší ve svahu zakončeny náspem valu, jenž byl uprostřed jižního svahu přerušen. Tato ukončení se krátce přesahovala a vytvářela tak vstup do vnější linie opevnění (ŠTROF 1990, 5). Přestože je terén vzhledem k místy bujnému porostu těžko přehledný, nepodařilo se ani přes detailní popis žádnou takovou úpravu v terénu identifikovat. Terasy se na jižním a jihozápadním svahu vyskytují mezi vrstevnicemi 450 až 480 m n. m. Pracovně byly označeny T1–T8 ve směru od shora dolů (obr. 5 E). Po T1 a T3 o šířce cca 2–2,5 m vede současná přístupová cesta. Nad T1 se ve svahu pod jižní valovou destrukcí rýsuje hrana (H4). Mezi T1 a T3 se nachází T2, která vede od místa, kde se přístupová cesta rozdvouje, až k bývalému lomu v ohbí cesty, kterým byla pravděpodobně přerušena. Pod T3 se nachází nejširší terasa, T4, s šířkou 3,5–4 m. Na nejužší terasu T5, s šířkou 1 m, se zřetelně napojuje patrně stará cesta klesající dál po jihozápadním svahu, kde se vytrácí. Na jihozápadním a západním svahu je zřetelně viditelná T6, která je pokračováními buď T2 nebo T3. Nelze to říci s jistotou, protože prostor mezi nimi byl zničen lomem a je dnes neprostupný. T6 byla zkoumána i sondáží v roce 1985 a její šířka se uvádí 5–8 m (ŠTROF 1990, 9). Po T6 pravděpodobně vedla stará cesta, která je patrná na II. vojenském mapování i na mapě stabilního katastru. Pod T6 se na jihozápadním svahu rýsuje ještě poměrně krátká T7. Rovněž krátká T8 navazuje na přístupovou cestu. Terénní úpravy jsou viditelné i na jihovýchodním svahu nad T3, mezi hranou písečnicku a kratší přístupovou cestou. Patrně jde

Obr. 5: **A** - první plánek podle Z. Smrže (1971, tab. LXXXIII:1); **B** - plánec podle Z. Smrže a A. Štrofa (1973, 63, 2); **C** - novější plánec podle Z. Smrže s již vyznačenou hranou písečníku (1975, tab. 20); **D** - plánec podle V. Dohnala (1988, tab. 22); **E** - terénní plán lokality vytvořený na základě dat z GPS.

Fig. 5: **A** – first scheme according to Z. Smrž (1971, tab. LXXXIII:1); **B** – scheme according to Z. Smrž and A. Štrof (1973, 63, 2); **C** – more recent scheme according to Z. Smrž already showing the edge of sand pan (1975, tab. 20); **D** – scheme according to V. Dohnal (1988, tab. 22); **E** – terrain map of the site created using GPS data.

Obr. 6: **A** - Malý Chlum od JV (foto 21. 3. 2014); **B** - lokalita Obora „Pod Chlumem“ od JZ (foto 21. 3. 2014); **C** - terasa T4 focena z T5 (foto 21. 3. 2014); **D** - terasy na jižním svahu (foto 28. 3. 2014); **E** - příjezdová cesta po T3 a pod ní T4 (foto 28. 3. 2014); **F** - příjezdová cesta T3 a nad ní T2 (foto 21. 3. 2014); **G** - panoramatické foto západní plochy Malého Chlumu s výhledem na Velký Chlum, černá šipka ukazuje místo začátku sondy na jižním svahu (foto 21. 3. 2014); **H** - panoramatické foto vrcholové plošiny Velkého Chlumu s lehce patrným příkopem pod ní (foto 21. 11. 2013).

Fig. 6: **A** – Malý Chlum viewed from the south-east (photo from 21 March 2014); **B** – the site known as Obora “Pod Chlumem” viewed from the south-west (photo from 21 March 2014); **C** - terrace T4 photographed from T5 (photo from 21 March 2014); **D** – terrace on the southern slope (photo from 28 March 2014); **E** – access road on T3, with T4 below (photo from 28 March 2014); **F** – access road on T3, with T2 above it (photo from 21 March 2014); **G** – panoramic photo of the western area of Malý Chlum with a view of Velký Chlum; the black arrow is pointing at the beginning of the trench on the southern slope (photo from 21 March 2014); **H** – panoramic photo of hilltop plateau on Velký Chlum with barely visible ditch below (photo from 21 November 2013).

o pozůstatky starších cest, které s odtěžením východního svahu ztratily svůj význam. Výše uvedené poznatky jsou výsledkem terénních prospekci v letech 2013–2015. Představu o všech terénních úpravách na těchto svazích si však nelze udělat přesně, neboť terén je místy zcela neprůchozí.

Na severozápadním svahu byly při prospekci ve svahu identifikovány tři hrany (H1–H3), které přibližně ve 40 m dlouhých úsecích kopírují vrstevnice 480 m, 470 m a 460 m n. m. Dvě z nich jsou přímo nad sebou, třetí se nachází nejnižší stranou nad kamenolomem. Tyto hrany široké kolem 1 m mají zcela jiný charakter než terasy na jižním svahu a je otázkou, zda souvisely s pravěkým opevněním. Val charakteru 1–2 m širokého stupně zařezaného do svahu uvádí na severozápadním svahu Vít Dohnal (1988, 48). A. Štrof uvádí terénní vlnu na západním svahu, zhruba 10–12 m pod obvodovým valem, která na severním svahu přecházela ve zřetelný násep. Tento násep měl být na severním svahu přerušen zhruba 10 m dlouhým úsekem, pod nímž zhruba 15 m níže po vrstevnici se rýsovaly dva výrazné náspy v délce 10–12 m (ŠTROF 1990, 5–6). Popis by zhruba odpovídal zjištěným hranám ve svahu. Kvůli místy hustému a nízkému porostu nebyly délka a pokračování těchto hran zjištěny kompletně.

Severní a jihovýchodní svah je v těch nejprudších místech těsně pod okrajem plošiny pokryt kamennou drtí. Jde pravděpodobně o destrukci náspu, která je promíchaná se splavenou kulturní vrstvou obsahující archeologické artefakty, zejména keramiku. Na několika místech na severním svahu těsně pod úrovní vrcholové plošiny je destrukce narušena staršími drobnými výkopy. V terénu jsou dodnes viditelná místa po sondáži v letech 1982–1985. V případě dochované valové destrukce nad hranou písčínku hrozí časem vlivem probíhající eroze její sesun. Z vrcholové plochy se nabízí široký rozhled do okolní krajiny všemi směry⁸. Můžeme předpokládat i vizuální spojení se stejně datovanou výšinnou lokalitou Boskovice „Hradní kopec“, která má téměř stejnou nadmořskou výšku (487 m). V současné době je plošina zatravněna a svahy jsou porostlé náletovými dřevinami. Pouze příkrý severní svah je trvale zalesněný.

2.3.2. Obora „Pod Chlumem“

Lokalita Obora se rozkládá na jižním a východním úpatí Malého Chlumu, přičemž jižní část je zatravněna a východní část je zemědělsky obdělávaná (obr. 6 B). Lokalita se od východu (438 m n. m.) směrem na jih svažuje (400 m n. m.). Dosud není znám přesný rozsah sídliště, zkoumané objekty se měly nacházet na terénním hřbetu pod východním svahem Malého Chlumu (ŠTROF 1990, 18). Podle ústního sdělení A. Štrofa se prý sídlištní objekty rýsovaly i na jižním svahu pod Malým Chlumem.

2.3.3. Bořitov „Velký Chlum“

Výšinná lokalita, která je popisována na temeni Velkého Chlumu, měla mít oválný tvar s rozměry os zhruba 110 x 55 m. Svahy Velkého Chlumu jsou příkré, kromě západního, jenž je tvořen protáhlým hřbetem, po kterém vede i přístupová cesta. Na tomto hřbetu v lednu roku 1982 upozoroval A. Štrof dva podkovovité příkopy. První z nich o šířce 3–5 m se měl v délce 60–65 m rýsovat těsně pod okrajem horní plošiny s ukončením ve svahu. Druhý příkop o šířce 4 m a délce 80–85 m měl 45 m pod horní plošinou sledovat vrstevnici. Hřbet pod spodním příkopem měl být ještě zakončen nevýraznou terénní vlnou, pod kterou přecházel v prudký svah (ŠTROF 1984, 83). Tato tvrzení se při terénní prospekci úplně nepotvrdila. Výrazný západní okraj plošiny sleduje přibližně vrstevnici 458 m (obr. 6 H). Asi 24 m pod ním se rýsuje terénní vlna, která je od vrcholové plošiny oddělena nepřilíš výrazným mělkým příkopem. Zhruba 50 m níže od první terénní vlny byla identifikována druhá opět nepřilíš výrazná terénní vlna (obr. 8 B). Mezi nimi nebyla pozorována deprese připomínající další příkop. Pro pravěký původ této lokality stejně jako pro antropogenní vznik těchto anomálií zatím nic nenásvědčuje.

⁸ Dominantní poloha Malého Chlumu byla pro svůj daleký rozhled do okolí využita ke stavbě rozhledny již v 19. století. Roku 1830 nechal boskovický hrabě František Xaver z Ditřichštejna na vrcholu kopce vystavět dřevěný altánek v řeckém slohu (zdroj: <http://www.kras.unas.cz/okolii/sever.htm>). Za první republiky tu prý stávala vojenská pozorovatelná, která sloužila až do roku 1940. Současná rozhledna, jejíž stavbu inicioval svazek obcí Svitava a Jihomoravský kraj, byla otevřena v roce 2005, viz Wikipedie – Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2014-03-23]. Malý Chlum (rozhledna). Dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Malý_Chlum_\(rozhledna\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Malý_Chlum_(rozhledna))>.

3. METODIKA PRŮZKUMU LOKALIT A SBĚRU DAT

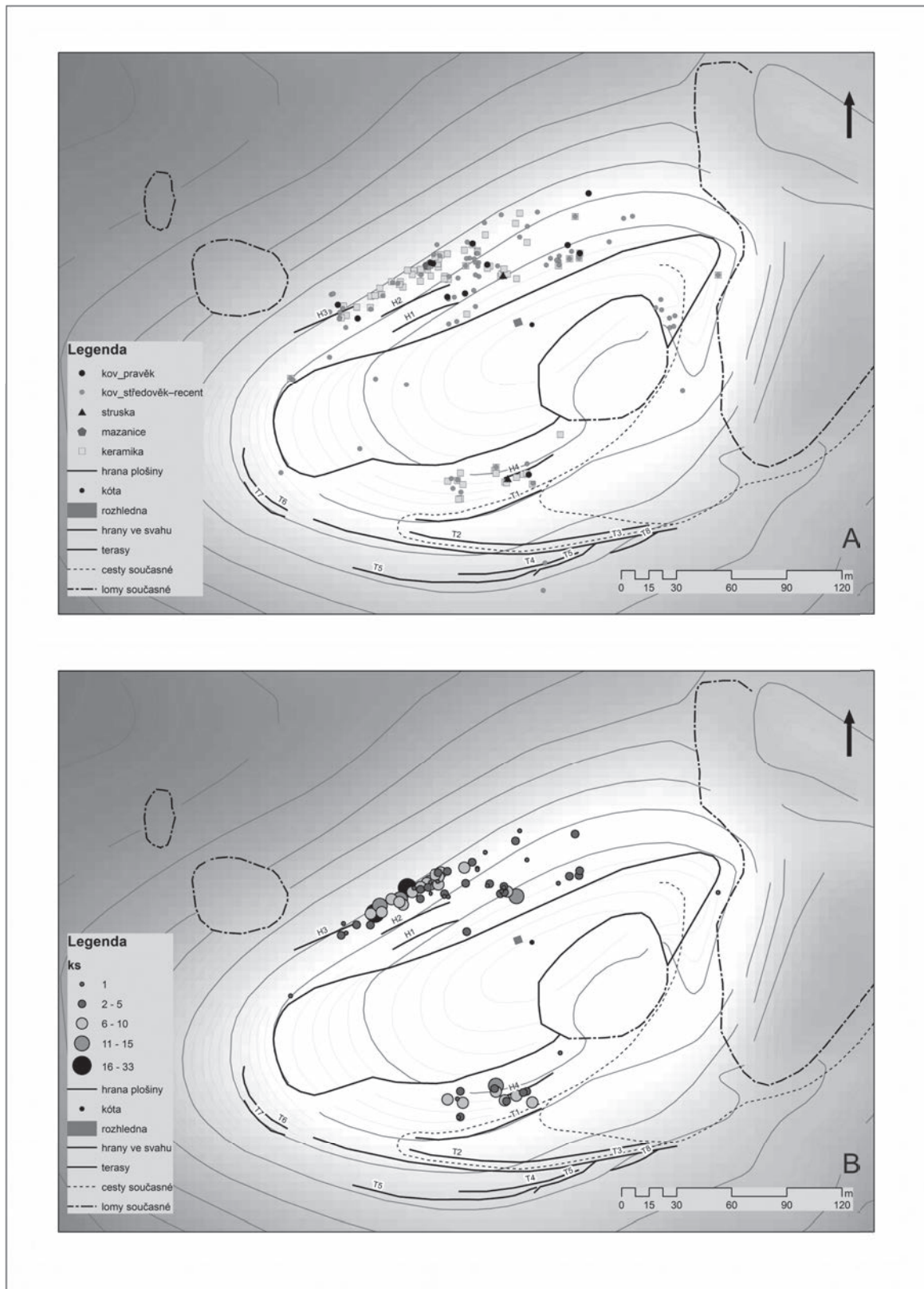
3.1. TERÉNNÍ PROSPEKCE

V rámci průzkumu výšinné lokality a jejího zázemí byla kromě Krhova a Obory provedena terénní prospekce i na nedaleké hypotetické výšinné lokalitě Bořitov „Velký Chlum“. Terénní prospekce na lokalitách zahrnovaly povrchové sběry (PS), detektorový průzkum (DP) a zaměření antropogenních reliktnů GPS (GPS). Prospekce proběhly ve dnech 4. 10. 2013 (PS), 17. 10. 2013 (PS, DP, GPS), 21. 11. 2013 (PS, DP, GPS), 28. 3. 2014 (PS) a 8. 11. 2015 (PS, DP) ve spolupráci s Muzeem regionu Boskovicka a za účasti mnoha dobrovolníků, jmenovitě Lukáše Bedáně, Miroslava Popelky, Marka Čumpelíka, Jakuba Těsnohlídka, Vlastislava Konečného, Jakuba Rozsývala, Pavla Šunky, Michaela Fechnera a Radka Blažka. Všem zúčastněným náleží za jejich ochotu a odvedenou práci velký dík. K zaměření reliktnů a nálezů bylo použito přístroje GeoExplorer 6000 GeoXH.

Při povrchových sběrech byly sbírány veškeré archeologické prameny (keramika, mazanice, kosti, kamenná industrie, železná ruda, struska). Cílem bylo sběrem identifikovat místa s největší koncentrací nálezů, na kterých byl následně proveden detektorový průzkum. V případě výšinné lokality Krhov byla největší koncentrace nálezů zjištěna na severozápadním svahu, který je nejprudší a nezatravněný, a proto zde dochází k silné erozi a transportu archeologických nálezů dolů po svahu. Druhé místo se nacházelo na části jihovýchodního svahu pod valovou destrukcí, viz obr. 7 B. Negativní výsledky přinesly sběry na lokalitách Obora a Bořitov „Velký Chlum“. V případě Velkého Chlumu, který je hustě zalesněn, je nulové procento nálezů získaných sběrem pochopitelné, kromě toho pravěké osídlení zde není prokázáno, ale v případě Obory, která se nachází na zemědělsky využívané ploše a pravěké osídlení je zde spolehlivě doloženo, bylo mizivé procento nálezů překvapivé. Je možné, že nízký výskyt nálezů je způsoben buď značnou hloubkou sídlištních objektů, nebo absencí hlubší orby, od níž se v posledních letech upouští. V obou případech každopádně nehrozí nebezpečí narušování pravěkých situací, jako tomu bylo v případě čtyř dosud objevených objektů.

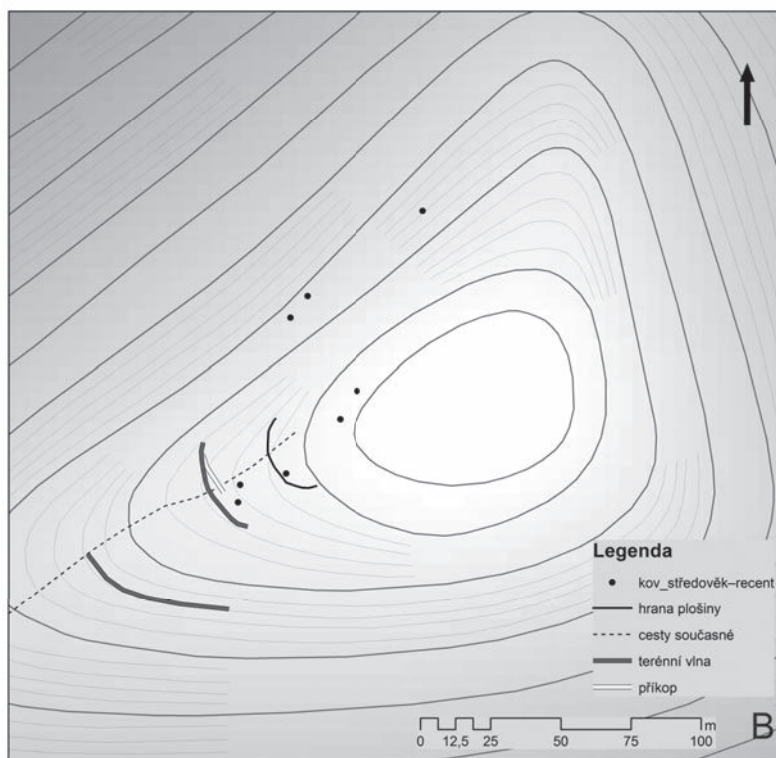
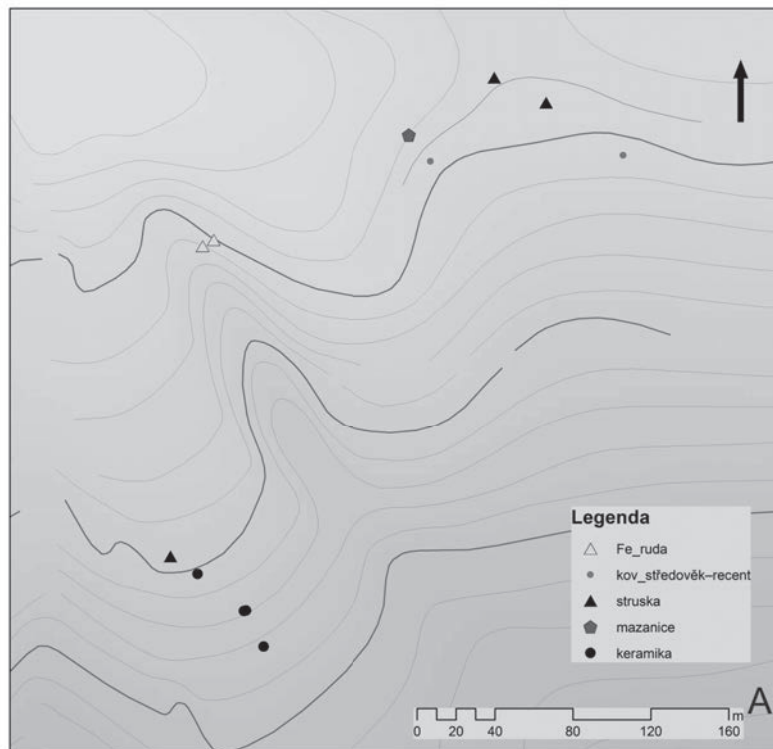
Na obou Chlumech bylo cílem zaměřit všechny viditelné antropogenní relikty související s využíváním lokality v pravěku a v novověku. Na Malém Chlumu byly kromě hrany plošiny a místy dochované vnější paty valové destrukce, zaměřeny i jednotlivé terasovité úpravy na jižním a jihozápadním svahu. Vzhledem k místy těžko dostupnému terénu nebylo možné zaměřit tyto úpravy všechny. Zaměřená linie představuje vždy vnější hranu terasovité úpravy. V rámci zjištění rozsahu poškození lokality byl zaměřen i opukový lom v jihovýchodní části lokality a hrana písečníku na východním svahu. Zaznamenány byly i všechny přístupové cesty na lokalitu a rovněž místa bývalých odborných i amatérských sond, která jsou v terénu dodnes dobře patrná (obr. 5 E). Na Velkém Chlumu byl GPS zaměřen obloukovitý val, dno příkopu, západní okraj vrcholové plošiny a přístupová cesta (obr. 8 B).

Krhov, stejně jako většina dalších výšinných lokalit s možným výskytem bronzových artefaktů, se zejména pro svou snadnou dostupnost a nízký dobře průchozí porost stává terčem nelegálních uživatelů detektorů, o čemž svědčí terénní výkopy zjištěné nejen na hlavní ploše lokality, ale také na jejích svazích. Detektorová prospekce měla přispět k záchraně zejména pravěkých artefaktů, které by jinak mohly nenávratně skončit v nepovolaných rukou. Detektorový průzkum byl z důvodu upřesnění lokalizace případných dalších halštatských objektů proveden i v Oboře. Na lokalitě Bořitov „Velký Chlum“ bylo cílem získat jakýkoliv nález, který by mohl potvrdit pravěké osídlení. Průzkum proběhl ve třech etapách. V první etapě, dne 17. 10. 2013, byla za pomoci šesti dobrovolníků s vlastními detektory na Malém Chlumu prozkoumána západní polovina vrcholové plošiny, v dostupných místech valová destrukce po celém obvodu lokality a terasovité úpravy na jižním a jihozápadním svahu. Neprozkoumány zůstaly pouze krátké úseky s bujnou vegetací při severovýchodním, severním, západním a jihozápadním okraji valové destrukce. Na lokalitě Obora byla prozkoumána zemědělsky obdělávaná plocha v okolí místa, kde byly

Obr. 7: **A** - nálezy z terénních prospekcí z let 2013–2015; **B** - místa s nejvyšším výskytem keramiky získané při prospekcích.

Fig. 7: **A** – Finds from surface surveys conducted between 2013 and 2015; **B** – sites with the highest number(s) of pottery items found in the course of the surface surveys.

Obr. 8: **A** - nálezy z detektorové prospekce na lokalitě Obora „Pod Chlumem“ ze dne 17. 11. 2013; **B** - nálezy z detektorové prospekce a zaměřené relikty na lokalitě, Bořitov „Velký Chlum“ ze dne 21. 11. 2013.

Fig. 8: **A** – Finds from metal detector surveys at the site known as Obora “Pod Chlumem” from 17 November 2013; **B** – finds from metal detector surveys and identified relicts at the site known as Bořitov “Velký Chlum” from 21 November 2013.

	keramika pravěk	keramika novověk	kov pravěk	kov novověk	struska	mazanice
Krhov "Malý Chlum"	360	4	12	84	2	2
Obora "Pod Chlumem"	7	1	0	2	3	1
Bořitov "Velký Chlum"	0	0	0	9	0	0

Tab. I: Přehled nálezů získaných prospekci v průběhu let 2013–2015.

Tab. I: Overview of finds from surveys between 2013 and 2015.

objevy halštatské objekty. Ve druhé etapě, dne 21. 11. 2013, byla za účasti dvou dobrovolníků s vlastními detektory pozornost věnována pouze severozápadnímu svahu Malého Chlumu, kde byla v první etapě zachycena největší koncentrace nálezů, a dále lokalitě Bořitov „Velký Chlum“, kde byly nesystematicky prochoveny obloukovité valy, příkop, vrcholová plošina a okolní svahy zhruba po vrstevnici 440 m. Třetí etapa (8. 11. 2015) se pak v počtu čtyř spolupracovníků s vlastními detektory zaměřila pouze na severozápadní a jihovýchodní svah Malého Chlumu, odkud z povrchových vrstev pocházelo z předešlých etap dosud nejvíce pravěkých nálezů.

Při plánování průběhu detektorového průzkumu na Malém Chlumu jsme museli počítat s místy těžko přístupným, občas i neprostupným terénem. Vycházeli jsme také z předpokladu, že případná pravěká obydlí mohla navazovat na linii opevnění, proto jsme se zaměřili především na valovou destrukci a svahy pod ní, kde jsme očekávali vzhledem k neustále probíhající erozi zvýšenou možnost výskytu kovových nálezů, což se ve většině případů potvrdilo. Z těchto důvodů nebyla vytvořena žádná pravidelná síť polygonů, ta by přicházela v úvahu teprve při detailní prospekci vrcholové plošiny. Každý nález byl zaměřen GPS a byl mu přidělen unikátní kód, poté byl uložen do zvláštního sáčku. Sledována byla i přibližná hloubka uložení nálezů, přestože většina artefaktů pocházela z povrchových vrstev z hloubky 5-10 cm. Sbírány byly všechny nálezy od pravěku až do novověku. Na první pohled recentní nálezy (plechovka od piva, kryt od rádia, stará lopata) byly selektovány přímo na místě a nebyly ani zaměřovány (obr. 7 A).

Kvantitativní výsledky dosavadních terénních prospekci shrnuje tab. I. Co se týče kvalitativních pozorování, tak v případě lokality Obora se sběry ani detektory nepodařilo identifikovat výrazné koncentrace nálezů, které by mohly indikovat přítomnost pravěkého osídlení, a nepodařilo se ani blíže lokalizovat dosud prozkoumané objekty (obr. 8 A). Pozitivem prospekci na Malém Chlumu byla zejména záchrana pravěkých artefaktů důležitých pro chronologii lokality; jde o první kovové artefakty, které odtud známe. Starší bronzové nálezy jsou dnes ztraceny. Co se týče datování terasovitých úprav na jižním svahu, tak vzhledem k dlouhodobé těžbě opuky na těchto svazích a naprosté absenci pravěkých nálezů při povrchové i detektorové prospekci (přestože na svazích teras dochází k erozím) bych se přikláněl spíše k jejich datování do novověku. Týká se to především teras T1–T3, T6 a snad i T7 a T8, které pravděpodobně vznikaly postupně v průběhu let dle potřeby zejména za účelem vytvoření komunikací do jednotlivých kamenolomů. Průzkum Velkého Chlumu prozatím nepotvrdil pravěké ani středověké osídlení lokality. Získané nálezy nejsou sídlištního charakteru, souvisí patrně s lesním hospodářstvím na lokalitě v průběhu novověku (obr. 8 B). Nepříliš výrazné antropogenní útvary na nejpřístupnější západní straně nevykazují charakter trvalejšího opevnění. Pravděpodobně vznikly jednorázově a mohly mít čistě refugiální charakter. O jejich stáří by mohla více informací přinést případná sondáž.

3.2. KRITIKA PRAMENŮ

V archivu Archeologického ústavu Akademie věd ČR v Brně jsou k dispozici nálezové zprávy Vladislava Kočířníka a Dalibora Tichého týkající se výzkumu sídlištní jámy v profilu lomu provedeného roku 1932 (NZ č. j. 1727/69 a NZ č. j. 1728/69). Podle další nálezové zprávy, č. j. 456/46, pochází z Chlumu „střepy

Ztracená sbírka Vlastivědného muzea v Kunštátě			
Inventární číslo	MZM	Mackerle (1952)	Popis nálezu
B 510	x	—	amforovitá nádoba
B 512	x	—	mísa s vnitřní výzdobou
B 515	x	—	hrubší šálek
B 550	—	x	zlomky hliněné kruhu
B 555	—	x	přeslen
B 556	—	x	přeslen
B 557	—	x	přeslen
B 558	—	x	přeslen
B 559	—	x	přeslen
B 560	—	x	přeslen
B 564 (52/22/8)	—	x	pazourkový nůž
B 568	—	x	kostěná jehla s dírkou
B 572	x	—	slezské osudí
B 573	x	—	slezské osudí
B 575	x	—	hrnec
B 577	x	—	hrnec
B 581	x	—	slezské osudí
B 584	—	x	dvě hliněné pokličky a hrubý cedník
B 585	—	x	
B 586	—	x	střepey šálků, misek a osudí bohatě zdobených
B 587	—	x	
B 588	x	x	slezská mísa
B 590	x	—	okraj amforovité zásobnice
B 592	—	x	střep tenký krásně červený jako malovaný
B 595	—	x	malý okřínek
B 598	—	x	střep silně potuhovaný a jemně zdobený šrafovanými trojúhelníčky
B 601	—	x	střep silně potuhovaný a jemně zdobený šrafovanými trojúhelníčky
B 605	—	x	šálek s ouškem
B 606	—	x	střep ze slezského šálku s perličkovou výzdobou
B 621	—	x	střep silně potuhovaný a jemně zdobený šrafovanými trojúhelníčky
B 630	—	x	zubatý přeslen, průměr 5 cm
B 632	—	x	menší přeslen
B 633	—	x	menší přeslen
B 634	—	x	zubatý přeslen, průměr 5 cm
B 638	—	x	rozklepaný bronzový roubík s tulejí
B 639	—	x	bronzová z drátu svinutá spirála
B 640	—	x	bronzová jehlice zahnutá
B 641 (47/27/8)	—	x	pazourkový nůž
B 642	—	x	kamenný brousek
?	—	x	kostěná destička se soustřednými kruhy
?	—	x	křemenné drtidlo

Tab. II: Přehled nálezů z původní sbírky VMK podle Mackerleho popisu (MACKERLE 1952, 46) doplněný o nálezy zachované v depozitáři MZM v Rebešovicích.

Tab. II: Overview of finds from the original collection of VMK according to Mackerle's description (MACKERLE 1952, 46) including the finds kept in the depository of the Moravian Museum in Rebešovice.

Současné Inv. číslo	Inv. číslo podle A. Štrofa	Současné Inv. číslo	Inv. číslo podle A. Štrofa
2029 E	2029	2171	2170
2076 E	2076	2173	2172
2077 E	2077	2178	2177
2079 E	2079	2180	2179
2134 E	2135	2347	2347
2136	2136	2354	2354
2137 E	2137	2390	2390
2138 E	2139	2391	2391
2140	2140	2396	2396
2160 E	2161	2412	2412
2164	2163	2423	2423
2165	2164	2425	2425
2165 N	2165	2427	2427
2169	2168	2428	2428

Tab. III: Ukázka nesrovnalostí současných inventárních čísel ve srovnání s inventárními čísly v kresebné dokumentaci A. Štrofa. Zkratka „E“ znamená v expozici, zkratka „N“ nedohledáno. Šedá barva značí změnu čísla.
Tab. III: Proof of discrepancies between the present-day inventory numbers and the inventory numbers used in the drawing documentation prepared by A. Štrof. The abbreviation “E” means “in exposition”, while the abbreviation “N” means “not retrieved”. Grey colour means a change of the number.

rázu podolského, silně tuhou leštěné“, které by měly být uloženy v boskovickém muzeu (SKUTIL nedat.). Nálezová zpráva č. j. 154/83 (DOHNAL 1982) se týká povrchového sběru ze dne 14. 5. 1982, který zde v rámci širšího badatelského záměru provedl V. Dohnal. Nálezová zpráva týkající se sondáže A. Štrofa z let 1982–1985 vytvořena nebyla. Naprostá většina lokalit z Malé Hané, včetně výšinných sídlišť s doklady osídlení KLPP, byla již částečně zpracována v disertační práci A. Štrofa (1990), zabývající se komplexně vznikem a vývojem KLPP v daném regionu. Tato práce je proto základním výchozím pramenem při studiu lokalit z KLPP v dané oblasti, neboť kromě jiného jsou zde uvedeny detailní popisy terénních situací z výzkumů prováděných autorem, ke kterým neexistují nálezové zprávy a jsou publikovány v naprosté většině pouze stručně v *Přehledech výzkumů*. Sondy nebyly během výzkumu geodeticky zaměřeny a jejich přesná poloha nebyla známa. Jejich zanesení do plánu lokality bylo provedeno až na základě dat změřených v terénu pomocí GPS. V osobním vlastnictví A. Štrofa se nachází kompletní kresebná a fotografická dokumentace, kterou mi ochotně zapůjčil ke studiu. Z terénní dokumentace se dochoval pouze náčrt východního profilu v jižní sondě z roku 1982 v úseku 0–25 m (obr. 23), přičemž úseky 0–22 m jsou nakresleny na 10 výkresech o velikosti A3 v měřítku 1:10 s rozlišením vrstev, ale bez jejich popisu a úsek 22–25 m je zachycen na 1 výkresu A4 v měřítku 1:20 s detailním rozlišením i popisem vrstev, který byl při následné digitalizaci převzat pro celý profil. Zbytek je ztracen, nebo nebyl pořízen. Tento fakt výrazně znesnadňuje revizi terénních pozorování. Při jejich zhodnocení byla proto využita především bohatá fotografická dokumentace dochovaná buď v podobě černobílých fotografií, které jsou ve vlastnictví autora výzkumu, nebo na celkem 1146 barevných diapozitivech uložených v depozitáři Muzea regionu Boskovicka pod čísly: **D35** 854–855, 1021, 1046, 1241–1243, 1598–1601, 1663–1649, 1653–1654, 1657, 1660, 1664–1827, 1916–1925, 1934–1935, 2047–2050, 2086–2094, 2137–2504, 2570–2758, 2854–2872,

2970–2986, 3219–3225, 3229–3287, 3467–3473, 3478–3479, 3513–3547, 3616–3641, 3690–3757, 3777–3778, 3794–3817, 3881, 3914, 3929, 4160–4163, 4440–4443, 4483–4486 a **D60** 41–206, 317–414, 450–460, 501–572, 718–721, 740, 746, 755, 765, 806–824, 852–857, 867–886, 912–929, 949–952, 967–978, 985–991, 1200–1204, 1217–1223, 1307–1310, 1315–1323. Tuto obsáhlou fotodokumentaci je vzhledem k absenci měřítka nutno považovat pouze za ilustrační, nicméně jde o jeden z nejdůležitějších pramenů při studiu terénní situace sondáže z let 1982–1985. Při digitalizaci profilu byly na základě dochovaného popisu rozlišeny tři základní stratigrafické jednotky: šedá ornice (SJ 01), žlutohnědá podzolovitá půda vázaná na výskyt opukových kamenů (SJ 02) a šedočerná humusovitá kulturní vrstva (SJ 03).

Opačně je tomu v případě lokality Obora, kdy máme k dispozici kompletní terénní dokumentaci zahrnující půdorysy a profily zkoumaných objektů (obr. 24–25), postrádáme však dokumentaci fotografickou a prostorovou; přesná poloha zkoumaných objektů nebyla zaměřena a jejich přesná lokalizace v terénu zůstává neznámá.

Hmotných pramenů bylo při studiu k dispozici velké množství. Komplikovanější však často bylo zjistit způsob jejich nabytí. Materiál totiž pochází z výzkumů a nálezů mnoha badatelů a byl získáván během dlouhého časového období. Níže uvedený popis shrnuje stav uložení nálezů k roku 2013 a je výsledkem autorovy revize. Nálezy jsou rozmístěny a uloženy celkem ve třech institucích.

Moravské zemské muzeum

V depozitáři Moravského zemského muzea (dále jen MZM) v Rebešovicích je pod názvem „Krhov“ uloženo celkem 6 krabic obsahující dvě samostatné kolekce nálezů. První z nich, evidovaná pod inventárním číslem *Pa 3/61*, je pozůstatkem sbírky bývalého Vlastivědného muzea v Kunštátě (dále jen VMK), jehož sbírky byly roku 1961 předány Okresnímu muzeu Blansko, Vlastivědnému muzeu města Boskovice a Moravskému muzeu v Brně (JURČEK 2010, 9). Sběrka čítá celkem 18 keramických jedinců (109 střepů), z nichž 11 je ještě opatřeno původním označením v podobě nalepovacího štítku, kterým byly nálezy kunštátské sbírky opatřeny (JURČEK 2010, 14). Z těchto nálezů byly dosud publikovány čtyři, *B 512*, *B 572*, *B 573* a *B 604* (ŠTROF 1979, tab. 43: 7, 11, 13; 51: 4). Mezi nimi jsou zařazeny i neinventarizované střepy (17 zlomků) ze dvou hrubších kónických misek s rýhováním na stěnách. Tyto mísy jsou prokazatelně datovatelné do lužické fáze KLPP a rozhodně nepocházejí z Krhova „Malého Chlumu“. Sběrku VMK zahrnující nálezy z vykopávek tvořilo do roku 1941 celkem 88 inventárních čísel (SKUTIL 1941, 94). Nejucelenější výčet nálezů pocházejících z výšinné lokality je zachován v rukopisu Jaroslava Mackerleho, kde je pod lokalitou „Starý Chlum“ uvedena celá řada keramických, kamenných, kostěných i bronzových artefaktů s původními inventárními čísly, z nichž převážná většina je dnes ztracena (tab. II). Podle J. Mackerleho nálezy pocházejí z výkopu V. Kočiříka a D. Tichého (MACKERLE 1952, 46), a tak jsou také v databázi evidovány. Záznamy o pravěkých nálezech z lokality neobsahují ani inventární knihy a listiny uložené ve Státním okresním archivu v Blansku ve fondu *Vlastivědné muzeum v Kunštátě*.

Druhá kolekce evidovaná pod inventárním číslem *Pa 12/69* zahrnuje 237 nálezů, z nichž dvanáct je ve speciálním sáčku s poznámkou „*ve sbírkách jako Bořitov, štítek přepsal a vrátil Dohnal*“⁹, což upomíná na chybné zařazení katastru lokality. Ještě Z. Smrž uvádí, že je v Moravském muzeu pod názvem lokality Bořitov „Holý Chlum“ uloženo zhruba 200 střepů s inventárním číslem *Pa 12/69* (SMRŽ 1971, II. 41). Nálezy byly získány žáky základní devítileté školy A. Štrofem a I. Grimem dne 15. 4. 1969 a měly by pocházet ze splachů pod prokopaným valem v severní části lokality (SMRŽ 1971, I. 103, II. 40). Výběr z těchto nálezů publikoval již Z. Smrž (1971, tab. XXX: 4–12; tab. XXXI: 1–5; SMRŽ – ŠTROF 1973, tab. 1B). Podle těchto vyobrazení se podařilo identifikovat všechny nálezy až na jeden, který nebyl dohledán. Jde o údajnou miniaturní nádobku se zašpičatělým dnem (SMRŽ – ŠTROF 1973, tab. 1B: 18), která už nebyla vyobrazena ani v práci V. Dohnala (1988).

⁹ Jde o nálezy, které zpracoval V. Dohnal (1988, tab. 26: 1–12).

Muzeum Blanenska

Z Krhova jsou zde pod inventárními čísly S 4722–4780 uloženy nálezy z povrchového sběru A. Štrofa z roku 1971. Dále jsou tu pod čísly S 3902–3904 evidovány tři nádoby bez uvedení bližších nálezových okolností. Podle všeho byly získány při sondáži A. Štrofa v roce 1972, neboť jsou vyobrazeny již v o rok pozdějším článku (SMRŽ – ŠTROF 1973, tab. 3A:1, 2, 5). Z Obory by zde měl být pod čísly S 1942–2504 uložen kompletní materiál z objektů 1–3, získaný výzkumem v roce 1975, čítající celkem 563 nálezů. Zde situaci komplikoval fakt, že řada nálezů je rozmístěná v expozici blanenského (S 2028, 2029, 2077–2080, 2134, 2137, 2138, 2160, 2161, 2435) a boskovického muzea (S 2076, 2419, 2429, 2431), přičemž nádoby z blanenské expozice jsou badatelsky nepřístupné, protože se nedají kvůli složité konstrukci vitríny vyjmout, tudíž u nich nemohly být popsány kvantitativní a metrické znaky (vyjma nádoby S 2077 která je umístěna v jiné vitrině), a nemohly být ani nově kresebně zdokumentovány. Naštěstí většinu nálezů v současné expozici zdokumentoval A. Štrof, jehož kresby jsem měl k dispozici. Nálezy jsem tedy mohl překreslit, kromě nádob S 2028 a S 2161, které v dokumentaci nebyly, a určit na nich metrické znaky vyjma hmotnosti. Další komplikací při identifikaci jednotlivých inventárních čísel u nedohledaných či vystavených artefaktů byl fakt, že současná inventární čísla nádob se v některých případech neshodovala s čísly v dokumentaci A. Štrofa. Některá byla o jedno číslo nižší nebo vyšší (tab. III). Nepodařilo se mi zjistit důvod tohoto nepravidelného přečíslování, každopádně inventární čísla byla postupně dohledána všechna, kromě čísla S 2374 a artefaktu, který je v poznámkách A. Štrofa veden pod inventárním číslem S 2165, ale v současnosti je pod tímto číslem evidován jiný artefakt. Číslo S 2165 se proto v databázi vyskytuje dvakrát, přičemž jednou se zkratkou „N“, což znamená, že nebyl fyzicky dohledán. V krabici s nálezy se vyskytovaly i 3 zlomky okrajů bez inventárních čísel, přesto byly zařazeny do databáze. Z osteologických nálezů nebyl dohledán fragment s číslem S 2497.

Nálezy z Obory byly poprvé výběrově publikovány v diplomové práci A. Štrofa (1979, tab. 48: 11; 52: 1–10; 53: 1–12, 17) a o něco později i v jeho dalším článku (ŠTROF 1985a, tabulka č. 1: 4, 9, 13–15). Objekty 1–3 byly z teoretického hlediska zpracovány v rámci bakalářské práce J. Zemana (2012, 38–41, tab. I–III, XXVIII), ve které byl vyobrazen i zlomek materiálu, objekt je zde však mylně veden pod lokalitou Krhov „Malý Chlum“.

Muzeum regionu Boskovicka

V depozitáři boskovického muzea je uložena naprostá většina materiálu ze zpracovávaných lokalit. Poněkud nejasné bylo původně zařazení nálezů s čísly A 25265–26204, 26219, 26220, 30566–30568, u kterých je v databázi muzea poznámka „výzkum A. Štrofa; sonda na severním okraji; S-35/1–13“. Jelikož některé z těchto nálezů byly již publikovány v článku z roku 1973 (SMRŽ – ŠTROF 1973, tab. 2), kde jsou vedeny jako nálezy ze sondy, kterou prokopával A. Štrof pod valem na severní straně, jsou tyto evidovány v databázi pod označením „sondáž 1972“. Přesný rok sondáže se mi podařilo zjistit z turistického informačního panelu na Malém Chlumu. Část materiálu z této sondáže byla dále publikována v roce 1975 (SMRŽ 1975, tab. 8) a rovněž v *Přehledech výzkumů* (ŠTROF 1984, Obr. 35).

Pod inventárními čísly A 2321–4272 je uložen materiál ze sondáže z roku 1982, přičemž v databázi muzea je u čísel A 2475–2795 mylně uveden rok výzkumu 1980. Materiál z roku 1983 je uložen pod čísly A 26205–26218 a A 30569–30836, přičemž nálezy A 30808–30821 pocházejí ještě ze severní sondy. Inventární čísla A 30822–31018 patří nálezům z roku 1984. Ze sondáže v roce 1985 není v muzeu evidován žádný nález. Nálezy z této sondáže byly doposud publikovány jen okrajově (ŠTROF 1984, obr. 36: 1–13; ŠTROF 1985a, tab. 1: 3; DOHNAL 1988, tab. 26: 13–26).

Z lokality Obora se zde nachází několik kolekcí nálezů. Pod inventárními čísly A 26430–26563 jsou uloženy nálezy, u nichž je uvedena lokalita „Pod Chlumem“ ale nejsou zde uvedeny bližší nálezové okolnosti. Kromě halštatských nálezů se zde vyskytují i nálezy kultury zvoncovitých pohárů (A 26536–26563). Nálezy s čísly A 27273–27290 pocházejí z povrchového sběru v objektu 1 a s čísly A 27291–27347 z po-

vrchového sběru v objektu 4. Materiál z objektu 4, který byl zkoumán v roce 1976, je evidován pod čísly A 27348–27542. Tyto nálezy doposud nebyly zveřejněny. Zbývající čísla A 28827–28861 pocházejí z povrchových sběrů na lokalitě v 80. letech a zahrnují kromě halštatských nálezů i nálezy kultury zvoncovitých pohárů, které se již objevily v diplomové práci A. Štrofa (1979, tab. 26: 14–19; 28: 17; 31: 17).

V databázi muzea je pod katastrem Obory, trať „Před Chlumen“, inventární čísla A 6395–6437, evidována sbírka starších nálezů, která však rozhodně nepochází z lokality Obora, přestože tak byla uvedena v diplomové práci A. Štrofa (1979, tab. 39: 1–3; 44: 6, 8–10; 48: 11; 64: 5; 65: 6, 8, 10). Jde totiž o reprezentativní nálezy datované jednoznačně do lužické fáze KLPP a do doby římské. Z těchto období nebylo na lokalitě předtím ani potom identifikováno žádné osídlení. Dále je tu pod číslem A 8941 evidována bronzová jehla, která je vystavená v expozici a která podle databáze pochází z katastru Obora, trať „V. Chlum“, byla proto přiřazena k nálezům z Krhova Malého Chlumu, i když její původ není jistý. K lokalitě Obora byla přiřazena kamenná sekyrka s inventárním číslem A 6106, pocházející sice ze starého fondu, ale evidována pod správnou lokalitou. Její původ je však neznámý, patrně jde o starší povrchový sběr, možná je to pozůstatek sbírky správce oborské školy, Ing. Slavíka, kterou zmiňuje Josef Skutil, a která je neznámá (SKUTIL 1931, 60) Do muzea byly také pod inventárním číslem A 12996–13092 uloženy nálezy pocházející z detektorové a terénní prospekce z podzimu 2013 a jara 2014. Nálezy z prospekce z roku 2015 v době psaní této práce ještě inventarizovány nebyly.

V expozici boskovického muzea se kromě výše zmíněných nálezů z výzkumu v roce 1976 z Obory a bronzové jehly neznámého původu nachází celkem sedm přeslenů bez inventárního čísla, z nichž čtyři pochází z lokality Obora, z výzkumu v roce 1976, tudíž s největší pravděpodobností pochází z objektu 4. Dva přesleny byly nalezeny při sondáži na Malém Chlumu v roce 1982 a 1984 v jižní sondě a u posledního je zkratka „PS 1971“, patrně tudíž jde o povrchový sběr A. Štrofa z roku 1971, jenž je uložen v blanenském depozitáři. Dále je zde vystavena neinventarizovaná zdobená kostěná rukojeť pocházející ze sondy na jižním svahu.

V depozitáři se nepodařilo dohledat čísla A 2374, 2385 (okraje šálků/misky), A 2468 (drobná nezdobená výduť), A 2647 (drobná zdobená výduť ze šálku/misky), A 3257 (drobná nezdobená výduť), A 3496 (drobná nezdobená výduť), A 27385/13 (nezdobená výduť), A 27448/158 (nezdobená výduť) a A 30804/23 (nezdobená výduť). Neznámou zůstává i rekonstruovaná členěná mísa s vleštovanou, vtuhovanou a rastrovou vnitřní výzdobou pocházející podle všeho z jižní sondy (ŠTROF 1990, 15) s neznámým inventárním číslem. Kresba byla převzata z dokumentace A. Štrofa, který ji rovněž publikoval (ŠTROF 1985a, tab. 1: 3). Pod inventárním číslem A 2435 by měla být uložena, podle databáze muzea, neúplná čepel z radiolaritu, která však nebyla mezi nálezy dohledána. Pod stejným číslem je však evidován keramický střep.

Otázkou také dále zůstává původ a uložení neinventarizovaných nálezů, publikovaných Z. Smržem (1971, tab. XXIX, XXX: 1–3; SMRŽ – ŠTROF 1973, tab. 1A; SMRŽ 1975, tab. 7A), které podle něj pocházejí ze „sídlíštní jámy odkryté při rozšiřování lomu a prokopané již počátkem tohoto století“ (SMRŽ 1971, 103)¹⁰, a měly by být podle něj uloženy v boskovickém muzeu pod názvem lokality „Obora“ (SMRŽ 1971, II 40). Kde tuto informaci získal, ve své práci neuvádí. Kolekci silně potuhovaných halštatských střepů, která by měla být rovněž uložena v boskovickém muzeu, uvádí i J. Mackerle (1952, 46). Pravděpodobně jde o tytéž nálezy, získané snad J. Kniesem při jeho výkopech na Malém Chlumu, o kterých se zmiňuje (KNIES 1902, 60). Jisté to ale není, nálezy jsou dnes neznámé.

V roce 2014 jsem od autora výzkumu obdržel drobnou keramickou nádobku, kterou prý našel při povrchovém sběru v okolí jižní sondy v roce 2002 (tab. 18: 22). Nádobka prozatím zůstala u A. Štrofa.

¹⁰ Ve své pozdější práci uvádí 20. léta 20. století (SMRŽ – ŠTROF 1973, 59).

3.3. DESKRIPTCE MATERIÁLU

3.3.1. Keramika

Vzhledem k velkému množství keramiky byl navržen podrobný systém na její deskripci. Základní entitu v řádcích databáze představoval jedinec reprezentující v naprosté většině jednu keramickou nádobu a popsany ve sloupcích řadou kvalit. Struktura databáze byla převzata z práce Martina Kuny a Andrey Němcové (2012, 51) a podle potřeby upravena.

Evidenční znaky

1. identifikátor (ID) – jde o čistě rozlišovací prostředek tvořený řadou čísel, který byl v případě potřeby použit jako náhrada inventárního čísla u neinventarizovaných jedinců.
2. inventární číslo (IC) – určující prvek sloužící ke zpětnému dohledání. Typ IC se liší podle jednotlivých muzeí, ve kterých je artefakt deponován. V případě, že je určitý jedinec vystaven v expozici, následuje za IC zkratka „E“, pokud nebyl konkrétní jedinec dohledán, byla použita zkratka „N“. U těch nálezů z bývalé sbírky VMK, na kterých se zachovalo původní IC z této sbírky, bylo toto IC napsáno za IC 3/61.
3. lokalita – zde se uvedla příslušná lokalita, buď Malý Chlum, nebo Pod Chlumem.
4. akce – pole určující, z jakého výzkumu či sběru daný jedinec pochází. Skládá se ze zkratky („AV“ – amatérský výkop; „PS“ – povrchový sběr) nebo slovního popisu dané akce („sondáž“; „výzkum“), za kterou následuje rok, případně celé datum příslušné akce. Příklad: „AV 1932“ znamená amatérský výkop D. Tichého a V. Kočířika v roce 1932. Sloupec obsahuje i položku „neznámé“, která se týká jedinců, u nichž není znám způsob jejich nabytí.
5. objekt – označení příslušného objektu, v případě Krhova „sonda J“ a „sonda S“, v případě Obory objekt „1–4“.
6. hloubka – byla vyplňována pouze v případě stratifikovaného materiálu pocházejícího z Krhova ze sondáže z let 1982–1985. Jednotlivých úrovní bylo velké množství a byly zjišťovány postupně podle jednotlivých sáčků s nálezy. Některé úrovně doprovázel i slovní popis, například „10–30 násep před čelem hradby“.
7. metry/úsek – v případě sondáže z let 1982–1985 pole označovalo příslušné metry, například „S 0–2“, kterých bylo opět velké množství, v případě povrchových sběrů zde byla uvedena bližší lokalizace místa nálezu, například „V svah valové destrukce“.
8. uložení – pole sloužící k určení depozitáře, ve kterém byl jedinec v době plnění databáze uložen (Blansko, Boskovice, Rebešovice).

Kvantitativní znaky

Metodika související s kvantifikací keramiky byla převzata z deskriptivního systému vytvořeného pro lokalitu Přáslavice (ŠABATOVÁ – VITULA 2002, 13).

9. počet fragmentů (PF) – 1 fragment/zlomek/střep, jde o nejmenší keramickou jednotku.
10. počet kusů (PK) – kus keramiky představuje dva či více fragmentů, které lze slepit k sobě. Podle poměru počet kusů/počet fragmentů lze stanovit tzv. lepitelnost fragmentů.
11. počet jedinců (PJ) – keramický jedinec (jeden řádek databáze) reprezentuje zpravidla jednu nádobu, která musí být zastoupena minimálně jedním fragmentem. Ve většině případů obsahovalo toto pole hodnotu „1“. Pokud bylo číslo větší než 1, jednalo se o skupinu nezdobených výdutí z povrchových sběrů, které nebyly kromě počtu fragmentů a hmotnosti dále popisovány. Pro názornost uvedu příklad: PF 5, PK 2, PJ 1 znamená, že jde o nádobu, z níž se zachovalo pět zlomků, které je možné slepit do dvou samostatných kusů.

kód	MDZ (cm)	MSS (cm)
1	do 3	0–0,5
2	do 6	0,6–1
3	do 10	1,1–1,5
4	do 20	1,6–2
5	nad 20	2 a více
N		neurčitelné (<i>zadní nebo přední stěna se nedochovala</i>)

Tab. IV: Maximální délka a síla střepeu.
Tab. IV: Maximum length and thickness of the fragment.

kód	KF
O	okraj
H	hrdlo
P	podhrdlí
V	výduť
D	dno
U	ucho
CP	celý profil
J	jiné (<i>podložka, přeslen, výzdobný prvek-výčnělek</i>)
N	neurčitelné

Tab. V: Kategorie fragmentu.
Tab. V: Fragment category.

Tab. VI: Keramická hmota.
Tab. VI: Pottery material.

kód	KH
J1	hrubší hmota, velká příměs makroskopického ostřiva
J2	jemnější hmota, ojediněle obsahuje menší příměs jemnějšího ostřiva
J3	jemný plavený materiál
H1	hrubší písčité hmota s makroskopickým ostřivem ostrých úlomků tvrdších rozdrčených hornin
H2	jemná písčité, spíše plavená hmota s ojedinělou příměsí tvrdšího ostřiva
H3	nekvalitní výpal-drolivá, ostřivo tvoří větší kaménky
G	grafitová keramika, menší či větší příměs grafitu

kód	ÚP
N	neurčitelný (<i>mechanické poškození, nedochoval se, povrchová vrstvička je setřená, omlétá</i>)
1	tuhovány, leštěný
2	tuhovány, setřený
3	tuhovány pás pod okrajem
4	leštěný, hladký (<i>odráží světlo</i>)
5	hlazený, rovný (<i>nejsou cítit nerovnosti</i>)
6	hlazený, nerovný (<i>nerovnoměrné vyhlazení, pomocí dřívka</i>)
7	hrubší
8	kombinace hladkého O a H a hrubší V
J	jiný (<i>přepálený, atd. uvedeno v poznámce</i>)

kód	datace
HB	pozdní doba bronzová
HC	starší doba halštatská
HD	doba halštatská
HB-HD	doba halštatská
E	eneolit
S	středověk
N	novověk

Tab. VII: Úprava povrchu.
Tab. VII: Surface finish.

Tab. VIII: Datace.
Tab. VIII: Dating.

Metrické znaky

12. maximální délka zlomku (MDZ) – údaj sloužící ke zjištění míry fragmentarizace. Dělení převzato z práce D. Parmy (2001, 54).
13. maximální síla stěny (MSS) – neboli tloušťka střepu, byla zaznamenávána tloušťka maximální.
14. průměr okraje ($\varnothing O_{cm}$).
15. průměr hrdla ($\varnothing H_{cm}$).
16. průměr maximální výdutě ($\varnothing MV_{cm}$).
17. průměr dna ($\varnothing D_{cm}$).
18. hmotnost (g).

Morfologické znaky

19. kategorie fragmentu (KF) – terminologie vychází z přehledného dělení Karla Sklenáře (1998, 5). Pokud jedinec obsahoval více kategorií, byly tyto řazeny za sebou ve směru nádoby od okraje ke dnu.

Typologické znaky

20. keramická hmota (KH) – makroskopické určení keramického těsta je vždy značně ovlivněno subjektivním pohledem badatele. Postihnout všechny keramické hmoty bez použití mikropetrografických metod je nemožné. Alfanaumerický kód je proto založen na jednoduchém dělení keramiky na jemnou (J) a hrubou (H), z nichž každá má ještě tři podskupiny, vytvořené na základě množství makroskopického ostríva. Zvláštní kategorii představuje grafitová hmota (G), která byla vydělena zvlášť podle přítomnosti různého množství grafitu v keramickém těstě. Toto dělení vychází z popisu keramických hmot ze sídliště v Praze-Zbraslavi (CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 293).
21. úprava povrchu (ÚP) – je definována pomocí dvojmístného numerického kódu, z něhož první číslo značí vnější úpravu povrchu a druhé číslo vnitřní úpravu povrchu.
22. keramický tvar (KT) – tvarová typologie nádob musela být navržena tak, aby se dala aplikovat jak na keramiku z pozdní doby bronzové, tak na keramiku halštatskou. Z tohoto pohledu se jako nejúčinnější jevil systém vytvořený Dagmar Dreslerovou při zpracování pozdně halštatské a časně laténské keramiky z Jenštejna (DRESLEROVÁ 1995), který byl pak v Čechách aplikován například pro zpracování stejně datovaných souborů ze sídliště v Praze-Zbraslavi (CHYTRÁČEK – BERNAT 2000, 284–292), ze západočeských výšinných sídlišť (CHYTRÁČEK – METLIČKA 2004, 45–86) a rovněž byl upraven pro deskripci pozdně bronzové štítarské keramiky z Roztok (KUNA – NĚMCOVÁ a kol. 2012, 47–61). Na Moravě byl systém použit zatím jen pro časně laténské lokality Modrá a Neředín (VLASATÍKOVÁ 2004, 17–22). Následující text je převzat a upraven z práce D. Dreslerové (1995, 69–71). Typologie nádob je založena na jejich členění do skupin na základě jejich tektoniky (vertikální dělení) a podle výško-šířkových indexů a vedlejších funkčních znaků (horizontální dělení).

Vertikální dělení vychází z původní práce Anny Osler Shepardové z roku 1956, kde autorka tektoniku nádob dělí na tři základní skupiny, k jejichž stanovení užívá bodů, které sleduje na vnější linii profilu nádoby. Jsou to tzv.:

- okrajové body (end points, dále E.P.) na okrajích nádob a na místech, kde stěna viditelně přechází v podstavu,
- bod, kterým lze proložit vertikální tangentu (point of vertical tangency, dále V.T.),
- bod, ve kterém linie stěny vytváří lom (corner point, dále C.P.),
- bod, ve kterém se linie stěny mění z konkávní na konvexní a naopak (inflection point, dále I.P.),
- nejširší bod nádoby (major point, dále M.P.).

Při třídění je primárním úkolem stanovit, zda má nádoba jednoduchý otevřený tvar, jednoduchý uzavřený tvar, nebo tvar složený z více geometrických prvků. Na nádobách jednoduchých a složených tvarů můžeme označit maximálně 5 bodů (např. 2x E.P., 1x V.T., 1x C.P.). Podle výše uvedených bodů jsou stanoveny tři skupiny nádob:

100 – otevřené nádoby

nejširším místem nádoby je průměr okraje ($\emptyset O = M.P.$). Tuto skupinu jsem oproti D. Dreslerové rozdělil pouze na tři podskupiny:

110 – jednoduché tvary; mají pouze 1–2 E.P.

120 – prohnuté tvary; stěna nádob je prohnutá, můžeme vyznačit 1–2 E.P. a 1–2 I.P.

130 – složené tvary; nádoba je složená ze dvou nebo více geometrických tvarů, má vytvořené „nepravé“ hrdlo (to znamená, že M.P. leží nad místem, kde je I.P. nebo C.P.), můžeme vyznačit 1–2 E.P., 1 C.P., 1 V.T.

200 – jednoduché a závislé (dependent) uzavřené nádoby

průměr okraje mají menší než nejširší místo nádoby ($\emptyset O < M.P.$). Skupina se dělí na dvě podskupiny:

210 – jednoduše profilované tvary, mají pouze 1–2 E.P. a 0–1 V.T.

230 – složené uzavřené tvary, místo lomu (C.P.) je rovno nejširšímu místu nádoby (M.P.). Rozeznáváme 1–2 E.P., 1 C.P.

300 – tzv. nezávislé (independent) uzavřené tvary

průměr okraje je menší než nejširší místo nádoby. Tyto nádoby mají vytvořené pravé hrdlo a jejich C.P. nebo I.P. leží vždy nad M.P.

320 – prohnuté tvary; hrdlo plynule přechází v tělo nádoby, mají 1–2 E.P., 1–2 V.T., 1 I.P.

330 – složené tvary; hrdlo je ostře nasazeno na tělo, mají 1–2 E.P., 1–2 V.T.

Horizontální dělení vychází z tradičního typologického přístupu, ve kterém se odráží především předpokládaná funkční interpretace keramických tvarů. Předkládaný seznam tvarů, rozpoznávaných ve zpracovávaném souboru, vychází z práce D. Dreslerové (1995) a je podle potřeby upraven a doplněn o nové tvary.

10000 (hrnce, vázy, hrncovité zásobnice)

výška nádoby $> \emptyset O$, který je většinou $1,3 \times < M.P.$

11000 (hrnce) – jde o jednoduché uzavřené nádoby se stěnami rovnými, plynule uzavřenými, prohnutými nebo lomenými. $\emptyset O$ je většinou téměř shodný s \emptyset v I.P. nebo C.P., výduť je umístěna mezi 1/4 a 1/2 výšky nádoby,

12000 (vázy) – stěna prohnutá, hrdlo velmi krátké, výduť umístěna v horní 1/4 nádoby¹¹,

13000 (hrncovité zásobnice) – tak jsem označil silnostěnné hrncovité nádoby, jejichž $\emptyset O > 25$ cm.

20000 (amfory, lahve, amforovité zásobnice, amforovité tvary)

výška nádoby $> \emptyset O$, který je většinou $1,7 \times < \text{než ? v } M.P.$, jde o výrazně profilované nádoby s prohnutou či lomenou stěnou.

21000 (amfory) – zahrnuje starší používaný termín „osudí“. Výška $H > 1/3$ výška těla resp. 1/4 výšky nádoby; výška $H < 1/2 \emptyset O$,

22000 (lahve) – výška H se zpravidla rovná $\emptyset O$ a představuje 1/2 výšky těla,

23000 (amforovité zásobnice) – charakteristika stejná jako u 21000, liší se ale masivnějším provedením a stejně jako u hrncovitých zásobnic musí být $\emptyset O > 25$ cm,

24000 (amforovité nádoby) – kategorie vyčleněna pro nádoby, které se s 21000 shodují tvarově, nikoliv však celkovým provedením a úpravou povrchu.

30000 (mísy, šálky, džbánky, pohárky)

výška nádoby $\leq \emptyset O$.

31000 (mísy) – zpravidla výška nádoby $\leq M.P.$,

32000 (šálky) – stejné tvary jako u mís, ale mají ucho,

33000 (džbánky) – vyčleněno na základě terminologie J. Nekvasila (1970, 25), týká se jen slezské fáze KLPP. Tvarově jsou podobné členěným mísám se stlačenou výduť, jsou však opatřeny uchy.

34000 (pohárky) – malé nádoby, jejichž výška se prakticky rovná šířce.

40000 (vykuřovadla)

funkční kategorie, obsahuje nádoby s otvory ve stěnách.

41000 (vykuřovadla).

¹¹ Tato skupina nádob byla při analýze materiálu z typologické tabulky dodatečně odstraněna z důvodu její absence v souboru.

50000 (podložky, pokličky)

ploché funkčně rozdělené tvary.

51000 (podložky),

52000 (pokličky).

60000 (přesleny, závaží, kolečka)

funkční doplňkové tvary atypických rozměrů.

61000 (přesleny),

62000 (závaží),

63000 (kolečka).

23. výzdoba (V1–V4) - dělení výzdoby podle způsobu a techniky provedení bylo převzato z práce D. Dreslerové (1995, 71–72), kolkovaná výzdoba (500) však byla nahrazena výzdobou provedenou žlábkky, která je typická zejména pro keramiku slezské fáze KLPP, a kategorie malované výzdoby (800) byla z důvodu absence této techniky v souboru zcela vypuštěna. První číslo v trojmístném číselném kódu určuje techniku výzdoby, druhé určuje výzdobný prvek a třetí jeho variantu. V případě, že se výzdoba nachází na vnitřní straně nádob, je před kód umístěno písmeno „V“. Pro popis jsou vyhrazena celkem 4 pole (V1–V4) a to z důvodu výskytu většího množství výzdobných prvků na jednom jedinci. Umístění výzdoby nebylo sledováno samostatně, ale bude obsahem vlastní analýzy.

100–199 rytá výzdoba

101–119 jednoduchá rytá výzdoba

121–129 jednoduchý a kombinovaný rastr

131–149 kombinace ryté, plastické a žlábkované

151–169 kombinace ryté a žlábkované

171–179 kombinace rastru a žlábkované

181–189 kombinace rastru a vtuhované/vleštované výzdoby

200–299 jemně vtlačovaná výzdoba (drobné vpichy, důlky, sluníčka)

201–219 jednotlivé prvky

300–399 kombinace vtlačované s rytou nebo žlábkovanou

301–319 rytá a vtlačovaná

321–329 rytá, rastr, vtlačovaná

331–349 žlábkovaná a vtlačovaná

351–359 rytá, žlábkovaná, vtlačovaná

400–499 hrubá vtlačovaná (vrypy, nehtovité a prstovité promačkávání)

401–419 jednotlivé prvky

500–599 žlábkovaná výzdoba

501–519 jednoduché žlábkky vodorovné, svislé, šikmé, zakulacené

521–529 jednoduchá žlábkovaná kolečka

531–549 kombinace šikmých a vodorovných žlábků a koleček

551–559 kombinace žlábkované s plastickou výzdobou

600–699 vtuhovaná výzdoba

601–619 vtuhované pásy

621–639 vtuhované linie a mřížky, vleštované motivy

641–659 kombinace vtuhovaných pásů, linií a mřížek

700–799 vleštovaná výzdoba (stejně jako předchozí, ale výzdoba je vleštěna do předem předtuhovaného avšak nevyleštěného povrchu)

900–999 plastická výzdoba

901–919 plastické lišty

921–939 pupky, výčnělky

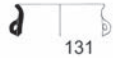
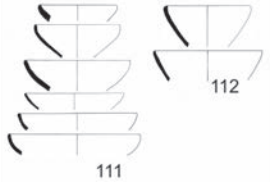
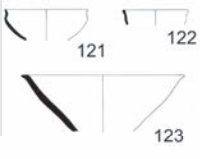

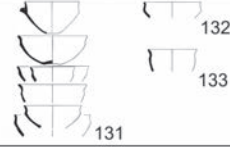

941–949 žebra

951–959 prohnuté dno, omfalos

961–969 ucha

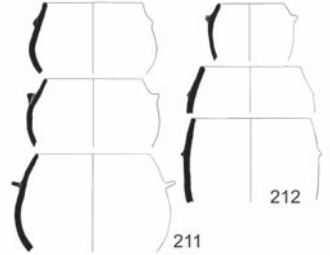

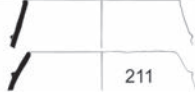

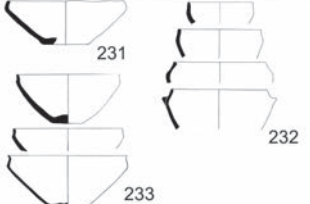
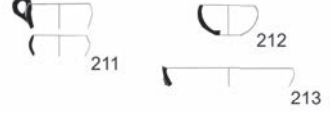
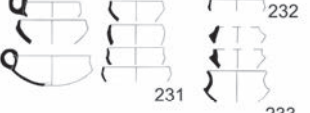

971–979 lalůčky

981–989 perličková výzdoba

KRHOV „MALÝ CHLUM“ a OBORA „POD CHLUMEM“		100		
		110	120	130
10000	11 000 hrnce	 111		 131
	12 000 vázy			
	13 000 hrncovité zásobnice			
20000	21 000 amfory			
	22 000 lahve			
	23 000 amforovité zásobnice			
	24 000 amforovité nádoby			
30000	31 000 mísy	 111, 112	 121, 122, 123	 131, 132, 133
	32 000 šálky	 111, 112	 121, 122	 131, 132, 133
	33 000 džbánky			
	34 000 pohárky		 121	
40000	41 000 vykuřovadla			
50000	50 000 podložky, pokličky			
60000	60 000 přesleny, závaží, kolečka			

Obr. 9: Deskriptivní systém keramických nádob, skupina 10000.

Fig. 9: Descriptive system of pottery vessels, group 10000.

KRHOV „MALÝ CHLUM“ a OBORA „POD CHLUMEM“		200	
		210	230
10000	11 000 hrnce		
	12 000 vázy		
	13 000 hrncovité zásobnice		
20000	21 000 amfory		
	22 000 lahve		
	23 000 amforovité zásobnice		
	24 000 amforovité nádoby		
30000	31 000 mísy		
	32 000 šálky		
	33 000 džbánky		
	34 000 pohárky		
40000	41 000 vykuřovadla		
50000	50 000 podložky, pokličky		
60000	60 000 přesleny, závaží, kolečka		

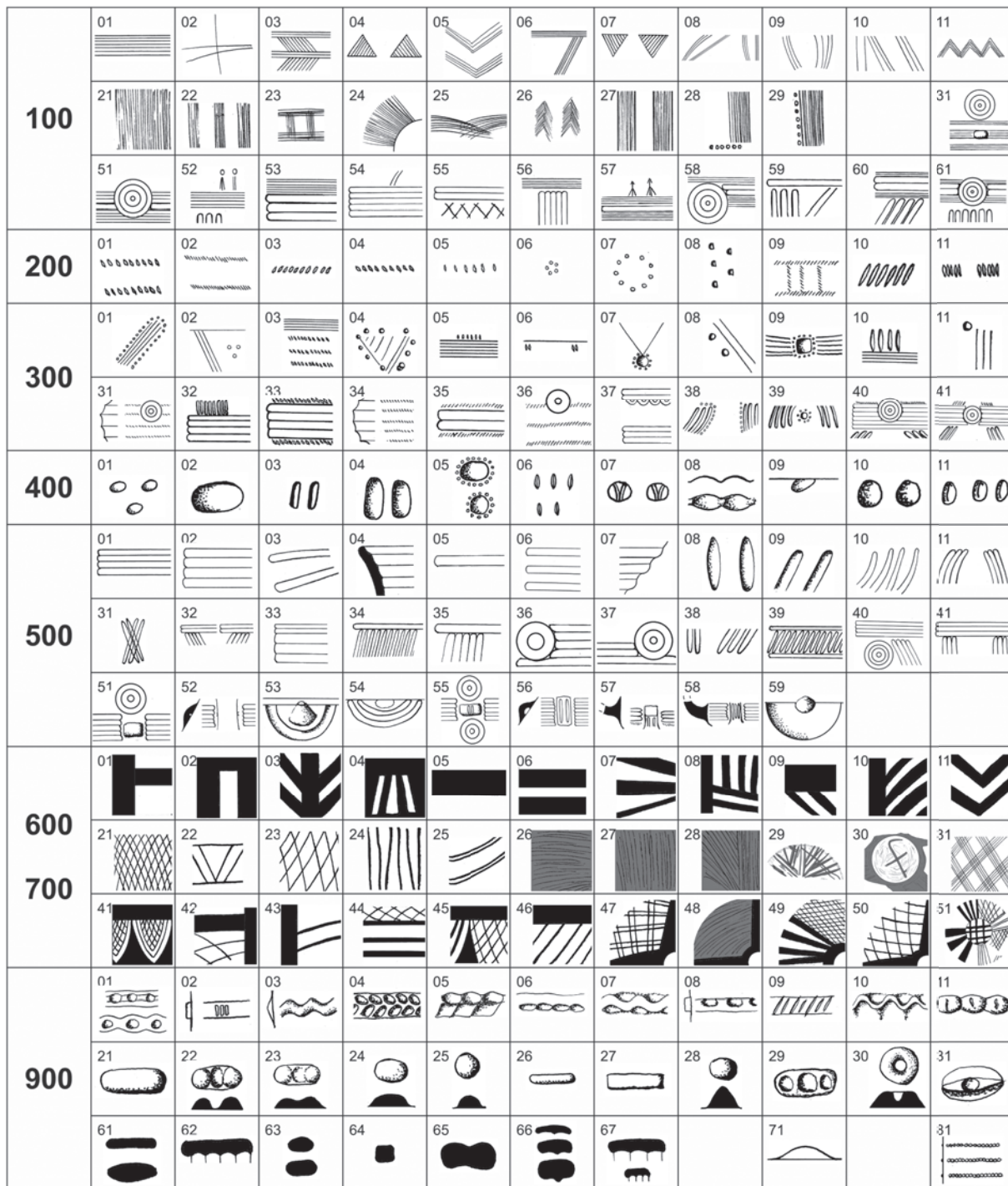
Obr. 10: Deskriptivní systém keramických nádob, skupina 20000.

Fig. 10: Descriptive system of pottery vessels, group 20000.

KRHOV „MALÝ CHLUM“ a OBORA „POD CHLUMEM“		300	
		320	330
10000	11 000 hrnce		
	12 000 vázy		
	13 000 hrncovité zásobnice		
20000	21 000 amfory		
	22 000 lahve		
	23 000 amforovité zásobnice		
	24 000 amforovité nádoby		
30000	31 000 mísy		
	32 000 šálky		
	33 000 džbánky		
	34 000 pohárky		
40000	41 000 vykuřovadla		
50000	50 000 podložky, pokličky		
60000	60 000 přesleny, závaží, kolečka		

Obr. 11: Deskriptivní systém keramických nádob, skupina 30000.

Fig. 11: Descriptive system of pottery vessels, group 30000.

Obr. 12: Typář výzdoby, část I.

Fig. 12: Overview of decoration types, part I.

100	12	13	14	15	16					
	62	63	64	65	66	71		81		
200	12	13								
300	12	13	14	15	16	17	18	19		
	42	43	44	45		51	52	53	54	55
400	12	13	14							
500	12	13	14	15	16		21	22	23	
	42	43	44	45	46					
600	12	13	14							
700	52	53								
900	12	13								
	32		41	42		51	52	53		
	82	83	84	85	86	87				

Obr. 13: Typář výzdoby, část II.

Fig. 13: Overview of decoration types, part II.

kód	materiál
1	málo kompaktní (<i>na lomu značné množství otisků plev, řezanky, snadno se drolí</i>)
2	středně kompaktní (<i>méně se drolí, menší množství plev</i>)
3	velmi kompaktní (<i>téměř žádné otisky, homogenní materiál, nedrolí se</i>)

Tab. IX: Materiál mazanice.

Tab. IX: Daub material.

kód	výpal
1	slabý (<i>snadno se láme</i>)
2	střední (<i>láme se obtížněji</i>)
3	silný (<i>mazanice prošla velkým žárem, hmota slinutá</i>)
4	extrémně silný (<i>drobné kamíky jsou natavené</i>)

Tab. X: Výpal mazanice.

Tab. X: Daub firing.

kód	otisky
I	kuláče
II	kuláče a tesané prvky
III	tesané prvky
IV	lícovaná mazanice bez otisků
V	atypický fragment
VI	s lícováním, ale bez určení konstrukce
VII	půlkuláče s pruty nebo kolíky

Tab. XI: Otisky mazanice.

Tab. XI: Daub imprints.

kód	VS
a	kuláč (<i>průměr větší než 2 cm</i>)
b	tesaný prvek
c	prut (<i>průměr menší než 2 cm</i>)

Tab. XII: Vnitřní strana mazanice.

Tab. XII: Daub – inside.

kód	VNS
1	hlazený povrch
2	hrubý povrch

Tab. XIII: Vnější strana mazanice.

Tab. XIII: Daub – outside.

24. datace – slouží k rámcovému zařazení keramiky do jednotlivých období.

Poznámky a odkazy

25. kresleno – ano/ne.

26. tabulka – zde je uveden odkaz na tabulku, na které je daný jedinec vyobrazen.

27. odkaz – ano/ne, slouží k označení jedinců, na které je odkázáno v textu.

28. poznámka – slouží k uvedení doplňujících údajů, které nebyly obsahem předchozích položek.

3.3.2. Mazanice

Deskriptivní systém pro mazanici byl převzat z práce Pavla Vařky (1995), jehož částečně modifikovaný systém byl použit při zpracování lokalit Hradec u Němčic (MICHÁLEK – LUTOVSKÝ 285–302) nebo Roztoky (KUNA – PROFANTOVÁ 2005, 250–258; KUNA – NĚMCOVÁ 2012, 105–116). Popisu samotných vlastností mazanice předcházely deskriptory související s evidencí nálezů, které jsou naprosto shodné jako u keramiky, proto je zde nebudu znova uvádět.

Evidenční znaky (viz. Keramika)

Vlastnosti mazanice (převzato z: VAŘEKA 1995, 61).

1. barva – jednalo se o slovní popis. Určení barvy mazanice je podobně jako u keramiky značně subjektivní a složité, závislé na stupni výpalu. Celkem bylo identifikováno 13 od sebe odlišných odstínů: béžová, bílá, černá, červená, oranžová, oranžovo-černá, světle béžová, světle oranžová, světle oranžovohnědá, světle šedá, šedobéžová a šedočerná.
2. materiál – je členěn do tří skupin.
3. výpal – je členěn do čtyř skupin.
4. otisky mazanice – vyčleněno celkem 7 skupin.
5. vnitřní strana (VS) – popis byl sledován u všech fragmentů vyjma skupin IV a V. V souboru nebyl zachycen P. Vařkou vyčleněný typ „d – kolík“ (VAŘEKA 1995, 62), proto nebyl zařazen do deskripce.
6. vnější strana (VNS) – týká se pouze zlomků, u nichž bylo zachyceno lícování.
7. hmotnost (g).

Poznámky

8. poznámka – doplňkové údaje.

4. HISTORIE ZKOUMÁNÍ LOKALIT

4.1. PŘEHLED BADATELSKÝCH AKTIVIT

4.1.1. Počátky bádání

Lokalitu objevil a popsal v roce 1882 J. Knies (1902, 59–61), který na ní zároveň v pozdějších letech i sám několikrát kopal. V profilu opukového lomu a na přístupové cestě popisuje až 1 m mocnou kulturní vrstvu (KNIES 1904, 112). Sám pak na jižní straně pod okrajem plošiny v hloubce 10–30 cm objevil „plochu srovnanou, upěchovanou, umazanou a do červena vypálenou. Hlína tato jílovitá zasahovala 3 dm do hloubky a spočívala na plochých kamenech patrně rukou lidskou srovnaných.“ (KNIES 1902, 60). Z nálezů J. Knies uvádí dva sekeromlaty, sekýrku, parohové hladidlo, přesleny, železný kroužek a keramiku „rázu obřanského“ (KNIES 1902, 61).

Obr. 14: **A** - Malý Chlum od jihu (inv. č. 73 24); **B** - Malý Chlum od severozápadu (inv. č. 73 23); (zdroj: Digitální katalog fotografií z pozůstalosti Karla Absolona [online]).

Fig. 14: **A** – Malý Chlum viewed from the south (inventory no. 73 24); **B** – Malý Chlum viewed from the north-west (inventory no. 73 23); (source: digital catalogue of photos from the inheritance of Karel Absolon [online]).

V práci J. Skutila je lokalita chybně zařazena pod heslem „42. Křetín: 2.“, kde je uváděna jako „*pravěké hradisko bez bližšího určení*“ (SKUTIL 1931, 55), přestože pod heslem „77. Obora: 2.“ je zmínka, že z Chlumu pochází „*několik silně grafitových a zdobených střepů podolského typu*“ (SKUTIL 1931, 60), které by měly být uloženy v Muzeu v Boskovicích. Na téže místě najdeme zmínku o sbírce pravěkých starožitností zemřelého správce Oborské školy p. ing. Slavíka, která je však ztracená (SKUTIL 1931, 60).

V literatuře můžeme dále najít zmínku, že na počátku nebo ve 20. letech 20. století byly prokopány sídlištní jámy v profilu opukového lomu (SMRŽ 1971, 103, tab. XXIX; XXX: 1-3; SMRŽ – ŠTROF 1973, 59, tab. 1A; SMRŽ 1975, 37, tab. 7A). Nikde se ale neuvádí zdroj a autor těchto „výzkumů“.

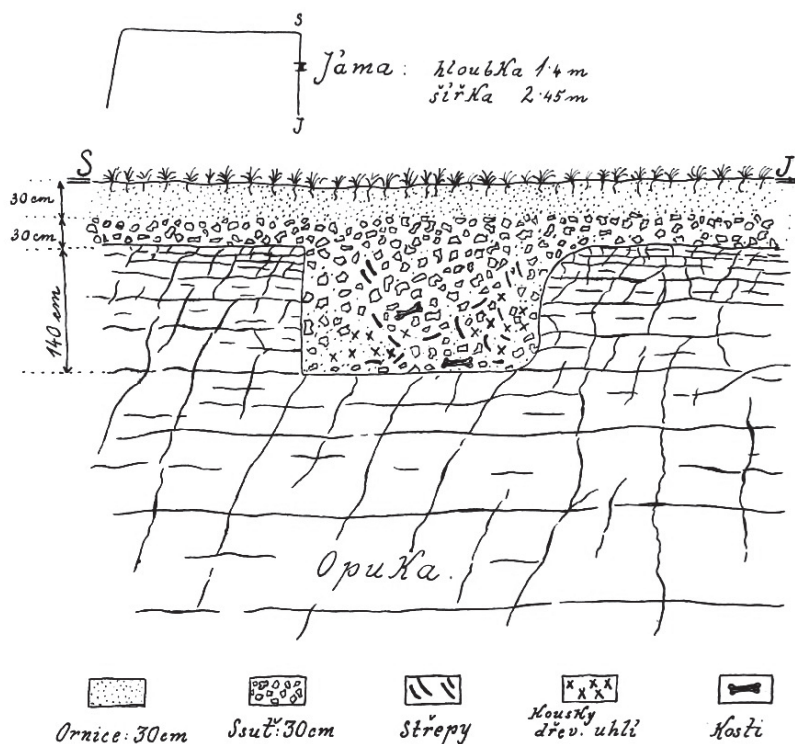
NZ č. j. 1728/69 obsahuje mj. zmínku o střepích, které měly pocházet od prof. Absolona, jehož návštěvu lokality dokumentují barevné diapositivy nalezené v jeho pozůstalosti (obr. 14). Datum jeho návštěvy Malého Chlumu ale není známo.

4.1.2. Výzkum v roce 1932

Se vznikem Vlastivědného muzea v Kunštátě v roce 1930 jsou spjata dvě pro nás důležitá jména. Správcem muzea byl jmenován kunštátský učitel V. Kočířík a správcem prehistorických sbírek pak nadlesní z Rozseče nad Kunštátem D. Tichý, jenž se amatérsky věnoval archeologii (JURČEK 2010, 7). Tito dva pánové podnikli 27. května a dále pak 6. a 31. července 1932 na Malém Chlumu průzkum oválné jámy situované ve východním profilu opukového lomu, o kterém nás detailně informují dvě nálezové zprávy uložené na Archeologickém ústavu Akademie věd ČR v Brně (KOČIŘÍK 1932a; 1932b). Jáma byla podle dochovaného nákresu v hloubce 60 cm pod úroveň terénu zahloubena 140 cm do opukového masivu a její dochovaná šířka byla 240 cm (obr. 15). Větší polovina jámy byla zničena při těžbě opuky. Z jámy bylo získáno zhruba 350 střepů pocházející ze zhruba 22 nádob, tkalcovské závažíčko a zlomky zvířecích kostí (KOČIŘÍK 1932a, nestr.; 1932b, nestr.). Dochované nálezy z tohoto výzkumu náleží v naprosté většině pozdní době bronzové, ale objevuje se mezi nimi i keramika halštatská.

4.1.3. Výzkumy a objevy v 70. letech

V roce 1969, 15. dubna, podnikli dva žáci základní devítileté školy, A. Štrof a I. Grim, povrchový sběr ve splachových vrstvách na jižním a severním svahu Malého Chlumu. Z. Smrž uvádí, že tito žáci jsou

27.V.1932

Obr. 15: Profil jámy prokopané ve východní části opukového lomu (KOČIŘÍK 1932a, nestr.).

Fig. 15: Profile of a hole dug in the eastern part of a siltstone quarry (KOČIŘÍK 1932a, no page numbers).

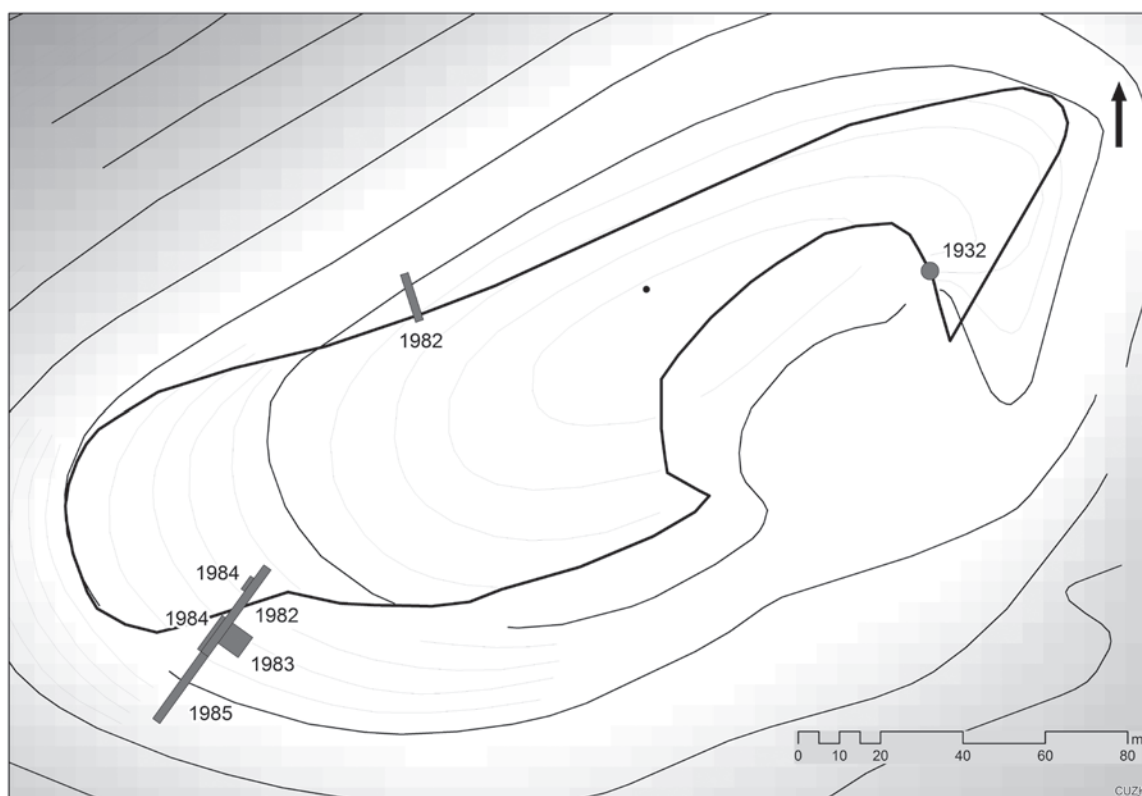
také autoři amatérské sondy odkryté na severní straně pod valem (SMRŽ 1971, II. 40). V dubnu roku 1970 lokalitu navštívil Z. Smrž a pořídil její první schematický plánec, který později publikoval ve své diplomové práci (SMRŽ 1971, LXXXIII:1). Na plánu je zřetelně vidět klešovitá brána, kterou autor uvádí ve snížené západní části (SMRŽ 1971, 103). Další povrchový sběr podnikl v roce 1971 A. Štrof, který následně v roce 1972 provedl na severním svahu pod valem sondáž a z téměř metrové kulturní vrstvy získal kromě početné kolekce nálezů slezské a platěnické fáze KLPP i doklady keramiky náležící horákovské kultuře, které se vyskytovaly ve vrstvě spolu s keramikou lužickou (SMRŽ – ŠTROF 1973, 59).

V roce 1975 byly na poli jihovýchodně pod Malým Chlumem identifikovány sídlištní objekty silně narušené orbou. Jednotlivé objekty této řídké osídlené plochy se měly objevovat v přibližně stometrovém pruhu v 0,5 km dlouhém pásu až do blízkosti osady Hutě s výraznější koncentrací na terénním hřbetu pod východním svahem Malého Chlumu (ŠTROF 1990, 18). Při záchranném výzkumu A. Štrofa byl v roce 1975 objeven komplex tří halštatských objektů, obsahující mimo jiné ztracenou formu a železnou rudu. V roce 1976 byl prozkoumán ještě objekt 4 (ŠTROF 1979, 58; 1985b, 95). V roce 1977 měla být na jihojihozápadním úpatí Malého Chlumu prozkoumána část rozměrné exploatační jámy na místní železnou rudu. Jáma nepravidelně lalokovitého tvaru se dnem v hloubce asi 1 m sledovala hnědelovou vrstvu i v podlouhlých okrajích s nevýraznou halštatskou keramikou (ŠTROF 1990, 18).

4.1.4. Sondáž 1982–1985

Otázku datace opevnění měly původně řešit dvě sondy otevřené v letních měsících v roce 1982 (obr. 16). Severní sonda (2 x 12 m) pokračovala v místech, kde A. Štrof kopal již v roce 1972¹² a prořala osídlenou plošinu a svah. Na plošině byla zjištěna až 1 m mocná kulturní vrstva s nevýraznými nálezy z eneolitu a s početnými nálezy slezské fáze KLPP, na svahu pak byla zachycena destrukce pravděpodobně náspu

12 Podle ústního sdělení A. Štrofa.

Obr. 16: Rozmístění sond z let 1982–85 a přibližné místo výkopu z roku 1932.

Fig. 16: Locations of trenches used between 1982 and 1985 and the approximate location of the ditch in 1932.

obsahující kromě slezské keramiky i keramiku platěnickou a horákovskou. Jižní sonda (2 x 26 m; obr. 19 C) byla lokalizována do míst, kde docházelo ke kumulaci terénních nerovností, jejichž účel měla sonda objasnit (obr. 18). Tento záměr se však záhy ukázal jako velmi nesnadný, neboť sondáží bylo zachyceno větší množství prvků, které bylo bez většího plošného odkryvu složité interpretovat. Byl zachycen zbytek náspu opírající se o opukový blok, za nímž byl zjištěn zával z větší části zřícených prostor vyhloubených v opuce. Vznik náspu byl podle nálezů původně datován do pozdní doby bronzové (ŠTROF 1984, 84).

V září roku 1983 byl východní profil jižní sondy v jeho středním úseku (14–20 m) rozšířen východním směrem do plochy 40 m² a prozkoumán detailně (obr. 21 B). Byl prokopán zával ve střední části mezi opukovými bloky až na stupňovitě upravené podloží, na kterém byla zachycena kulturní vrstva s mladohalštatskými nálezy. Na ni nasedal zával s kameny v „anatomickém“ uspořádání, který překrývala další kulturní vrstva obsahující smíšený materiál z pozdní doby bronzové a halštatské (ŠTROF 1985c, 34).

V roce 1984 byl rozšířen západní profil jižní sondy z roku 1982 v úseku 13,5–26 m (obr. 22), při kterém byl z tělesa náspu získán i mladohalštatský materiál, na jehož základě A. Štrof datoval vznik opevnění až do pozdní doby halštatské. V témže roce pak pokračovaly práce na odkryvu podhloubených a zřícených prostor v severní části původní sondy, úsek (JR 4–8; ŠTROF 1987a, 33).

V roce 1985 byla jižní sonda prodloužena (1 x 20 m) níže na svah, kde prořala terasu souběžnou s valem, na které se předpokládalo halštatské osídlení. Sondáž tento předpoklad vyvrátila (ŠTROF 1987b, 33). Na svahu a na terase byly objeveny výrazné zásahy a úpravy do podloží, které patrně souvisely s těžbou opukových deskovitých vrstev pravděpodobně pro účely opevnění. Tyto zásahy jsou překryty destrukcí pravěkého opevnění sesunutého z hrany svahu. Pro nedostatek vhodné techniky byl výzkum pozastaven (ŠTROF 1990, 8–9).

4.2. PODROBNÝ POPIS A INTERPRETACE TERÉNNÍCH SITUACÍ

4.2.1. *Krhov „Malý Chlum“ - sonda na severním okraji (1982)*

Severní sonda prořála v šířce 2 m dvoumetrový úsek vrcholové plošiny a následný svah v celkové délce 12 m (obr. 17 A–E). Opukové podloží, které bylo rozpuštěno do zhruba vodorovných, 5–15 cm silných opukových desek, bylo na vrcholové plošině zachyceno v hloubce 95 cm. Na něj nasedala kulturní vrstva obsahující keramiku především ze slezské fáze KLPP s nevýraznými doklady osídlení z pozdní doby kamenné ve spodních partiích. Keramika a kameny měly být uspořádány ve zřetelných mikrovrstvičkách, z čehož autor výzkumu usuzuje, že se kulturní vrstva v místech, kde dnes vyběhá do svahu, opírala o nějakou překážku, patrně o násep později destruovaného opevnění. Zhruba 3,5 m pod okrajem plošiny byla podložní opuková vrstva, objevující se v horní části svahu 60–70 cm pod kulturní vrstvou, svisle odtěžena tak, že spodní pata takto vzniklé plošiny byla až v hloubce 140 cm pod povrchem. Níže po svahu a až ke spodnímu konci sondy vystupovaly z podloží větší opukové bloky, na něž nasedala 15–60 cm silná vrstva obsahující platěnickou a horákovskou keramiku. Tato vrstva měla být překryta kamennou destrukcí opevnění, na kterou nasedala tmavá vrstva o síle 20–70 cm s nálezy ze slezské a platěnické fáze KLPP (ŠTROF 1990, 6–7).

Interpretace

Z uložení materiálu v kulturní vrstvě za opevněním předpokládá A. Štrof existenci náspu na hraně osídlené plošiny již v pozdní době bronzové. Násep měl být široký 3–3,5 m a měl být obnoven v mladší době halštatské, kdy také došlo ke snížení terénu před opevněním, čímž byla navýšena absolutní výška opevnění a tím zlepšena jeho účinnost. Při snižování terénu předpokládá A. Štrof, že byly odstraněny všechny starší vrstvy z této části a za opevněním se vytvářela na starší pozdně bronzové vrstvě vrstva mladohalštatská. Po destrukci tohoto opevnění na svah mělo dojít ke konzervaci mladohalštatské vrstvy pod ním a na destrukci byla postupně splavena kulturní vrstva z plošiny s pozdně bronzovými a mladohalštatskými nálezy (ŠTROF 1990, 7–8). Jelikož nemáme k dispozici terénní dokumentaci, budou tyto závěry ověřeny pouze v kapitole věnované stratifikované keramice.

4.2.2. *Krhov „Malý Chlum“ - sonda na jižním okraji (1982–85)*

Na úvod je potřeba říci, že situace odhalená sondáží na jižním svahu je sama o sobě velmi komplikovaná a ojedinělá, k jejímu správnému vysvětlení by bylo potřeba v těchto místech provést nový plošný odkryv. Revize některých názorů autora výzkumu proto vychází pouze ze studia fotografií z výzkumu a dochovaného plánu východního profilu.

Sonda 2 x 26 m prořála v roce 1982 celkem tři zřetelné terénní vlny (obr. 19 A–B) a bylo při ní zachyceno několik zajímavých konstrukčních prvků. První vlnu, zhruba na druhém metru, považuje A. Štrof za zbytky vnitřního náspu, jehož průběh má být zřetelnější východním směrem. V úseku sondy byl téměř beze zbytku zničen. Druhá vlna na dvanáctém metru má představovat hranu opukové plošiny, do níž byl v úseku odhalen sondáží zahlouben vstup do prostor vyhloubených v opukovém masivu. Třetí vlna je pak pozůstatkem obvodového náspu.

Podle A. Štrofa byla zjištěna přítomnost celkem dvou opevňovacích násypů při hraně svahu, jejichž reliéf nebyl na povrchu patrný (obr. 19 E–F; 22 A–B). Vnitřní násep nasedal přímo na opukové podloží, které tvořily spíše větší opukové bloky s nestejnou úrovní povrchu a mírným sklonem ke svahu. Z podloží byla odstraněna i zhruba 1 m silná vrstva opukové drtě glacienního původu, která je jinak patrná ve všech místech s původně zachovalým terénem. Základem náspu byl patrně kvůli větší stabilitě opukový hřeben, na který byly podle zjištěných stavebních vrstev shora volně nasypány opukové kameny různé velikosti a humózní složka. V horní třetině profilu jsou patrné i dvě výrazné humusovité vrstvy (obr. 19 F). Násep měl být široký

5,5 m a vysoký 3,1 m, nebyly zjištěny žádné speciální konstrukční prvky (ŠTROF 1990, 9–10). Z humózních vrstev byl v roce 1982 získán pouze materiál z pozdní doby bronzové. Teprve po rozšíření profilu v roce 1984 byl získán reprezentativnější materiál obsahující kromě pozdně bronzové keramiky i keramiku z mladšího halštatu (ŠTROF 1990, 15). Vnější násep se měl nacházet v úseku, který se už výrazně skláněl ke svahu a kde opukové podloží dosahovalo blíže k povrchu. Z toho důvodu se z něho zachovala pouze jeho spodní část, zbytek patrně destruoval na svah. Dochovaný profil vykazoval stejné známky jako u vnitřního valu. I zde byly od středu k okrajům se svažující vrstvy kamenů a humóznější vrstvičky. V čelní části nad svahem byla zachycena koncentrace větších plochých kamenů, pocházející snad z kamenné čelní plenty, jejíž existenci by však bylo potřeba ověřit novým řezem. Šířka tohoto náspu byla 4,5 m a výška v jeho středu 1,9 m (ŠTROF 1990, 10).

Dalším prvkem zachyceným sondou v roce 1982 byl roh opukového bloku (obr. 19 C; 20 B), k jehož plošnému odkryvu došlo až v roce 1983 (obr. 21 A–D). Ve svahu před blokem byly zachyceny silné humózní vrstvy, které v části navazující na opukový blok dosahovaly mocnosti až 120 cm. Tyto vrstvy se na stupňovitě upraveném svahu postupně vytrácely. Opukový blok byl široký 190–220 cm, dlouhý 6,5 m a jeho dochovaná výška byla 160 cm, přestože původně musel být vyšší a tudíž vyčníval z okolního terénu. Blok je orientován delší osou ve směru SVV–JZZ a patrně představoval spojnicí mezi obvodovým opevněním ze západní strany a obvodovým opevněním z východní strany, v místě, kde dochází k míjení těchto dvou násupů (obr. 2; 18 E). Z. Smrž se zmiňuje o klešovitě bráně široké 4–5 m (1971, 103). Západní a východní okrajová část bloku byla objevena těsně pod povrchem, mezi nimi se v šířce 210 cm nacházela následující situace (obr. 20 A). Na podloží nasedala tmavá kulturní vrstva o síle 15–25 cm, na kterou navazovala vrstva zásypu z volně ložených kamenů o síle 20–30 cm, kterou autor výzkumu označuje jako destrukční. Na této vrstvě spočívala vrstva opukových kamenů in situ (obr. 20 E–F). Celá situace byla překryta víceméně humusovitou vrstvou, která v prostoru před blokem dosedala až na podložní opuku, na níž ležela tenká, místy už těžko rozpoznatelná kulturní vrstva, stejná jako pod závalem opukové desky. Vrstvu kamenů in situ považuje autor výzkumu za 60–80 cm silnou opukovou desku, která měla původně spojit oba okraje opukového bloku a měla tak vytvářet zaklenutou prostor o výšce 140–170 cm. Původní uspořádání kamenů je sice na některých fotografiích vidět, je ale značně torzovitě a omezené pouze na malou část zásypu, nevypadá to, že by se mělo jednat o souvislou vrstvu spojující obě části opukového bloku. Kulturní vrstva, zachycená v rozšířeném prostoru před opukovým blokem, končila u paty dvou kamenných stupňů, které ve vzdálenosti 180 a 250 cm souběžně s delší osou bloku sledovaly jeho vnější stěnu (obr. 21 C). Drobná sonda orientovaná dolů po svahu v délce 3 m zjistila další tři obdobné stupně, sestupující tentokrát po svahu dolů. Východní okraj opukového bloku se napojoval na opukový masiv, jehož povrch tvoří vrcholová plošina (ŠTROF 1990, 10–12).

V úseku mezi první a druhou terénní vlnou byla zjištěna rozměrná deprese o délce zhruba 7 m (obr. 18 C), do níž směřovala od jihu zachovalá klenba o výšce 160 cm a šířce 190 cm (obr. 19 D). Výkopem do hloubky 270 cm nebylo dosaženo její dno. Horní vrstvy výplně deprese byly výrazně humózní a v její střední části, kde se mísovitě snižovaly nejvíc, sbíhaly až do hloubky 2 m (obr. 20 C–D). Spodní část deprese vyplňovaly opukové kameny bez humózní příměsi, někdy byly nalézány ve větších blocích ještě in situ. Mezi horními a spodními vrstvami byly v západní a východní třetině profilu, ve střední části nikoli, zjištěny vrstvy o síle 40–50 cm, které se skláněly od okrajů deprese směrem k jejímu středu pod úhlem 25–30° a byly ve své spodní části tvořeny vrstvami navětrané opuky a v horní části světlou podzolovitou hlínou. Podle autora výzkumu jde zcela jistě o destruované kry původního povrchu. Ten měl být v celém úseku deprese podhlouben, přičemž výška takto vzniklého prostoru měla být minimálně 160 cm. Povrchová vrstva měla destruovat nejprve ve střední části prostoru, čímž se vzniklým otvorem sesulo množství opukových kamenů promísených s tmavou humózní vrstvou a vytvořilo zřetelný násypový kužel. Teprve na tento kužel měly destruovat zbývající kry původního povrchu tak, že se při obvodu prostoru prolomily a okraji dřívější středové vpádky se o destrukční kužel opřely. Při okrajích zůstaly pod touto opukovou deskou i menší nezaplňené dutiny. Zarovnávaní výrazně prohlubně pak mělo postupně pokračovat s pomocí splachů kulturní vrstvy z vyšších poloh a mělo být dokončeno v průběhu středo-

věku, kdy sem byl patrně přemístěn materiál ze zbytku vnitřního náspu. Původní situace se zachovala pouze v části dochované klenby, kde v nejužším místě byl asi 120 cm dlouhý podhloubený úsek podepřen okolními destrukcemi (ŠTROF 1990, 12–14). Od opukového bloku až k západnímu okraji této klenby zasahovala tenká halštatská kulturní vrstva, která se však dále vytrácela (ŠTROF 1990, 17). Výše popsaná situace v úseku 4–11 m je pouze na základě nákresu profilu těžko ověřitelná. Žlutohnědá vrstva s různě velkými opukovými kameny různé orientace nevypadá, že by vznikla přirozeným a postupným zvětráváním. Důležitá by měla být absence kulturní vrstvy. Při zhroucení zahloubených prostor a následném vzniku rozměrné prohlubně, by se dalo předpokládat, že sem bude splavena z centrální plochy, což předpokládal i A. Štrof (1990, 13). Jelikož se tak nestalo, můžeme uvažovat, že se buď kulturní vrstva na centrální ploše nevyskytovala, což konstatuje i autor výzkumu (ŠTROF 1990, 11–12), nebo byla splavena ještě před zhroucením podhloubených prostor do místa opukového bloku, kde se vyskytuje i na destrukci předpokládané opukové desky. Splavení nebo rozorání kulturní vrstvy do okolních nerovností předpokládá i A. Štrof, podle kterého byl tímto způsobem zničen i vnitřní násep, který měl sledovat hranu opukové plošiny, jež protínala zhruba po vrstevnici západní část lokality ve směru S–J (ŠTROF 1990, 12), jeho případnou existenci by však mohla potvrdit teprve geofyzika.

Interpretace

Obvodové opevnění sestávalo podle A. Štrofa z dvojice současných náspů, které navazovaly na západní stranu opukového bloku (ŠTROF 1990, 14–15). Na základě dochované terénní dokumentace (obr. 23) můžeme spíše tušit existenci vnitřního náspu, jehož těleso je patrné v úseku 20–25 m. Vzhledem k horizontálně uloženým vrstvám lze předpokládat, že se násep ve svahu opíral o nějakou překážku, kterou mohla být třeba kamenná plenta následně destruovaná níže na svah. Destrukce opevnění na svahu měla být objevena při rozšíření jižní sondy 1 x 20 m v roce 1985 (ŠTROF 1990, 8–9). Z dochovaného nákresu není patrná bližší konstrukce náspu. Zbývající úsek této sondy není na plánu zachycen, tudíž existenci vnějšího náspu nelze ověřit. Předpoklad, že oba náspy fungovaly současně, se však zdá nepravděpodobný. Vnější násep mohl být pouze pozůstatkem starší pozdně bronzové fortifikace, která mohla být později využita jako základ pro halštatskou fortifikaci, podobně jako třeba na Hradišti nad Závistí (DRDA – RYBOVÁ 2008, 13), což by mohlo vysvětlovat kulturně smíchanou keramiku v tělese vnitřního náspu. Pozdně bronzová keramika by se do zásypu mohla dostat i v případě, že byl materiál na jeho stavbu brán z vnitřní plochy opevnění. Z vnějšího náspu žádné datovatelné nálezy nepochází. Vnitřní násep se opíral o západní stěnu opukového bloku, jehož střední podhloubenou část společně se stupňovitě upraveným podložím interpretuje A. Štrof jako místo původního vstupu na lokalitu (ŠTROF 1990, 16). Zde je třeba podotknout, že stupňovitě upravené podloží je místy upraveno nelogicky v protisměru (obr. 21 B). Jeho dataci do doby halštatské by měla potvrzovat kulturní vrstva zachycená pod kamenným závalem ve střední části opukového bloku, která měla obsahovat pozdně bronzovou a halštatskou keramiku. Přerušování opukového bloku v jeho střední části je zřetelné, otázkou je, zda bylo i původně překryté opukovou deskou. Vstup mohl být seshora nekrytý, podobně jako například brána III z lokality Smolenice „Molpír“, která v šířce 3 m a délce 4 m vedla skrz kamennou zeď (DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1984, 69). Kameny in situ mohly pocházet z boku západního okraje opukového bloku, který je podle fotografií vydrolený. Na fotografiích po plošném odkryvu v roce 1983 se linie předpokládané přístupové cesty rýsuje poměrně jasně (obr. 21 A, E). Opukovým blokem procházela ve směru severozápad–jihovýchod, za blokem se stáčela směrem na S a pokračovala dále pod zachovalou klenbu vyhloubenou v opukovém masivu (obr. 21 F; 22 C, E). Tato klenba představovala uměle vytvořený vstup skrz přirozenou hradbu opukového masivu, jejíž masa je patrná ještě několik metrů na západ, kde postupně splývá se sníženou západní částí vrcholové plošiny (obr. 18 B), a na východě se napojuje na obvodové opevnění. V souvislosti s tím se nabízí otázka, zda právě tato klenba a následná zahloubená prostora může být původním vstupem nejen na lokalitu, ale i na její centrální část, která je oproti vstupnímu místu značně převýšena. Vzhledem k velikosti případného vstupního otvoru by se jednalo o spíše menší branku umožňující kontrolovaný vstup pouze jednotlivcům (ŠTROF 1990, 16).

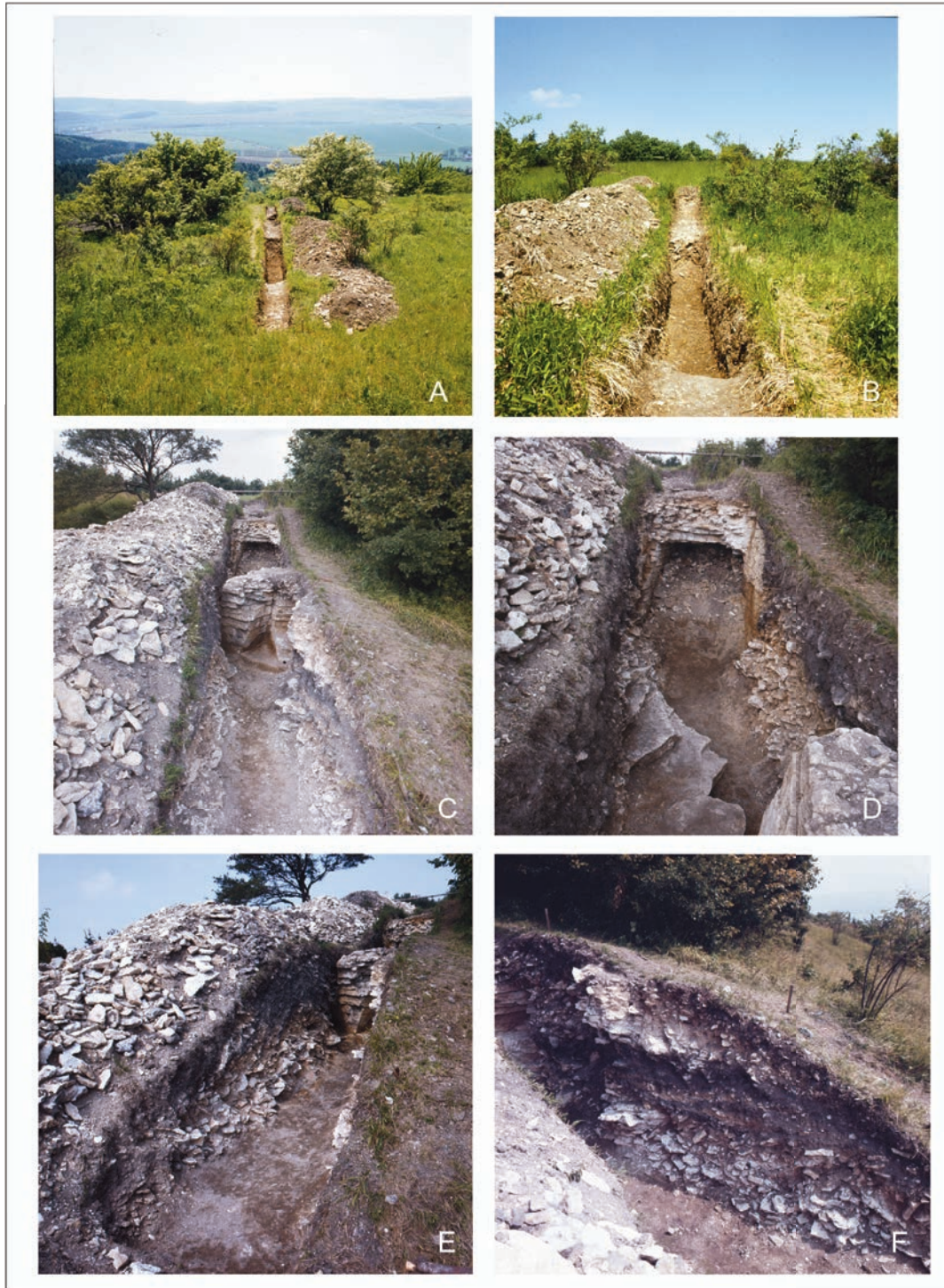
Obr. 17: A–E sonda na severním okraji plošiny od severu a severozápadu; F - rozšíření v úseku 4–8 v jižní sondě; G - „vstupní partie“ v opukovém bloku a zachovalá klenba v jižní sondě od jihu (vše foto A. Štrof 1982–1984).

Fig. 17: A–E trench on the northern edge of the plateau viewed from the north and north-west; F – widening in sections 4–8 in the southern trench; G – “entry part” in the siltstone bloc and preserved arc in the southern trench viewed from the south (all photos by A. Štrof, 1982–1984).

Obr. 18: **A** - terénní nerovnosti v prostoru budoucí jižní sondy od západu; **B** - druhá a třetí terénní vlna v místě budoucí jižní sondy, pohled od jihozápadu; **C** - první a druhá terénní vlna v místě budoucí jižní sondy, pohled od západu; **D** - terénní nerovnosti v místě budoucí jižní sondy, výtyčka stojí v místě opukového bloku, pohled od jihu; **E** - terénní nerovnosti v prostoru jižní sondy od jihu při výzkumu v roce 1982; **F** - jihovýchodní strana valové destrukce a svah od jihu (vše foto A. Štrof).

Fig. 18: **A** – undulations at the site of the future southern trench viewed from the west; **B** – second and third ground waves at the site of the future southern trench, viewed from the south-west; **C** – first and second ground waves at the site of the future southern trench, viewed from the west; **D** – undulations at the site of the future southern trench, the marking rod is placed at the siltstone block, viewed from the south; **E** – undulations at the site of the southern trench, viewed from the south, during the survey in 1982; **F** – south-eastern part of valové destrukce and slope, viewed from the south (all photos by A. Štrof).

Obr. 19: **A** - jižní sonda 1 x 26 m od severu; **B** - jižní sonda 1 x 26 m od jihu; **C** - jižní sonda 2 x 26 m od jihu; **D** - zachovaná klenba a opukový zásyp ve východním profilu od jihu; **E** - ukončení jižní sondy, západní profil; **F** - ukončení jižní sondy, východní profil (vše foto A. Štrof 1982).

Fig. 19: **A** - southern trench 1 x 26 m viewed from the north; **B** - southern trench 1 x 26 m viewed from the south; **C** - southern trench 2 x 26 m viewed from the south; **D** - preserved arch and siltstone backfill in the eastern profile viewed from the south; **E** - end of the southern trench, western profile; **F** - end of the southern trench, eastern profile (all photos A. Štrof, 1982).

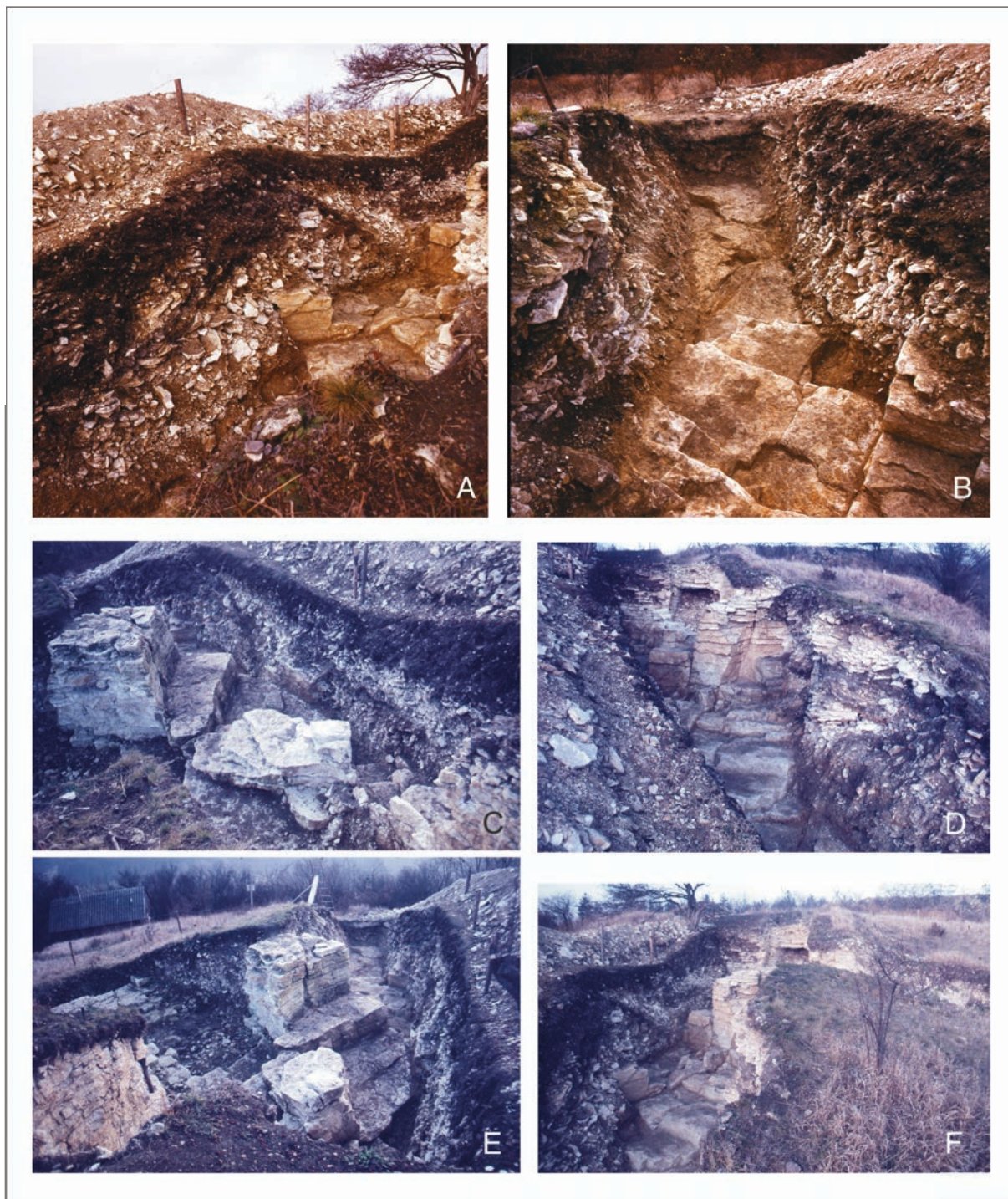
Obr. 20: **A** - zásyp ve východním profilu mezi východním a západním okrajem opukového bloku od západu; **B** - opukový blok od severu; **C** - úsek 4–11 m od severozápadu; **D** - opuková stěna zachycená na severu úseku 4–11 m od jihu; **E** - „anatomická poloha“ kamenů v závalu mezi okraji opukového bloku od západu; **F** - kontrolní blok s kulturní vrstvou a s kamenným závalem v opukovém bloku od severu (vše foto A. Štrof 1982–83).

Fig. 20: **A** – backfill in the eastern profile between the eastern and western edge of siltstone block, viewed from the west; **B** – siltstone block, viewed from the north; **C** – section 4–11 m viewed from the north-west; **D** – siltstone wall at the north of the section 4–11 m, viewed from the south; **E** – “anatomical position” of stones in a caving between the edges of siltstone block, viewed from the west; **F** – control block with cultural layer and stone caving in the siltstone block viewed from the north (all photos A. Štrof, 1982–83).

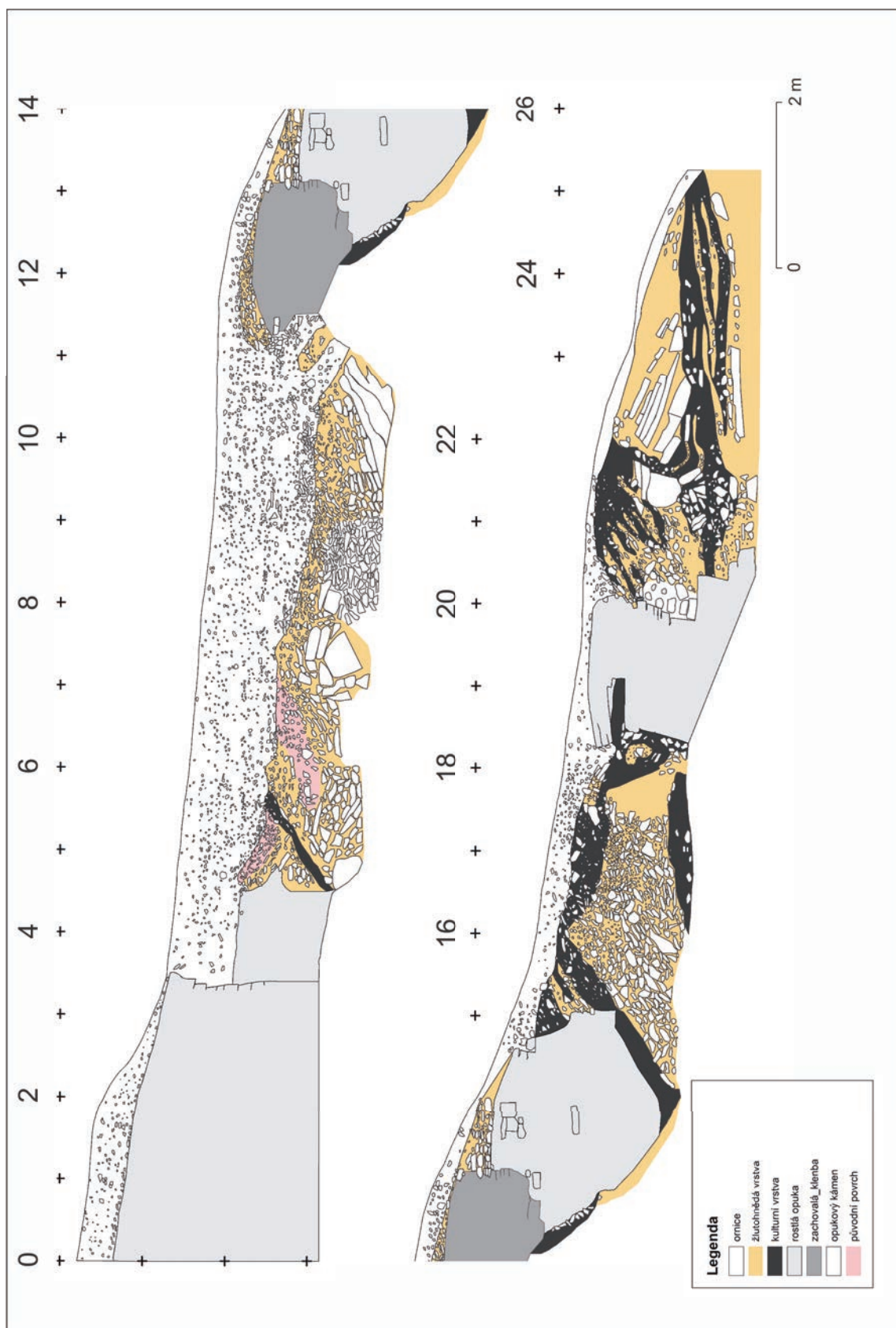
Obr. 21: **A** - „vstupní partie“ v opukovém bloku od východu; **B** - „vstupní partie“ v opukovém bloku se stupňovitě upraveným podložím od západu; **C** - detail stupňovitě upraveného podloží v protisměru předpokládaného vstupu; **D** - „vstupní partie“ od východu; **E** - „vstupní partie“ v opukovém bloku a zachovalá klenba v opukovém masivu od jihovýchodu; **F** - zachovalá klenba v opukovém masivu od jihu (vše foto A. Štrof 1983–84).

Fig. 21: **A** - “entry parts” in the siltstone block from the east; **B** - “entry parts” in the siltstone block with gradual bedrock layer viewed from the west; **C** - detail of gradual bedrock layer in the reverse direction of the anticipated entry; **D** - “entry parts” viewed from the east; **E** - “entry parts” in siltstone block and preserved arch in the siltstone massif viewed from the south-east; **F** - preserved arch in the siltstone massif viewed from the south (all photos A. Štrof, 1983–84).

Obr. 22: **A** - rozšíření řezu opevněním v západním profilu jižní sondy od východu; **B** - ukončení jižní sondy po rozšíření profilů od severu; **C** - západní profil jižní sondy po rozšíření; **D** - rozšíření v jižní sondě od jihu; **E** - rozšíření západního profilu v jižní sondě od severu; **F** - celkový pohled na rozšíření západního profilu jižní sondy od jihovýchodu (vše foto A. Štrof 1984).

Fig. 22: **A** - widening of the cross-section in the western profile of the southern trench viewed from the east; **B** - termination of the southern trench after widening of profiles from the north; **C** - western profile of southern trench after widening; **D** - widening in the southern trench viewed from the south; **E** - widening of the western in the southern trench viewed from the north; **F** - general view of the widening of the western profile of the southern probe/trench viewed from the south-east (all photos A. Štrof, 1984).

Obr. 23: Krhov „Malý Chlum“, východní profil jižní sondy v roce 1982 (kresba A. Štrof, digitalizace autor).

Fig. 23: Krhov “Malý Chlum”, eastern profile of the southern trench in 1982 (drawing by A. Štrof, digitisation by author).

4.2.3. Obora „Pod Chlumem“ - objekty 1–4

Komplex objektů 1–3 (obr. 24) byl situován na vysoké terénní vlně pod jihovýchodním úpatím Malého Chlumu a byl zahloben do sprašového podloží. Největším byl objekt 1 nepravidelného trapezoidního půdorysu se zaoblenými rohy a s širší jižní částí. Rozměry objektu byly 5,1 x 4,7 m ve směru severoseverozápad–jihojihozápad. Dno objektu se silně svažovalo k jihu, nejnižší část představovala elipsovité zahlobenina u jižní stěny, která dosahovala hloubky 80 cm. K západnímu okraji objektu 1 se přimykaly objekty 2 a 3. Výplň všech objektů byla popelovitá. V objektu 1 bylo dno na čtyřech místech propáleno až v průměru 65 cm. Téměř celé dno kryla 2–5 cm silná šedobílá popelovitá vrstva promísená s kousky přepálené hlíny. Na ni nasedala 35–50 cm silná popelovitá vrstva, která byla překryta výrazně popelovou vrstvou šedočerné až cihlově červené barvy o mocnosti 10–20 cm (ŠTROF 1990, 19). Výplň obsahovala keramiku, kostěnou a parohovou industrii (3 ks), valouny železitých pískovců¹³ (10 ks), štípanou industrii, plastiku a železný nožik. Podle autora výzkumu měly z objektu 1 pocházet i drobný železný dlátkovitý nástroj, zlomky hliněné ztracené formy a oboustranně vyhlazená mazanice (ŠTROF 1990, 19–20), u těchto předmětů však nebyla v depozitáři blanenského muzea uvedena příslušnost k danému objektu.

Objekt 2 byl menšího nepravidelně čtvercovitého půdorysu s několika ledvinovitými zahlobeninami ve dně. Jeho stěny byly kolmé až mírně podhloubené, pouze severovýchodní roh byl mírnější. Rozměry známy nejsou. Výplň odpovídala šedé popelovité vrstvě v objektu 1 a rovněž měla obsahovat zlomky železitých pískovců (ŠTROF 1990, 19–20), u těch však v depozitáři blanenského muzea nebyla příslušnost k danému objektu opět uvedena.

Objekt 3, s celkovou hloubkou 70 cm, představoval původně typickou zásobní jámu kotlovitého tvaru s největším průměrem 110 cm ve výšce 40 cm nade dnem. Jáma byla původně kompletně vyplněna šedou popelovitou vrstvou. Okraj jámy byl podle autora výzkumu následně sekundárně upraven na průměr 106 cm a část původního zásypu byla odebrána. Takto vzniklá mísovitá prohlubeň sloužila podle A. Štrofa jako kovolitecká výheň. K obvodové linii objektu se v jižní části kolmo napojovaly dva mělké žlábků o šířce 16 a 18 cm a délce 35 a 40 cm skloněné směrem do objektu. Při jejich ústí do objektu bylo podloží výrazně propáleno. Podle A. Štrofa se jednalo o dmýchací kanálky, sloužící pro ukotvení ústí dmýchacích měchů. Výplň mísovité prohlubně se podobně jako horní vrstva v objektu 1 výrazně odlišovala. Na původní šedou popelovitou výplň nasedaly vrstvy černého, šedého, červeného a bělavého popele (ŠTROF 1990, 19–20). Výplň obsahovala podobně jako v objektu 1 keramiku a valouny železitých pískovců. Zlomky mazanice, přepálených kostí a hrudek hlíny a hliněné ztracené formy, které A. Štrof popisuje (1990, 20), opět nebyly v depozitáři blanenského muzea vedeny v příslušnosti k danému objektu, v případě přepálených kostí a hrudek hlíny nebyly dohledány vůbec.

Objekt 4 byl obdélného tvaru s výrazně zaoblenými rohy a se zúženou východní částí (obr. 25). Na jihu vybíhal v lalokovitý výklenek obklopený na východní a jižní straně čtyřmi drobnými kúlovými jamkami o průměru 5–8 cm. Délka objektu byla ve směru východ–západ 3,5 m, šířka činila 1,5–1,95 m. Dno bylo stupňovitě upravené, nejhlubší místo (1 m) tvořila oválná prohloubenina souběžná s jižním výčnělkem. Ve střední ose, zhruba 1 m od západního okraje, byla kúlová jáma o průměru 15 cm. Výplň objektu byla homogenní, obsahovala keramiku, velké množství broušené industrie (zejména brousky), mazanici a uhlíky.

Interpretace

Vzhledem k velkému množství keramiky v objektech 1–3, vykazující jak prvky stupně Ha D1 tak prvky stupně Ha D2, můžeme předpokládat poměrně dlouhou dobu jejich užívání, což dokazují i stavební úpravy dokumentované v objektu 3. Všechny tři objekty očividně tvoří jeden celek, což dokládá jednak šedá popelovitá vrstva, která se vyskytuje ve všech zásypech, dále současná keramika a rovněž jejich pro-

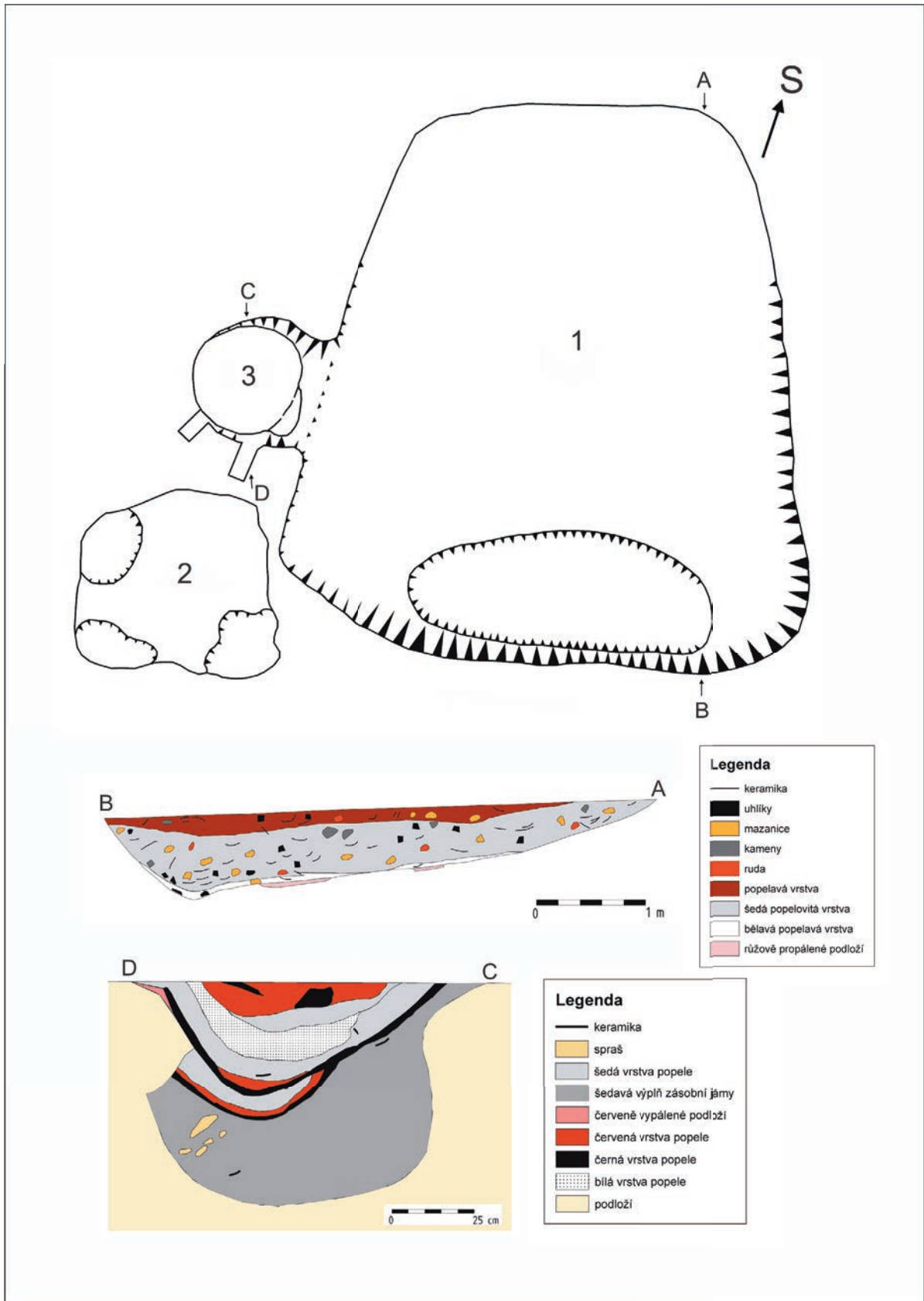
¹³ Autor výzkumu považoval za lokální zdroj železné rudy limonit (dříve hnědel), podle analýzy J. Petřika je však vhodnější výraz železitý pískovec.

storová dispozice vůči sobě. Tento celek interpretoval autor výzkumu jako kovozpracující dílnu s kovoliteckou výhňí (objekt 3) na tavbu bronzu, ve které současně předpokládal částečné zpracování/pražení železné rudy (ŠTROF 1990, 20–21). Tento názor zastával při svém zpracování dokladů metalurgie z doby halštatské i J. Zeman (2011, 41). Sekundární zahloubení do objektu 3, původně zásobní jámy, je patrné na jeho profilu. Podle J. Zemana došlo k zásypu zásobní jámy a její následné přeměně ve výrobní objekt v poměrně krátké době a jednalo se tedy o zájem výrobce (ZEMAN 2011, 39). V případě, že by objekt 3 skutečně představoval kovoliteckou výhň/pec, mohl by objekt 1 představovat rozměrnou předpecní jámu a objekt 2 mohl druhotně sloužit k obsluze případných měchů, jejichž přítomnost by mohlo dokazovat propálené podloží zachycené na okraji zásobní jámy, tj v místech, kde by měl měch skrz dyznu ústít do výhně. Severovýchodní roh objektu 2 je totiž jediný nepodhloubený, neznáme ale jeho přesnou hloubku a rovněž nebyla nalezena žádná dyzna, která by existenci měchů potvrzovala. Interpretaci objektu 3 jako kovolitecké pece však poněkud komplikuje absence výrazněji propálených stěn a dna, které je charakteristické pro místa vystavená dlouhodobějšímu působení vysokých teplot a většinou se ve výrobních objektech tohoto typu objevuje. Rovněž existenci přenosné hliněné kopule, kterou předpokládá na základě nálezů silně vypálené mazanice A. Štrof (1990, 20), nelze potvrdit, protože v případě objektů 1–3 není taková mazanice evidována. Interpretace tak stojí pouze na nálezů zlomků ztracených forem, na kterých měly být dokonce stopy bronzoviny (ŠTROF 1990, 20), ani to však nebylo prokázáno. Ručním rtg-fluorescenčním spektrometrem (Innov X Omega, těžební mód, 2x 60 sekund) z hodnot kovů ztracené formy oproti složení keramiky vybočovalo pouze olovo, které dosahovalo hodnot několik stovek až několik tisíc ppm.¹⁴ Vzhledem k tomu, že při výzkumu nebyl v objektech nalezen žádný doklad železářské strusky, nelze v nich předpokládat ani zpracování železné rudy. Pokud k němu na sídlišti docházelo, což mohou dokládat ojedinělé nálezy strusek z terénních prospekcí, muselo probíhat mimo zkoumané objekty, nebo v dosud neprozkoumaných objektech. Přestože je výskyt železitých pískovců v okolí lokality přirozený, jejich přítomnost v objektech bez dalších hornin, které jsou rovněž typické pro danou oblast (opuka), můžeme považovat za záměrnou. Surovina mohla být v objektech pouze zbavována hlušiny, což předpokládá A. Štrof, který na ní pozoroval stopy po otloukání (ŠTROF 1990, 21). Doklady těžby místní železné rudy, které měly být objeveny na jihozápadním úpatí Malého Chlumu (ŠTROF 1990, 18), nelze dnes ověřit.

Z výše uvedeného vyplývá, že pro zpracování bronzu ani železa prozatím jasné důkazy nejsou. Rovněž interpretace objektu 3 jako kovolitecké výhně/pece se jeví jako nepravděpodobná. Zlomky hliněných forem však jednoznačně dokládají práci s kovem (olovo). Jak správně podotýká J. Zeman, pro vyjmutí předmětu musela být forma rozlomena, což je proces, který lze předpokládat přímo v prostoru dílny (ZEMAN 2011, 35), tudíž můžeme objekty 1–3 označit jako kovozpracující dílnu.

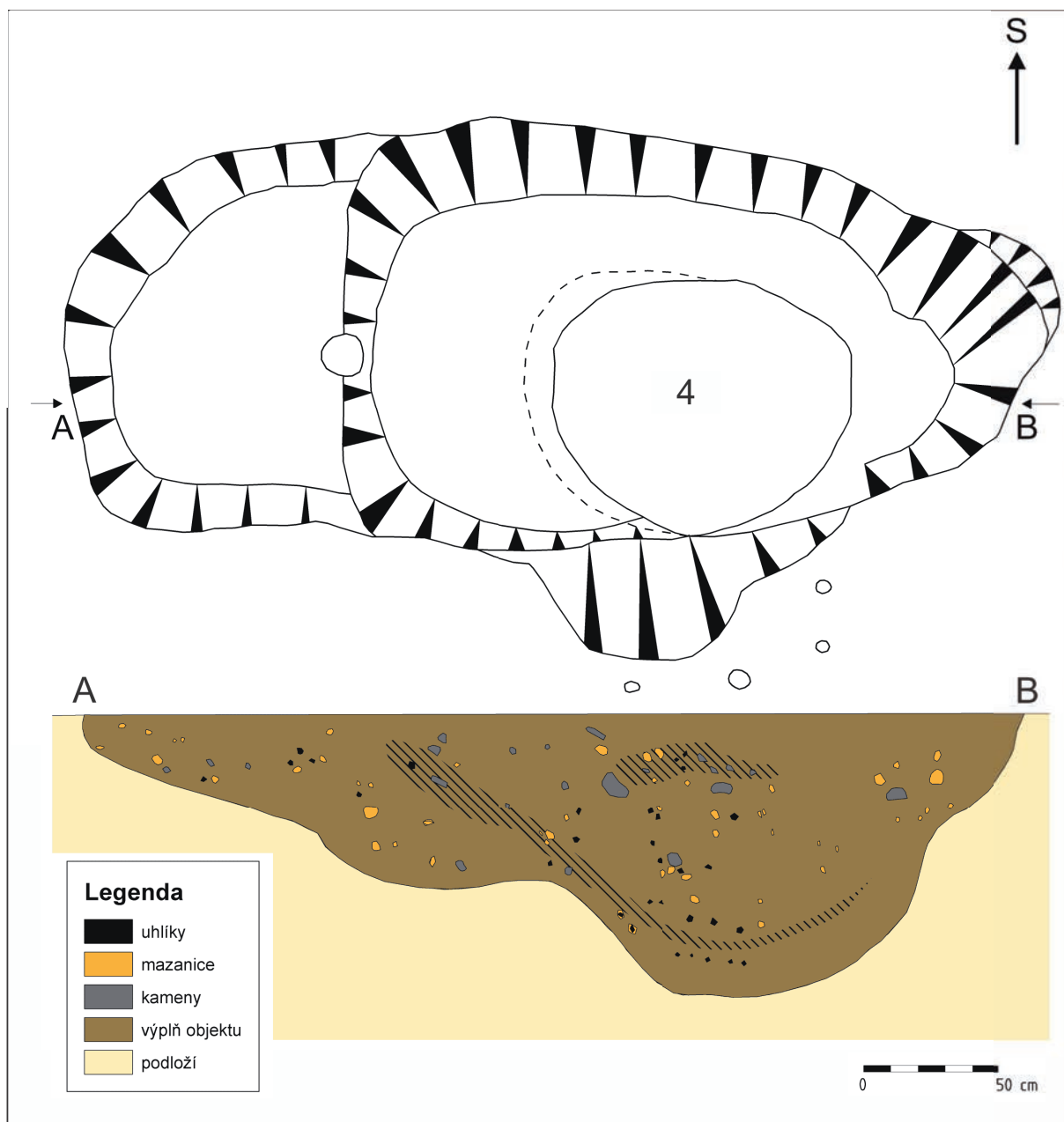
Objekt 4 interpretoval A. Štrof jako polozemnici se zásobní jámou vyhloubenou v podlaze objektu (ŠTROF 1990, 75, 78). Zemnice/polozemnice jsou v halštatském prostředí chápány jako obytné zahloubené stavby většinou kvadratických rozměrů převážně s kolmými stěnami a nejčastěji s rovným dnem. Přítomnost zásobních jam ve dnech zemnic je spíše ojedinělá (GOLEC 2003, 20–27). Jelikož neznáme profil objektu ve směru sever–jih, nemůžeme s jistotou říci, zda výklenek v jižní části obklopený drobnými kúlovými jamkami mohl představovat původní vchod, i když je to pravděpodobné. Kúlová jáma uprostřed objektu mohla původně sloužit jako podpora konstrukce střechy, neznáme ale její hloubku. Vzhledem k menším rozměrům a nepravidelnému dnu lze objekt 4 označit pouze za sídlištní jámu neznámého účelu.

14 Měření provedl Jan Petřík.

Obr. 24: Obora „Pod Chlumem“, objekt 1–3 (kresba A. Štrof, digitalizace autor).

Fig. 24: Obora “Pod Chlumem”, feature 1–3 (drawing by A. Štrof, digitisation by author).

Obr. 25: Obora „Pod Chlumem“, objekt 4 (kresba A. Štrof, digitalizace autor).

Fig. 25: Obora “Pod Chlumem”, feature 4 (drawing by A. Štrof, digitisation by author).

5. ANALÝZA KERAMIKY

5.1. KRHOV „MALÝ CHLUM“

Rozsáhlý keramický soubor pozdně bronzové a halštatské keramiky z Krhova pochází v naprosté většině z druhotně přemístěných kulturních vrstev promíchaných s destrukčními vrstvami opevnění. Soubor neobsahuje nálezy z výplní objektů, pouze z vrstev, které však nebyly při sběru materiálu rozlišovány. Z hlediska svého vzniku není soubor homogenní, tudíž není vhodný pro bližší statistické vyhodnocení. Tvoří ho pozůstatek sbírky z amatérského výkopu V. Kočičíka a D. Tichého (AV 1932), dále pak různě velké kolekce z povrchových sběrů (PS 1969, 1971, 2013–2015) a nejpočetnější je soubor ze sondáží A. Štrofa (S 1972 a S 1982–85; tab. XIV, obr. 26 A). Z těchto důvodů bude keramický soubor vyhodnocen jako smíšený celek standardní typologicko-chronologickou metodou, na základě které budou vyčleněny dva hlavní sídelní horizonty mladšího pravěku (Ha B2–3 až Ha C a Ha D). Samostatně pak bude vyhodnocen stratifikovaný soubor ze sondáže A. Štrofa (S 1982–85). Kolekce čítá dohromady 5.089 fragmentů, ze kterých jsem vydělil 4.604 keramický jedinců o celkové váze 109,155 kg. Z celkového počtu jedinců se podařilo chronologicky určit 1.086, z toho 554 jedinců bylo datováno rámcově do rozmezí Ha B–Ha D, zbývající počet jedinců (532) bylo možné zařadit do jednotlivých horizontů osídlení. Možnost datace většinou nezávisí na kvantitě materiálu, nýbrž na jeho kvalitě. Určitou nevýhodou keramiky z Krhova je fakt, že polovina datovatelných celků pochází z nestratifikovaných kontextů (obr. 26 B).

Akce	počet fragmentů	počet jedinců	hmotnost (g)
AV 1932	109	18	3269
PS 1969-2015	684	665	12079
S 1972	1173	926	33408
S 1982-85	3123	2995	60399
celkem	5089	4604	109155

Tab. XIV: Velikost a váha jednotlivých souborů.

Tab. XIV: Size and weight of individual sets.

5.1.1. Horizont I (eneolit)

Z lokality dosud pocházel pouze jediný fragment okraje s vrypy (tab. 17: 25), který společně s radiolaritovou čepelkou naznačoval možné osídlení lokality již v průběhu pozdní doby kamenné. V roce 2015 byl při terénní prospekci získán další zlomek okraje nepatrně zesíleného a zdobeného drobnými záseky (tab. 18: 9). Přestože byl střeponěkud omlutý, domnívám se, že o jeho dataci do eneolitu i s ohledem na keramickou hmotu příznačně promísenou s kamínky nelze pochybovat. Co se týče kulturního zařazení, lze vzhledem k profilaci zdobených okrajů, kterou můžeme porovnat například s nálezy z lokality Kramolín „Hradisko“ (KOŠTUŘÍK 2007, obr. 64: 243, 247; 66: 220–224), uvažovat o mladoeneolitické jevišovické kultuře. Ta je na rozdíl od kultury s nálevkovitými poháry, která se dříve na lokalitě předpokládala (ŠTROF 1990, 7), na Malé Hané doložena již ze dvou výšinných lokalit, Svitávka „Hradisko“ a Sudice „Vejštice“ (JARUŠKOVÁ 2014, 88–89).

5.1.2. Horizont II (Ha B2–3 až Ha C)

Keramická náplň druhého sídelního horizontu zahrnuje převážně keramiku slezské fáze a počínající platěnické fáze KLPP, v pojetí J. Nekvasila jde o vrcholný, konečný a halštatisující stupeň (NEKVASIL 1987, 257). V souboru naprosto převažuje keramika slezská (338 jedinců) oproti keramice z počátečního

stádia halštatu (27 jedinců), což je na výšinných lokalitách tohoto období jev zcela běžný, související s jejich postupným opouštěním na počátku doby halštatské (NEKVASIL 1990, 177). Kvantitativně keramický materiál z druhého horizontu více než dvojnásobně převažoval nad souborem ze třetího horizontu (obr. 27). Výzdobné spektrum jednotlivých skupin keramických tvarů zobrazuje obr. 28.

HRNCOVITÉ NÁDOBY (10000)

Patří obecně k chronologicky méně citlivým tvarům. Přestože jsou ve zkoumaném souboru těžko odlišitelné od halštatských tvarů, podařilo se identifikovat několik jedinců, které jsou zařaditelné do konečného stupně slezské fáze KLPP

Typ 11 131

Jde o hrnec s prohnutým hrdlem a malými uchy pod hrdlem, dříve označovaným jako „látka“ či „květináč“. V souboru je zastoupen pouze dvěma exempláři (tab. 4: 34; 17: 55). Podobný tvar známe například z hrobu č. 10 v Tišnově (NEKVASIL 1970, obr. 11: 23), který je rovněž datován do konečného stupně.

Hrnce se zataženým okrajem (11 212, 11 231)

Dalším typem jsou hrnce soudkovité profilace s mírně zataženým okrajem zdobené na maximální výdutí plastickým výčnělkem (tab. 2: 3) nebo důlkovanou plastickou lištou (tab. 3: 8; 15: 21).

Typ 11 323

Do slezské fáze byl zařazen ještě drobnější hrnec s ostře prohnutým hrdlem (tab. 7: 27).

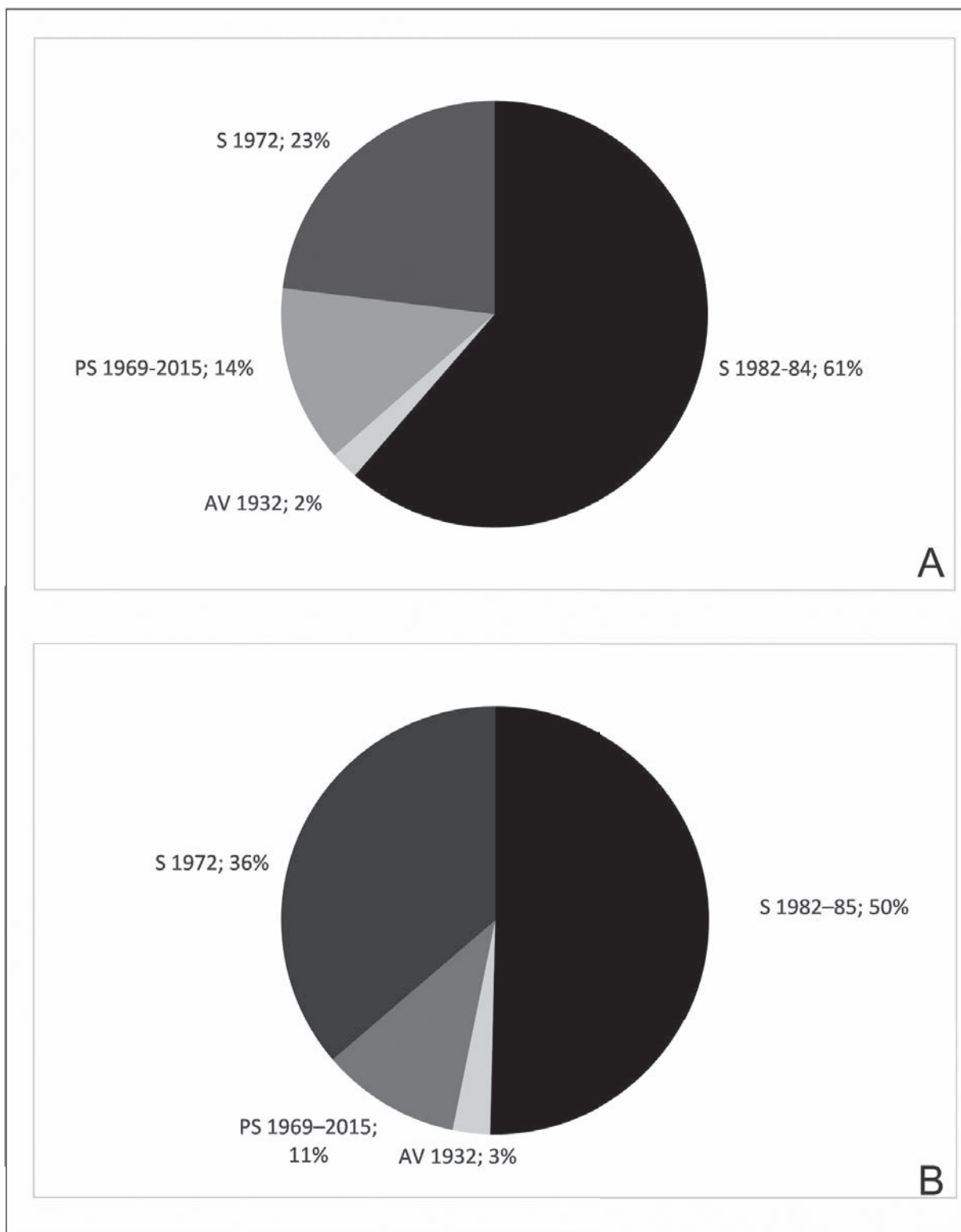
Zásobnice s prohnutým hrdlem (13 320)

V souboru byly identifikovány také zlomky dvou hrncovitých zásobnic, které lze vzhledem k jejich plynulé profilaci a plastické liště umístěné na rozhraní hrdla a výdutě rovněž zařadit do pozdní doby bronzové (tab. 4: 35; 13: 58), přičemž prvně jmenovaný exemplář má rozměr maximální výdutě 67 cm. Ze sídliště v Šumperku-Temenici jsou však známy i zásobnice s průměrem výdutě 80 cm (GOŠ – NEKVASIL 1976, obr. 9: 1). Na výše zmíněném sídlišti se objevují i zásobnice s prstovanou výdutí, s touto úpravou povrchu se na keramice z Krhova nesetkáváme, patrně jde o starší výzdobný prvek (GOŠ – NEKVASIL 1976, 383).

AMFORY A AMFORKY (21000)

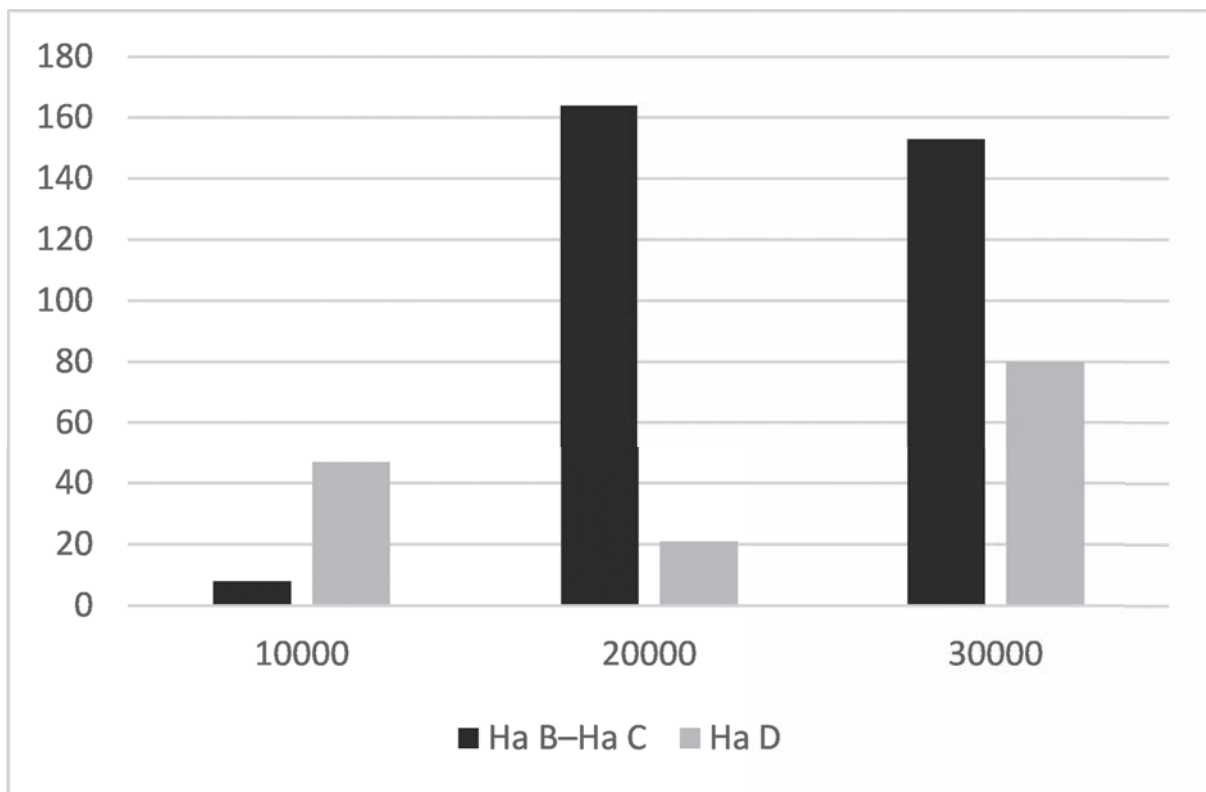
Chronologicky nejcitlivější skupinou nádob slezské keramiky jsou amfory (dříve osudí), které prodělaly dlouhý vývoj od konce starolůžického období až do počátku platěnické fáze KLPP. Ve zkoumaném souboru jsou reprezentovány celkem 156 jedinci (248 fragmentů), přičemž 93 % z nich bylo zdobených.

Mezi nejstarší exempláře můžeme řadit amforu s pozůstatky obloukové výzdoby v podobě žlábků střechovitě lemující žlábkované kolečko na maximální výdutí s oválnými dolíky lemovanými vpichy mezi nimi (tab. 1: 5). Tyto dolíky dosahují svého vrcholu v 6. vývojové fázi v pojetí J. Nekvasila a v 7. fázi již doznívají podobně jako oblouková výzdoba (1970, 19). Přítomnost většího žlábkovaného kolečka i plynulejší profilace s vyšším hrdlem však svědčí o zařazení amfory do 7. vývojové fáze, tudíž na počátek konečného stupně. Se soustřednými žlábkovanými kolečky se setkáváme na amforách od 7. vývojové fáze a patří k nejtypičtějším výzdobným prvkům celého konečného stupně s přesahem do počátků platěnické fáze. Na hrdle jsou nejčastěji zakomponovány do oběžné žlábkované výzdoby (tab. 1: 2; 8: 87, 96; 10: 19, 22) nebo nad tyto pásy (tab. 1: 10), objevují se také nad plastickými výčnělky (tab. 15: 46), někdy i pod nimi (tab. 6: 31). Na výdutích jsou pak nejčastěji samostatně mezi svazky šikmých žlábků (tab. 1: 3; 2: 13; 6: 33, 35, 42, 43; 8: 44, 94), které jsou pozůstatkem obloukové výzdoby (NEKVASIL 1970, 45). V rámci zjednodušení výzdoby bývají žlábkovaná kolečka vypuštěna a výzdoba se omezuje pouze na svazky svislých žlábků na výdutí (tab. 1: 7; 6: 7, 13, 34), což je typické pro 8. vývojovou fázi (NEKVASIL 1970,

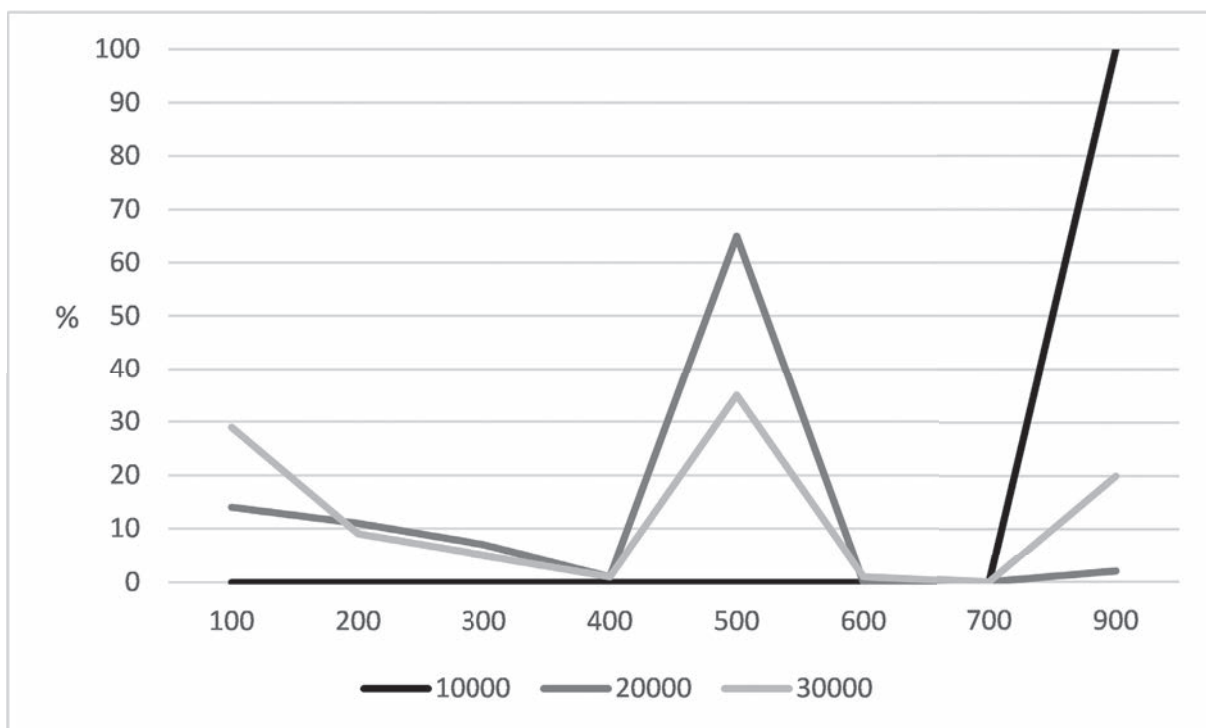
Obr. 26: **A** - procentuální zastoupení keramických zlomků v jednotlivých souborech; **B** - procentuální zastoupení datovatelných zlomků v jednotlivých souborech.

Fig. 26: **A** - Percentage distribution of pottery fragments in individual sets; **B** -Percentage distribution of datable fragments in individual sets.

Obr. 27: Zastoupení keramických tvarů ve II. a III. horizontu osídlení podle počtu jedinců.

Fig. 27: Distribution of pottery shapes in the second and third settlement horizons by the number of items.

Obr. 28: Procentuální zastoupení výzdobných technik podle základních keramických skupin ve II. horizontu osídlení (z důvodu nízkého počtu jedinců nebyly do grafu zahrnuty skupiny 40000–60000).

Fig. 28: Percentage distribution of decorative techniques by basic pottery groups in the second settlement horizon (due to the low number of items the groups 40000–60000 were not included).

45). Oběžná výzdoba na hrdlech bývá tvořena žlábkem (tab. 2: 15; 7: 10), častěji však jejich svazky (tab. 3: 32; 5: 23; 8: 86, 95, 97, 98; 9: 10, 11; 14: 26; 17: 42; 18: 19) kombinovanými občas i s rýhami (tab. 1: 13; 2: 12; 6: 36; 16: 8). Fragment amfory zdobený na hrdle širokými mělkými žlábkami lemovanými svazky rýh a šikmými žlábkami na výdutí (tab. 1: 13) má analogii na sídlišti v Šumperku-Temenici, kde je datován do 8. vývojové fáze (GOŠ – NEKVASIL 1976, obr. 5: 30). Oběžné pásy bývají dole i nahoře doplněny drobnými rytými trásněmi (tab. 3: 30; 6: 32; 13: 48; 14: 37; 16: 25; 17: 41) nebo jejich svazky (tab. 1: 1), vzácněji se objevuje kombinace žlábků s rytými trojúhelníčky a se šípkou (tab. 15: 20; analogie Ptení, VÍCH 2004, tab. 18: 1), se šrafovanými trojúhelníčky (tab. 8: 99) nebo se šrafovanými trojúhelníčky a s tečkovaným kolečkem (tab. 9: 34; analogie Domamyslice, hrob 41, SEDLÁČEK 2005, tab. 19: 41/3), případně s drobnými rytými antropomorfními vzory (tab. 15: 19). Tyto doplňky patří spíše ke starším prvkům konečného stupně, typické jsou zejména v 6. vývojové fázi. Jednoduchá oběžná žlábkovaná výzdoba je typická spíše pro mladší tvary konečného stupně (PARMA 2001, 67). Zvláštností je dno, pocházející s největší pravděpodobností z amfory, zdobené soustřednými žlábkovanými kolečkami (tab. 9: 12), které má analogie na amfore z pohřebiště v Domamyslicích (SEDLÁČEK 2005, 27: 59/7) datované do vrcholného stupně. Atypickou výzdobu představuje fragment výdutě zdobený vodorovnými žlábkami poskládanými do tvaru visutého trojúhelníka lemovaného šikmými žlábkami z boku a horizontálními žlábkami s trásněmi nahoře (tab. 6: 37).

Profilace amfor prochází v konečném stupni výraznými změnami. Od tvarů se silně stlačenou baňatou výdutí (tab. 1: 5; 6: 34, 35, 38; 8: 84, 88; 9: 13, 14, 26; 11: 45; 12: 44; 16: 7; 18: 20) s ostře nasazeným hrdlem (tab. 1: 12), které známe především z 6. ale ještě i ze 7. fáze, přes postupně se navyšující tvary (tab. 8: 27, 37; 17: 31) s plynulým přechodem hrdla a výdutě (tab. 1: 1, 13; 2: 11; 5: 24; 8: 90; 16: 50) až k nejmladším tvarům souměrné výšky i šířky s esovitou profilací a kalichovitě rozevřeným okrajem (tab. 17: 13), který byl na vnitřní straně často hraněný (tab. 17: 24). Se změnou profilace se mění i posazení uch, která se v konečném stupni stala součástí oběžného výzdobného pásu na hrdle (tab. 8: 89; 9: 24; 10: 39; NEKVASIL 1970, 19–20). Také oběžný výzdobný pás se v konečném stupni posouvá z přelomu hrdla a výdutě (tab. 1: 1, 2, 5) na hrdlo (tab. 1: 9; 10: 51; 11: 29). Ucha byla nejčastěji pásková žlábkovaná (tab. 8: 89; 9: 24; 16: 20), vzácně se objevila i tunelovitá (tab. 10: 39).

Z celého počtu amfor bylo na základě níže popsaných metrických znaků vyčleněno 29 drobnějších tvarů – amforek (dříve osudíčka). U těchto tvarů sledujeme v konečném stupni podobný vývoj jako u velkých amfor, zvyšování tvarů (tab. 8: 60), plynulejší profilace mezi hrdlem a výdutí (tab. 10: 36), zjednodušování oběžné výzdoby od svazků rýžek a žlábků se žlábkovanými kolečkami (tab. 15: 2) na pouhé svazky rýžek (tab. 3: 7; 8: 2, 80; 11: 11), občas ještě doplněné o svazky trásní (tab. 8: 75; 11: 24) nebo důlky (tab. 6: 5; NEKVASIL 1970, 23–24). Častějším výzdobným prvkem se stává vodorovné hranění výdutí zvýrazněné někdy trásněmi (tab. 17: 07). Tzv. pravé hranění se objevuje již v 6. vývojové fázi a přesahuje do konečného stupně. Občas je doplněno i žlábkovanými kolečkami (tab. 6: 6). Ke konci konečného stupně se objevuje tzv. nepravé hranění výdutě, kdy jsou hrany pouze naznačeny trásněmi (tab. 6: 45, 46; 8: 23, 93; 10: 16; 15: 39; 17: 04), někdy i ve složitějších kombinacích (tab. 6: 48; 8: 82; analogie Skalice „Nivy“, ŠTROF 1990, tab. 112: 3), případně se žlábkovaným kolečkem (tab. 15: 24). Na některých amforkách vodorovné trásně plynule navazují na oběžnou výzdobu tvořenou svazkem rýžek (tab. 10: 36), podobně zdobené amfory a amforky pocházejí ze sídliště Skalice „Nivy“, Boskovice „Pod Lipníky“ nebo z Bořitova (ŠTROF 1990, tab. 101: 1, 2; 220: 1; 237: 3). Na výdutích se také vyskytují dvojice žlábků lemované trásněmi (tab. 13: 55; 17: 5), případně ještě šikmým žlábkováním (tab. 8: 83; 17: 43) nebo svazky žlábků na hrdle (tab. 8: 65). Za nejstarší exemplář lze považovat amforku se svazky obloukovitě prohnutých žlábků s motivem „sluníčka“ mezi nimi (tab. 8: 25). Motiv „sluníčka“ je sice typičtější spíše pro halštatské období, ve spojení s obloukovou výzdobou se ale často vyskytuje již v 6. vývojové fázi vrcholného stupně slezské fáze KLPP (SEDLÁČEK 2005, tab. 68: 185/1; 72: 199/13).

Rozměry výdutí amfor se různí, nejčastěji se pohybují v rozmezí 20–35 cm, výjimečně se objeví širší amfory se 42 a 47 cm v průměru (tab. 1: 12; 9: 14). Amfory s výdutí menší než 20 cm už řadím mezi

amforoky. Průměr okraje u amfor se pohybuje v rozmezí 15–34 cm, pokud je okraj menší než 15 cm, je fragment řazen mezi amforoky. Vnější povrch je u amfor i amforek v naprosté většině potuhovaný (93 %), vnitřní hlazený (56 %), objevuje se však i potuhování (27 jedinců), případně jen potuhovaný pás pod okrajem (9 jedinců). Keramická hmota je nejčastěji jemná s menším množstvím ostríva (95 %), výjimečně hrubší a pouze v jednom případě byl v keramickém těstě zjištěn grafit.

MÍSY (31000)

Členěné mísy (31 131)

Pro konečný stupeň slezské fáze jsou charakteristické tvary s vysokou spodní částí a ostře nasazeným prohnutým hrdlem (NEKVASIL 1970, 35–36). V souboru je tento typ zastoupen celkem 14 jedinci (tab. 10: 42; 15: 1, 16; 17: 14), přičemž celý profil se zachoval pouze v jednom případě (tab. 1: 6). V některých případech byl okraj výrazně nálevkovitě rozevřen (tab. 1: 8; 15: 18, 48), jindy bylo hrdlo prohnuto jen mírně (tab. 9: 29; 12: 07; 15: 42). Průměr okraje se pohyboval od 17 cm (tab. 16: 17) až k 27 cm (tab. 14: 29; 17: 16). Okraj byl ve dvou případech opatřen drobnými lalůčky (tab. 1: 6; 15: 48). Přítomnost ucha nebyla identifikována ani v jednom případě. Pouze jedna mísa měla na vnější straně potuhovaný pás od okraje až pod maximální výduť (tab. 1: 6). Podobné tvary jsou běžným nálezem jak na pohřebištích (NEKVASIL 1970, obr. 7: 14; 11: 1; VÍCH 2004, tab. 8: 2), tak na sídlištích (GOŠ – NEKVASIL 1976, obr. 6: 20; DOHNAL 1988, tab. 16: 8, 9; ŠTROF 1990, tab. 101: 2).

Kónické mísy (31 112)

Kónické mísy se podle J. Nekvasila konečného stupně nedoživají (1970, 36), v souboru však bylo identifikováno několik jedinců, které bychom k tomuto typu mohli přiřadit (tab. 15: 11, 15; 17: 12). V jednom případě byl okraj doplněn lalůčkem (tab. 5: 8).

Klenuté mísy (31 111)

Mezi tyto tvary patří především exempláře s vnitřní výzdobou v podobě kruhových svazků žlábků těsně pod okrajem a žlábkovaných koleček pod nimi (tab. 6: 12), doplněných někdy svazky žlábků na vnější straně (tab. 15: 10). Podobně zdobené tvary se častěji vyskytují na pohřebištích, například v Brně-Obřanech (ADÁMEK 1961, tab. CXI: 3, 4), nebo v Určicích-Kumberkách (NEKVASIL 1983, ryc. 3: h), kde jsou datovány do konečného stupně slezské fáze. Místo kruhových žlábků se objevují i kruhové řady drobné perličkové výzdoby, typické spíše pro šálky (tab. 14: 30; 15: 23). Posledně jmenovaný jedinec má přesnou analogii na nedalekém sídlišti Bořitov „Perná“, kde je datován do vrcholného stupně (ŠTROF 1994, 63, obr. 7: 2). Kromě jednoho jsou všechny tři exempláře oboustranně potuhované a vyrobené z jemné plavené hlíny, pravděpodobně jde o velmi luxusní zboží známé převážně jen z pohřebišť. Podobný tvar zdobený na vnitřní straně kruhovými žlábků kolem dna a žlábkovaným kolečkem pochází ze sídliště Skalice „Nivy“ (ŠTROF 1990, tab. 101: 6).

Typ 31 212

Jde o vyšší klenutou mísu s lehce zataženým a zesíleným okrajem o průměru 21 cm, který je po svém obvodu zdoben úseky s mělkými důlky vytvářejícími tak mírně vlnitý povrch (tab. 8: 18). Zesílený okraj je pravděpodobně způsoben stlačením okraje do svrchní plošky, která se využila k výzdobě. Na sídlišti v Šumperku-Temenici se jde o běžný užitkový typ, označovaný jako „hrubá mísa“, který se vyskytuje po celou slezskou fázi (GOŠ – NEKVASIL 1976, 376–377, obr. 7: 4, 6, 7, 9). Exemplář z Krhova je na rozdíl od mís ze Šumperku-Temenice vyroben z jemně plavené hlíny a oboustranně potuhován.

ŠÁLKY (32000)

Patří k druhé nejpočetnější skupině keramických tvarů. V naprosté většině jsou oboustranně potuhované a zdobené na vnější i vnitřní straně. Keramická hmota je zásadně jemná s drobnou příměsí ostríva. Průměr okraje se pohybuje v rozmezí od 9 do 14 cm.

Členěné šálky (32 111, 32 121, 32 131, 32 211, 32 231)¹⁵

Jde o nejvíce zastoupenou (61 jedinců) a chronologicky nejcitlivější skupinu šálků vyrobených nejčastěji z jemně plavené hlíny. Vnější oběžná výzdoba se ještě na počátku konečného stupně skládá ze svazku rýžek nad lomem a svazku žlábků pod lomem (tab. 6: 3, 60; 10: 30), později dochází k redukci výzdoby a zůstávají pouze svazky žlábků pod lomem (tab. 6: 9; 9: 5; 13: 44; 15: 26, 50; 18: 15). Pakliže se nad oběžnou výzdobou objeví ještě svazky třásní (tab. 6: 4, 56; 8: 17, 20, 81; 9: 23; 10: 18; 13: 18; 15: 8, 25, 27, 43), vzácně nad i pod oběžnou výzdobou (tab. 8: 24; 14: 9; 17: 53), jde o reminiscenci starších výzdobných prvků a tyto jedinci jsou datováni do 5. vývojové fáze. Jeden exemplář (tab. 6: 4) má přesnou analogii v šálku ze sídliště v Šumperku-Temenici (GOŠ – NEKVASIL 1976, obr. 7: 21). Vzácně se ještě objeví výzdoba lomu dolíky doplněná po obou stranách lomu rýžkami (tab. 8: 11), která je charakteristická pro 4. vývojovou fázi vrcholného stupně. Je zřejmé, že některé výzdobné prvky přetrvávají na sídlištní keramice déle než na pohřební, která rychleji podléhala novějším „trendům“. Vnitřní výzdoba sestává ze svazku žlábků pod lomem (tab. 8: 20, 39; 15: 50) a kolem dna (tab. 2: 10, 23, 39; 5: 27; 8: 26; 9: 31; 17: 19), mezi nimi se jako nový prvek 5. vývojové fáze objevují samostatná žlábkovaná kolečka (tab. 1: 11; 6: 60; 8: 40, 42). Výjimečně doprovází kruhový svazek rýžek ještě svazek šikmých rýžek (tab. 3: 3). Výzdobným prvkem datujícím šálky do 6. vývojové fáze je přetažení žlábků z ucha na vnitřní stranu šálku (tab. 8: 28; 16: 27; NEKVASIL 1970, 30–31). V počátku konečného stupně také dozívá výzdoba charakteristická pro vrcholný stupeň tvořená drobnými perličkami a o něco většími pukličkami (tab. 6: 54; 8: 73, 74), které jsou uspořádány nejčastěji v řadách (tab. 8: 41; 9: 33; 11: 21; 12: 28; 16: 43), ale vytvářejí i složitější motivy (tab. 8: 24, 29, 31; 11: 7; 12: 11). J. Nekvasil označuje tuto výzdobu jako „čočkovité pupičky“ (1975a, 319). Pukličky jsou někdy lemovány mělkými žlábečky (tab. 10: 17). Ve složitějších motivech se objevuje i kombinace perliček a pukliček (tab. 10: 45; 11: 7). Na pohřebištích se setkáváme na přelomu vrcholného a konečného stupně s tzv. „čočkovitými vypnulínami“ (NEKVASIL 1970, obr. 8: 7; 12: 16, 28; PŘICHYSTAL 2003, SH 37: 2), které však mají poněkud odlišný charakter. Technika provedení je sice stejná, propíchnutí z vnější strany, ale vypnuliny jsou větší a oddělené. Nejbližší analogie perličkové výzdoby z Krhova je na šálcích z objektu 35/79 ze sídliště Skalice „Nivy“ (ŠTROF 1990, tab. 101: 4), z Jevíčka (SMRŽ 1975, 61, tab. 17: B2) a z Chornic 19 (VÍCH 2010, obr. 33: 6), objevuje se ale i na šálcích z Jívové „Tepence“ (DOHNAL 1974, tab. 33: 2; 1988, tab. 14: 4) nebo na šálku z pohřebiště v Rájci (NEKVASIL 1975a, 326, Obr. 11: 13). Kromě uch zdobených žlábkem (tab. 6: 24) byl okraj vytahován do malých lalůčků (tab. 15: 44; 16: 14; 17: 17). Vzácně se objeví i vnitřní hranění okraje (tab. 10: 49; 11: 39). Kromě běžných variant se zaobleným okrajem existují i tvary s mírně seříznutým okrajem (tab. 15: 51). Objevují se i šálky s více vykloněným okrajem (tab. 3: 3; 14: 40; 15: 9) nebo s mírně prohnutým hrdlem (tab. 3: 24).

Hrníčkovité šálky (32 133)

Na rozdíl od členěných šálků mají tyto tvary celkově vyšší profil a plynulý přechod mezi hrdlem a výdutí (NEKVASIL 1970, 31). Tento typ je v souboru zastoupen pouze jedním nezdobeným exemplářem, jehož okraj o průměru 9 cm je z vnitřní strany hraněný (tab. 13: 12). Je vyroben z jemně plaveného materiálu a vnitřek byl potuhován.

Polokulovitý šálek (32 213)

Ve zkoumaném souboru je zastoupen pouze jedním nezdobeným exemplářem s klenutou stěnou a mírně zataženým okrajem. Odložené ucho výrazně převyšovalo okraj (tab. 4: 6), což je pro slezské tvary typické (SEDLÁČEK 2005, 23). Průměr okraje činí 24 cm, což není neobvyklé, podobně široké tvary jsou zastoupeny i na sídlišti v Šumperku-Temenici (GOŠ – NEKVASIL 1976, obr. 7: 39).

Z mísy nebo ze šálku patrně pochází zlomek tenkostěnné výdutě z jemně plavené hlíny zdobený

¹⁵ Větší množství typů je způsobeno typickým profilem slezských šálků, jejichž okraj je v místě připojení ucha zatažen dovnitř. Při popisu jednotlivých fragmentů z různých míst okraje šálků je pak vyčleněno více typů, ačkoliv jde o ten samý tvar.

na vnitřní straně vtuhovanou výzdobou v podobě oble klínovitých linek (tab. 15: 22). Přestože vtuhovaná výzdoba není pro slezskou fázi typická, střep pochází z kulturně jednotné vrstvy, proto byl datován do slezské fáze KLPP. Tvarově neurčitelný zůstává i oboustranně tuhovaný zlomek s vnitřní výzdobou sestávající ze svazku žlábků umístěných při dně, na který kolmo navazuje dvojice žlábků oboustranně lemovaných šikmými rýžkami (tab. 18: 18).

DŽBÁNKY (33000)

V konečném stupni jde spíše o ojedinělý tvar. Exemplář z Krhova (33 331) má mírně stlačenou nízkou oblou výduť a vyšší kónické hrdlo s nálevkovitě rozevřeným okrajem o průměru 23,5 cm (tab. 16: 41). Odlomené ucho převyšovalo okraj. Džbánek je vyroben z jemně plaveného materiálu a je oboustranně potuhován. Výzdoba sestává z oběžného pásu svazku rýh na spodní části hrdla, kterou na výduť doplňuje svazek svislých žlábků. Profilově i výzdobou jsou mu podobné džbánky z Domamyslic (SEDLÁČEK 2005, tab. 23: 45/7; 38: 84/7) nebo z Hostýna (PARMA 2001, tab. 62: 7).

MINIATURNÍ NÁDOBKY (34000)

Skupina drobnotvaré keramiky se v souboru vyznačuje jemně plaveným materiálem a drobnou rytou výzdobou. Ze starších výzdobných motivů přetrvávají do počátku konečného stupně pásy do sebe zaklíněných šrafovaných trojúhelníků (tzv. vlčí zuby, tab. 6: 59; 8: 76, 79; analogie Jívová „Tepeneč“, DOHNAL 1988, tab. 9: 18) nebo pás ze šikmých rýžek mezi dvěma žlábků (tab. 11: 22). Z lépe dochovaných tvarů je zde zastoupena starší varianta se stlačenou výduť, nízkým prohnutým hrdlem a vykloněným okrajem (34 321), zdobená šrafovaním mezi svazky rýžek (tab. 3: 1), a mladší varianta s vyšším prohnutým hrdlem (34 321), zdobená na výduť třásněmi evokujícími vodorovné hranění výduť a svazkem rýžek na přechodu hrdla a výduť (tab. 16: 12). Posledně jmenovaný jedinec má přesnou analogii na pohřebišti v Určicích-Kumberkách (NEKVASIL 1970, obr. 13: 4). K nejzdobenějším jedincům patří kompletně zachovalá 3 cm vysoká drobná nádobka na výduť s pásem do sebe zaklíněných šrafovaných trojúhelníků. Ten je lemován na hrdle i na dně obvodovými rýžkami. Dno je lehce zašpičatělé, lemované rytými kolečky. Nádobka je vně potuhována a z vnitřní strany je potuhován okraj (tab. 18: 22).

NEURČITELNÉ TVARY (10000, 20000, 30000)

Předešlý výčet tvarů doplním ještě o nálezy, u kterých není přiřazení k určité skupině či typu nádob pro vysokou fragmentárnost jednoznačné, rozhodně je však lze datovat do pozdní doby bronzové. Jde o zlomky žlábkovaných uch (tab. 6: 55; 8: 85; 17: 33; 18: 24) pocházející buď z hrnců, amfor nebo šálků, o potuhovaná prohnutá hrdla, která mohou být z amfor nebo členěných mís (tab. 8: 10; 9: 28), o žlábkované dno (tab. 9: 25), které může pocházet ze šálku nebo z mísy, případně o zlomek hrdla s ostrým lomem na výduť zdobený třásněmi, který by snad mohl pocházet z amforok. Obtížně zařaditelný je oboustranně potuhovaný fragment dna a výduť z jemně plavené hlíny zdobený na vnější i vnitřní straně svazky žlábků, které jsou na vnější straně doplněny o drobné žlábkované půlobloučky (tab. 15: 28). Výzdoba není typická ani pro amforok, ani pro šálky. Větší skupinu neurčených nálezů představují fragmenty kónických/polokulovitých okrajů s výduťmi, a to nezdobené (tab. 8: 19; 15: 30, 49) nebo častěji zdobené na vnitřní straně svazky žlábků pod okrajem (tab. 2: 21; 8: 51–53; 11: 25; 14: 39; 15: 3), občas doplněnými o žlábkované kolečko (tab. 3: 26) nebo šrafovaný trojúhelník s třásněmi (tab. 8: 1), vzácně i o jemně rytý větvičkový ornament (tab. 8: 54). Nelze určit, zda pochází z klenutých mís nebo polokulovitých šálků, výzdobou spadají do konečného stupně slezské fáze. V databázi jsou vedeny pod kódem 30 110. Není vyloučeno, že se v některých případech může jednat i o klenuté pokličky (tab. 15: 49).

ČASNĚ HALŠTATSKÁ KERAMIKA (Ha C)

Datování keramiky, která nám dokládá přežívání osídlení do počátku stupně Ha C, je ve většině případů z lokality založeno spíše na její charakteristické výzdobě, než na určitém keramickém tvaru, neboť

ve většině případů nelze jednotlivé fragmenty přiřadit k určitému typu nádob. Typickým výzdobným prvkem pro klasický stupeň platěnické fáze jsou jednoduchá žlábkovaná kolečka, která přetrvávají z konečného stupně slezské fáze KLPP (PARMA 2001, 66). Objevují se nejčastěji na hrdlech amforovitých zásobnic (tab. 2: 6) a jsou často doplněna oběžnou výzdobou na hrdle složenou ze širších žlábků (tab. 12: 19; 17: 1). Dalším charakteristickým výzdobným motivem je klínovitý vzor utvořený z rýžek či žlábků (tab. 11: 28; 12: 13, 43). Pokud je tento motiv doplněn ještě oběžnou výzdobou (tab. 11: 26; 12: 39), jde o typický výzdobný motiv klasického stupně. Klíny jsou ještě někdy doplněny drobnými důlky (tab. 6: 49, NEKVASIL 1983, 68). Výdutě časně halštatských tvarů jsou často zdobeny různě širokými žlábků (tab. 6: 40, 41), které někdy navazují na oběžnou výzdobu tvořenou jedním žlábkem (tab. 8: 91; 10: 12). Vzácně se objeví i žlábkování okraje klenutých mís (tab. 11: 20; 12: 5), které je pozůstatkem výzdoby podolských mís se zataženým okrajem a objevuje se ještě ve starším stupni horákovské kultury (PODBORSKÝ 1970a, 60; např. obr. 15: 28); analogický tvar pochází z nedalekého sídliště v Bořitově (NEKVASIL 1974b, 30, tab. 28: 1). Některé tvary by bylo možné do stupně Ha C datovat na základě jejich typické profilace (tab. 2: 24; 3: 9; 8: 100; 9: 2; 13: 1) připomínající mísovité vázy, které jsou pro starší halštat typické. Problematické je zařazení fragmentů, které na sobě nesou motiv šrafovaných trojúhelníků (tab. 10: 29; 11: 15; 12: 22, 23; 16: 49), někdy vzájemně kombinovaných (tab. 13: 11). Tento motiv se objevuje až v doplňujícím stupni platěnické fáze (NEKVASIL 1983, 68, 72), typický je ale i pro stupeň Ha D.

Typ 24 331

Do časného halštatu snad náleží tvarově zajímavá nádoba typické halštatské trojčlenné profilace, která je však svou keramickou hmotou a úpravou povrchu naprosto stejná jako hrncovité nádoby (tab. 2: 1). Rozhraní hrdla a výdutě je zdůrazněno širokým vodorovným žlábkem a na vnitřní straně je okraj od hrdla zvýrazněn hranou. Morfologicky nádoba poněkud vybočuje z řady běžných halštatských užitkových tvarů, které známe z moravského prostředí. Analogii se podařilo dohledat na pozdně bronzovém sídlišti Ürschhausen-Horn nedaleko švýcarské obce Hüttwillen, kde je nádoba řazena již k halštatské produkci (NAGY 1999, 45, Taf. 142: 1146). Tvarově stejná nádoba avšak menších rozměrů pochází i z výšinné lokality Thunau am Kamp (KERN 2001, Taf. 151: 1).

5.1.3. Horizont III (Ha D)

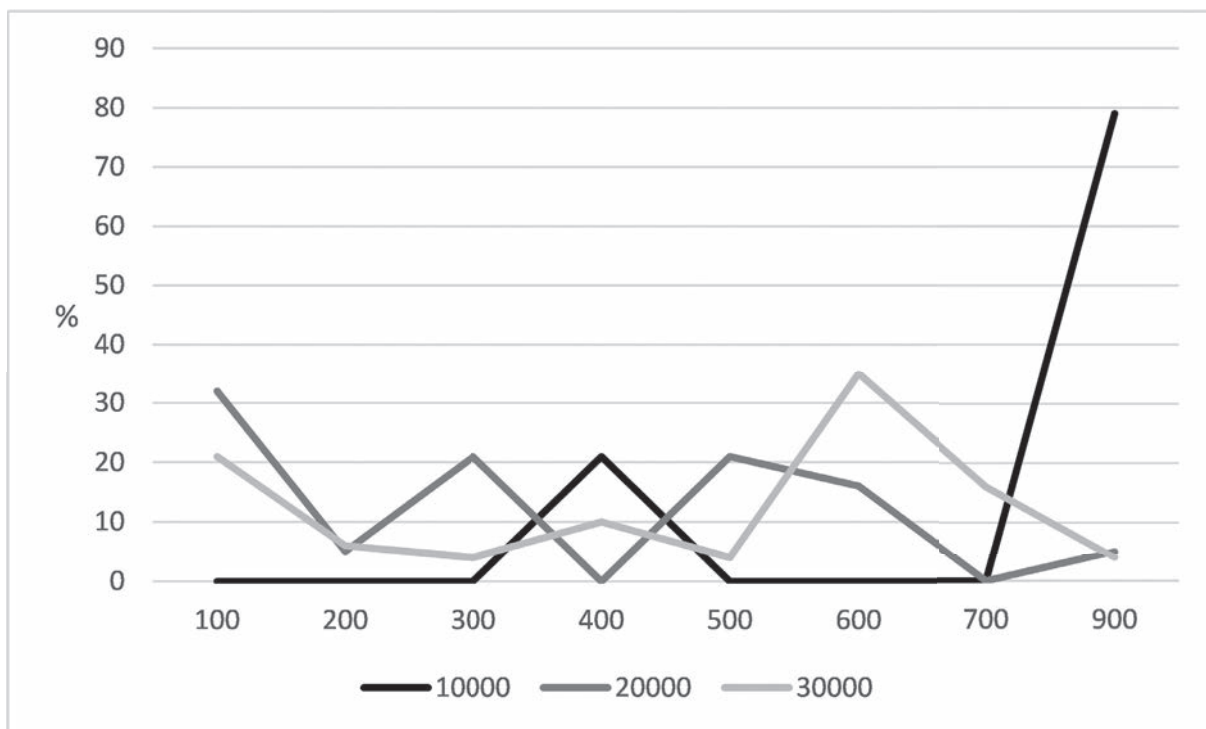
Třetí sídelní horizont zahrnuje převážně keramiku ze stupně Ha D, tj. z mladšího (Ha D1) a pozdního (Ha D2) halštatu. Do stupně Ha D bylo datováno celkem 150 jedinců. Obr. 29 zobrazuje výzdobné spektrum podle jednotlivých skupin nádob. Důležitým znakem, který byl pozorován, je přítomnost grafitové keramiky, která bývá spojována s pozdně halštatskými stupni Ha D2 a Ha D3. V souboru bylo identifikováno celkem 80 fragmentů grafitové keramiky, z nichž pouze tři byly na základě charakteristické výzdoby bezpečně datovány do stupně Ha D2. U ostatních zlomků nelze dataci do pozdního halštatu prokázat.

HRNCOVITÉ NÁDOBY (10000)

Jde o čistě užitkovou skupinu nádob, u které lze jen stěží pozorovat vývojovou změnu. Výzdoba se omezuje na jednoduchý pás na hrdle či na výduti pod okrajem.

Hrnce se zataženým okrajem (11 211, 11 212)

V souboru se vyskytují tvary s mírně zataženým okrajem (tab. 7: 31) a soudkovitou profilací (tab. 7: 1) nebo se silně zataženým okrajem (tab. 16: 29) a vakovitou profilací (tab. 3: 34). Převažuje písčité keramická hmota s ojedinělou příměsí tvrdšího ostřiva, výjimečně se objeví hrubá písčité s drcenými úlomky hornin. Ojedinělá je rovněž jemná keramická hmota. Povrch je nejčastěji oboustranně vyhlazený, případně vyhlazený pomocí dřívka, ojediněle vně leštěný nebo hrubý. Průměr okraje se pohybuje v rozmezí 15–24 cm. Ve výzdobě převažuje plastická dekorace nad vhloubenou. Z plastických prvků je

Obr. 29: Procentuální zastoupení výzdobných technik podle základních keramických skupin ve III. horizontu osídlení (z důvodu nízkého počtu jedinců nebyly do grafu zahrnuty skupiny 40000–60000).

Fig. 29: Percentage distribution of decorative techniques by basic pottery groups in the third settlement horizon (due to the low number of items the groups 40000–60000 were not included).

nejčastěji aplikována lišta důlkovaná (tab. 7: 49; 16: 30), vlnovitě promačkávaná (tab. 3: 34) nebo hladká (tab. 6: 15; 10: 23; 13: 46). Lišta je často doplněna o prožlabené (tab. 4: 13; 15: 21) či oblé výčnělky, které se ale objevují i samostatně (tab. 7: 1). Z vhloubené výzdoby se objevují nehtovité (tab. 7: 31) či okrouhlé vrypy (tab. 13: 53). Z chronologického hlediska by měly být starší varianty s mírnějším zatažením okraje a s výzdobou v podobě pouhého výčnělku (NEKVASIL 1973a, 64; tab. 7: 1).

Hrnce s prohnutým hrdlem (11 321, 11 322)

Okraje těchto hrnců jsou buď svisle vytažené (tab. 5: 1; 10: 9; 13: 33; 14: 24; 16: 13), nebo mírně ven vyhnuté (tab. 12: 18). Hrdlo může být mírně (tab. 2: 7) nebo výrazně (tab. 7: 3) prohnuté. Technologicky se nijak výrazně neodlišují od hrnců se zataženým okrajem, pouze v jednom případě byl vnější povrch hrubý a na vnitřní straně byl pod okrajem potuhovaný pás (tab. 12: 18). Ve výzdobě naprosto převažuje plastická lišta. Vhloubená výzdoba se vyskytla pouze v jediném případě (tab. 16: 39). Lišta je stejně jako v případě hrnců se zataženým okrajem nejčastěji důlkovaná (tab. 7: 58; 16: 16), šikmo promačkávaná (tab. 2: 7), vývalkovitá (tab. 17: 35), v podobě vlnice (tab. 14: 1) nebo čistě hladká (tab. 7: 3). Hrnce s prohnutým hrdlem jsou i přes svůj občasný výskyt v mladší době halštatské typičtější spíše pro pozdní halštat (NEKVASIL 1974a, 272; NEKVASIL 1995, Taf. 64: 639; 643–645).

Některé zdobené fragmenty výdutí nelze pro absenci okraje přiřadit ke konkrétní skupině hrnců, o jejich příslušnosti ke skupině hrncovitých nádob však nemůže být pochyb. Objevuje se na nich typické plastické zdobení s lištou a výčnělky (tab. 4: 21; 6: 17; 9: 36; 13: 19; 14: 35, 36) nebo vhloubené zdobení zaštipnutými (tab. 12: 15; 14: 33) či okrouhlými vrypy (tab. 12: 27, 42). U posledních dvou jedinců byl v keramickém těstě zjištěn grafit, tudíž je lze zařadit do stupně Ha D2.

Zásobnice se zataženým okrajem (13 211)

Technologická i typologická charakteristika je stejná jako v případě hrnců se zataženým okrajem, jde však o masivnější a širší nádoby, jejichž průměr okraje se pohybuje nejčastěji okolo 30 cm (tab. 5: 32; 13: 31), vzácně i 46 cm (tab. 10: 38).

Zásobnice s prohnutým hrdlem (13 321)

Hrdlo je na rozdíl od hrnců s prohnutým hrdlem prohnuté jen mírně (tab. 12: 38; 14: 34). Průměr okraje je v obou případech 29 cm.

V případě fragmentu hrncovité zásobnice zdobeného okrouhlými vrypy nelze určit, zda jde o zásobnici se zataženým okrajem nebo s prohnutým hrdlem (tab. 7: 2). Jeden fragment zásobnice vykazuje téměř situlovitou profilaci (tab. 11: 46) typickou pro pozdní halštat, keramická hmota je však bez příměsí grafitu. Vakovitě profilovanou zásobnici reprezentuje fragment výdutě s nepravidelným vodorovným žlábkem a provrtem ve stěně (tab. 12: 3). U některých fragmentů nelze určit, zda pocházejí ze zásobnic či z hrnců, proto jsou zařazeny jen obecně mezi hrncovité nádoby (tab. 12: 35; 14: 2, 10; 18: 26).

AMFORY (21000)

Amfory jsou ve srovnání s hrncovitými nádobami už chronologicky citlivější, zejména díky bohatší výzdobě a tvarové variabilitě. V souboru převažovaly tvary se širším krátkým hrdlem ostře nasazeným na baňatou výduť (typ 21331), vyskytl se však i užší tvar s vyšším hrdlem plynulé profilace (typ 21323). Z běžného tvarového spektra naprosto vybočuje amfora s baňatou výdutí s měkce nasazeným krátkým hrdlem a drobným okrajem (typ 21333), která je charakteristická pro oblast horákovské kultury, kde se typologicky označuje jako „osudí“ (GOLEC 2003, 32). U amfor převažuje jemná keramická hmota s ojedinělou příměsí ostriva, objevuje se i jemná písčitá, či jemně plavená hmota bez příměsí. Vnější i vnitřní povrch je nejčastěji potuhovaný a vyleštěný, případně hlazený, v jednom případě se objeví na vnitřní straně pod okrajem potuhovaný pás. Průměr okraje se pohybuje v rozmezí 11–18 cm, ojediněle dosahuje až 28 cm. Největší oporu pro dataci jednotlivých amfor představuje výzdoba umístěná nejčastěji v oběžném pásu na hrdle nebo plošně na výduti. Na hrdlech amfor se často vyskytují svislé rastrové pásy (tab. 11: 47; 12: 26; 13: 32), doplněné někdy řadou drobných vpichů (tab. 11: 43), což by měla být výzdoba typická pro mladohalštatský stupeň Ha D1 (NEKVASIL 1973a, 54), nicméně v Těšeticích se se svislými rastrovými pásy na osudích setkáváme i ve stupni Ha D2 (GOLEC 2003, 97). Rastrové pásy na hrdlech se často objevují i na amforovitých nádobách ve východních Čechách (VOKOLEK 1999, 9; tab. 30: 14; 72: 17; 112: 5). Na hrdlech se dále můžeme setkat se svislými žlábkami a plošnou výzdobou tvořenou šikmými žlábkami a rýhami na výduti (tab. 10: 46). Svislé žlábkami na výduti mohou být rovněž doplněny drobnými důlky (tab. 14: 11). Vyskytnou se i složitější motivy tvořené žlábkami doplněnými o motiv „sluníčka“ (tab. 6: 10). Ten se vyskytne i v menším měřítku na výduti (tab. 10: 32). Plastická výzdoba je zachycena pouze ojediněle, ale jde o typický mladohalštatský výzdobný motiv kuželovitého či oblého výčnělku lemovaného žlábkovanými oblouky (NEKVASIL 1973a, 50; tab. 14: 19) či drobnými vpichy (tab. 6: 1). Vzácně se vyskytne i plošné tuhování hrdla (tab. 16: 19). Exemplář horákovského osudí je rovněž důležitý pro dataci (tab. 3: 33). Podobné tvary se objevují v horákovské kultuře ve stupních Ha C2–Ha D1 a bývají bohatě zdobené (GOLEC 2003, 33). Osudí z Krhova je nezdobené a pro jeho celkovou měkkou profilaci bych ho datoval spíše do stupně Ha D1, podobný exemplář je znám z Prosiměřic (VITULA 1986, tab. 31: 2). Do stupně Ha D2 lze datovat dva fragmenty výdutí zdobené v jednom případě širokými žlábkami (tab. 8: 43) a v druhém případě plastickým svislým žebrem (tab. 10: 4), přičemž posledně jmenovaný jedinec je vyroben z grafitové hlíny, tudíž o jeho dataci do pozdního halštatu není pochyb. Plastičky promačkávaná výduť se objevuje i v souboru z výšinné lokality Radslavice „Zelená hora“ (HOLUBOVÁ 2008, obr. 7: 10; 8: 13), hojně ji máme doloženou na amforách z Habruvky „Býčí skály“ (NEKVASIL 1995, Taf. 62: 604; 63: 617–620), což nám potvrzuje její dataci do stupně Ha D2.

LAHVE (22000)

Sem byl přiřazen pouze jeden fragment vyššího hrdla lahvovité profilace, u kterého lze příslušnost do této skupiny nádob typických zejména pro pozdní halštat předpokládat (tab. 9: 16). Je vyroben z jemné hmoty, oboustranně vyhlazený, o průměru okraje 11 cm.

AMFOROVITÉ ZÁSObNICE (23000)

Amforovité zásobnice nebývají na sídlištích příliš početně zastoupené a v pozdním halštatu se již neobjevují (PODBORSKÝ 1970a, 63). Nejlépe zachovaným exemplářem je amforovitá zásobnice s oblou výdutí a plynulým přechodem výdutě a hrdla, které přechází v jednoduše vykloněný okraj. Hrdlo a okraj zásobnice byly patrně celé potuhovány a vytvářely negativní obrazy klínů a svislých linií. Přechod hrdla a výdutě zdůrazňoval široký žlábek, pod kterým byly umístěny patrně čtyři drobné kuželovité výčnělky ohraničené širokým žlábkovaným obloukem (tab. 9: 1), což by měl být prvek typický pro mladší halštat (NEKVASIL 1973a, 50). Zbylí dva jedinci představují jen masivní vně potuhované fragmenty z kulovitých výdutí zásobnic zdobených buď opět výčnělkem ohraničeným žlábkovanými oblouky (tab. 14: 20), nebo plošným trojúhelníkovitým motivem sestaveným ze žlábků a rýžek (tab. 6: 39). Podobné výzdobné prvky lze najít například na mladohalštatském sídlišti v Úsově (NEKVASIL 1974a, Abb. 19: 4, 6, 8).

U dvou fragmentů nelze stanovit, zda pocházejí z amfory nebo z amforovité zásobnice. Jde o fragment hrdla s vtuhovanou výzdobou (tab. 14: 3) a o zlomek výdutě zdobené rytým trojúhelníkem s trojicí důlků ve vrcholu (tab. 12: 24). Posledně jmenovaný má podobnou výzdobu jako mladohalštatská amforovitá váza z Moravičan (NEKVASIL 1974a, Abb. 2: 2). Je vysoce pravděpodobné, že do této skupiny mohou patřit i některé další fragmenty ven vyhnutých okrajů.

MÍSY (31000)

Mísy polokulovité (31 111)

Typologicky mají nejbližší k mísám se zataženým okrajem. Jde o jednoduché tvary vyrobené převážně z jemné keramické hmoty. Ve dvou případech se vyskytlo oboustranné potuhování mís (tab. 16: 26), v dalších dvou byl potuhován pouze vnitřek, zatímco vnější strana měla pod okrajem pouze potuhovaný pás (tab. 11: 49; 13: 39). Úzký vtuhovaný pás se vyskytl i na vnitřní straně jedné tenkostěnné mísy (tab. 14: 18).

Mísy talířovité (31 123)

Talířovité mísy jsou v platěnickém prostředí cizorodým prvkem, bezesporu jde o cizí vliv nejspíše sousední horákovské kultury, kde jsou tyto tvary specifickým klasického stupně horákovské kultury a pozdního stupně se již nedožívají (PODBORSKÝ 1970a, 62). Exemplář z Krhova má na rozdíl od jihomoravských nálezů, kde jsou nejrozšířenějším typem mísy oble profilované (PODBORSKÝ 1970a, 61), stěny nálevkovitě rozevřené zakončené vodorovně vyklopeným okrajem. Na takto vytvořené vodorovné ploše je umístěna výzdoba v podobě dvojic rytých krokvic lemovaných vpichy. Mísa je do černa vypálena a na vnější straně vyleštěna. Vnitřní povrch byl potuhován a byl do něj vyleštěn složitý motiv sestávající z více než čtyř cípů střídaných s motivem „vlčích zubů“ a mřížek (tab. 3: 35).¹⁶ Ani v horákovské kultuře nebývá vlešťovaná výzdoba na těchto mísách běžná. Mísa má průměr okraje 31 cm a je vyrobena z jemného materiálu. Tvarově velmi podobnou nečleněnou talířovitou mísou známe z Velkých Hostěrádek. Rovněž je na vnitřní straně bohatě zdobena vtuhovanými a vlešťovanými motivy, díky kterým je datována do pozdního halštatu (VITULA 1986, 145–146, tab. 100: 6; 103: 9). Z platěnického prostoru pochází podobně zdobená talířovitá mísa například z hrobu 2/84 v Pustiměři, kde je datována do stupně Ha D1 (BAAROVÁ 2007a, 19, obr. 7: 1).

¹⁶ Motiv je dnes velmi těžko rozeznatelný, jeho kresebná rekonstrukce byla přejata od A. Štrofa (1985a, tab. 1: 11).

Mísy se zataženým okrajem (31 211, 31 212)

Tento typ mís patří k nejběžnějším tvarům na halštatských sídlišcích i pohřebištích, vyskytuje se v průběhu celé starší doby železné a tvarově příliš nepodléhá změnám. Mísy jsou vyrobeny převážně z jemného či jemně plaveného materiálu a je pro ně charakteristický vnější potuhovaný pás pod okrajem (tab. 4: 4, 32; 9: 8; 12: 46; 13: 29; 16: 10), což je typický výzdobný prvek horákovské kultury (HOLUBOVÁ 2008, 361), který dosahuje největší oblíby ve stupni Ha D1. Objevují se ale i mísy oboustranně potuhované, jejichž oblíba, alespoň v horákovském prostředí, dosahuje svého vrcholu ve stupni Ha D2 (GOLEC 2003, 76–77). Okraj mís je většinou zaoblený (tab. 16: 31, 40, 44), ale objeví se i šikmo seříznutý (tab. 2: 9; 8: 13). Průměr těchto mís se pohybuje v rozmezí 16–24 cm. Mísy jsou v platěnickém prostředí převážně nezdobené, pouze ve třech případech byla na vnitřní straně zachycena vtuhaná výzdoba, která má jistý předobraz v horákovské kultuře. V prvním případě se jednalo o čtyři visuté dvojité krokvice s osou vytvářející motiv čtyřcípé hvězdy (tab. 1: 4). Motiv byl vytvořen z vtuhaných pásů, podobné motivy jsou v Těšeticích většinou řazeny do stupňů Ha D1–2 (GOLEC 2003, 80–82). Ve druhém případě šlo opět o hvězdicovitý motiv tentokrát ale vytvořený z vtuhaných cípů, které byly kombinovány s poli s mřížkami (tab. 16: 15). Jelikož se vtuhané cípy nedoživají stupně Ha D2 (GOLEC 2003, 72), můžeme tuto mísu datovat do stupně Ha D1. Poslední fragment je zdoben na vnitřní straně potuhovaným pásem pod okrajem, na který je napojen svislý vtuhaný pás (tab. 17: 28). Výzdoba vtuhanými pásy se vyskytuje průběžně ve stupních Ha C2–Ha D3 (GOLEC 2003, 72).

Mísy s prohnutým hrdlem (31 132, 31 232, 31 233, 31 322)

Stavba těla je podobná jako u mís se zataženým okrajem, ale na rozdíl od nich mají tyto mísy hrdlo, které je slabě prohnuté a je buď ostře nasazené na výduť, čímž vytváří viditelnou hranu, nebo plynule navazuje na výduť. Okraj je buď seříznutý (tab. 3: 11) nebo zaoblený (tab. 16: 37). Některé tvary připomínají spíše šálky (tab. 6: 11; 10: 25). Keramická hmota i úprava povrchu je stejná jako u předchozího typu. Jejich dataci umožňuje nejlépe výzdoba, ta se ale dochovala jen v několika případech a ne vždy lze dobře datovat. Takovým příkladem je vtuhaný svislý pás na vnitřní straně mísy (tab. 3: 11), který lze obecně zařadit do stupňů Ha D1–2. Podobnou dataci má i měkce profilovaná mísa s vleštovanou mřížkou na vnitřní straně (tab. 14: 22). Takovýto tvar se stejnou výzdobou provedenou však vtuhanými liniemi známe z pozdně halštatského hrobu 106 z pohřebiště Slatinky „Nivky“ (PŘICHYSTAL 2003, PH 106: 9). Podobnou profilaci má i další mísa s dvojicí křížících se žlábků na vnitřní straně (tab. 8: 33). Podle J. Nekvasila se vnitřní výzdoba v pozdním stupni již nevyskytuje a zdobené žlábků je pro platěnickou oblast typické pro mladší halštat (NEKVASIL 1973a, 60). Poslední exemplář by patřil k nejzachovalejším tvarům v celém souboru. V současnosti však nebyl v depozitáři dohledán, následující popis proto vychází pouze z kresebné dokumentace A. Štrofa a jeho popisu. Mísa má hrdlo slabě zatažené dovnitř a zaoblený okraj mírně ven vyhnutý. Její vnější strana je potuhována zhruba do poloviny výšky celé nádoby. Potuhovaný pás pod okrajem se nachází i na vnitřní straně. Ústředním motivem vnitřní výzdoby je vtuhaný maltézský kříž s rastrovanými okraji a mezípoli vyplněnými vleštovanou mřížkou. Od žlábkovaného dna se paprskovitě rozbíhá šest rastrovaných pásů. Takto zdobené mísy jsou pro platěnickou oblast cizorodé a analogie je nutno hledat opět v horákovském prostředí. I zde je ale motiv maltézského kříže ojedinělý, objevuje se pouze na jedné míse z objektu 51 v Těšeticích (PODBORSKÝ 1965b, XVII: 5), kde je datován do stupně Ha D1. Jelikož je ale na míse vzájemná kombinace vtuhaní, vleštování a rastru, není její datace jednoznačná *Mísy s lomenou výduť (31 322)*

Do této kategorie mís, které lze obecně zařadit do stupně Ha D2, spadají fragmenty vně potuhovaného podhrdlí a lomené výduť s typickým oválným dolíkem (tab. 11: 48; 17: 11). Tento tvar je typický zejména pro platěnickou oblast (NEKVASIL 1974a, Abb. 19: 11; HOLUBOVÁ 2008, obr. 8: 4; 2011, obr. 4: 2, 3; 5: 1, 3; NOVÁK 2013, tab. 4: 7), objevuje se ale i v oblasti horákovské, kde je rovněž datován do stupně Ha D2 (BAAROVÁ 2007b, 402, obr. 6: 3; 9: 5; PODBORSKÝ 1970a, obr. 33: 1). Morfologicky by se mohlo jednat o příbuzné typy k mísám/šálkům typu „Knickwandschale“ (BAAROVÁ 2004a, 74).

Do kategorie mís můžeme dále zařadit několik fragmentů, které se nepodařilo typologicky blíže určit. Na většině z nich se objevuje na vnitřní straně vtuhovaná výzdoba například v podobě širokých vodorovných a různě širokých svislých pásů (tab. 6: 61; 16: 22; tento motiv se vyskytne i na vnější straně - tab. 8: 92) nebo vtuhovaných pásů kombinovaných s rastrovým pásem ohraničeným rýhou (tab. 16: 23), což by měl být znak typický pro pozdní halštat (PODBORSKÝ 1970a, 55–56). Na dně jedné nádoby se objevuje V-motiv s šikmými pásky uvnitř střídaný s kolmým úzkým pásem (tab. 9: 15), který známe z horákovského prostředí z mís se zataženým okrajem a je typický pro stupeň Ha D2 (GOLEC 2003, 81). Vzácně se objeví i výzdoba běžná ve stupni Ha D1 s vtuhovanými cípy a mřížkou (tab. 8: 30). Na vtuhované cípy by mohl odkazovat i další fragment dna (tab. 17: 6). Jiné dno mísy bylo zase zdobeno svislými vtuhovanými pásy v kombinaci s mřížkou (tab. 16: 47), což je výzdoba typická pro stupeň Ha D2 (viz ČERVENÁ 2014, tab. XIX: 3, 4). Fragment s vně potuhovaným pásem pod okrajem patrně pochází z mísy se zataženým okrajem (tab. 8: 34).

ŠÁLKY (32000)

Šálky členěné (32 122, 32 131, 32 132, 32 231, 32 232)

Šálky s mírně prohnutým hrdlem odděleným od miskovité výdutě hranou jsou vyrobené z jemné nebo jemně plavené keramické hmoty a jsou výhradně oboustranně potuhované. Průměr okraje se pohybuje od 8 (tab. 17: 36) do 14 cm (tab. 14: 28). Vyskytují se tvary s nálevkovitě rozevřeným (tab. 5: 6) nebo mírně zataženým hrdlem (tab. 3: 20; 10: 26), s okrajem zaobleným (tab. 12: 2) nebo seříznutým (tab. 8: 66). Výzdoba se nejčastěji vyskytuje nad hranou výdutě a je převážně rytá. Objevují se křížky (tab. 8: 5) nebo degradující šrafovaný trojúhelník (tab. 8: 9). Šálky, které jsou na lomu výdutě zdobené drobnými záseky nebo jejich svazky, doplněnými vodorovnými rýhami, jsou často zdobené i uvnitř nedbale provedenými rýžkami (tab. 8: 7; 11: 41). Otázkou zůstává, zda nedbale provedená rytá výzdoba souvisí s jejich mladší datací. Pouze v jednom případě se na vnitřní straně vyskytla vlešťovaná mřížka (tab. 6: 2), díky které můžeme tento šálek bezpečně datovat do stupně Ha D2. Nejčastěji se dochovávají fragmenty okrajů a hrdel (tab. 16: 21; 17: 32, 38). Členěné šálky byly rovněž hojně zastoupeny na nedaleké lokalitě Velké Opatovice „Hradisko“ (NOVÁK 2013, 55, tab. 4: 10–22), zde jsou však častěji zdobené.

Zvláštním typem členěných šálků je tvar s polokulovitou výdutí, mírně zataženým hrdlem a ovaleným okrajem (typ 32 322), zdobený na vnější straně vtuhovaným pásem a na vnitřní kombinací vlešťovaných pásů a mřížky, o průměru okraje 11,5 cm (tab. 12: 12). Je vyroben z jemné hmoty a podle výzdoby ho lze datovat do stupně Ha D2.

Šálky s lištou (32 233, 32 321)

Této skupině šálků dalo název lištovité zesílení ostrého lomu mezi miskovitou výdutí a mírně prohnutým hrdlem. Šálky nebo mísy s touto profilací se nazývají „Knickwandschale/Knickwandschüssel“ a jsou typické pro pozdní halštat v oblastech střední Evropy (BUJNA 1991, 373–374). Z Krhova pochází několik fragmentů těchto šálků, které jsou vyrobeny z jemně plavené hmoty s oboustranně potuhovaným nebo hlazeným povrchem. Nálevkovitě rozevřený okraj se dochoval pouze v jednom případě (tab. 8: 16). Exempláře z Krhova jsou obecně menších rozměrů, podobně jako na lokalitě Velké Opatovice „Hradisko“ (NOVÁK 2013, tab. 4: 25–26), proto jsou řazené mezi šálky, průměr jejich maximální výdutě se pohybuje v rozmezí 8–12 cm (tab. 5: 14; 9: 4; 11: 8; 17: 9). Vnitřek byl u jednoho z nich zdoben vodorovnými vtuhovanými pásy (tab. 8: 16). Pro tyto šálky je charakteristické šikmo či svisle žlábkované lištovité zesílení (tab. 18: 16, 25), které je v některých případech doplněno na vnitřní straně svislými vlešťovanými linkami na hrdle (tab. 9: 6). Hojně tyto tvary známe z Habrůvky „Býčí skály“ (NEKVASIL 1995, Taf. 65: 672–674; Taf. 687–692), které potvrzují jejich dataci do stupně Ha D2. Šálek s pozůstatkem ucha s dvojicí vpichů na liště je podobný šálku z Mohelnice-Viaduktu (NEKVASIL 1974a, 297, Abb. 22: 12).

Do jednotlivých skupin se nepodařilo přiřadit fragmenty tenkostěnných výdutí zdobených vleštovanými motivy, z nichž převažuje mřížka (tab. 16: 42) doplněná o drobné důlky s rastrem (tab. 6: 52) nebo tenké pásky (tab. 6: 53). Na dalším zlomku se objevuje vtuhovaná výzdoba složená z mřížky a pásků (tab. 6: 51) nebo mřížka z rastrových pásků (tab. 7: 9). Zlomek okraje s rytým šrafovaným trojúhelníkem pochází patrně z členěného šálku (tab. 8: 12). Motiv šrafovaného trojúhelníku s důlky ve vrcholech se objevuje také na výduti dalšího šálku/mísy (tab. 12: 25) a podle J. Nekvasila jde o typický mladohalštatský výzdobný prvek (NEKVASIL 1973a, 60). Nejzachovalejším exemplářem je šálek bez okraje s bohatou vnitřní výzdobou tvořenou z vtuhovaných pásů a dvojité provedené mřížky, na vnější straně jsou pozůstatky ryté výzdoby (tab. 8: 14). Podle výzdobného motivu bych se přikláněl spíše k dataci do stupně Ha D2. Do skupiny nádob 30000 patří ještě několik fragmentů, u kterých není jisté, zda pocházejí z mísy nebo šálku. Fragment oboustranně potuhované lomené výdutě (tab. 6: 8) pochází buď z mísy s lomenou výduti, nebo z šálku s lištou, stejně jako nálevkovitě rozevřený okraj (tab. 17: 8). Dále sem patří několik zlomků výdutí zdobených vtuhovanými pásy (tab. 8: 35, 36), vtuhovanou mřížkou (tab. 9: 32) nebo žlábků (tab. 8: 38). Zvláštností je límcovitě profilovaný okraj zdobený vodorovnými rýhami na hrdle a rytou mřížkou na výduti (tab. 16: 38).

Keramická třída nebyla určena u dvou fragmentů zdobených výdutí, datovaných do stupně Ha D. První fragment připomíná límcovitě vykrajovanou výdut (tab. 11: 13), známou například z mísy s vyšším hrdlem z Křepic (PODBORSKÝ 1970a, 85, obr. 31: 35), druhý zlomek je zdoben nedbale šrafovaným rytým trojúhelníkem lemovaným nepravidelně rozmístěnými důlky (tab. 16: 18).

5.1.4. *Obtížně datovatelná keramika (Ha B–Ha D)*

Poslední skupinu nádob tvoří keramika, kterou se nepodařilo blíže datovat do konkrétního horizontu. Obecně jde spíše o nezdobené fragmenty užitkových nádob, které se vyskytují průběžně od pozdní doby bronzové až do konce doby halštatské. Patří sem zejména hrncovité nádoby (tab. 2: 16, 28; 4: 11; 5: 31; 9: 18; 10: 8; 11: 31, 38; 13: 5, 38, 50; 14: 4; 17: 48, 49; 18: 12), hrncovité zásobnice (tab. 4: 20; 11: 42; 14: 32), amfory (tab. 5: 20; 6: 24; 9: 7; 15: 38; 17: 2; 18: 11), amforovité zásobnice (tab. 7: 61, 64, 68, 70), polokulovité mísy (tab. 2: 4, 5, 17; 4: 8; 6: 21; 14: 38; 18: 13), mísy se zataženým okrajem (tab. 4: 1; 17: 10), šálky (tab. 8: 15, 21; 12: 30; 16: 4, 32, 45; 17: 34) nebo polokulovitý šálek (tab. 2: 2). U třech zlomků není jisté, zda jde o okraje horákovských osudí, nebo o límcovité okraje mís (tab. 3: 19; 4: 15; 10: 27). Drobná rytá či žlábkovaná výzdoba na výdutích je rovněž těžko zařaditelná (tab. 6: 47; 16: 9). Zlomek nálevkovitě rozevřeného okraje připomíná okraje šálků s lištou (tab. 17: 8). Chronologicky citlivé nejsou příliš ani značky na dnech nádob v podobě nepravidelného kříže (tab. 17: 29), které známe z horákovského i platěnického prostředí (PODBORSKÝ 1970a, 56; PŘICHYSTAL 2003, tab. XV: 4).

PODLOŽKY (51000)

Do kategorie obtížně datovatelných tvarů můžeme zahrnout i na lokalitě poměrně hojně zastoupenou skupinu hliněných podložek (68 jedinců), která je sice častější pro pozdní dobu bronzovou (zejména její zdobené varianty - na lokalitě 14 jedinců), vyskytuje se ale i v průběhu doby halštatské. Na Moravě jde výhradně o sídlištní užitkový tvar, který je hojně rozšířen především v lužické oblasti (PARMA 2012, 74; např. GOŠ – NEKVASIL 1976, obr. 9: 13–24; DOHNAL 1988, tab. 18: 5, 6, 9–13, 15; DEHNEROVÁ 2000, tab. LVI–LXIII; PARMA 2001, např. tab. 40: 2; 79: 10; 81: 6; HANÁK 2013, tab. 32–33), objevuje se ale i v kultuře horákovské (ZEMAN 2015, 78). Keramické (talířovité) podložky/kotouče jsou ploché hliněné předměty kruhového tvaru o síle 1–2 cm. Jejich průměr se pohybuje od menších tvarů (10, 16 cm; tab. 4: 30, 31; 7: 16), přes nejhojněji zastoupené středně velké tvary (20–25 cm; tab. 13: 35; 7: 20, 26), až po velké tvary (32 cm; tab. 17: 23). Keramická hmota je

podobně jako u hrncovitých tvarů nejčastěji s menší příměsí ostřiva, ale objevují se i tvary hrubé s velkými úlomky drcených hornin, v jednom případě byl v keramickém těstě přítomen i grafit (tab. 2: 29). Povrch je nejčastěji oboustranně hlazený až vyleštěný, méně často je spodní strana zdrsněna. V jednom případě byla jedna strana dokonce potuhována. Výzdobu na straně, kterou můžeme označit za svrchní, tvoří nejčastěji prstovité dolíky rozmístěné náhodně, v kruhových řadách (tab. 5: 28; 7: 21; 11: 1), nebo paprskovitě se rozbíhající ze středu (tab. 7: 22; 15: 40). Kromě dolíků jsou to dvojice žlábků obíhající po obvodu (tab. 2: 29; 7: 23; 10: 28; 15: 33) nebo různě kombinované šikmé žlábků (tab. 5: 7; 15: 34; 17: 52). Vrchol zdobení těchto podložek patrně náleží vrcholnému stupni slezské fáze, jak o tom svědčí analogické nálezy z Úvalna (DEHNEROVÁ 2000, tab. LVI; LIX: 3; LXIII: 2) či ze Smržic na Hané (HANÁK 2013, tab. 32: 1/074, 1/070; 33: 1/076, 1/079). V konečném stupni se výzdoba poněkud usměrňuje (tab. 5: 28; 11: 1), jejich počet však neklesá. V době halštatské se výskyt těchto podložek redukuje, známe zdobené tvary z mladohalštatských objektů (VRÁNOVÁ 2004, obr. 5: 7, 8). Z východočeské oblasti pocházejí i z hrobů, a to zejména nezdobené nebo jen zcela výjimečně zdobené varianty menších průměrů, opatřené někdy masivními držadly a sloužící jako pokličky (VOKOLEK 1999, např. tab. 9: 7, 9; 11: 3, 5). Ve zkoumaném souboru by se dalo o funkci pokliček uvažovat u nezdobných exemplářů malého průměru (tab. 4: 30, 31), jelikož však nebylo identifikováno žádné držadlo, rozlišení je nejisté. Ve dvou případech se na podložkách vyskytovaly otvory skrz až 5 mm silné (tab. 15: 41), v jednom případě dokonce ve trojici (tab. 13: 10). Jelikož se nejednalo o okrajové zlomky, ale spíše o středové, mohly by otvory sloužit k provlečení provázku, za který bylo možné podložku uchytit (DEHNEROVÁ 2000, 66). Pakliže bychom uvažovali o jejich použití jako pokliček, mohly by otvory sloužit jako větrací. Podobné perforované podložky pochází z blízkého sídliště Skalice „Nivy“ (ŠTROF 1990, tab. 118: 2). Otvory v podložkách jsou uváděny rovněž ze Šumperka-Temenice (GOŠ – NEKVASIL 1976, 383) a jsou známy i z Úvalna (DEHNEROVÁ 2000, tab. LX: 1; LXII: 1, 2; LXIII: 2), z Chotěbuzi „Podobory“ (TŮMA 2010, obr. 3: 15) nebo z Hradce u Němčic (MICHÁLEK – LUTOVSKÝ 2000, tab. 98: 3).

PŘESLENY (61000)

Mezi obtížně datovatelné nálezy dále obecně patří přesleny. Z lokality je v současnosti známo devět jedinců (tab. 6: 68; 12: 1, 21; 13: 21, 24, 30; 14: 21), J. Mackerle uvádí dalších deset ze sbírek Vlastivědného muzea v Kunštátě (MACKERLE 1952, 46). Jejich průměr se pohyboval v rozmezí 27–32 mm a váha v rozmezí 6–21 g. Z váhy přeslenů lze odvodit, k jakému typu nitě byly používány, v našem případě sloužily

tabulka	stav	průměr (mm)	průměr otvoru (mm)	váha (g)	výzdoba	tvar
02:40	celý	29	5	11	–	kuželovitý s vkleslou podstavou
06:68	celý	29	5	14	–	dvojkónický s vkleslou podstavou a vystouplým středem
11:09	celý	27	5	14	ano	dvojkónický
12:01	zlomek	27	5	6 (12)	–	dvojkónický
12:21	celý	29	6	12	–	čočkovitý
13:21	celý	30	6	17	–	kuželovitý
13:24	zlomek	39	7	17 (34)	–	kuželovitý
13:30	zlomek	43	–	21 (42)	–	dvojkónický
14:21	celý	32	7	20	–	kuželovitý

Tab. XV: Přehled tvarů a rozměrů přeslenů z Krhova „Malého Chlumu“.

Tab. XV: Overview of shapes and sizes of spindle whorls from Krhov “Malý Chlum”.

pravděpodobně u většiny případů k předení spíše tenčích nití k němuž jsou vhodné přesleny do váhy 25 g (ZEMAN 2015, 76–77). Pouze jeden přeslen byl zdoben rytými krokvicemi (tab. 11: 9) a jeden exemplář byl vyroben z grafitové hmoty (tab. 2: 40); jde zároveň o tvar se vkleslou podstavou charakteristický pro horákovskou kulturu (GOLEC 2003, 41), tudíž bychom ho mohli datovat do stupně Ha D2. Celkový přehled shrnuje tab. XV.

KOLEČKO (63000)

S určitostí nelze datovat ani keramické kolečko s oboustranně vystouplým středem o průměru 97 mm. Průměr otvoru je 12 mm, celý povrch byl pravděpodobně potuhován (tab. 17: 50). Kolečko bylo patrně součástí modelu vozíku, který mohl sloužit buď ke kultovním účelům, nebo jako dětská hračka, jeho využití jako závaží se mi vzhledem k vystouplým středům zdá nepravděpodobné. Podobné kolečko známe například z Brna-Obřan nebo z Úvalna (PODBORSKÝ 1970b, 53, Abb. 8: 16, 17), exemplář s jednostranně vystouplým středem pochází i z pozdně halštatského výšinného sídliště v Křenovicích (PODBORSKÝ 1970a, 84, obr. 30: 14). Ke zvláštním tvarům patří také drobný předmět kónického tvaru o průměru 3,5 cm zdobený na povrchu drobnými srpkovitými vpichy (tab. 6: 58). Mohlo by se jednat o držadlo pokličky, případně drobný pohárek.

MLADŠÍ KERAMIKA

Sporadické nálezy středověké a novověké keramiky pocházejí z povrchových vrstev jižní sondy a z povrchových sběrů (celkem 15 jedinců). Nálezy prozatím nevykazují znaky trvalejšího osídlení, souvisejí patrně s mladším zemědělským využíváním lokality. Keramika je v souboru dobře odlišitelná od pravěké zejména kvůli odlišné technologii jejich výroby na hrncířském kruhu. Keramická hmota je také výrazně obohacená o slídu a povrch bývá opatřen zelenou, případně hnědožlutou glazurou. Nejčastěji se jednalo o fragmenty den (tab. 10: 1, 5; 12: 29; 17: 54; 18: 28) a okrajů (tab. 18: 14), ale objevil se i zlomek masivního žebrovaného ucha pocházejícího pravděpodobně ze džbánu (tab. 17: 47), případně stěp z podhrdlí zdobený hlubokými vodorovnými žlábků (tab. 10: 3).

5.1.5. Stratifikovaná keramika

Jak již bylo vysvětleno výše, jde o materiál pocházející pouze ze sondáže z let 1982–1985, která měla přiřazený metrový úsek dané sondy a hloubku (v cm), z níž byla vyzvednuta. Takových jedinců bylo celkem 2.571, někteří měli přiřazený údaj pouze o hloubce nebo pouze o úseku. Celkový stav shrnuje tab. XVI.

Předložený tabulární soupis jednotlivých úseků a hloubek (tab. XVII–XX) vychází z popisu jednotlivých sáčků s nálezy. Popisy nebyly v průběhu výzkumu zcela jednotné, což dokazuje poměrně velké množství jednotlivých úseků a hloubek, lišících se od sebe v některých případech i pouhou pomlčkou. Občas se stávalo, že popisky byly již nečitelné, což bylo označeno na příslušných místech znaménkem „?“.

	celkem PJ	stratifikovaný PJ	pouze hloubka PJ	pouze úsek PJ	nedohledaný PJ
sonda S	454	448	1	0	4
sonda J	2541	2123	10	59	3
celkem	2995	2571	11	59	7

Tab. XVI: Přehled stratifikovaných a částečně stratifikovaných keramických jedinců v souboru ze sondáže z let 1982–85.

Tab. XVI: Overview of stratified and partly stratified pottery items in the set from the trenches between 1982 and 1985.

Severní sonda - sondáž 1982				
úsek		hloubka	PJ podle hloubek	celkem
S 0-2	S 0	70-90	13	138
	S 0-1	0-40	17	
	S 0-2	40-85; 60-85	76+11	
	S 1-2	0-40	21	
S 2-4	S 2-3	0-40	7	26
	S 2-4	40-85	15	
	S 3-4	0-40	4	
S 4-6	S 4-5	0-dno	8	33
	S 4-6	40-dno	4	
	S 5-6	0-30; 80-90	16+5	
S 6-8	S 6-7	0-25	2	43
	S 7-8	0-95	41	
S 8-10	S 8-10	0-95	66	89
	S 8-9	90-105; 120-135 na kam. závalu	6+8	
	S 9-10	70-80	9	
S 10-12	S 10-11	80-100	3	33
	S 10-12	0-95	30	
S 12-14	S 12-14	0-dno	15	15
	S II	0-100; 100-dno	38+7+1 (smíšená)	46
	V profil S 2-6	0-60	1	1
	J 9-10	100-115	10	10
	M 5-6	0-30 nálezy z profilu	1	1
	M 7-9	dno+40 nálezy z profilu	12	12
smíšené úrovně a hloubky			1	1
celkem			448	448

Tab. XVII: Kvantitativní zastoupení keramických jedinců podle úrovní a hloubek v severní sondě.

Tab. XVII: Quantitative distribution of pottery items based on levels and depths in the northern trench.

Některé popisky byly opatřeny i slovním doprovodem, upřesňující jejich přibližnou lokalizaci. Pro potřeby grafického znázornění byly jednotlivé úseky, pokud to bylo možné, sloučeny na vzdálenost 2 m, aby se daly alespoň rámcově označit místa s větší koncentrací nálezů (obr. 31–32). V případě některých úseků nebylo jejich umístění v rámci sond jasně, jednalo se především o úseky v severní sondě: S II, J 9–10, M 5–6 a M 7–9. Lokalizace úseků C, D, E, F, G, H v jižní sondě, které vznikly při rozšiřování východního profilu v úsecích 14–20 m v roce 1983, je nejasná. Domnívám se však na základě studia fotografií, že mohly být strukturovány do sítě, jejíž sloupce byly označeny písmeny C–H a řádky čísla úseků 14–20 m (obr. 30). V rámci revize datování terénních situací byly určité střepy zaneseny do jednotlivých vrstev východního profilu v úseku 14–25 m (obr. 33). Toto zobrazení je spíše orientační a způsob provedení nejlépe ukáže následující příklad: pozdně bronzový střep z úseku 16–18 m, z hloubky 80–100 cm byl zanesen do profilu na místo v úseku 17 m, do hloubky 90 cm.

Pro severní sondu jednoznačně vyplývá nejhustší koncentrace nálezů v úseku 0–2 m (obr. 31), který zasahoval do vrcholové plošiny, kde měl zachytit téměř 1 m silnou kulturní vrstvu. Ve shodě s autorem výzkumu lze nálezy z této vrstvy, zejména z hloubek 40–85 a 60–85 cm, datovat jednotně do slezské fáze KLPP (ŠTROF 1990, 7), konkrétně do stupně Ha B2–3 (tab. 15: 2, 8, 9, 10, 19, 20, 23, 24, 27, 28, 39, 43, 44, 46). Ze spodních partií pochází ojedinělé eneolitické nálezy (tab. 17: 25; 18: 2). Tato vrstva se měla opírat

Jižní sonda - sondáž 1982				
úsek		hloubka	PJ podle hloubek	celkem
	4,2-4,3	80-100 nálezy při kam. podloží - "pata"	4	4
J 0-2	J 0-2	0-90	10	10
J 6-8	J 8-6	20-60	17	17
J 8-10	J 10-8	20-50; 20-60	4+2	6
J 10-12	J 12-10	0-20	12	12
J 12-14	J 12-14	0-20; 10-30	8+2	10
	J 14-12	10-20	3	3
J 13-15	J 13-15	dno+40 černá spodní	4	4
J 14-16	J 14-16	0-dno; 30-45; 20-60; 60-80 vrstva pod destrukcí u paty valu; 100-130; 150-180; 160-180	8+16+2+14+8+11+2+ 1 (smíšená)	62
	J 15-16	10-30	38	38
	J 16-14	10-20; 40-60; 60-80	32+20+11	63
J 16-18	J 16-17	120-130	12	12
	J 16-18	10-30; 30-40; 20-dno; 60-80; 80-100; 150-180; 180-dno	30+34+27+9+22+1+1	124
	J 18-16	0-10; 10-20; 40-60	7+15+2	24
J 17-19	J 17-19	100	8	8
J 18-20	J 18-19	80-100	10	10
	J 18-20	20-dno	68	68
	J 19-20	80-dno (vnitřní pata obvod. svahu)	10	10
J 20-22	J 20-22	0-dno	12	12
	J 21	50-90; 90-130; 130-140; 120-130 (horní část závalu chodby)	10+3+7+1	21
	J +-21	130-145	16	16
	J 21-22	40-80 vnější pata vnějšího svahu; 80-135 pod valem	10+21	31
	J 22	90-115	4	4
J 22-24	J 22 20	0 10	6	6
	J 22-23	90-115	6	6
	J 22-24	0-dno	55	55
	J 23-24	30-75; 60-100; 80-100; 140-170; V profil, spodní černá	33+23+11+8+1	76
	J 24-22	0-10	24	24
J 24-26	J 24-23	10-30	18	18
	J 24 ukončení	0-40 dno	27	27
	J 24-25	40-70; 50-80; 70-80	28+3+4	35
	J 24-26	0-dno; dno+20; 0+20; 60-80	43+1+4+6	54
	J 25-26	0-45; 0-30; 30-55; 50-80	8+1+4+11	24
J 26-28	J 26-24	0-10; 10-40	10+42	52
J 26-28	J 28-26	0-10; 10-20	6+3	9
JR 4-6	JR 4-6	50-70; 70-100; 100-150	10+2+4	16
JR 6-8	JR 8-6	50-70; 100-120	9+1	10
JR 14	JR 14	95-150 černá vrstva	11	11
JR 16-18	JR 16-18	150-170	1	1
	JR 17 V profil	60 dno horní tmavé vrstvy na světlém závalu	50	50
	JR 18	160-180	12	12
	JR 18 V profil	60-80 vnitřní násyp; cca 100	5+13	18
	JR 18-16	150-180	5	5
JR 20-22	JR 20-22	100-120; 150-180 výklenek; chodba pod valem ze zříceného zásypu 1m J od spodního kam. Bloku	4+14+13	31
	JR 21	120-130 horní část závalu chodby; spodní část závalu chodby (surová kulturní vrstva)	20+6	26
	JR 21-22	10-40; 55-100; 110-130; 150-180	17+24+12+18	71
	JR 21-23	150-170 tmavá vrstva na závalu	23	23
JR 22-24	JR 22-23	0-35; 10-35; 40-100; 150-170 tmavá vrstva; 150-180	7+52+36+1+3	99
	JR 22-24	100-120; 110-130	31+10	41
	JR 23-24	150-170 tmavá vrstva	13	13
S 16-18	S 16-18	180-dno	3	3
S 18-20	S 18-20	180-200	1	1
smíšené úrovně a hloubky			2	2
celkem			1388	1388

Tab. XVIII: Kvantitativní zastoupení keramických jedinců podle úrovní a hloubek v jižní sondě za rok 1982. Zkratka „JR“ označuje úseky, které musely být oproti původní šířce 2 m rozšířeny.

Tab. XVIII: Quantitative distribution of pottery items based on levels and depths in the southern trench in 1982. The abbreviation "JR" refers to sections which had to be widened by 2 metres compared with the original width.

Jižní sonda - sondáž 1983			
úsek	hloubka	PJ podle hloubek	celkem
22-23a	70-80; 80-120	1+1+1 (smíšená)	3
22-24a	30-50	1	1
C 17	0-30	5	5
C 17-18	50-100; 50-100 pod záv.	41+7	48
C 18	0-30; 100-120 4. vr	2+7	9
C 18-19	100-150; 180-200 na záv.	7+4	11
C 18-20	30-50	9	9
C, D 15-16	20-50 nad závalem	4	4
C, D 16-18	20-60 nad závalem	16	16
C-D 18-19	50-100; 60-100	1+8	9
D 15	0-40	2	2
D 16, C 15, 16	20-50 nad závalem	69	69
D 16-18	40-60 pod zříc. strop.	3	3
D 17-18	50-100	23	23
D 18	0-30	3	3
D 19-20	30-65 na záv.; 150-180	6+2	8
E 15-16	100-120 z pod záv.	2	2
E 16-18	50-120 nad záv.	7	7
E 17-18	50-120	10	10
E 18-20	110-150 pod záv.	2	2
E, F 15-18	0-(-20)	9	9
E, F 16	20-50	2	2
E-F 14-16	40-80	2	2
E-F 17-20	30-70; 40-100	6+3	9
F 15-17	180-200 2. sklep?	20	20
F 16-18	-20 2. st	9	9
F 18	20-40	2	2
F-G 17-20	40-100	13	13
F-H 14-16	80-170; 100-170	15+10	25
F-H 17-20	40-70; 40-80	14+10	24
G 20	0-40	1	1
G-H 18-20	30-60	16	16
H 14-16	0-(-20)	6	6
H 18-20	40 dno 1. sklep?	7	7
smíšené úrovně a hloubky		2	2
celkem		391	391

Tab. XIX: Kvantitativní zastoupení keramických jedinců podle úrovní a hloubek v jižní sondě za rok 1983.

Tab. XIX: Quantitative distribution of pottery items based on levels and depths in the southern trench in 1983.

Jižní sonda - sondáž 1984				
úsek		hloubka	PJ podle hloubek	celkem
13,5-14	13,5-14 a, b	40-dno mezivaleňá "chodba"	45	45
	16-17 b	110 vrstva opuky mezi kulturními vrstvami	2	2
16-18	16-18 a, b	140-150	2	2
	17-18 b	130-140 mezi bloky opuky	1	1
19-20	19+20 a, b	130-150	12	12
	19-20 a, b	50-160; 170-190 u paty opukového bloku	5+5	10
20-22	20-22 a, b	0-40; 40-50; 50-60; 60-70; 80-110	31+9+3+12+45	100
	22-23 a	50-60	18	18
22-24	22-24 a	0-30; 30-50; 50-60	18+17+26+1 (smíšený)	62
	23-24 a	10-30 násep před čelem hradby; 30-dno; 80-100	14+11+37	62
	?-24	100?-110	16	16
25-26	25-26 a	30-70	12	12
celkem			342	342

Tab. XX: Kvantitativní zastoupení keramických jedinců podle úrovní a hloubek v jižní sondě za rok 1984.

Tab. XX: Quantitative distribution of pottery items based on levels and depths in the southern trench in 1984.

max. délka zlomku	sonda S		sonda J	
	PJ	%	PJ	%
do 3 cm	58	13	712	32
do 6 cm	275	60	1235	55
do 10 cm	104	23	268	12
do 20 cm	17	4	28	1
neurč.	4	0	5	0
celkem	458	100	2248	100

Tab. XXI: Procentuální porovnání maximální délky zlomku v jednotlivých sondách.

Tab. XXI: Percentage comparison of the maximum length of fragments in individual trenches.

Akce	počet fragmentů	počet jedinců	hmotnost (g)
výzkum 1975	902	489	47171
výzkum 1976	958	910	30129
PS 1980-2013	45	45	626
neznámé	103	96	3155
celkem	2008	1540	81081

Tab. XXII: Velikost a váha jednotlivých souborů (tabulka zahrnuje i eneolitické a středověké zlomky).

Tab. XXII: Size and weight of individual sets (Chalcolithic and Medieval fragments have been included in the table).

Keramická třída	10000	20000	30000	40000	neurčeno	celkem
obj 1	91	82	87	1	117	378
obj 2	9	2	13	0	13	37
obj 3	6	9	11	0	14	40
obj 4	53	10	43	0	583	689
celkem	159	103	154	1	727	1144

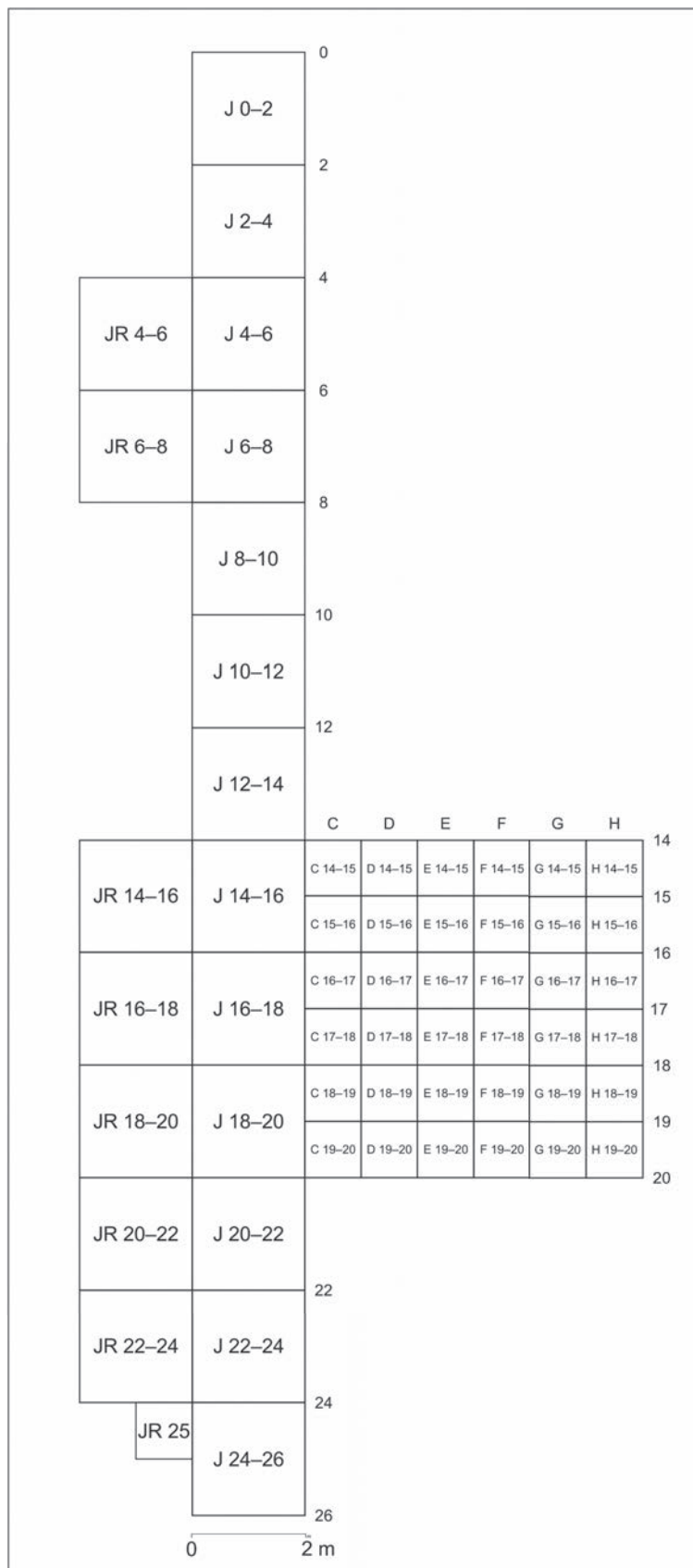
Tab. XXIII: Zastoupení keramických skupin podle počtu jedinců v jednotlivých objektech.

Tab. XXIII: Distribution of pottery groups according to the number of pieces in the respective features.

o 3–3,5 m široký obranný násep což by dokazovaly sporadické nálezy keramiky slezské fáze KLPP v úsecích 3–6 m (tab. 15: 50; 16: 7, 8). Situace, kdy opukové podloží mělo být v mladší době halštatské svísele odtěženo až do hloubky 140 cm, by se podle zjištěných hloubek dala lokalizovat zhruba na počátek 7. m, neboť zde dochází oproti předchozímu úseku 6–7 m k výraznému snížení terénu, z 25 cm na 95 cm. Podle fotografií lze však určit, že svísele odtěžená plocha se nacházela těsně před 6. m. V tomto místě by měla být sonda nejhlubší (140 cm), taková hloubka však byla dosažena až v úseku 8–9 m (135 cm). Nepoměr může být způsoben prudkým svahem, na kterém je odečítání hloubek od stanovené horizontály poněkud složité a může do jisté míry zkreslovat. Pravděpodobně od úseku 6 m do konce sondy by se tedy měla nacházet destrukce halštatského opevnění, nad kterou měla spočívat 20–70 cm silná tmavá vrstva splavená po destrukci opevnění z vrcholové plošiny, obsahující pozdně bronzové a mladohalštatské nálezy (ŠTROF 1990, 7). Těto vrstvě patrně odpovídají kulturně promíchané nálezy slezské fáze KLPP (tab. 16: 12, 14, 25, 41, 43, 50), mladohalštatské (tab. 16: 10, 15, 22, 23, 19; 17: 6) a ojedinělé pozdně halštatské (tab. 16: 42, 47) z úseků 7–12 m a z hloubky 0–95 cm. Absence vrstvy obsahující mladohalštatské nálezy v prostoru za opevněním (na vrcholové plošině) svědčí pro fakt jejího postupného splavení po zániku mladohalštatského opevnění níže na svah. Výskyt pozdně bronzových nálezů v této splachové vrstvě společně s mladohalštatskými může buď potvrzovat teorii A. Štrofa, podle které došlo i k částečnému splavení pozdně bronzové vrstvy z plošiny (ŠTROF 1990, 8; to by dokazovalo, že kulturní vrstva na vrcholové plošině dosahovala původně větší mocnosti než 1 m), nebo se pozdně bronzové nálezy mohly dostat do konstrukce halštatského opevnění při jeho stavbě, kdy mohl být odebírána materiál na jeho stavbu přímo z plošiny; případně se mohlo jednat i o destrukci staršího pozdně bronzového opevnění. Pod destrukcí opevnění měla podle A. Štrofa na opukových blocích ležet 15–60 cm silná světlá zakonzervovaná vrstva s horákovskými nálezy (ŠTROF 1984, 84). Situaci však komplikuje neznámá hloubka, v níž se nacházela výše zmíněná destrukce opevnění. Předpokládejme, že vrstva v hloubce 0–95 cm je splachová, tudíž zakonzervovaná vrstva by měla být ještě hlouběji. Tomu by mohla odpovídat vrstva v úseku 8–9 m v hloubce 120–135 cm, která ještě nese poznámku „na kam. závalu“, čímž jsou patrně myšleny opukové bloky. Z této vrstvy však nepochází žádný bezpečně datovatelný materiál (tab. 16: 28). Podle A. Štrofa (1990, 7) mělo z této vrstvy pocházet hrdlo ze slezské amfory a horákovská mísa (tab. 15: 19; 16: 15), hrdlo však pochází z úseku za opevněním a mísa by měla být ze splachové vrstvy. Nelze proto potvrdit teorii, že jde čistě o mladohalštatskou vrstvu, která měla datovat vznik opevnění (ŠTROF 1990, 7–8). Z úseku 12–14 m z hloubky 0–dno pochází opět smíšené pozdně bronzové (tab. 17: 13, 14) a halštatské nálezy (tab. 17: 11), patrně jde o pokračování splachové vrstvy z plošiny, která destrukci opevnění kompletně překryla. Úseky S II, J 9–10, M 5–6, M 7–9 jsou, jak již bylo výše uvedeno, bez kresebné dokumentace nelokalizovatelné a nálezy z nich jsou kulturně smíšené, pouze v úseku S II dominují nálezy slezské fáze KLPP (tab. 17: 16, 17, 19).

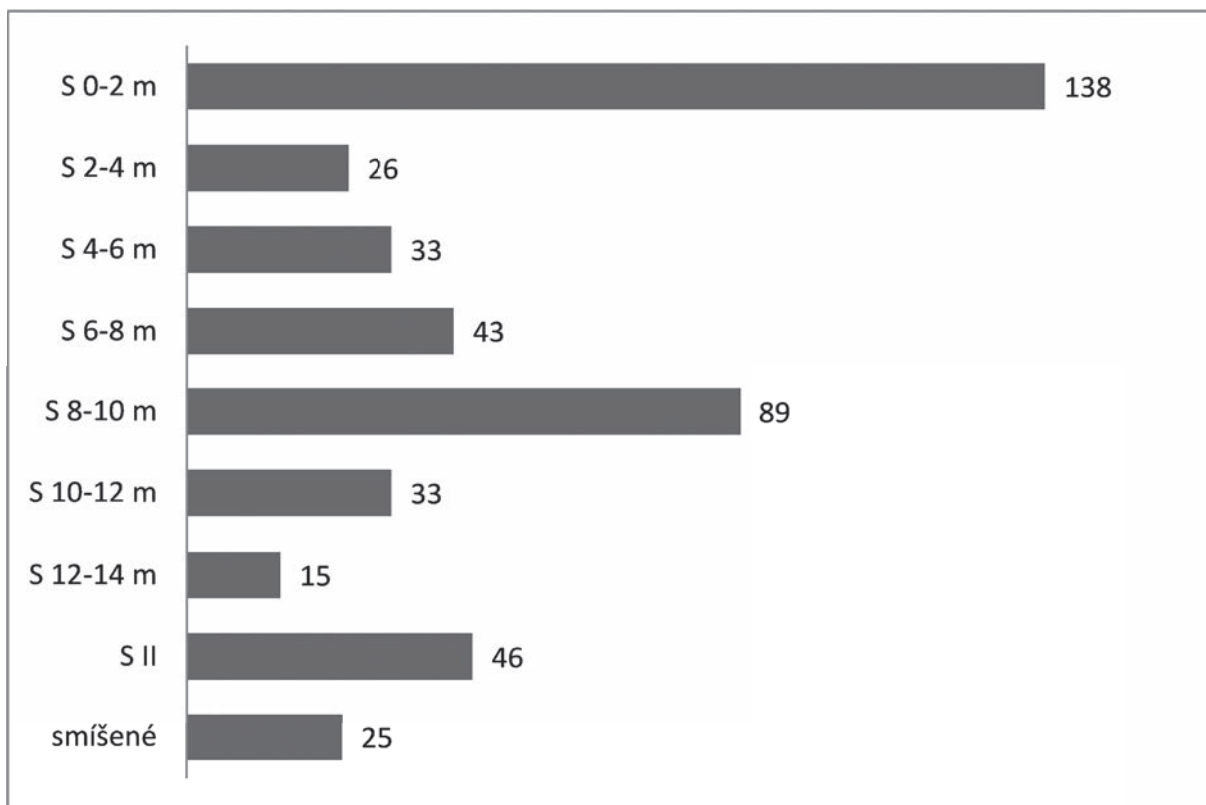
Co se týče rozmístění nálezů v jižní sondě, nejvíce jich pochází z úseku za opukovým blokem (úsek 20–26 m; obr. 32–33), tedy z míst, kde by se mělo nacházet těleso vnitřního náspu. Z horizontálně uložených vrstev pochází smíšená keramika z II. (tab. 10: 36, 45, 51; 11: 7; 12: 13) a III. (tab. 10: 32, 46; 11: 8, 13, 41, 43; 12: 25, 26) horizontu osídlení, což může znamenat, že na jeho stavbu byl buď použit materiál z vnitřní plochy lokality, nebo se halštatská fortifikace postavila na pozdně bronzovém náspu. Dataci vnitřního náspu znesnadňuje fakt, že se v horizontálních vrstvách vyskytuje i keramika datovaná do stupně Ha D2 (tab. 12: 12, 27; 14: 22, 33).

Oblast s druhým největším výskytem nálezů je v úseku 14–20 m, v místě předpokládaného vstupu, kde byla sonda východním směrem rozšířena o úseky C–H. Z tohoto rozšíření je patrná největší koncentrace keramiky v úsecích C a D, které by měly navazovat na kamenný zával mezi okraji opukového bloku. Pro dataci tohoto vstupu do doby halštatské by měla být důležitá kulturní vrstva zachycená pod kamenným zásypem. A. Štrof odtud uvádí nález dnes nezvěstné bohatě zdobené halštatské mísy (tab. 18: 1; ŠTROF 1990, 15). Pár pozdně bronzových nálezů se objevilo i v kamenném zásypu. Většina datovatelných nálezů

Obr. 30: Schematický půdorys jižní sondy s vyznačením jednotlivých úseků.

Fig. 30: Schematic layout of the southern trench showing the respective sections.

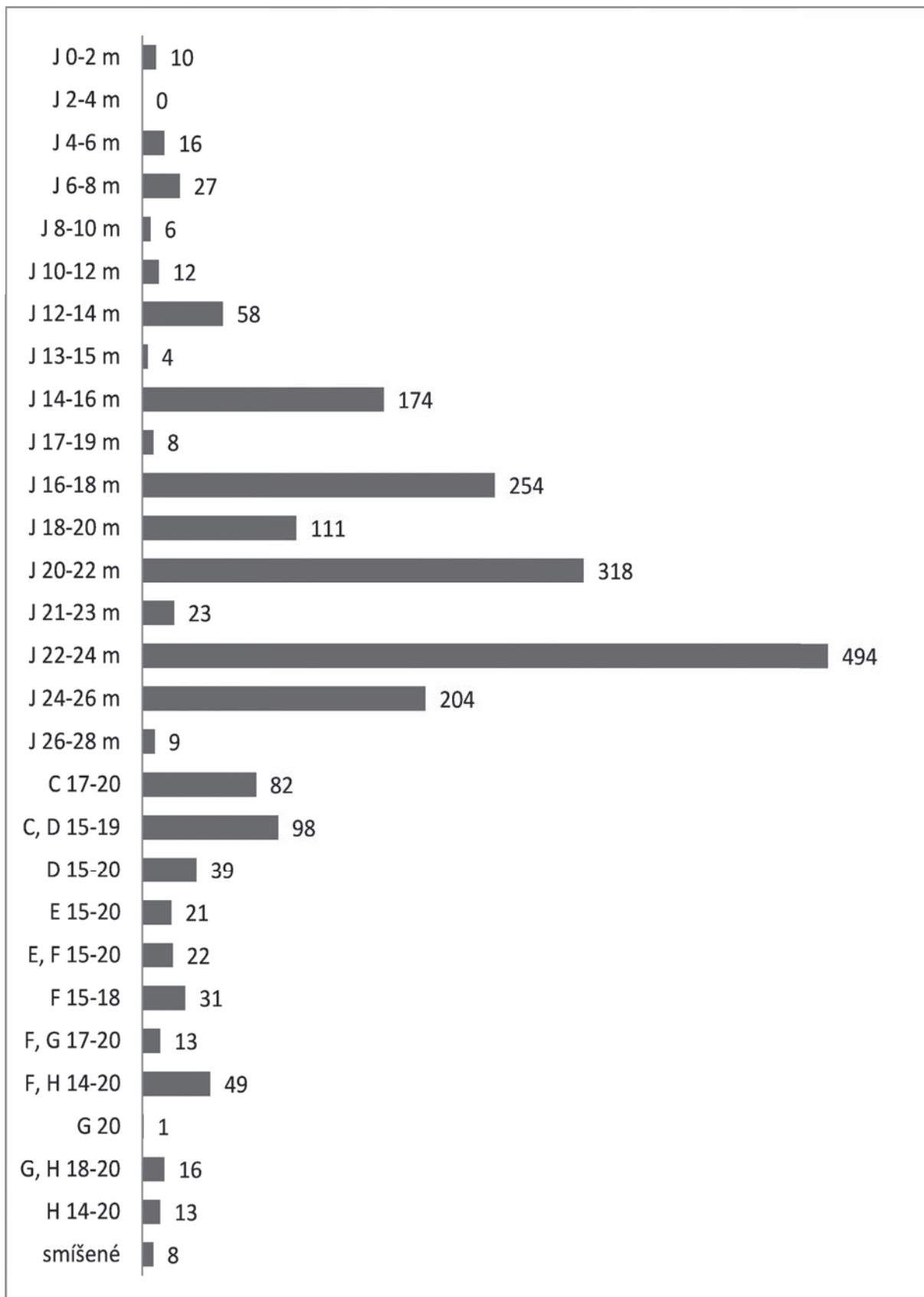

Obr. 31: Počet keramických jedinců v dvoumetrových úsecích severní sondy z roku 1982.

Fig. 31: Number of pottery items in two-metre sections of the northern trench from 1982.

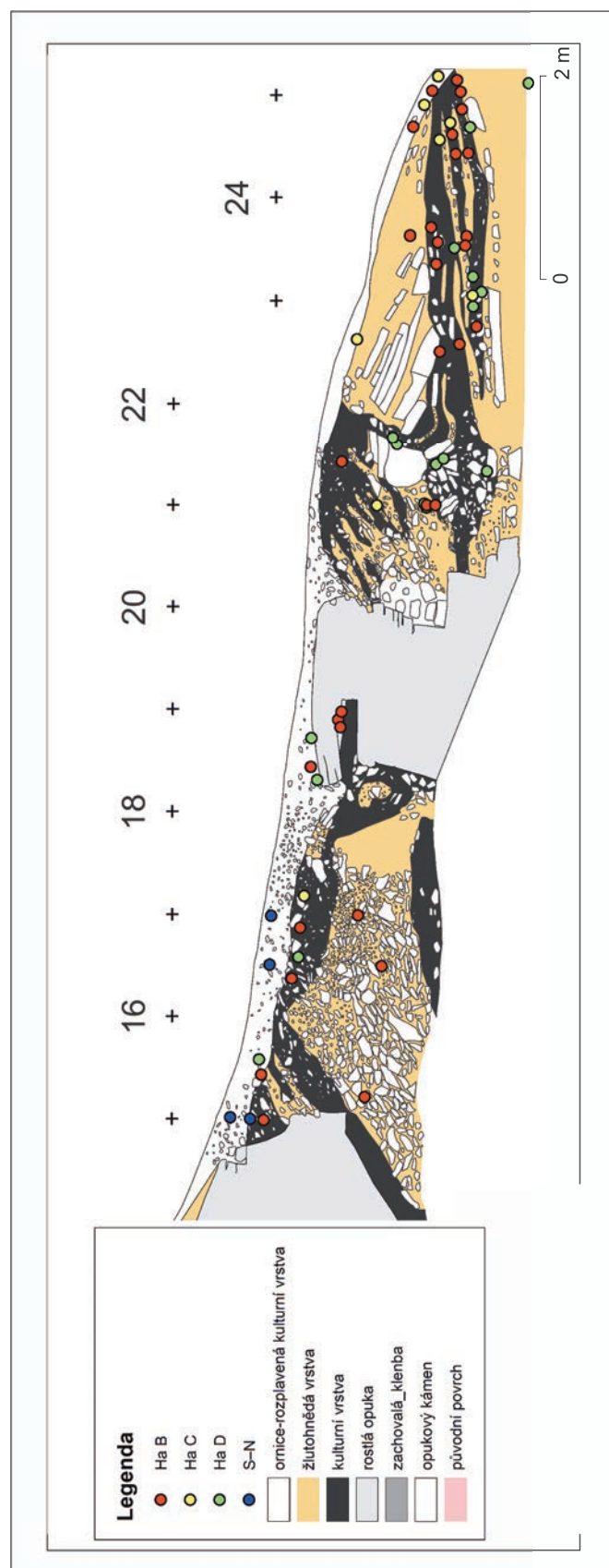
ale pochází až z kulturní vrstvy nad kamennou destrukcí a jde opět o kulturně smíšený pozdně bronzový (tab. 10: 16–19; 12: 28, 44; 13: 48, 55) a halštatský (tab. 12: 42; 13: 11, 32; 14: 1, 3) materiál, na který nasedá ornice obsahující nálezy středověké a novověké keramiky (tab. 10: 1, 3, 5; 12: 29); výjimečně se objevila keramika ze stupně Ha D2 (tab. 10: 4). V horních partiích tohoto úseku (v hloubkách 10–20 cm, 10–30 cm, 30–40 cm, 20–dno) se také vyskytlo největší množství grafitové keramiky, ta se objevuje i hlouběji, ale ne tak často. Celkem z lokality pochází 80 zlomků grafitové keramiky, z toho 71 z prostoru jižní sondy. Právě orniční vrstva s výrazně mladší keramikou má dokazovat podle A. Štrofa pravěký původ celé vstupní partie (ŠTROF 1990, 14), což lze potvrdit. Co se týká stáří zahloubených prostor, nemáme z úseku 4–11 m k dispozici žádný datační materiál. Nebyla zde totiž zachycena kulturní vrstva, která by se teoreticky měla nacházet pod kamenným závalem stropu. Z ornice pochází pouze jeden novověký střep z hloubky 50 cm, který by mohl dokazovat pravěký původ zahloubených komor.

Při analýze keramiky z jižní sondy byly oproti keramice ze severní sondy pozorovány ještě dvě zvláštnosti, které by mohly ukazovat na rekultivační či transformační procesy v prostoru jižní sondy. První z nich je větší fragmentárnost střepů (tab. XXI) a druhou je nápadný výskyt střepů s oboustranně omletým povrchem (14% zlomků; tab. 10: 6, 8, 15, 25, 34; 12: 1, 20; 13: 37, 52, 54; 14: 15, 17). Většina z nich je datovatelná pouze rámcově Ha B–Ha D. Nacházejí se většinou v horních vrstvách (0–10, 0–20, 0–40, 10–20, 10–30, 20–50, 20–60, 20–dno), nejčastěji v úsecích 14–20 m, ale objevují se i hlouběji v dalších úsecích.

Obr. 32: Počet keramických jedinců v dvoumetrových úsecích jižní sondy z let 1982–1985.

Fig. 32: Number of pottery items in two-metre sections of the southern trench between 1982 and 1985.

Obr. 33: Východní profil jižní sondy, úsek 15–25 m, se zaznamenaným přibližným výskytem datovatelných keramických jedinců.

Fig. 33: Eastern profile of the southern trench, section 15–25m, showing the approximate location of dateable pottery items.

5.2. OBORA „POD CHLUMEM“

Na rozdíl od Krhova máme z Obory k dispozici poměrně homogenní keramický soubor pocházející převážně ze čtyř objektů narušených orbou. Tento fakt nám umožňuje provést kromě typologicko-chronologického rozboru i detailnější analýzu keramického souboru v rámci jednotlivých objektů. Keramika nebyla blíže stratifikována, k dispozici máme pouze údaj o příslušnosti k danému objektu. Pokud nebudeme počítat eneolitické a středověké intruze (93 zlomků), máme z Obory k dispozici celkem 1.980 keramických fragmentů o celkové hmotnosti 80,824 kg, přičemž nebylo váženo 14 jedinců, které byly uloženy v expozici (tab. XXII). Nálezy v naprosté většině pocházejí ze záchranného výzkumu A. Štrofa (výzkum 1975–76), méně pak z povrchových sběrů (PS 1976, 1980–2013) a pouze u 5 % zlomků není znám jejich původ (neznámý původ; obr. 34).

5.2.1. Analýza souboru z objektů 1–4

Pro reprezentativnější analýzu bude vybrán soubor pocházející pouze ze záchranného výzkumu. Ten sice čítá celkem 1.655 zlomků, u některých však chybí příslušnost k určitému objektu. Dále je potřeba vyčlenit 5 jedinců, jejichž zlomky se našly ve dvou či více objektech, 16 zlomků drobných výdutí, u nichž nebyly definovány všechny kvality, dále nálezy z expozice, u nichž nebylo možné popsat všechny kvality, a nakonec specifické tvary, kterými jsou přesleny a plastika medvěda. Po těchto úpravách dostáváme konečné číslo 1.549. Z tohoto množství fragmentů bylo vyčleněno dohromady 1.144 keramických jedinců o celkové váze 67,916 kg.

Míru fragmentarizace v jednotlivých objektech zobrazuje obr. 35. Z analýzy vyplývá, že v objektech 1–3 převažovali jedinci s maximální délkou zlomku do 10 cm (skupina 3) a poměrně hojně byla zastoupena i skupina 4 (do 20 cm). Oproti tomu skupina 1 (do 3 cm) byla zastoupena pouze v objektu 2. V případě objektu 4 byla maximální délka zlomku nejčastěji do 6 cm (skupina 2). Nálezy z objektu 4 byly tedy postihnuty větší mírou fragmentarizace, než keramické střepy z objektů 1–3. Z celkového počtu analyzovaných fragmentů (1.549) bylo slepitelných 214, z nich se podařilo složit 116 kusů. Vzájemným poměrem počtu slepených kusů a celkového počtu zlomků můžeme vypočítat tzv. lepitelnost zlomků, která v tomto případě činí 7,5 %. Kategorie fragmentu je v případě objektů 1–3 přibližně stejná, téměř srovnatelné jsou zastoupeny okraje a výdutě; výrazně odlišná je v objektu 4, kde zcela jednoznačně dominují výdutě (obr. 36).

Příslušnost k dané typologické skupině keramických nádob se podařilo určit u 417 jedinců (tab. XXIII). Procentuální zastoupení v rámci jednotlivých objektů znázorňuje obr. 37, není zde zahrnuta skupina 40000 obsahující pouze jednoho jedince. V případě objektů 1 a 3 jsou všechny tři keramické skupiny zastoupeny přibližně stejně, zatímco u objektů 2 a 4 je nápadný výrazný úbytek skupiny 20000. Vztah základních keramických skupin k jednotlivým typům keramických hmot zobrazuje obr. 38. Pro chronologii je důležitý výskyt grafitové keramiky, která se však podobně jako u keramiky z Krhova vyskytuje pouze ve skupině hrncovitých nádob, a to v poměrně nízkém množství.

Výzdoba byla zachycena u 17 % jedinců (200). V porovnání s výzdobnými prvky z Krhova je nejdůležitějším rozdílem menší zastoupení vtuhované výzdoby ve skupině 30000 (obr. 29, 39). Zastoupení jednotlivých keramických skupin z Krhova a Obory je víceméně stejné kromě skupiny 11000, která je početnější v objektech 1–4, a skupiny 32000, která je v materiálu z Krhova zastoupena o 15 % více než na lokalitě Obora (obr. 40).

Z provedené základní analýzy můžeme vyvodit následující závěry. Materiál z objektů 1–3 vykazoval často velmi podobné hodnoty, zejména v kategorii fragmentarizace a kategorie fragmentu, čímž se často odlišoval od objektu 4. Zejména na základě fragmentarizace lze předpokládat, že materiál z výplně objektů 1–3 představoval primární případně sekundární odpad. Analýzou jsme tedy potvrdili domněnku,

že objekty 1–3 spolu úzce souvisí, můžeme u nich předpokládat podobnou funkci a pravděpodobně i stejnou dobu trvání. Jejich současnost mohou dokládat i keramičtí jedinci, jejichž zlomky byly nalezeny ve výplni více objektů (tab. 25: 2; 26: 9; 27: 31). Oproti tomu u objektu 4 můžeme zejména na základě rozličného zastoupení keramických skupin a větší míry fragmentarizace, která by odpovídala spíše sekundárnímu nebo terciárnímu odpadu, předpokládat funkci odlišnou. Objekty nelze rozlišit podle datace, ve všech se vyskytují keramické zlomky datované jak do stupně Ha D1, tak do stupně Ha D2.

5.2.2. Horizont I (paleolit)

První stopy osídlení jsou na lokalitě datovatelné do počátku mladšího paleolitu (VALOCH 1977, 13, Bild 5: 9). Podle A. Štrofa jde o jednu z micoquo-aurignackých stanic, které známe z blízkého okolí (ŠTROF 1979, Soupis, 4). Pochází odtud menší kolekce štípané industrie (ŠTROF 1979, tab. 6: 3; OLIVA – ŠTROF 1985, 13).

5.2.3. Horizont II (pozdní eneolit)

V místech halštatského sídliště nacházíme rovněž keramiku datovatelnou do pozdního eneolitu, náležející kultuře se zvoncovitými poháry (ŠTROF 1979, 26; 1985b, 95). Eneolitické nálezy podobně jako paleolitické pocházejí výhradně z povrchových sběrů. V souboru bylo identifikováno celkem 57 zlomků nádob. Vzhledem k absenci charakteristické vhloubené výzdoby, kterou známe ze zdobených pohárů, můžeme usuzovat, že sídliště patří spíše do mladší fáze této kultury, kdy na sídlištích převažuje tzv. doprovodná keramika (ŠTROF 1979, 39). Na lokalitě jsou nejvíce zastoupeny okraje mís s typickým oboustranným ovalením a plochým ukončením (tab. 30: 26–28, 33, 50, 60–63; 33: 28, 35–37), vzácně se objeví i s masivním uchem pod okrajem (tab. 33: 30). Průměr okraje se pohybuje od 11 do 37 cm. Z lokality pochází také tenkostěnný nezdobený pohárek (tab. 33: 29). Zbylé fragmenty lze vzhledem k jemné písčité hmotě, zcela odlišné od halštatské, považovat rovněž za eneolitické (tab. 30: 49, 57, 58). Ke kultuře se zvoncovitými poháry patří také štípaná a broušená industrie, ta však bude analyzována samostatně.

5.2.4. Horizont III (Ha D)

Náplní třetího sídelního horizontu je halštatská keramika stupně Ha D, která představuje hlavní těžiště osídlení na této lokalitě. Typologicko-chronologický rozbor se týkal jedinců ze všech nálezových souborů, u nichž byla určena příslušnost k určité keramické třídě, celkem 513.

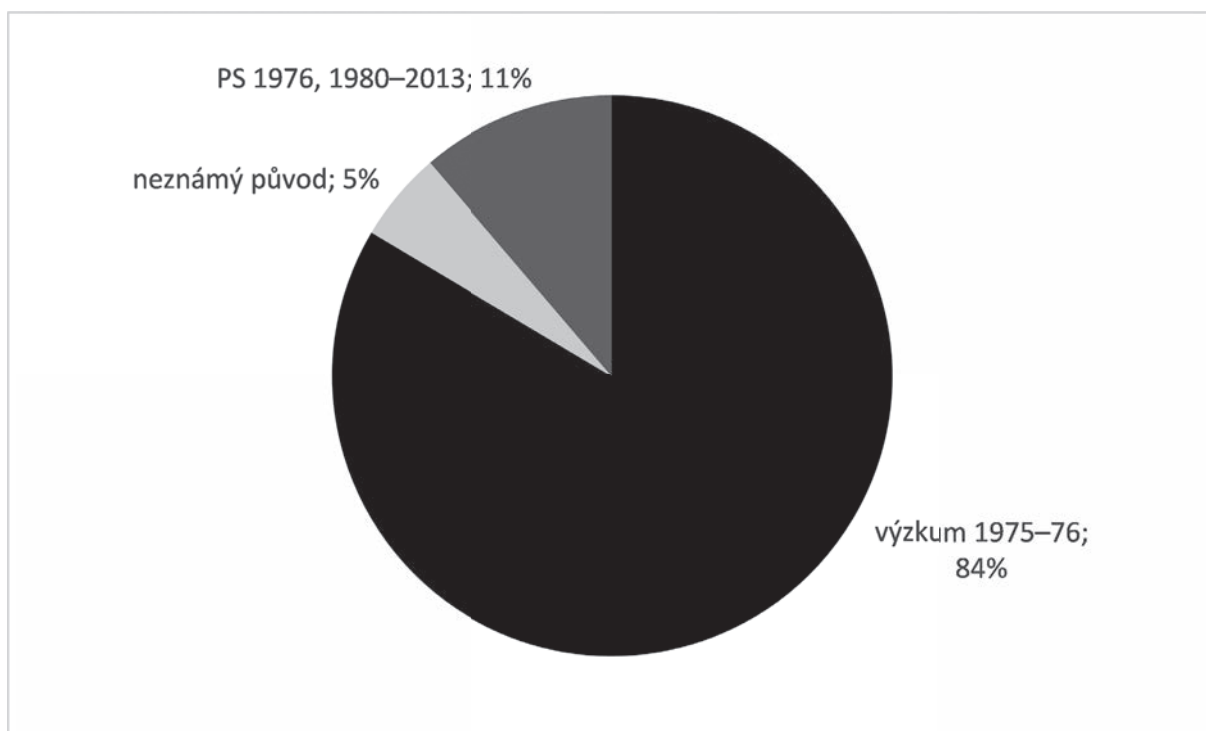
HRNCOVITÉ NÁDOBY (10000)

Typ (11 111)

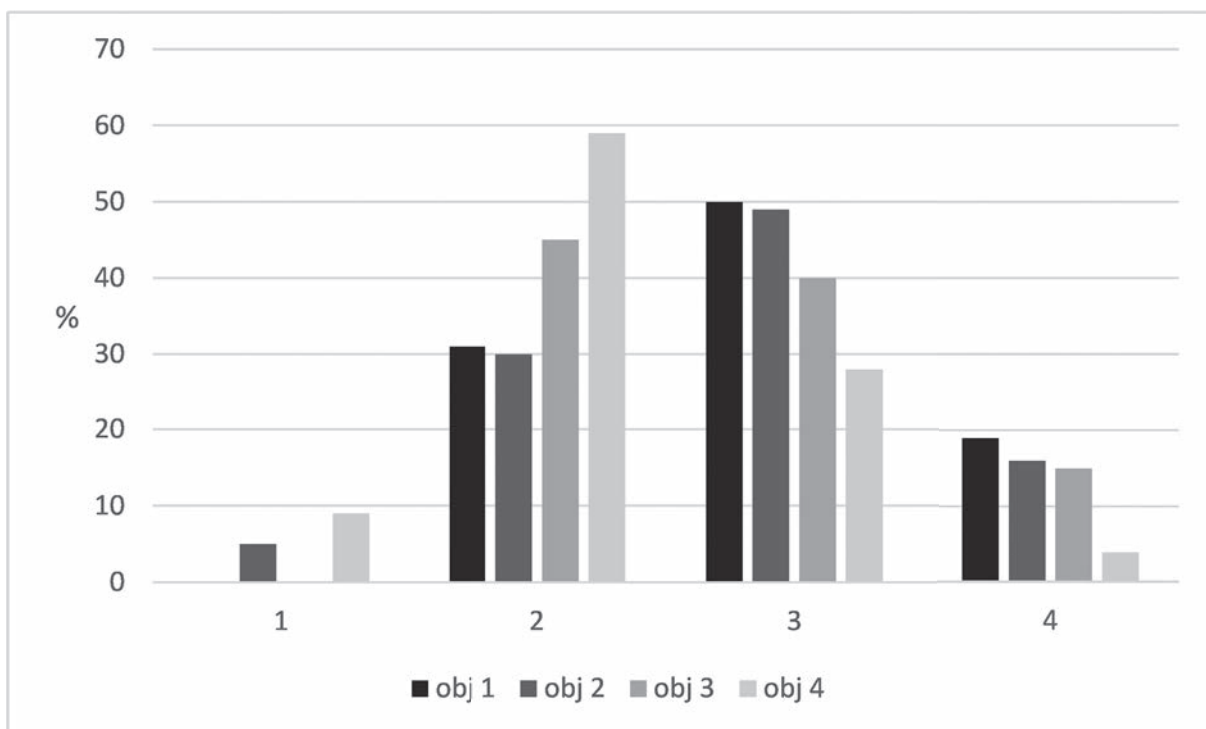
Hrnec má svislý okraj a výduť, jde pravděpodobně o mísovitý hrnec o průměru okraje 24 cm (tab. 29: 15). Hrnec je vně potuhovaný a uvnitř hlazený.

Hrnce se zataženým okrajem (11 211, 11 212, 11 231)

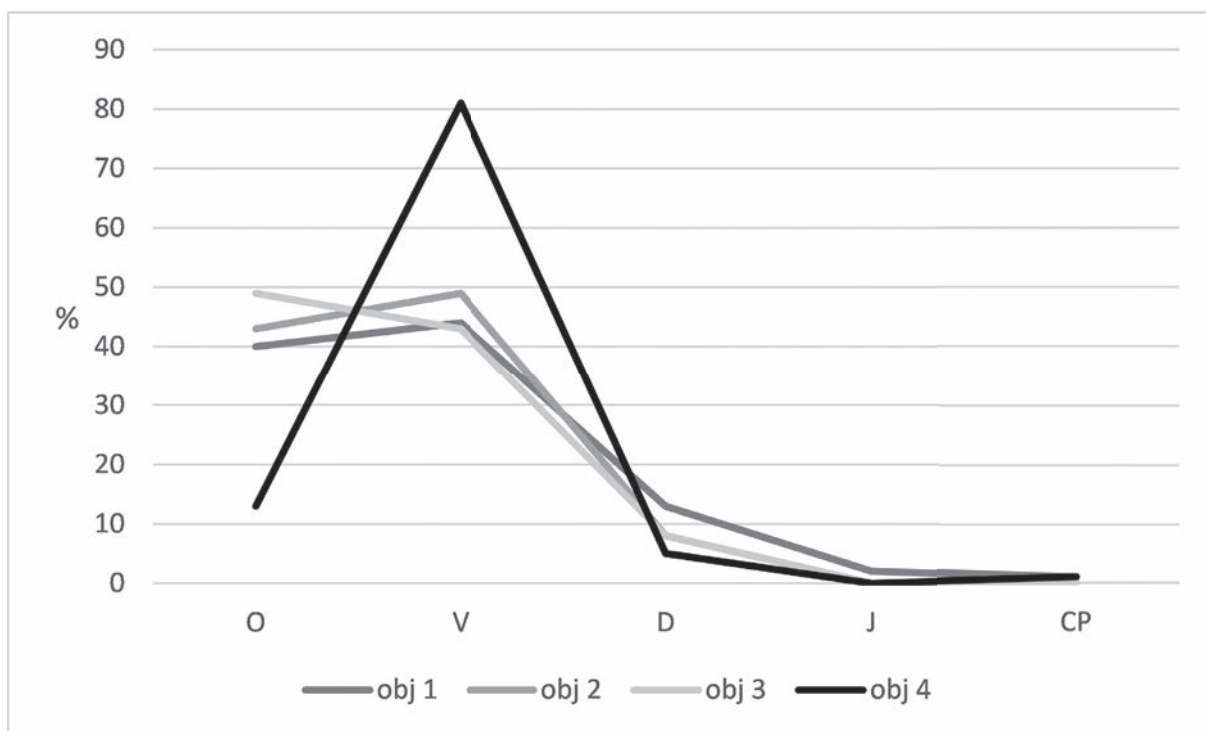
Poměrně početně zastoupená skupina hrnců čítá zhruba 50 jedinců. Dělení je stejné jako v případě hrnců z Krhova. Jsou zde zastoupeny jak hrnce se silně zataženým okrajem vakovité profilace (tab. 19: 1, 4), tak s mírně zataženým okrajem soudkovité profilace (tab. 19: 2; 20: 1, 2; 21: 14; 28: 4; 32: 14). Kromě jemné písčité hmoty s ojedinělou příměsí ostřiva, která obecně u hrncovitých nádob převažuje, se vyskytuje častěji i jemná hmota s ojedinělou příměsí ostřiva a v jednom případě dokonce jemná plavená hmota. Objevují se i hrnce s příměsí grafitu v keramickém těstě (tab. 32: 07; 33: 31). Vnější povrch byl v naprosté většině hlazený, zřídka leštěný, ojediněle potuhovaný, objevila se však i kombinace hlazené-

Obr. 34: Procentuální zastoupení keramických fragmentů v jednotlivých nálezových souborech.
 Fig. 34: Percentage distribution of pottery fragments in individual sets of finds.

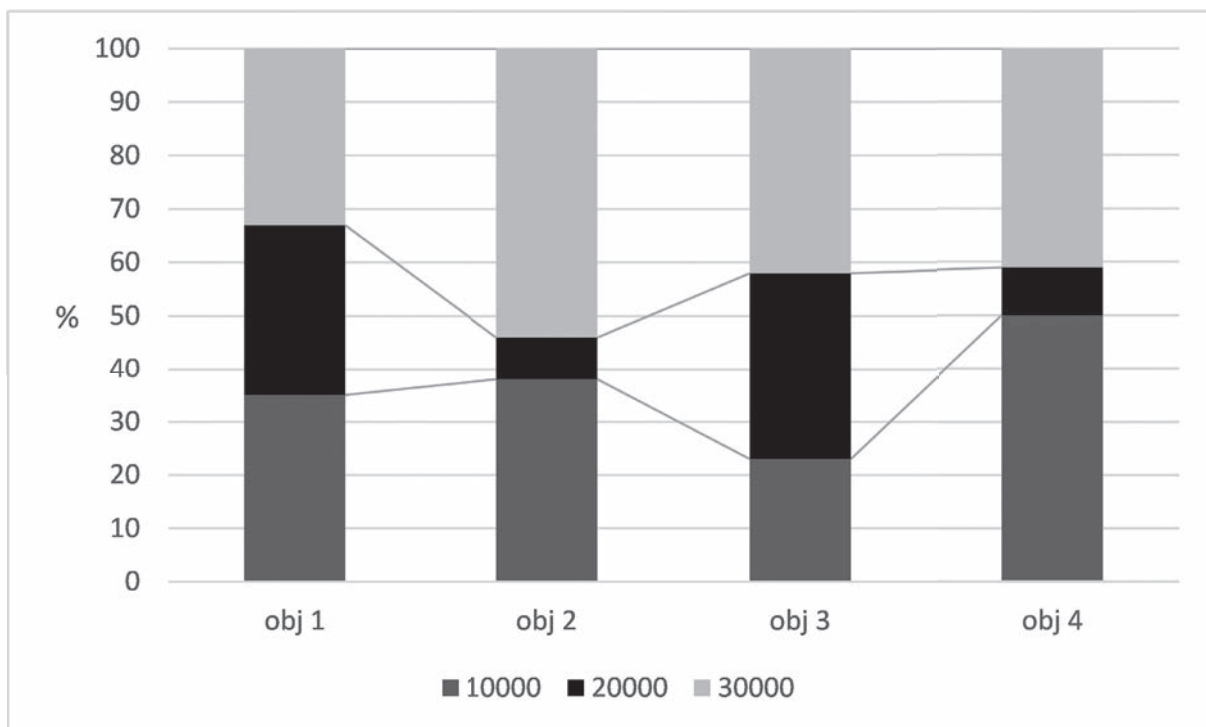

Obr. 35: Maximální délka zlomku podle jednotlivých objektů.
 Fig. 35: Maximum length of fragments by individual features.

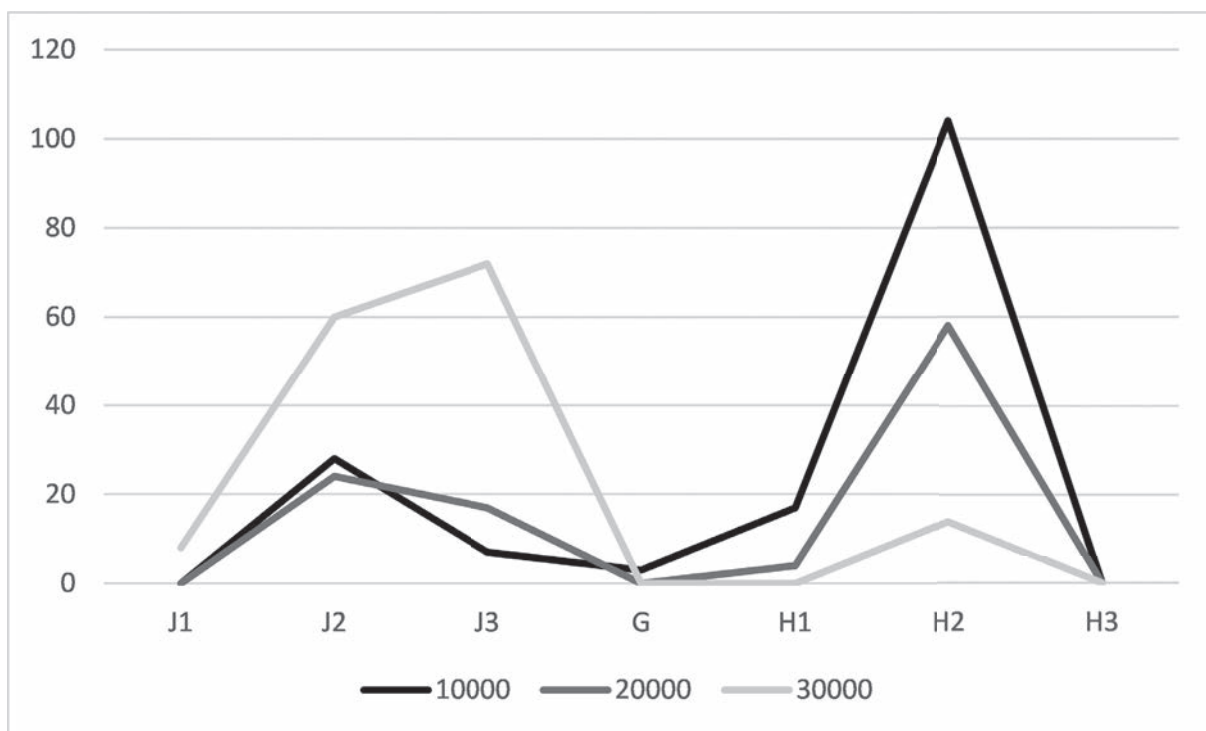
Obr. 36: Kategorie fragmentu podle jednotlivých objektů.

Fig. 36: Fragment categories by individual features.

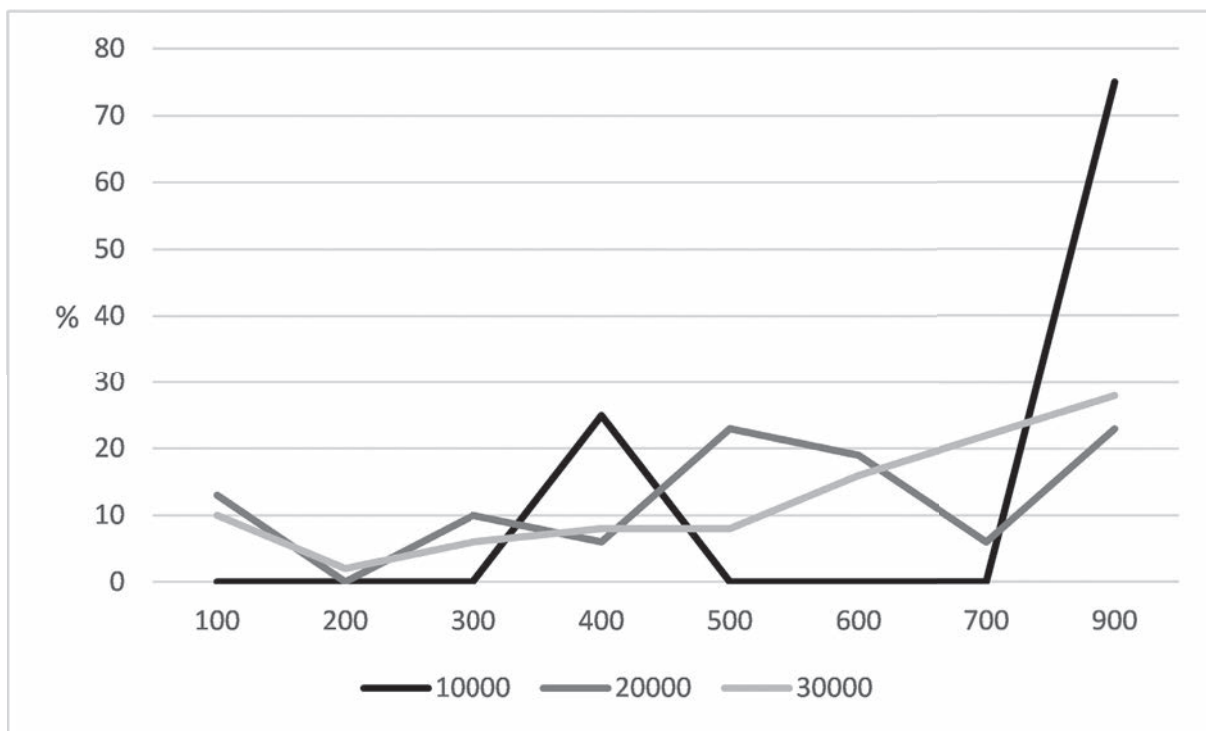

Obr. 37: Procentuální zastoupení keramických skupin podle jednotlivých objektů (z důvodu nízkého počtu jedinců nebyly do grafu zahrnuty skupiny 40000–60000).

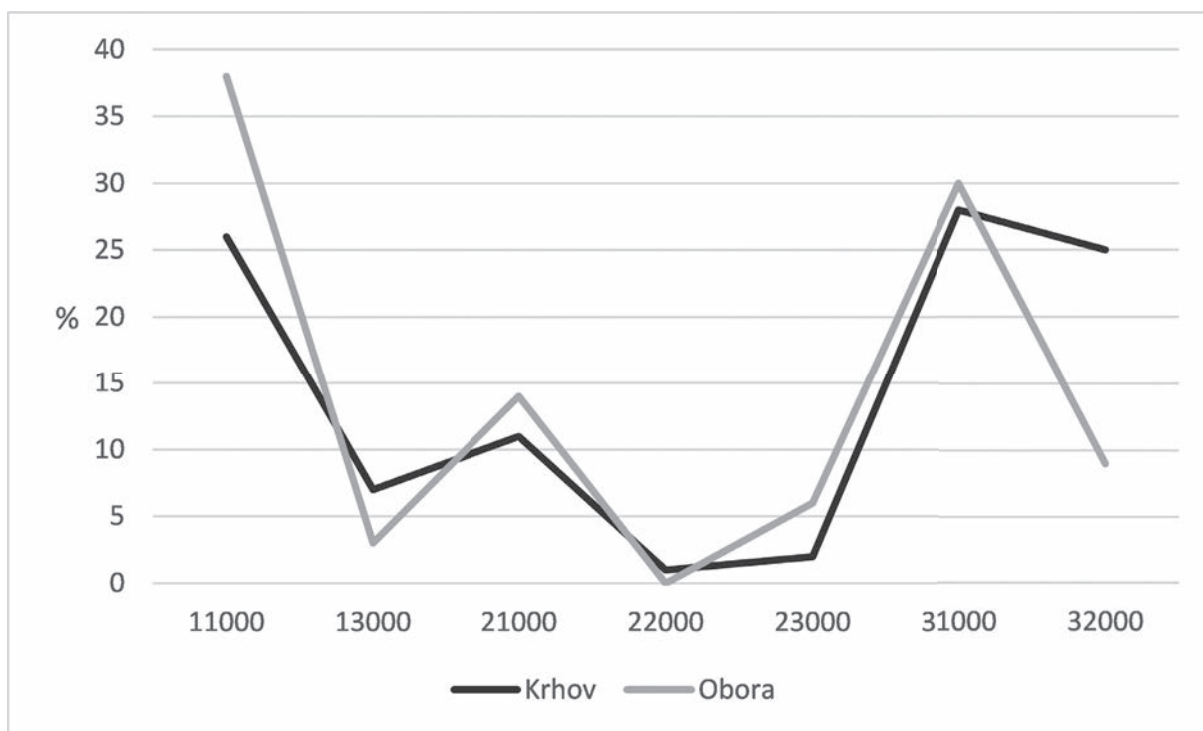
Fig. 37: Percentage distribution of pottery groups by the respective features (due to the low number of items the groups 40000–60000 were not included).

Obr. 38: Zastoupení keramických skupin podle počtu jedinců v závislosti na keramické hmotě.
 Fig. 38: Distribution of pottery groups by the number of items in the group, based in the pottery material.

Obr. 39: Procentuální zastoupení výzdobných technik podle základních keramických skupin (z důvodu nízkého počtu jedinců nebyly do grafu zahrnuty skupiny 40000–60000).
 Fig. 39: Percentage distribution of decorative techniques by the basic pottery groups (due to the low number of items the groups 40000–60000 were not included).

Obr. 40: Procentuální zastoupení keramických skupin halštatské keramiky z Krhova a z Obory.
 Fig. 40: Percentage distribution of pottery groups of Hallstatt pottery from Krhov and Obora.

ho okraje a zdrsněné výduť, což by měla být podle V. Podborského úprava typická pro pozdní halštat (PODBORSKÝ 1970a, 73). Vnitřek hrnců byl nejčastěji hlazený, výjimečně leštěný. Průměr okraje se pohyboval od drobných tvarů s 8–12 cm (tab. 21: 2; 31: 3, 19), přes středně velké s 15–20 cm (tab. 29: 6; 32: 3), až po větší tvary s 20–24 cm (tab. 20: 12; 21: 15). Výzdobu měla nadpoloviční většina jedinců a naprosto převažovala plastická nad vhloubenou. Opět je zde hojně zastoupena plastická lišta, nejčastěji důlkovaná (tab. 20: 1), větvičkovitě promačkávaná (tab. 20: 5, 7) nebo hladká (tab. 29: 13), ojediněle hraněná s jednostranným promačkáváním (tab. 21: 20). V některých případech je doplněna o plastické výčnělky. Ty se na hrncích objevují i samostatně (tab. 19: 9; 21: 21; 29: 9, 11) nebo v kombinaci s vhloubenou výzdobou v podobě nehtovitých vrypů (tab. 19: 3). Vhloubená výzdoba se objevuje i samostatně (tab. 32: 9).

Hrnce s prohnutým hrdlem (11 131, 11 321, 11 322, 11 323, 11 331)

Typ obecně charakteristický pro pozdně halštatský stupeň je na lokalitě zastoupen celkem 57 jedinci. Keramická hmota je zastoupena podobně jako u předchozí kategorie, nejčastěji jemná písčítá, méně hrubá písčítá či jemná a ojediněle plavená. Jediným rozdílem je absence grafitové hmoty. Neliší se nijak zásadně ani úprava povrchu. Kromě oboustranného hlazení je častý i vně hlazený okraj a zdrsněná výduť, ojediněle se objeví i vnější tuhování. Průměr okraje se pohybuje od 13 do 24 cm. Nejhojněji je zastoupen typ 11 321 (32 jedinců) s vakovitou výduť, plynule prohnutým hrdlem a svisle vytaženým okrajem (tab. 19: 6, 8, 10, 11). Častý je také typ 11 322 (13 jedinců), kdy je hrdlo výrazně skloněné, prohnuté a okraj mírně ven vyhnutý (tab. 20: 6, 8, 11, 17). Ojediněle se objeví typ 11 323 s vejcovitým tvarem výduť a mírným prohnutím hrdla (tab. 21: 19) a typ 11 331 s výrazně prohnutým hrdlem ostře nasazeným na kulovitou výduť (tab. 20: 3). Do této skupiny byl zařazen i typ 11 131, který pochází patrně z menšího hrnku (tab. 30: 12). Výzdoba jako u většiny hrncovitých nádob sestává převážně z vodorovné plastické

lišty, která může být důlkovaná (tab. 20: 10; 28: 22), větvičkovitě (tab. 19: 13; 25: 19), šikmo (tab. 28: 10), vlnovitě (tab. 20: 19) nebo střídavě promačkávaná (tab. 21: 7). Důlkovaná lišta je v některých případech doplněna i o prožlabené výčnělky (tab. 30: 1, 2), které se objevují i samostatně (tab. 21: 3, 9; 25: 20; 29: 4). Oproti předchozí skupině hrnců je více zastoupena samostatná vhloubená výzdoba se širší škálou vrypů a vpichů. Objevují se svislé úzké vpichy (tab. 19: 6), oválné vrypy (tab. 30: 41, 32: 11), okrouhlé vrypy (tab. 32: 27), nehtovité vrypy (tab. 28: 2, 16) a obdélné svislé vpichy (tab. 21: 11). Vhloubená výzdoba může být podobně jako u předchozí kategorie doplňována prožlabenými výčnělky (tab. 21: 19; 32: 26). Z chronologického hlediska jsou důležité tvary s měkce vymodelovaným hrdlem, zdobené na výduti pouze řadou vrypů (tab. 19: 6; 28: 16; 32: 11), které jsou podle J. Nekvasila typické pro pozdní halštat a známe je například z pohřebiště „Nivky“ u Slatinek (NEKVASIL 1960, 52, tab. XIII: 1).

U zbylých fragmentů výduti nelze pro absenci okrajů určit přesný typ hrnce. Charakter výzdoby však zůstává stále stejný (tab. 19: 7; 20: 9, 21: 20, 23, 25; 30: 22, 38, 40, 52; 31: 25; 32: 20, 23–25, 31).

Zásobnice se zataženým okrajem (13 211)

Průměr okraje dosahuje u těchto tvarů až 28 cm. Častěji se objevuje hlazený okraj a zdrsňená výduť (tab. 28: 21). Plastická výzdoba je stejná jako u předchozích hrncovitých tvarů (tab. 19: 12; 20: 16).

Zásobnice s prohnutým hrdlem (13 321)

Tyto zásobnice dosahují větších rozměrů než předchozí. Průměr okraje se pohybuje od 29 (tab. 21: 17, 18) do 38 cm (tab. 30: 59). Keramická hmota i úprava povrchu se oproti skupině hrnců s prohnutým hrdlem nemění. Výzdoba byla zachycena pouze na dvou exemplářích (tab. 20: 18; 27: 27).

V souboru se dále vyskytuje několik fragmentů, které jsem kvůli jejich masivnímu provedení zařadil rovněž do skupiny hrncovitých zásobnic. Jde o fragmenty výduti zdobených výhradně plastickou lištou v různých provedeních od důlkované (tab. 26: 16) přes střídavě promačkávanou (tab. 20: 14), hladkou (tab. 27: 29) až k šikmo přesekávané, která je pro zásobnice typická (tab. 27: 32; 30: 14). Tyto výdutě většinou nelze pro absenci okrajů přesněji zařadit.

AMFORY (21000)

Na lokalitě poněkud méně zastoupená skupina nádob, přesto však pro chronologii důležitá. Ve skupině můžeme rozlišit několik odlišných typů. Typ 21 321 reprezentuje amforu se širokou vakovitou výduti o průměru až 33 cm, která je uzavřena úzkým hrdlem o průměru 18 cm s mírně ven vyhnutým okrajem. Tento tvar stojí již na pomezí mezi amforou a amforovitou zásobnicí. Oba exempláře jsou nezdobené, jeden je oboustranně hlazený, vyroben z jemné písčité hmoty (tab. 26: 8), druhý je vně potuhovaný, z jemně plavené hmoty bez příměsí (tab. 26: 11). Celková profilace první jmenovaného jedince působí v halštatském materiálu poněkud cizorodě. Zvláštností je, že analogický tvar, vyrobený rovněž z písčitého materiálu s vně hlazeným povrchem, je znám z podolské kultury z Bulhar (ŘÍHOVSKÝ 1973, 31, tab. 16: 4). Další dva typy amfor se liší pouze v tom, že první má plynulý přechod mezi hrdlem a výduti (typ 21 322), zatímco v druhém případě je hrdlo ostře nasazeno na výduť (typ 21 331; tab. 26: 7) nebo je od výdutě odděleno vodorovným žlábkem (tab. 25: 5). V případě typu 21 331 je keramická hmota buď hrubozrnná, nebo naopak jemně plavená, u typu 21 322 je keramická hmota jemná nebo jemně písčitá. Povrch je vně a uvnitř buď potuhovaný nebo hlazený. Posledním typem (21 332) je amfora s baňatou výduti a ostře nasazeným hrdlem, které je prohnuto ve svislý okraj. Hmota je jemná a povrch oboustranně potuhovaný. Na výduti je amfora zdobena dvojicemi rastrových trojúhelníků ohraničených žlábkem a oddělených svazky svislých rastrových pásů (tab. 25: 24). Typologicky se může jednat o mladší varianty horákovských osudí, jaké známe například z Jaroměřic nad Rokytnou „Hradiska“ (PODBORSKÝ 1970a, obr. 25: 25). Podobný tvar se však vyskytl i v platěnickém prostředí na pohřebišti ve Slatinkách. J. Nekvasil ho označuje jako hrncovitou vázu a řadí ho do pozdního stupně (NEKVASIL

1974a, 269, Abb. 9: 3). Vzhledem k výzdobě provedené rastrem bych se však spíše přikláněl k dataci do stupně Ha D1. Zbývající počet jedinců představují fragmenty okrajů a hrdel (tab. 25: 29; 26: 1, 2; 29: 7, 8, 10; 30: 9, 55; 32: 8, 10) nebo výdutí (tab. 25: 4, 5), které nelze přiřadit k určitému typu amfor. Keramická hmota ani úprava povrchu se neliší od předchozích typů. Průměr okraje se pohybuje většinou v rozmezí 19–23 cm, objevují se ale i menší (16 cm) či větší tvary (26 cm). Výjimku představuje zlomek amforky o průměru maximální výdutě 10 cm. Výzdoba byla zachycena u 38 % jedinců. Na amforách se nachází výzdoba typická jak pro stupeň Ha D1, tak pro stupeň Ha D2. Do stupně Ha D1 tak lze zařadit amforu zdobenou na výduti svazky rýžek lemovaných vpichy a na hrdle s oběžnou výzdobou tvořenou rýžkami a přerušovanou obdélným motivem „sluníčka“ (tab. 25: 6), již výše zmíněné, patrně horákovské osudí zdobené rastrem (tab. 25: 24) a fragmenty výdutí zdobené výčnělky lemovanými žlábkovanými oblouky (tab. 26: 13; 32: 21), které jsou pro mladší halštat typické (DOHNAL 2004, 93). Dále amforu zdobenou na výduti žlábkou lemovanými drobnými dolíčky (tab. 26: 14; analogie v mladohalštatském hrobě PH 177 z pohřebiště Slatinky „Nivky“; PŘICHYSTAL 2003, PH 177: 1), amforu zdobenou na výduti svislými rýžkami a žlábkou s dolíky v rohu a vlešťovanými pásky na hrdle (tab. 28: 8) nebo zlomek hrdla a výdutě se svislými rýžkami a motivem „sluníčka“ (tab. 32: 16). Patrně sem lze datovat i zlomky hrdel s vtuhanými pruhy (tab. 27: 25, 26; 32: 17), které známe i z dómského návrší v Olomouci (DOHNAL 2004, 102, obr. 7: 1) nebo z Habrůvky „Býčí skály“ (NEKVASIL 1995, Taf. 63: 606–608), a které jsou typické spíše pro horákovskou oblast (DOHNAL 2004, 93). Na konec stupně Ha D1 lze patrně datovat amforu, jejíž výduť je zdobena nedbale provedenými rýžkami (tab. 29: 12) nebo fragment výdutě s klínovitě uspořádanými rýhami (tab. 29: 19). Podobná výzdoba se nachází na mísách z dómského návrší v Olomouci (DOHNAL 2004, 100, obr. 5: 3). Do stupně Ha D2 bych poté datoval výduť amfory zdobenou plastickými žebry (tab. 25: 22), které známe opět z Habrůvky „Býčí skály“ (NEKVASIL 1995, Taf. 62: 597, 604), amforu zdobenou na výduti samostatnými obloukovitě zahnutými žlábkou (tab. 25: 23), dále amforu téměř lahvovité profilace z hrubozrného materiálu se širokými krátkými svislými žlábkou (tab. 32: 13; analogie opět z Habrůvky „Býčí skály“ - NEKVASIL 1995, Taf. 63: 617–620), nebo amforu zdobenou samostatnými šikmými žlábkou (tab. 32: 22) či fragment hluboko žlábkované výdutě (tab. 29: 18). Mohla by sem patřit i vakovitě stavěná amfora, jejíž hrdlo je od výdutě odděleno vodorovným žlábkem (tab. 26: 5). Otázkou zůstává datace dvouuché amfory o průměru výdutě 20 cm (tab. 25: 18), jejíž analogií by mohla být amfora z Habrůvky „Býčí skály“ (NEKVASIL 1995, Taf. 65: 659).

LAHVE (22000)

Nepříliš početně zastoupená skupina nádob. Jak z Krhova, tak z Obory není znám celý tvar. Pouze u dvou fragmentů vysokých hrdel s nepatrně ven vyhnutým okrajem se lze domnívat, že patří do této skupiny nádob. Jeden z nich je vyroben z jemně plaveného materiálu, vně potuhovaný a uvnitř leštěný (tab. 27: 10), druhý je z jemné hmoty, také vně potuhovaný a uvnitř hlazený (tab. 30: 29). Lahvovitý tvar by bylo možné předpokládat u již výše zmíněné amfory (tab. 32: 13) se žlábkovanou výduti, vzhledem k absenci hrdla a okraje však nelze tento předpoklad potvrdit. Lahvovité tvary se začínají objevovat od stupně Ha D2 (GOLEC 2003, 33), podobně zdobený exemplář známe například z Hostýna (PARMA 2012, tab. 86: 4).

AMFOROVITÉ ZÁSObNICE (23000)

Jsou zde zastoupeny početněji než v materiálu z Krhova, což by teoreticky vylučovalo jejich rituální význam, který jim někteří badatelé přisuzují (PODBORSKÝ 1970a, 63). Pakliže budeme souhlasit s tvrzením V. Podborského, že se nedožívají pozdně halštatského stupně, mohly bychom všechny exempláře datovat do mladší doby halštatské (PODBORSKÝ 1970a, 63). J. Nekvasil jejich trvání do stupně Ha D2 nevylučuje, z určujících prvků však uvádí pouze nedbale provedenou výzdobu (NEKVASIL 1973a, 52). Vzhledem k velikosti nemáme dochovaný celý tvar a musíme se spokojit jen s fragmenty okrajů a výduti.

Obecně převažuje jemná písčítá hmota, ale objevuje se i jemná, dokonce jemně plavená. Povrch je často vně tuhován a vyleštěn, případně vyhlazen, vnitřek je nejčastěji hlazený, pouze v jednom případě se objeví tuhový pás pod okrajem. Průměr okraje se pohybuje od 28 do 45 cm. Co se týká profilace zásobnic, objevují se v souboru ostře vykloněné masivní okraje zásobnic vně potuhované s kovovým leskem a uvnitř leštěné (tab. 26: 6, 18; 27: 4), které dosahují průměru až 45 cm. Okraj může být ostře vykloněný (tab. 29: 16) nebo nálevkovitě rozevřený (tab. 32: 12). Dále se objevují podobné tvary jako u amfor pouze většího průměru (tab. 26: 15). Co se týče výzdoby, tak podobně jako u amfor se objevují vtuhované pásy na hrdle (tab. 26: 10), doplněné někdy o oválné dolíky (tab. 29: 17). Ty se objevují i samostatně (tab. 26: 12). Je znám i plastický výčnělek (tab. 26: 19). Vtuhované pásy na hrdlech amforovitých zásobnic jsou typické spíše pro horákovskou kulturu (PODBORSKÝ 1970a, 55) a často se objevují právě v oblastech, kde dochází k míšení horákovských a platěnických výzdobných prvků, například v povodí Litavy na hradisku Křižanovice „Zámeček“ (BAAROVÁ 2007b, Obr. 7: 3), dále v prostoru Vyškovské brány na lokalitě Radslavice „Zelená hora“ (HOLUBOVÁ 2008, obr. 6: 7; 9: 6) nebo na pohřebištích Drysice „Kopaniny“ (HOLUBOVÁ 2011, obr. 2: 6) a Drnovice-Budonice (HOLUBOVÁ 2011, obr. 3: 1, 2; 4: 10). Zbylí jedinci představují pouhé fragmenty širokých okrajů (tab. 26: 3, 4, 9, 17; 30: 10).

U některých fragmentů nelze příslušnost k určité skupině nádob bezpečně prokázat (tab. 21: 24; 27: 15; 28: 6; 30: 39).

MÍSY (31000)

Mísy polokulovité (31 111, 31 112)

Jde o poměrně početně zastoupenou skupinu mís (31 jedinců), vyrobených nejčastěji z jemné nebo jemně plavené hmoty, ale objeví se i jemně písčítá s drobnou příměsí ostřiva. Povrch je nejčastěji oboustranně vyhlazen nebo potuhován, ojediněle se objeví vnější potuhovaný pás pod okrajem (tab. 28: 11; 30: 45) nebo zdrsnění pomocí dřívka (tab. 24: 12). Převažují spíše menší rozměry 11–20 cm (tab. 31: 5, 9, 11, 13), ale objeví se i větší 22–26 cm (tab. 24: 18). Mezi polokulovitými tvary (tab. 22: 6, 10; 31: 14; 33: 34) se objeví i kónické (tab. 24: 16, 31; 29: 14; 31: 10). Okraj může být zaoblený (tab. 32: 1) nebo seříznutý (tab. 32: 2). Vnitřní výzdoba se po vzoru horákovských misek omezuje pouze na svislý vtuhovaný pás (tab. 24: 18; 28: 12), v jednom případě byly do vnitřního povrchu vyleštěny lehce plastické pásy (tab. 23: 4).

Mísy se zataženým okrajem (31 211, 31 212, 31 231)

Nejvýrazněji zastoupená skupina mís (47 jedinců). Naprosto převažuje jemná a jemně plavená keramická hmota, ojediněle se vyskytne hrubozrnný materiál. Oproti předchozímu typu mají častěji povrch oboustranně potuhován, případně alespoň potuhovaný pás pod okrajem (tab. 22: 4, 19; 24: 21; 29: 21; 31: 7), a to někdy i oboustranně (tab. 22: 14). Průměr okraje se pohybuje v rozmezí 13–32 cm. Okraj bývá opět zaoblený nebo seříznutý (tab. 22: 15; 24: 11, 22, 33; 29: 26), silně (tab. 22: 7; 31: 24) nebo mírně zatažený (tab. 24: 19; 30: 23, 48; 31: 26, 29). Ve výzdobě převažuje vlešťování (tab. 22: 5, 9, 12; 24: 20). U některých jedinců je vytvořený motiv výsledkem pouze nedbale provedeného leštění potuhovaného povrchu, které zanechalo stopy po nástroji, kterým se leštění provádělo, a nejde o vlešťování v pravém slova smyslu, neboť byla vyleštěna celá plocha, nikoliv pouze ornament (tab. 23: 8; 24: 27). Pouze v jednom případě byla na vnitřní straně zachycena vtuhovaná výzdoba pomocí pásů tvořících cípy kombinované s pásy a tenkými liniemi (tab. 23: 7). Opět jde o vliv horákovské kultury.

Mísy s prohnutým hrdlem (31 121, 31 232, 31 233)

Tyto mísy jsou vyrobeny výhradně z jemně plaveného materiálu, jsou oboustranně potuhované a většinou zdobené. Jde spíše o menší tvary ne nepodobné šálkům, průměr jejich okraje se pohybuje od 12 do 19 cm. Máme k dispozici i celý tvar zdobený na vnitřní straně V-motivem sestaveným z ledabyle

provedených žlábků vytvářejících dohromady motiv čtyřcípé hvězdy (23: 6). Podobně profilované hrdlo má i mísa zdobená na vnitřní straně svazkem svislých rýžek (tab. 24: 13). Do stupně Ha D2 by se dala zařadit měkce profilovaná mísa s vleštovanou vnitřní výzdobou sestavenou z úzkých pásků a mřížky (tab. 24: 9). Ve dvou případech bylo prohnuté hrdlo vklopené dovnitř s okrajem buď seříznutým (tab. 25: 7) nebo zaobleným s vleštováním na vnitřní straně a plastickým výčnělkem na rozhraní hrdla a výdutě (tab. 22: 2). Plastická výzdoba se na mísách objevuje výjimečně (HOLUBOVÁ 2008, obr. 12: 8), je tudíž možné, že jde spíše o šálek a výčnělek sloužil k úchopu. Šálek s vodorovně vytaženým výčnělkem místo ucha pochází například z hrobu 1147 z Moravičan (NEKVASIL 1982, tab. 317: 20). Zbylí dva jedinci byli nezdobení (tab. 24: 6, 7) a ani u nich není vyloučeno, že pocházejí ze šáleků.

Mísy s lomenou výdutí (31 321, 31 331)

Tato skupina mís vykazuje na rozdíl od předchozích tvarů trojčlennou profilaci s plynule lomenou (tab. 29: 5) nebo ostře lomenou výdutí s hranou (tab. 25: 8). Výduť je nízká, okraj, pokud se dochoval, je vyšší a nálevkovitě rozevřený (tab. 24: 14; 29: 5). Mísy jsou vyrobeny výhradně z jemně plaveného materiálu a jsou oboustranně potuhované. Průměr výdutě se pohybuje od 14 do 20 cm. Výzdoba sestává podobně jako na exemplářích z Krhova z oválného dolíku na podhrdlí (tab. 25: 9; 29: 5) nebo ze šikmých žlábků a důlků (tab. 25: 16). Ojedinele se objeví výzdoba provedená nepravidelnými rýžkami (tab. 25: 12). Jsou známy i nezdobené tvary (tab. 24: 14). Tento typ mís vznikl podle J. Nekvasila skloubením mís s lištou a mís s výdutí a je typický pro pozdní halštat (NEKVASIL 1973a, 58, obr. 9: 14, 15).

Mísy s výdutí (31 322, 31 323, 31 333)

Od mís s lomenou výdutí se liší celkovou stavbou těla. Jde o vyšší tvary, maximální výduť se nachází zhruba uprostřed celkové výšky nádoby, je baňatá a okraj je mírně ven vyhnutý (tab. 25: 10). Hrdlo navazuje na výduť plynule nebo je ostře nasazeno (tab. 25: 14). Okraj je většinou zaoblený, ale objeví se i šikmo seříznutý (tab. 25: 3). Keramická hmota je zásadně jemně plavená a povrch oboustranně potuhovaný. Průměr okraje se pohybuje okolo 13–15 cm. Výzdoba je umístěna nejčastěji na prohnutém hrdle a sestává v jednom případě ze svislých rastrových pásků střídaných vleštovanými páskami, které jsou na výduti doplněny mělkými šikmými žlábkami (tab. 25: 13; podobnou výzdobu známe z Křenovic - TAJER – VRÁNOVÁ 2011, obr. 7: 3). U dalšího jedince se objevují pouhé svislé vleštované pásky na hrdle (tab. 25: 14), nebo nepravidelné obloukové žlábků (tab. 25: 3). Patrně je možné do této skupiny zařadit i fragment hrdla a svisle vytaženého okraje (tab. 24: 35). Terminologie těchto tvarů není zcela ustálená, ve východních Čechách se podobné tvary označují jako mísovité amfory (VOKOLEK 1999, 9), V. Dohnal je označuje jako mísy s límcovitým hrdlem (DOHNAL 2004, 93) a J. Nekvasil podobné tvary považuje za mísovité vázy (1973a, 52).

Mísy s kulovitou výdutí (31 332)

Posledním typem mís, který jsem v souboru vyčlenil, jsou menší tvary s kulovitou výdutí a odsazeným prohnutým hrdlem (tab. 25: 17; 28: 7), jejich průměr je okolo 11 a 12 cm. Jsou vyrobeny z jemně písčité hmoty s příměsí ostřiva, oboustranně potuhované a nezdobené.

Z nezařazených fragmentů stojí za zmínku fragmenty den s pozůstatky vtuhaných svislých pásů na vnitřní straně, reprezentující nízké (tab. 25: 30; 28: 15) i vyšší tvary (tab. 30: 24), dále jde o zlomky výdutí s vtuhanými pásky (tab. 24: 28) i obloukovitě stočenými (tab. 32: 18) nebo o stěp s oboustranně potuhovaným pásem pod okrajem (tab. 32: 19).

ŠÁLKY (32000)

Šálky polokulovité (32 112, 32 211, 32 212)

V této skupině můžeme vyčlenit dva podtypy. První zahrnuje šálky hrncovitého charakteru s masiv-

ním uchem převyšující okraj, který v některých případech dosahuje průměru až 19 cm. Jejich povrch je hlazený, případně zdrsněný (tab. 25: 11; 31: 12, 21). V některých případech je přítomen i omfalos na dně (tab. 23: 1). Druhý podtyp obsahuje menší polokulovité nebo kónické bezuché nádoby o průměru okraje 8–10 cm vyrobené nejčastěji z jemné nebo jemně plavené hmoty s výjimečně potuhovaným povrchem (tab. 24: 2; 27: 9; 28: 9; 31: 4, 6). Vzhledem ke své velikosti byly zařazeny mezi šálky.

Šálky členěné (32 121, 32 131, 32 231, 32 321, 32 331)

Jsou vyrobeny z jemné ale spíše z jemně plavené hmoty, častěji oboustranně potuhované, méně hlazené. Průměr okraje se pohybuje od 9 do 16 cm. Výjimečně se objeví miniaturní šálky s průměrem 6 cm (tab. 28: 1) a 7 cm (tab. 31: 1). Pokud je dochováno ucho, tak převyšuje okraj (tab. 24: 37; 27: 16, 18), ojediněle je zdobeno žlábkem (tab. 23: 3). Vyskytuje se i forma s baňatější výdutí (tab. 25: 1) a mírně vklopeným hrdlem (tab. 27: 19). Posledně jmenovaný má analogii na pozdně halštatském sídlišti v Malhostovicích (ČIŽMÁŘ 2004b, obr. 10: 4). U některých šálek se vyskytla bohatá vnitřní výzdoba. Objevuje se motiv se čtyřmi vlešťovanými pásy kombinovanými s mřížkou (tab. 28: 3), typický pro stupeň Ha D2, dále nepravidelně provedené vlešťované pásy (tab. 23: 3), svislé vlešťované pásy (tab. 24: 3), vlešťovaná vícenásobná mřížka (tab. 24: 8) nebo žlábkovaný motiv čtyřcípé hvězdy (tab. 24: 1). Na vnější straně se výzdoba, podobně jako na šálkách z Krhova, vyskytuje nad lomem k výduti a tvoří ji drobné rýžky (tab. 24: 3) nebo nedbale šrafované trojúhelníky (tab. 24: 4). Ojedinělá je výzdoba svazkem svislých žlábků (tab. 25: 1). Kromě zdobených jedinců se vyskytují i nezdobené tvary (tab. 24: 5, 10; 27: 1; 33: 32). V některých případech se průměr okraje nepodařilo určit (tab. 24: 34; 28: 18; 30: 44).

Šálky soudkovité (32 323)

Tento typ s hrncovitou profilací je na lokalitě zastoupen pouze jedním exemplářem s vně nerovnoměrně hlazeným povrchem o průměru okraje 8 cm (tab. 22: 1). Podobně tvarovaný exemplář pochází z hrobu 29 z Moravičan a je možné ho podle mísy s lomenou výduti datovat do pozdně halštatského stupně (NEKVASIL 1982, tab. 10: 1).

Typ 32 332

Jde o šálek s baňatou a silně stlačenou výduti, límcovitě vytaženým okrajem a širokým páskovaným uchem převyšující okraj. Šálek je oboustranně potuhovaný s vnitřní vlešťovanou výzdobou v podobě nepravidelných plošných pásů. Na stlačené výduti je zdoben svislými žlábkem, mezi nimiž se nachází ryté vícenásobné krokvice lemované žlábkem a ohraničené drobným motivem „sluníčka“ (tab. 23: 5). Tvarově podobný je exemplář z horákovské výšinné lokality Křižanovice „Zámeček“ zdobený na výduti rovněž drobnými svislými žlábkem (BAAROVÁ 2004b, tab. 19: 12).

Typ 32 122

Jde o menší šálek s kónickou stěnou a svisle vytaženým mírně ovaleným okrajem z jemné hmoty, oboustranně hlazený, o průměru okraje 12 cm (tab. 30: 17).

Šálky/mísy s lištou „Knickwandschale“ (30 030, 30 330)

Na rozdíl od Krhova se zde nedochoval ani jeden okraj, je zde však více zastoupena typická lištovitě zesílená výduť (tab. 30: 16, 37) zdobená žlábkem (tab. 29: 2) nebo důlkem (tab. 31: 2; 32: 15). Objevila se i výzdoba na vnitřní straně v podobě vlešťované mřížky (tab. 32: 15) nebo vtuhovaných pásů (tab. 31: 2), která usnadňuje dataci do pozdně halštatského stupně Ha D2. Podobné známe i z Habrůvky „Býčí skály“ (NEKVASIL 1995, Taf. 66: 684–692) nebo například z Kralic na Hané (PŘICHYSTAL 2008, 355, obr. 7: 11). Jsou vyrobené z jemné nebo jemně plavené hmoty, bývají oboustranně potuhované nebo hlazené a průměr výduti se pohybuje od 12 do 16 cm.

V souboru bylo několik jedinců, které se vzhledem k vysoké fragmentarizaci nepodařilo blíže přiřadit ke konkrétnímu typu. Jednalo se zejména o dna s omfalem (tab. 25: 25–27), v jednom případě se na něm vyskytly i drobné důlky (tab. 25: 28), nebo bez omfalu (tab. 31: 31). Vysoce fragmentární byl šálek s bohatou vnitřní výzdobou, kterou se nepodařilo blíže identifikovat, jednalo se však pravděpodobně o vleštované pásy a mřížky (tab. 23: 2). Na vnější straně jsou pozůstatky ryté výzdoby. Šálek je možné datovat do stupně Ha D2. Další fragmenty šálku byly u dna zdobeny paprscitými rýžkami (tab. 24: 36) nebo svazkem drobných žlábků (tab. 30: 47). Zachoval se i poněkud masivnější okraj s pozůstatkem ucha (tab. 29: 1).

MINIATURNÍ NÁDOBKY (34000)

Tato skupina zahrnuje miniaturizované formy nádob s trojčlennou profilací. Hrdlo je v obou případech ostře nasazené na výduť, která je v jednom případě vakovitá (tab. 27: 2), ve druhém stlačená a zdobená svazkem šikmých rýžek a vodorovnou rýhou lemovanou řadou vpichů (tab. 25: 2). Druhý exemplář je vyroben z jemně plavené hmoty s vně potuhovaným povrchem. Průměr okraje se pohybuje kolem 5 cm a výduť dosahuje šířky 8 cm.

VYKUŘOVADLA (41000)

Lze tak označit fragment s perforovanou výduť a ostře hraněným okrajem o průměru 6 cm (tab. 27: 17). Tvarově je podobný vykuřovadlům z pozdně halštatských lokalit v Jaroměřicích nad Rokytinou „Hradisku“ a Tvarožné (PODBORSKÝ 1970a, 80, obr. 26: 9; 36: 24), podle čehož by se dal rovněž datovat do stupně Ha D2.

PŘESLENY (61000)

Z lokality pochází celkem 12 přeslenů nejrůznějších tvarů (tab. 27: 20, 21, 22, 23; 30: 4, 6; 31: 15–17). Jsou vyrobené většinou z jemné hmoty a oboustranně hlazené. Vyskytují se menší tvary (24–30 mm; 5 jedinců), středně velké (30–40 mm; 6 jedinců) i větší (43 mm; 1 jedinec), váhové rozmezí je od 10 do 37 g. Za typické halštatské tvary se považují přesleny s vkleslou podstavou (GOLEC 2003, 41; tab. 30: 25; 31: 18; celkový přehled všech parametrů podává tab. XXIV). Pouze jediný kus byl zdoben důlky (tab. 30: 5). Z dvanácti přeslenů byly čtyři nalezeny v objektu 1, pět v objektu 4 a u třech jedinců není znám příslušný objekt.

tabulka	stav	průměr (mm)	průměr otvoru (mm)	váha (g)	výzdoba	tvar
27:20	celý	34	7	23	–	kuželovitý
27:21	zlomek	32	–	5 (10)	–	prstencovité
27:22	celý	29	7	15	–	dvojkónické
27:23	celý	37	7	37	–	dvojkónické
30:04	celý	27	8	15	–	prstencovité
30:05	celý	31	4	18	ano	dvojkónické
30:06	celý	24	5	12	–	kulovitý
30:25	celý	43	7	33	–	kuželovitý s vkleslou podstavou
31:15	celý	34	7	15	–	čočkovitý
31:16	celý	25	4	10	–	dvojkónické
31:17	celý	28	6	12	–	dvojkónický s válcovitým středem
31:18	celý	32	4	12	–	kuželovitý s vkleslou podstavou

Tab. XXIV: Přehled tvarů a rozměrů přeslenů z Obory „Pod Chlumem“.

Tab. XXIV: Overview of shapes and dimensions of spindle whorls from Obora “Pod Chlumem”.

ZÁVAŽÍ (62000)

V souboru byl také identifikován fragment kuželovitého závaží s pozůstatkem vodorovného provrtu (tab. 30: 7). Spodní průměr měřil 7 cm. Společně s poměrně vysokým počtem přeslenů jde o další doklad tkalcovské výroby na sídlišti.

ODLÉVACÍ FORMA

Jedním z nepřímých dokladů místní metalurgické činnosti jsou zlomky hliněných odlévacích forem. Bylo jich nalezeno celkem 5, z nichž 4 pocházejí z jedné formy (tab. 30: 8). Formy podle dochovaného negativu sloužily k odlévání zaoblených předmětů, pravděpodobně širších náramků, jejichž průměr se mohl podle pokusné rekonstrukce pohybovat mezi 7 až 8 cm. Dochovaná šířka formy je 5 cm a hmotnost 11 g. Zlomky hliněných forem pocházejí i z dalších kovo zpracujících lokalit, například z Bezkova (PODBORSKÝ 1965a, tab. IV: 1–4), z Brna-Králova Pole (NEKVASIL 1979, tab. 27: 3) nebo z lokality Radslavice „Štamperky“ (JANÁK 1982, 405, obr. 5).

PLASTIKA

Hliněná zoomorfní plastika patří ke vzácnějším nálezům na halštatských sídlištech, nikoliv však k ojedinělým. Z lokality pochází mimořádně zachovalá a poměrně realistická plastika medvěda se zvýrazněným hřbetem (tab. 27: 24). Plastika má na délku 78 mm, široká je 28 mm a její výška je 35 mm, váží 47 g. Medvěd je v halštatské symbolice velmi vzácný, častějším zoomorfem bývají koně (viz KAMINSKÁ 1986), rohatý dobytek nebo ptáci (PODBORSKÝ 1993, 376). Podrobněji se symbolikou medvěda zabýval M. Přichystal (2008, 341–344). Zobrazování medvěda na keramických či kovových nádobách je velmi ojedinělé. Co se týče 3D ztvárnění medvěda, jsou známy kamenné skulptury z kultovní hory Šlejša, které by mohly pocházet ze starší doby železné (PŘICHYSTAL 2008, 342), ale jejich datace je sporná. S medvědy souvisí přívěsky vyrobené z provrtaných medvědíků zubů, z Moravy jich je dosud z halštatských kontextů evidováno 6 (PŘICHYSTAL 2008, 336). Dochovaná plastika tak v medvědí symbolice představuje středoevropský unikát.

NEURČITELNÉ TVARY

Kromě fragmentů den, která jsou obecně stěží zařaditelná, se v souboru vyskytlo i několik dalších střepů, které se nepodařilo přiřadit k žádné skupině. Zlomek výdutě z jemně plavené hmoty, vně tuhovaný a zdobený svazky šikmých rýžek lemovaných vpichy může pocházet buď z amfory, nebo z mísy (tab. 28: 17). U dalšího fragmentu výdutě zdobené vtuhovanými pásy není jisté, zda pochází z mísy nebo z šálku (tab. 30: 46). Rovněž zařazení fragmentu zdobeného širokými mělkými žlábkami může být různé (tab. 30: 15).

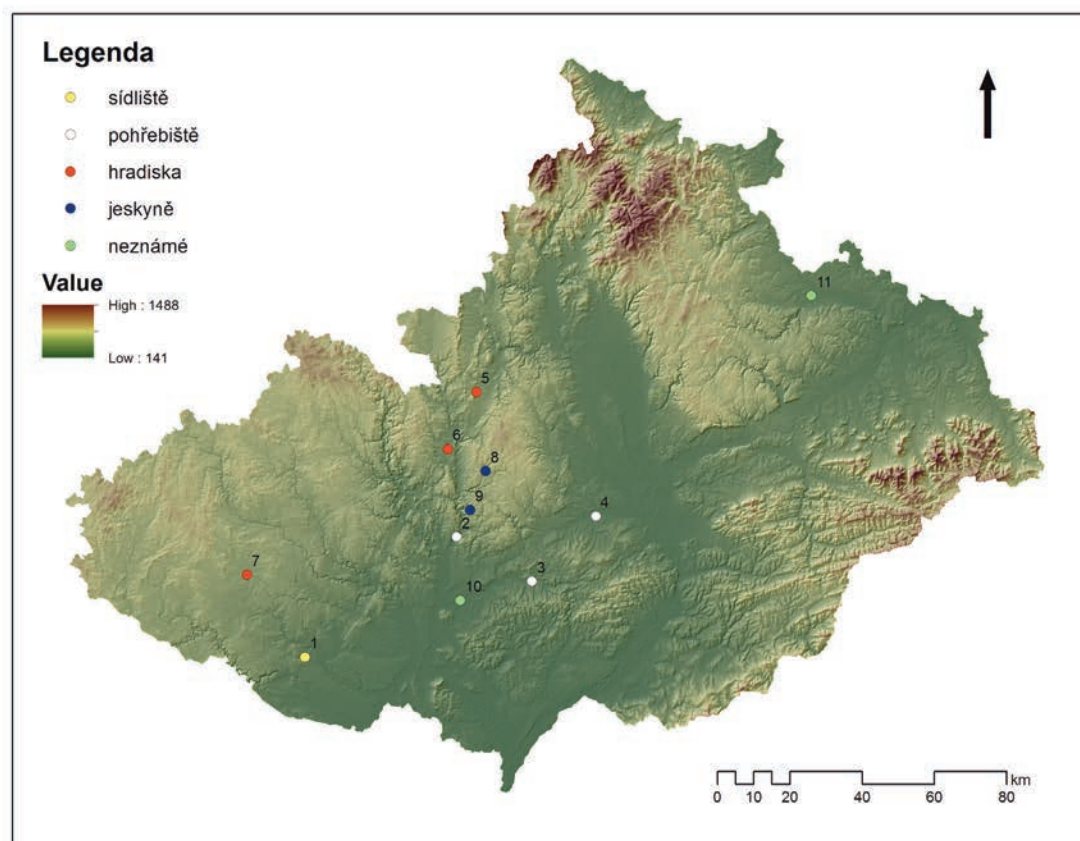
6. ANALÝZA OSTATNÍCH SLOŽEK INVENTÁŘE

6.1. KOVOVÁ INDUSTRIE

Většina pravěkých kovových artefaktů z Krhova byla získána teprve novodobou detektorovou prospekci v letech 2013–2015. Z Obory prozatím pravěké kovové nálezy detektorovou prospekci získány nebyly.

6.1.1. Bronzové artefakty

Drobná kolekce pravěké bronzové industrie z Krhova čítá celkem devět kusů. Chronologicky nejcnějším artefaktem je nález lučičku ložkovité spony s odlomeným vinutím a zachycovačem (tab. 34: 9; 35: 12). Dochovaná délka spony je 32 mm a šířka lučičku je 13 mm. Jde o typ Šmarjeta, pro který je charakte-

Obr. 41: Lokality s výskytem lodkovité spony typu Šmarjeta na Moravě: 1 Těšetice „Sutny“; 2 Brno „Obřany“; 3 Marefy „Člupy“; 4 Nezamyslice; 5 Velké Opatovice „Hradisko“; 6 Krhov „Malý Chlum“; 7 Jaroměřice n. Rokytnou „Hradisko“; 8 Sloup „Kůlna“; 9 Habrůvka „Býčí skála“; 10 Měnin; 11 Opava Kylešovice.

Fig. 41: Moravian locations with the known finds of the Šmarjeta type fibulae: 1 Těšetice “Sutny”; 2 Brno “Obřany”; 3 Marefy “Člupy”; 4 Nezamyslice; 5 Velké Opatovice “Hradisko”; 6 Krhov “Malý Chlum”; 7 Jaroměřice nad Rokytnou “Hradisko”; 8 Sloup “Kůlna”; 9 Habrůvka “Býčí skála”; 10 Měnin; 11 Opava Kylešovice.

ristický lučík zdobený třemi podélnými příčně přesekávanými žebry na obou stranách zakončený oběžnými svazky rýžek (ŘÍHOVSKÝ 1993, 88–91). Morava představuje nejsevernější oblast výskytu tohoto typu spon, přičemž hlavní oblastí rozšíření je jihovýchodní Prialpí (ŘÍHOVSKÝ 1993, 91). Přestože jde o tvar typický pro východohalštatský kulturní okruh, objevuje se typ Šmarjeta hojně i na nekropoli v Hallstatu a rovněž se začíná objevovat i v lužickém prostoru nejen v oblasti Moravy, o čemž svědčí nové nálezy ze severního Slovenska (PIETA – VELIAČIK 2014, 18). Od posledního soupisu lokalit s výskytem tohoto typu spony na Moravě (PARZINGER 1995, 20, Abb. 7) přibylo několik nových nálezů, zejména v oblasti Malé Hané. Kromě výšinné lokality Krhov, kde byla spona objevena při detektorové prospekci, pochází tento typ i z další halštatské výšinné lokality Velké Opatovice „Hradisko“, kde byl náhodně objeven při kácení lesního porostu. Spona z poslední jmenované lokality patří k vůbec dosud nejlépe zachovaným jedincům na Moravě, neboť jako jedna z mála má kompletně zachovalý chronologicky citlivý dlouhý zachycovač. Pokud je zachycovač krátký s neprofilovanou patkou, lze sponu datovat do stupně Ha C2, naopak spony s dlouhým zachycovačem zakončeným kulovitou patkou jsou mladší a náležejí stupni Ha D1 (PARZINGER 1995, 19), což je právě případ spony z Velkých Opatovic „Hradiska“, jejíž celková délka je 77 mm, z toho 48 mm měří samotný zachycovač, šířka lučíku je pak 13 mm (tab. 34: 8; 35: 11). Jde o vůbec první oficiálně získaný bronzový nález z této lokality (viz NOVÁK 2013, 57). Vzhledem k blízkosti lokalit a současnosti jejich osídlení, přikláním se i v případě spony z Krhova

k dataci do stupně Ha D1. Z Moravy pochází celkem šestnáct exemplářů lodkovité spony typu Šmarjeta z jedenácti lokalit. Kromě dvou výše zmíněných výšinných poloh známe jeden exemplář ještě z výšinné lokality Jaroměřice nad Rokytnou „Hradisko“ (ŘÍHOVSKÝ 1993, 88). Ostatní moravské nálezy pocházejí ze sídlištních objektů (1 ks), z hrobů (7 ks), z jeskyní (3 ks) a u dvou nálezů nejsou známe nálezové okolnosti (obr. 41). Kromě Smolenic „Molpíru“, kde je doložen masivní výskyt lodkovitých spon typu Šmarjeta (DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1995, např. Taf. 62: 11; 83: 6; 89: 5; 96: 15; 98: 14, 26, 35; 100: 15–17; 120: 6, 17; 128: 25, 27; 129: 7), máme na Slovensku minimálně další tři výšinné lokality s výskytem spony tohoto typu, přičemž dvě z nich se nacházejí v blízkosti zmíněného centra. Jde o časně laténské opevnění Horné Orešany (PIETA 2007, 298, Abb. 3: 4) a o polykulturní lokalitu Hubina „Marhát“ (JAKUBČINOVÁ 2008, obr. 1: 14), která spadá již do lužického kulturního okruhu, stejně jako třetí výšinná poloha Sklabinský Podzámok „Katova Skala“ (PIETA – VELIAČIK 2014, 15, obr. 7: 9). Na technologickou nedokonalost tohoto typu spon ukazuje převážující absence vinutí a jehly (PIETA – VELIAČIK 2014, 18).

V analyzovaném souboru jsou dále zastoupeny dva zlomky srpů. V prvním případě jde o zlomek miniaturního srpů s kuželovitým trnem se zahrocenou bází opatřenou třemi drobnými podélnými žebírky. Dochovaná délka je 66 mm, čepel o šířce 20 mm je zesílena vnitřním drobným žebírkem (tab. 34:11; 35: 3). Typologicky tento tvar náleží do V. skupiny srpů s trnem, typ 6 (ŘÍHOVSKÝ 1989, 37–41) a jeho chronologické zařazení odpovídá druhému horizontu osídlení na lokalitě v pozdní době bronzové. Podobné tvary s bází zdobenou žebírky pocházejí například z lokality Količín nebo Žerotín (ŘÍHOVSKÝ 1989, Taf. 9: 129, 136). Druhý nález představuje pouze typologicky neurčitelný zlomek špičky srpů s jednostranným okrajovým žebrem (tab. 34: 12; 35: 6), přesto lze rovněž předpokládat jeho zařazení do skupiny miniaturních srpů, které jsou pro pozdní dobu bronzovou charakteristické (SALAŠ 2005, 50).

Mezi chronologicky málo citlivé předměty v našem souboru patří lité kolečko čtyřhranného průřezu o celkovém průměru 17 mm, které mohlo patřit k ozdobným prvkům oděvu, případně mohlo souviset s koňským postrojem (tab. 34: 10; 35: 8), a bronzová šipka se zpětnými křídélky a s otvorem v tulejce pro přichycení k ratišti (tab. 34: 13; 35: 10), která je vůbec prvním dokladem militarií z lokality. Šipka je 30 mm dlouhá a průměr tulejky je 7 mm. U kolečka bych se vzhledem k jeho pravidelnosti, přikláněl pro jeho zařazení do doby halštatské. Naproti tomu zlomek bronzové jehlice s nepravidelně jednoduchou kulovitou hlavicí a jemně hraněným krčkem (tab. 34: 4; 35: 4) lze přiřadit k pozdně bronzovým nálezům (ŘÍHOVSKÝ 1979, 128–130). Podobné typy známe například z pohřebišť v Čelechovicích nebo v Domamyslicích (ŘÍHOVSKÝ 1979, Taf. 37: 766, 771–772). Plechová puklička o průměru 15–17 mm s odlomeným očkem (tab. 34: 7) se velmi podobá košíčkovitým pukličkám, které byly nalezené na pohřebišti ve Vojkovicích nebo v Hlásnici u Horákova a jsou datovatelné do stupně Ha D1 (GOLEC 2005, 250–251, tab. 105: 111/7b; 106: 117/32; 157). Z chronologického schématu lokality poněkud vybočuje plechová puklicová nášivka o průměru 17 mm se dvěma protilehlými otvory (tab. 34: 6; 35: 9), která se masivně vyskytuje především v mladobronzových depotech KLPP, z mladších kontextů není prozatím známa (SALAŠ 2015, 117). Bronzová jehla (tab. 34: 5) se zduřelým krčkem a s otvorem pro navlečení nitě, evidovaná v expozici Muzea Boskovicka zmateně pod lokalitou „V. Chlum, katastr Obora“ (viz kapitola 3.2), má kulatý průřez a délku 113 mm. Podobné exempláře dokládající textilní výrobu známe například z výšinných lokalit Jaroměřice nad Rokytnou „Hradisko“ (PODBORSKÝ 1972, 10, obr. 41: 10) nebo Brno-Obřany (ADÁMEK 1961, tab. LIX: 5), tedy jak z pozdně bronzových tak halštatských kontextů, proto je jejich chronologický význam zanedbatelný (PODBORSKÝ 1972, 11). V soupisu nálezů z Krhova od J. Mackerleho najdeme ještě několik bronzových nálezů, které měly být uloženy ve sbírce Vlastivědného muzea v Kunštátě. Jde o rozklepaný roubík s tulejí, drátěnou spirálku a zahnutou jehlicí (MACKERLE 1952, 46). Nálezy jsou dnes ztraceny.

6.1.2. Železné artefakty

Detektorovou prospekci byla získána zajímavá kolekce tří železných jehlic. První exemplář představuje jedinou kompletně zachovalou jehlicí v souboru s drobnou kulovitou hlavicí o délce 110 mm a průměru

4 mm (tab. 34: 1; 35: 1). Jde o poměrně rozšířený jednoduchý typ, který je hojně zastoupen především v hrobech KLPP jak na střední Moravě (Moravičany a Seloutky; NEKVASIL 1982, tab. 34: 23; 92: 9; 151: 7; 267: 9; 288: 2; 291: 17; 293: 20; 300: 7, 8; GOTTWALD 1928, tab. III: 16), tak ve východních Čechách (Dobřenice, Ředice, Platěnice; VOKOLEK 1999, tab. 5: 13; 125:15; FILIP 1936–37, obr. 51: 8), známe ji však i z pohřebiště v Brně-Obřanech (PODBORSKÝ 1970b, Abb. 13: 39). Vzhledem k jejich širokému rozptylu na dlouhodobě používaných nekropolích nejsou samy o sobě chronologicky příliš citlivé. Exemplář z Krhova je však vzácný tím, že jde o již druhý nález ze sídlištního prostředí na Moravě. K prvnímu patří nález tří jehlic tohoto typu z výšinné lokality Podivice „Na valech“, které byly na základě ostatních nálezů datovány do časně halštatského stupně Ha C1a. Stejný typ jehlice je znám i z výšinné lokality Sklabinský Podzámok „Katova skala“, ze které mimochodem pochází rovněž lodkovitá spona typu Šmarjeta (PIETA – VELIČEK 2014, obr. 3: 9; 7: 9). V halštatských kontextech se nacházejí i bronzové varianty těchto jehlic (NEKVASIL 1982, tab. 68: 233; DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1995, taf. 67: 15; 114: 5).

Poměrně unikátním nálezem je druhý exemplář železné jehlice s kónicky upravenou vrchní částí hlavičky a drobným hraněným vývalkem na krčku, který je na jedné straně odlomený. Dochovaná délka je 79 mm a průměr jehly je 3 mm (tab. 34: 2; 35: 2). Jehlice je poměrně subtilní a perfektně zachovalá, téměř nezasažená korozi, díky čemuž si můžeme udělat představu o zručnosti halštatských kovářů. Obtížnější je její chronologické zařazení. Jelikož je na krčku pouze jeden vývalek, můžeme s jistotou tvrdit, že nejde o variantu jehlice s několikanásobnou hlavičkou, kterou známe už například z výšinné lokality Podivice „Na valech“, kde je datována bez opory v keramických nálezech do časně halštatského stupně Ha C1a (FOJTÍK – GOLEC 2007, 46). Jehlice je podobná mladobronzovým typům zvaným „Knotennandel“ (typ Velemszentvid, varianta II), které mají dvojkónickou hlavičku a menší dvojkónický vývalek na krčku (ŘÍHOVSKÝ 1979, 102–104). Nezdobené varianty těchto bronzových jehlic pochází například z pohřebiště Kožušany-Tážaly nebo Ondratice (ŘÍHOVSKÝ 1979, Taf. 30: 560, 563). Prozatím nejsou známe železné analogie tohoto typu jehlic z prostředí moravského halštatu, uvést lze jen železnou jehlici s bikónickou hlavičkou z pohřebiště Slatinky „Nivky“ řazenou k jehlicím typu Statzendorf a datovanou spíše do stupně Ha C s možným přesahem do Ha D (PŘICHYSTAL 2003, 85, PH 59: 2). Bez nálezových okolností či dalších analogií lze tuto jehlici na základě materiálu, ze kterého je vyrobena, pouze rámcově datovat do stupňů Ha C–Ha D. Vzhledem k faktu, že máme na lokalitě keramikou i bronz bezpečněji doložen stupeň Ha D než Ha C, přikláněl bych se k její dataci do stupně Ha D. Železné jehlice by mohl pocházet i poslední masivnější exemplář kulovité hlavičky s drobným vývalkem na krčku, pod kterým je jehla odlomená (tab. 34: 3; 35: 5). Železné jehlice byly v nedávné době nalezeny i na výšinné lokalitě Buchlovice „Modla“ (ČIŽMÁŘ 2014, 218).

Posledním železným artefaktem z Krhova je železná šipka kvadratického průřezu s tulejkou o průměru 10 mm, která byla nalezena zapíchnutá ve svahu na severní straně Malého Chlumu. Celková délka šipky je 90 mm a její hmotnost je 13 g (tab. 34: 14; 35: 7). Otázka datace je však opět nejistá. Šipka tvarově nepatří k typickým halštatským exemplářům, ty mají většinou násadový trn a plochý list (NEKVASIL 1995, Taf. 27: 297–298; TAJER 2013, obr. 4: 1–2), tulejka se objevuje převážně v případech krátkých dvoj- a trojbřítých šipek skýtské proveniencí. Šipka se tvarem vymyká i středoevropským nálezům z raného a vrcholného středověku. Podobný tvar je znám například ze severoněmecké lokality Haithabu, ale i zde je spíše výjimečný (WESTPHALEN 2002, Taf. 91: 9–10).

Z detektorové prospekce pochází dále celá řada nálezů dokládajících příležitostné využívání lokality ve středověku, novověku a ve 20. století. Objevují se artefakty spojené pravděpodobně s novověkou těžbou opuky (klíny, řetěz, podkovy, zákolníky) nebo s případnou zemědělskou činností (srpy, volské podkovy, knoflíky, ozdoby na koňské potahy, přezky). Hojný byl také výskyt středověkých kovaných hřebíků a hřebů nebo novověkých kování podpatků bot. Zajímavým nálezem byl například třmenový závorkový zámek trojúhelníkovitého tvaru, který se vyráběl zhruba od roku 1500, měděný 3křejcar Františka I. z roku 1801, nebo nábojnice s datem výroby 1938 a 1940. Nábojnice mohou souviset s vojenskou pozou-

rovací stanicí, která na Malém Chlumu stávala za první republiky až do roku 1940. V neposlední řadě byly nalezeny také pozůstatky po amatérské „badatelské“ činnosti v podobě zrezivělých lopat a motyk na dosud patrných hromadách vedle vykopaných prohlubní.

Z Obory pochází z výzkumu chronologicky málo citlivý plochý železný nůž s mírně klenutým hřbetem a trnovou rukojetí (tab. 33: 40) a tyčinkovitý (dlátkovitý) předmět neznámého účelu (tab. 33: 41). Nůž tohoto typu patří k běžné výbavě halštatských nížinných i výšinných sídlišť (např. PODBORSKÝ 1972, 10, obr. 41: 54–66; HLAVA 2003, 125, obr. 2: 2, 4) i pohřebišť (např. BAAROVÁ – MIKULKOVÁ 2006, obr. 11: 12; 14: 2; 15: 1; 17: 7).

6.2. KAMENNÁ INDUSTRIE

Z Krhova je evidováno celkem 103 kamenných nálezů, přičemž v naprosté většině jde o pouhé vzorky kamenné suroviny pocházející ze sondáže z let 1982–85. Nejčastěji jsou zastoupeny suroviny lokálního charakteru (opuka, spongolit), méně se pak objevuje vápenec, křemen nebo balínský slepenec. Z Obory pochází celkem 64 kamenných nálezů. Surovina byla z obou lokalit předně určována u artefaktů souvisejících s halštatským osídlením (brousky, kameny s viditelnými stopami po opracování, celkem u 83 jedinců). V případě eneolitických nálezů z Obory byla určena pouze výjimečně. Suroviny určil J. Petřík.

6.2.1. Štípaná industrie

Pro výšinnou lokalitu Krhov je důležitý čepelový úštěp z hnědočerveného radiolaritu, který byl nalezen společně s eneolitickým střepem (tab. 18: 2). Za zmínku stojí ještě retušovaná čepelka vyrobená z rohovce typu Krumlovský les, varieta II (tab. 18: 3). Zbývajících šest atypických úštěpů bylo vyrobeno převážně z místního spongolitu. J. Mackerle uvádí ještě nález dnes ztraceného pazourkového nožíku (MACKERLE 1952, 46). Početnější kolekce štípané industrie pochází z Obory, což je dáno především pozdně eneolitickým osídlením kulturou se zvoncovitými poháry, které lze přisoudit většinu úštěpů (tab. 33: 48–49) a jádro (tab. 33: 50). Jako surovina byl nejčastěji použit rohovec typu Krumlovský les (tab. 33: 52, 53) nebo místní spongolit (tab. 33: 51). S halštatským osídlením prokazatelně souvisí úštěp z rohovce typu Krumlovský les, varieta II, se zbytky kůry, nalezený v objektu 1 (tab. 33: 54).

6.2.2. Brousky

Brousky nejrůznějších tvarů se na halštatských sídlišťích objevují poměrně běžně (např. ZEMAN 2015, 108–109). Označují se tak kamenné nástroje s viditelně obroušeným či ohlazeným povrchem, často i se stopami po broušení (tab. 18: 5). Z Krhova jich pochází sedm, z Obory šestnáct, z toho osm bylo objeveno v objektu 4. Jeden brousek se měl nacházet také ve sbírkách Vlastivědného muzea v Kunštátě (MACKERLE 1952, 46). Surovinové složení a tvarové spektrum předkládá tab. XXV.

6.2.3. Drtiče/hladidla

Tato skupina nástrojů označuje kamenné artefakty uzpůsobené na uchopení dlaní s výrazně obroušenou, v případě hladidel s vyhlazenou až vyleštěnou třecí plochou. Jde o polyfunkční nástroje nejčastěji vyráběné z křemene. Z Krhova pochází ze sběru hladidlo velmi podobné hladidlům známým z nedaleké výšinné lokality Velké Opatovice „Hradisko“ (NOVÁK 2013, tab. 5: 28) nebo z Kuřimi „Pod Toskou“ (ZEMAN 2015, tab. 98: 3). Na dalším hladidle byly nalezeny stopy snad tuhy. Křemenné

drtidlo uvádí v soupisu i J. Mackerle (MACKERLE 1952, 46). Z Obory se v objektu 4 našlo jedno drtidlo o průměru 63 mm vyrobené z granulitu a jedno hladidlo o průměru 97 mm ze silicifikovaného slepence typu Sluňák.

6.2.4. *Sekerky/sekeromlaty*

J. Knies uvádí z Krhova dnes již neznámé nálezy kamenného mlátu, poloviny dalšího mlátu a kamenné sekerky (KNIES 1902, 61). Z Obory pocházejí dvě ploché eneolitické sekerky lichoběžníkovitého tvaru z amfibolitického dioritu (tab. 33: 42, 43) a tři zlomky sekeromlatů, z nichž dva jsou vyrobeny z amfibolitického dioritu (tab. 33: 45, 47) a jeden s obloukovitým týlem ze zelené břidlice typu Želešice (tab. 33: 46). Nálezy souvisí pravděpodobně s pozdně eneolitickým osídlením, avšak vyloučit nemůžeme ani jejich sekundární použití či dokonce samotnou výrobu v době halštatské, zejména když tři z výše uvedených zlomků byly nalezeny v halštatském objektu 4.

6.2.5. *Přeslen*

Z Krhova pochází ze severní sondy přeslen z opuky oble dvojkónického průřezu o celkovém průměru 37 mm, s otvorem o velikosti 8 mm a váze 18 g (tab. 18: 4).

6.2.6. *Železná ruda (J. Petřík)*

Vzhledem k povaze lokality Obora je výskyt a případná detailnější analýza železné rudy klíčovou záležitostí. Z lokality pochází 21 vzorků železné rudy o celkové váze 6 kg, z nichž 18 bylo nalezeno při výzkumu v letech 1975–76. Deset vzorků pocházelo z objektu 1 (8 ks v rozmezí 104–268 g, 1 x 568 g, 1 x 599 g, celkem 3,4 kg) a osm z objektu 3 (3 drobné kusy v rozmezí 44–86 g, 3 ks v rozmezí 279–486 g, 1 x 590 g, 1 x 802 g, celkem 2,6 kg). Na jednom vzorku byl natavený uhlík a snad struska, na druhém byly zbytky červeného barviva. Menší zlomky železné rudy pocházejí také z Krhova, kde bylo při sběrech nalezeno i několik drobných nálezů strusky.

Za účelem stanovení charakteru železných rud z lokality Obora byly zkoumány dva vzorky: inventární číslo 2445 (objekt 1) a inventární číslo 2449 (objekt 3). Vzorky byly zkoumány makroskopicky, binokulárním mikroskopem a ručním rtg-fluorescenčním spektrometrem (Innov X Omega, těžební mód, 2 x 60 sekund). Na základě provedené makroskopické analýzy obou vzorků vyplývá, že jde o železitý pískovec obsahující limonit a/nebo hematit (tab. XXVI). Na základě studia v odraženém světle můžeme konstatovat, že vzorek 2445 obsahuje prachové částice křemene, zatímco vzorek 2449 obsahuje hrubší částice křemene odpovídající velikosti zrna písku. Podle optiky obsahuje vzorek 2445 více oxidu/rehydroxidu železa (obr. 42).

Do budoucna by bylo vhodné provést komparaci se vzorky železitých pískovců odebraných z lokálních zdrojů. Toto zkoumání by mohlo stanovit, zda byly skutečně použity lokální zdroje, nebo zda byla na lokalitu transportována kvalitnější surovina, možná v podobě hematitu z rudických vrstev z Moravského krasu.

6.3. MAZANICE

Neprávem často opomíjená skupina nálezů se vzácně dochovanými otisky dřevěných konstrukcí nám dokládá pravěkou stavební činnost, a na rozdíl od keramiky nám podává alespoň částečnou představu o podobě nadzemních staveb a způsobech pravěkého bydlení (HALLER – GENTIZON – KUNA 2007, 765).

Obr. 42: Zkoumané vzorky železitých pískovců: **A** - inv. č. A 2445; **B** - inv. č. A 2449 (mikrofoto J. Petřík).
Fig. 42: Analysed samples of ferrous sandstones: **A** – inventory no. A 2445; **B** – inventory no. A 2449 (micro-photo by J. Petřík).

surovina	ks
arkózový pískovec	7
prachovec	7
arkóza	2
vápenec	2
zelená břidlice typu Želešice	1
křemenný pískovec	1
vápnnitý pískovec	1
jílovitá břidlice	1
opuka	1

Tab. XXV: Surovinové spektrum brousek z obou lokalit.

Tab. XXV: Material spectres of whetstones from both sites.

vzorek	% Fe	% Si	% Al	% Ca
inv. č. 2445	17,7	25,4	3,4	4
inv. č. 2449	23,4	27,9	2	1

Tab. XXVI: Procentuální zastoupení chemických prvků ve zkoumaných vzorcích podle ručního rtg-spektrometru (J. Petřík).

Tab. XXVI: Percentage distribution of chemical elements in the analysed samples using hand-held XRF spectrometer (J. Petřík).

otisk	Krhov			Obora
	sonda S	sonda J	sběr	
I	10	1	6	7
II	4	1	0	2
III	2	1	3	2
IV	11	2	13	14
V	25	14	7	14
VI	0	2	1	0
VII	1	0	0	0
celkem	53	21	30	39

Tab. XXVII: Kvantitativní zastoupení zlomků mazanice podle typů otisků z obou lokalit.

Tab. XXVII: Quantitative distribution of daub fragments according to types of imprints from both sites.

Soubor mazanice z Krhova čítá dohromady 104 zlomků o celkové váze 4,7 kg, z toho 74 ks bylo získáno sondáží z let 1982–1985, zbytek pochází buď ze sondy z roku 1972 (21 ks) nebo z povrchových sběrů (9 ks). Materiál byl většinou málo kompaktní s větším množstvím organického materiálu, ojedinele téměř homogenní. S tím souvisí i stupeň výpalu, kterým mazanice prošla, většinou se jednalo o slabý až střední výpal, pouze v několika případech prošla mazanice větším žárem, což se projevuje i na její barvě, která je v těchto případech v odstínech šedé a černé, jinak převažují béžové a oranžovo hnědé odstíny. Co se týče otisků (tab. XXVII), nejpočetněji byly zastoupeny atypické fragmenty a fragmenty s líčováním bez otisků konstrukce (tab. 18: 30), časté byly i otisky kuláčů (tab. 18: 38), méně pak tesané prvky (tab. 18: 34–36). Objevily se i kombinace tesaných prvků s kuláči (tab. 18: 29, 32), ojedinele kombinace půlkuláčů a prutů (tab. 18: 31). Dva fragmenty trojúhelníkovitého průřezu se stopami po kuláčích (tab. 18: 33, 37; typ Aa1 podle VAŘEKA 2005, 252) lze považovat za typické výmazy spáry mezi dvěma sousedními kuláči (VAŘEKA 2005, 256) a pravděpodobně svědčí pro existenci roubené konstrukce. U vnější strany fragmentů převažovala hlazená úprava. Mazanice podle nálezů ze sondáží (1972, 1982) kvantitativně převažuje na severní straně lokality. Pochází odtud zlomky se stopami vysokého žáru i většina frag-

mentů s hlazenou vnější stěnou. Podle častějších otisků zde můžeme teoreticky předpokládat existenci nadzemních konstrukcí s možnou vazbou na linii opevnění, což by podporoval i objev téměř 1 m silné kulturní vrstvy v severní sondě (1982) a také početný výskyt keramiky na severním svahu zjištěný při prospekcích, která se na svah dostala vlivem eroze a splachů. Nejvíce fragmentů mazanice (15 ks) se v severní sondě nacházelo v hloubce 0–40 cm v úseku 0–2 m, který ještě zasahoval do vnitřní plochy lokality. K podobnému zjištění došlo na lokalitě Křížanovice „Zámeček“, kde se keramika společně s mazanicí koncentrovala rovněž na severním okraji vnějšího valu, v místech jeho ostrého přechodu do prudkého severního svahu (BAAROVÁ 2004a, 62). Koncentrace nálezů, indikující případné osídlení navazující na linii opevnění nad severním svahem, by mohla souviset s přirozenou potřebou ochrany obyvatel, neboť nejprudší severní svah představuje přirozeně chráněné místo, které je pro útočníky nejobtížnějším cílem. Sídlištní zástavbu tohoto typu máme spolehlivě doloženou například z lokality Smolenice „Molpír“ (MÜLLER 2012, Abb. 14).

Z Obory pochází celkem 39 zlomků mazanice o celkové hmotnosti 3,5 kg. Kromě pěti zlomků, u kterých je evidována příslušnost k objektu 4, postrádají zbylé fragmenty informaci o příslušnosti k jednotlivým objektům, což poněkud znesnadňuje revizi některých pozorování. Objekt 1 měl totiž podle autora výzkumu obsahovat kousky oboustranně vyhlazené a tvrdě vypálené mazanice, o kterých se A. Štrof domníval, že by mohly dokládat překrytí výhně v objektu 3 hliněnou kopulí (ŠTROF 1990, 19–20). To by platilo pouze v případě, že by se oboustranně vyhlazená mazanice dostala do objektu 1 teprve po zániku předpokládaného pyrotechnologického zařízení v objektu 3, což by znamenalo, že objekt 1 je mladší. Pokud by v objektu 3 existovalo pyrotechnologické zařízení, na jehož konstrukci by byla použita mazanice, domnívám se, že by se fragmentů mazanice se stopami silného/extrémně silného žárů mělo dochovat větší množství, neboť silně vypálená mazanice je mechanicky odolnější a nemusela by tak snadno podléhat rozpadu. V souboru se vyskytuje pouze jeden extrémně silný výpal zbarvený do bíla, který ale pochází z objektu 4. Ve třech případech se vyskytl i silný výpal s typickou šedou až černou barvou, neznáme však jeho příslušnost k objektu. Otisky dřevěných konstrukcí se nevyskytovaly tak často jako v případě mazanice z Krhova, přesto byly zastoupeny otisky dvojic i trojic kuláčů a prutů, méně pak i dvojic tesaných prvků. Z objektu 4 pochází tři zlomky s líčováním na vnější straně, jednou se vyskytl i fragment s otisky dvou prutů bez líčování.

6.4. MALAKOFAUNA (J. BÍŠKOVÁ)

Kolekce měkkýšů byla determinována dle nejaktuálnějšího klíče české malakofauny *Měkkýši České a Slovenské republiky* (HORSÁK – JUŘIČKOVÁ – PICKA 2013). Soubor byl kvantifikován dle metod NISP (Number of Individual Species) a MNI (Minimum number of Individuals), popsáno např. v *Quantitative Paleozoology* (LYMAN 2008). NISP udává počet fragmentů, jež jsme schopni determinovat (do druhu, rodu), kdežto MNI je minimální počet jedinců, z nichž tyto fragmenty pocházejí. U plžů byl započítáván jako jedinec fragment s přítomností apexu (vrcholu) ulity. U mlžů pak pravé umbo (vrchol). Soubor byl rozčleněn do ekoskupin dle Mikuláše Lisického (1991, 21–23), který rozřadil měkkýše do 10 skupin dle jejich ekologických nároků. Při samotné determinaci byla používána entomologická pinzeta a binokulární lupa. V souboru byla identifikována původní (autochtonní) a zřejmě přinesená (alochtonní) složka.

Vzorky malakofauny obsahoval pouze soubor z Krhova (tab. XXVIII), v němž se vyskytlo šest různých druhů plžů a jeden druh mlže. V souboru bylo přítomno 33 fragmentů, které bylo možno určit do druhu (NISP), a minimálně 18 jedinců (MNI), z toho sedmáct plžů a jeden mlž. Vyskytnuvší se mlž je na výšinné lokalitě přinesenou složkou, ostatní druhy mohly žít na lokalitě nezávisle na člověku. V případě vzorků s ID 4 a 5 bylo zjištěno poškození povrchové struktury schránek, jež bylo pravděpodobně způsobeno jejich delším pobytem na povrchu země. Malakofauna byla získána ručním sběrem během

ID	IC	akce	objekt	hloubka	metry/úsek	Určení	NISP	MNI	Ekoelement
1	2536	sondáž 1982	sonda S II	0-100		<i>Unio crassus</i>	1	1	10RV
2	–	sondáž 1982	sonda J	130-140?	JR? 21?	<i>Helix pomatia</i>	1	1	2SIth
3	3643	sondáž 1982	sonda J	120-130	JR 21 horní část závalu "chodby"	<i>Helix pomatia</i>	1	1	2SIth
4	4094	sondáž 1982	sonda J	150-200	JR 21-22	<i>Helix pomatia</i>	4	0	2SIth
5	–	sondáž 1982	sonda J			<i>Helix pomatia</i>	5	0	2SIth
5	–	sondáž 1982	sonda J			<i>Cepaea vindobonensis</i>	4	1	4ST(SI)
6	30850/2	sondáž 1984	sonda J		13,5-14	<i>Helicigona lapicida</i>	1	0	7Slp
6	30850/2	sondáž 1984	sonda J		13,5-14	<i>Helicodonta obvoluta</i>	1	1	1SI
6	30850/2	sondáž 1984	sonda J		13,5-14	<i>Faustina faustina</i>	1	1	1SI
6	30850/2	sondáž 1984	sonda J		13,5-14	<i>Aegopinella cf. minor</i>	1	1	2SIth
7	30867	sondáž 1984	sonda J	0-40	20-22	<i>Helicigona lapicida</i>	1	1	7Slp
7	30867	sondáž 1984	sonda J	0-40	20-22	<i>Helix pomatia</i>	2	0	2SIth
7	30867	sondáž 1984	sonda J	0-40	20-22	<i>Aegopinella cf. minor</i>	1	1	2SIth
8	30895	sondáž 1984	sonda J	0-30	22-24	<i>Cepaea vindobonensis</i>	1	1	4ST(SI)
9	30927	sondáž 1984	sonda J	10-30	23-24	<i>Helicigona lapicida</i>	1	1	7Slp
10	–	sondáž 1982	sonda J	150-180 výklenek	JR 20-22	<i>Helix pomatia</i>	2	0	2SIth
11	30581	sondáž 1982	sonda J	0-60	R	<i>Helix pomatia</i>	4	0	2SIth
11	30581	sondáž 1982	sonda J	0-60	R	<i>Cepaea vindobonensis</i>	1	1	4ST(SI)

Tab. XXVIII: Vzorok malakofauny z lokality Krhov „Malý Chlum“ (J. Bíšková).

Tab. XXVIII: Samples of malacofauna from Krhov “Malý Chlum” (J. Bíšková).

výzkumu. Kromě jednoho jedince, který byl náhodně objeven v jiné schránce, nebyla překročena spodní hranice velikosti 9 mm.

V souboru se vyskytují druhy žijící zásadně v lese (*Helicodonta obvoluta* a *Faustina faustina*) nebo převážně v lese, jako dobře známí hlemýždi *Helix pomatia* a *Aegopinella minor*. Oba druhy dobře snášejí i plochy pozměněné antropogenní činností. Dalším zjištěným měkkýšem je páskovka *Cepaea vindobonensis*, jež žije především na stepních stráních, ale může žít i v lesostepi a na člověkem obhospodařovaných biotopech. Konzumace páskovek a hlemýžďů je doložena již od středověku, jejich cílený sběr by mohl fungovat jako nutriční zpestření i v ranějších dobách, avšak není zatím přímo doložen. Druh *Helicigona lapicida* nejvíce obývá zastíněné skály nebo zdi,¹⁷ avšak má široký ekologický gradient. Autochtonní složka souboru indikuje, že výšinná lokalita či její bezprostřední okolí byla v době zaplňování objektů alespoň částečně pokryta stromy a keři, neboť se zde vyskytují měkkýši vyžadující stromové či keřové patro.

Velevrub *Unio crassus* reprezentuje člověkem donesenou složku. Otázkou zůstává, k čemu zástupci rodu *Unio* sloužili člověku v pravěku - v některých etnografických pramenech je zmiňován příkrm dobytka. Žijí přisedlým (bentickým) způsobem života v poměrně velkých společenstvích čítajících stovky jedinců. Jejich sběr může být v mělčích a klidnějších vodách jednoduchý.

Přestože soubor není obsáhlý a nedovoluje úplné zhodnocení malakozoologického potenciálu této lokality, jde o jednu z mála malakologicky vyhodnocených výšinných lokalit. Pro detailnější vyhodnocení měkkýšů doporučuji při vhodných půdních podmínkách (zásadité prostředí) získávat malakofaunu floatačními technikami a systematickým vzorkováním. Právě velmi drobné, několikamilimetrové druhy jsou nejvhodnější pro ekologickou analýzu, protože nehrozí jejich cílený sběr člověkem

¹⁷ Tomu odpovídá jedinec nalezený v jižní sondě v úseku 13,5-14 m (viz tab. XX), což je místo, kde byla objevena zachovalá opuková klenba, pozn. M. Novák.

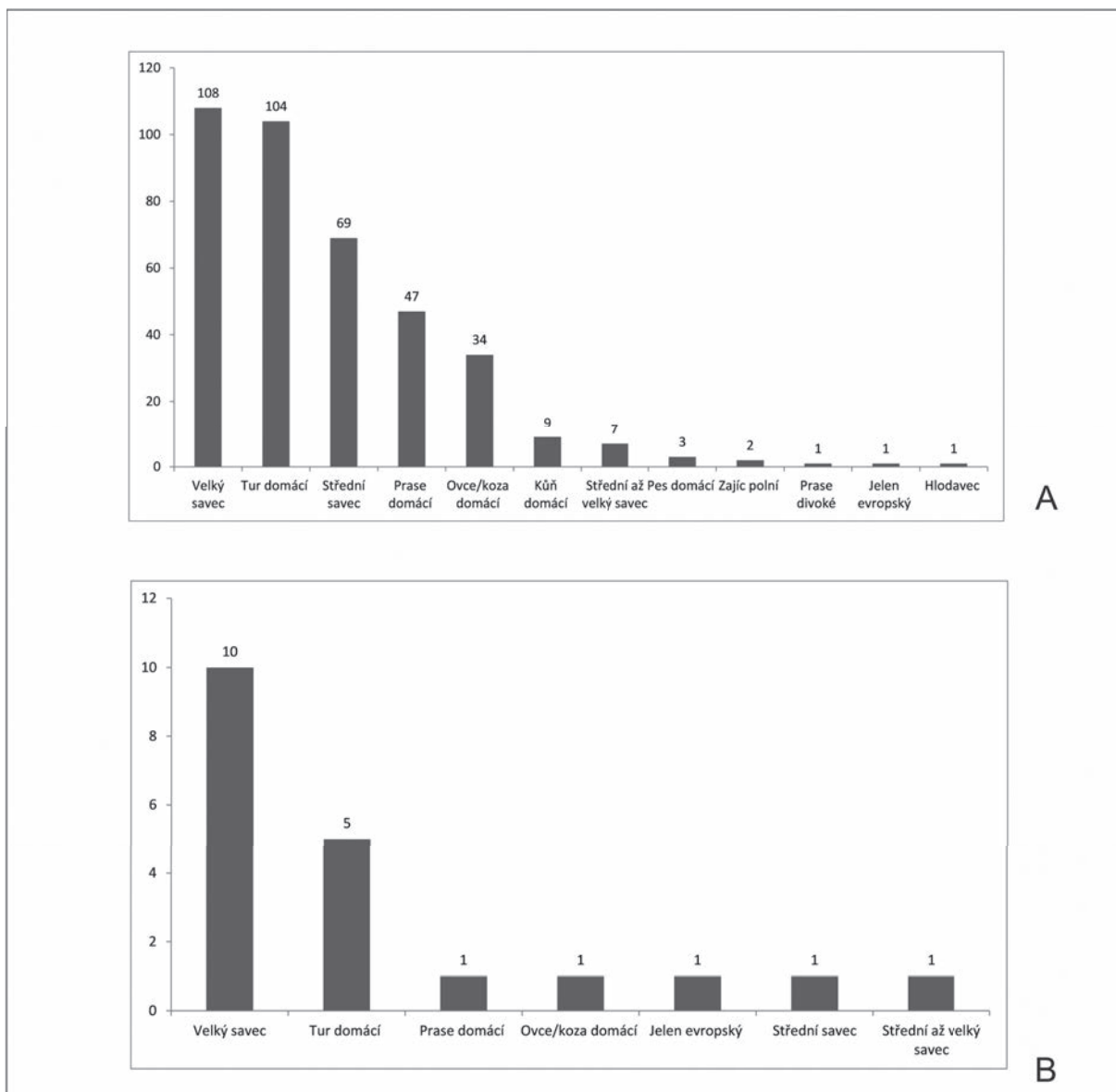
Druh	Kost	Metrika
Tur domácí	záprstní kost	Bp – 50,05
Tur domácí	česka	GB – 61,82, GL – 60,69
Tur domácí	česka	GB – 42,34, GL – 55,54
Tur domácí	holenní kost	Bd – 51,64
Tur domácí	holenní kost	Bd – 58,37, SD – 38,15
Tur domácí	holenní kost	Bd – 58,8
Tur domácí	holenní kost	Bd* – 48,51
Tur domácí	hlezenní kost	GLm – 50,5, GLI – 54,79, Bd – 33,10, DI – 32,13, Dm – 29,46
Tur domácí	hlezenní kost	Glm – 53,44, GLI – 57,76, DI – 33,7, Dm – 32,43
Tur domácí	nártní kost	Bp – 40,87, SD – 22,94
Tur domácí	nártní kost	Bp – 37,95
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 30,81, SD – 24,28, Bd – 27,46, GLpe – 54,53
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 28,13, SD – 23,73, Bd – 27,61, GLpe – 58,41
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 23, SD – 18,87, Bd – 21,68, GLpe – 48,49
Tur domácí	proximální prstní článek	SD – 20,61, Bd – 22,52, GLpe – 50,49
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 26,89, SD – 23,82, Bd – 27,07, GLpe – 53,28
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 28,10, SD – 24,76, Bd – 26,04, GLpe – 50,56
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 26,68, SD – 20,83, Bd – 23,49, GLpe – 46,17
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 28,51, SD – 24,36, Bd – 25,63, GLpe – 53,83
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 26,06, SD – 22,9, Bd – 26,20, GLpe – 58,09
Tur domácí	proximální prstní článek	Bp – 28,22, SD – 23,53, Bd – 27,6, GLpe – 48,95
Tur domácí	mediální prstní článek	Bp – 29,02, SD – 24,37, GL – 34,94
Tur domácí	distantní prstní článek	DLS – 76,78, MBS – 26,13, Ld – 57,62
Prase domácí	spodní čelist (m2–3)	Lm2 – 22,03, Bm2 – 14,71
Prase domácí	spodní čelist (p3–m2)	Lm2 – 20,04, Bm2 – 14,03,
Prase domácí	horní čelist (P3–M3)	Lm3 – 33,51, Bm3 – 18,29, Lm2 – 20,91, Bm2 – 16,72, Lm1 – 16,93, Bm1 – 14,72
Prase domácí	holenní kost	Bd – 28,23
Prase domácí	holenní kost	Bd – 31,47
Prase domácí	třetí nártní kost	Bp – 17,41, GL – 85,5
Ovce/koza domácí	hlezenní kost	GLI – 28,03, GLm – 25,55
Pes domácí	holenní kost	GL – 160, Bp – 32,64, SD – 12,71, Bd – 21,51
Kůň domácí	lopatka	GLP – 78,48

Tab. XXIX: Metrika zvířecích kostí z výšinného sídliště Krhov „Malý Chlum“. Hodnoty uvedeny v mm. * poškozená kost – orientační měření (H. Nohálová).

Tab. XXIX: Metrics of animal bones found at the hilltop settlement Krhov “Malý Chlum”; values shown in millimetres. * damaged bone – rough measurement (H. Nohálová).

6.5. OSTEOLOGICKÝ MATERIÁL (H. NOHÁLOVÁ)

K druhové a anatomické determinaci osteologického materiálu byly použity srovnávací atlasy (SCHMID 1972; ČERVENÝ et al. 1999; FRANCE 2009). K rozlišení kostí ovce a kozy domácí byly využity výsledky srovnávacího studia obou těchto taxonů podle J. Boessnecka et al. (1964). Jelikož je jejich odlišení z důvodu špatného zachování kostí problematické, byla definována kategorie ovce/koza domácí, kam jsou tyto kosti řazeny. Druhově blíže neurčitelný materiál byl zařazen do velikostní kategorie (SV - střední velikost/ovce/koza domácí, prase domácí; SV–VV - střední velikost až velká velikost/prase domácí/divoké; VV - velká velikost/tur domácí, kůň domácí, jelen evropský). Věk byl stanoven na základě přirůstání epifýz kostí (SCHMID 1972; REITZ, WING 2008) a stavu dentice (KOMÁREK 1993; ČERVENÝ et al. 1999). Determinace pohlaví byla provedena podle E. Schmidové (1972). Metodika měření byla převzata z publikace A. von den Drieschové (1976). Na základě délkových parametrů kostí byly vypočítány orientační kohoutkové výšky (DRIESCH – BOESSNECK 1974). Všechna měření byla prováděna za pomoci digitálního posuvného měřidla Kinex 150 mm/0,01 mm. Naměřené hodnoty jsou udávány v milimetrech (mm). Na kostech byly sledovány tafonomické a antropogenní zásahy (LYMAN 1994; DOKLÁDAL 1999; THURZO – BEŇUŠ 2005).

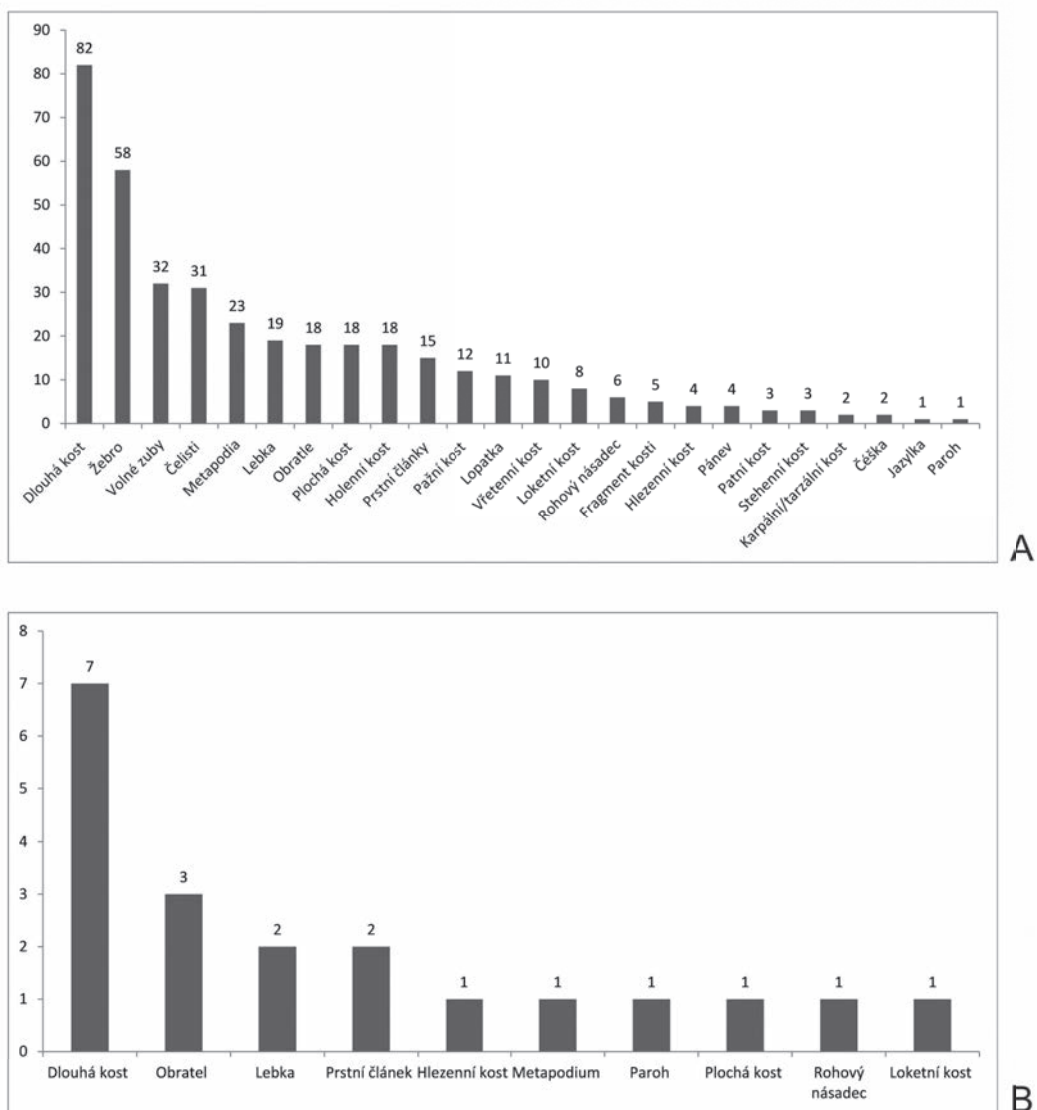

Obr. 43: Druhové zastoupení na lokalitě Krhov „Malý Chlum“ (A) a Obora „Pod Chlumem“ (B). Velký savec (tur, kůň, jelen), střední až velký savec (prase divoké), střední savec (prase, ovce/koza); (H. Nohálová).

Fig. 43: Distribution of species at the site known as Krhov “Malý Chlum” (A) and Obora “Pod Chlumem” (B). Large mammal (ox, horse, deer), medium-sized to large mammal (wild boar), medium-sized mammal (pig, sheep/goat); (H. Nohálová).

Rozbor zvířecích kostí z opevněného výšinného sídliště Krhov „Malý Chlum“ (n = 386) a sídliště Obora „Pod Chlumem“ (n = 20) ukázal na zastoupení následujících živočišných druhů (obr. 43). Mezi domácími zvířaty převažoval tur domácí (*Bos taurus*), prase domácí (*Sus domestica*), ovce/koza domácí (*Ovis aries/Capra hircus*), kůň domácí (*Equus caballus*) a pes domácí (*Canis familiaris*). Lovná fauna byla zastoupena jelenem evropským (*Cervus elaphus*), zajícem polním (*Lepus europaeus*), prasetem divokým (*Sus scrofa*) a blíže neurčeným druhem hlodavce (*Rodentia* sp.), u kterého je možné předpokládat recentní původ.

V kosterním souboru byly dochovány téměř všechny části zvířecí kostry (obr. 44). Jde o odpad smíšený, kdy se společně vyskytly kosti, které bývají za normálních okolností obaleny masem, tak kosti méně

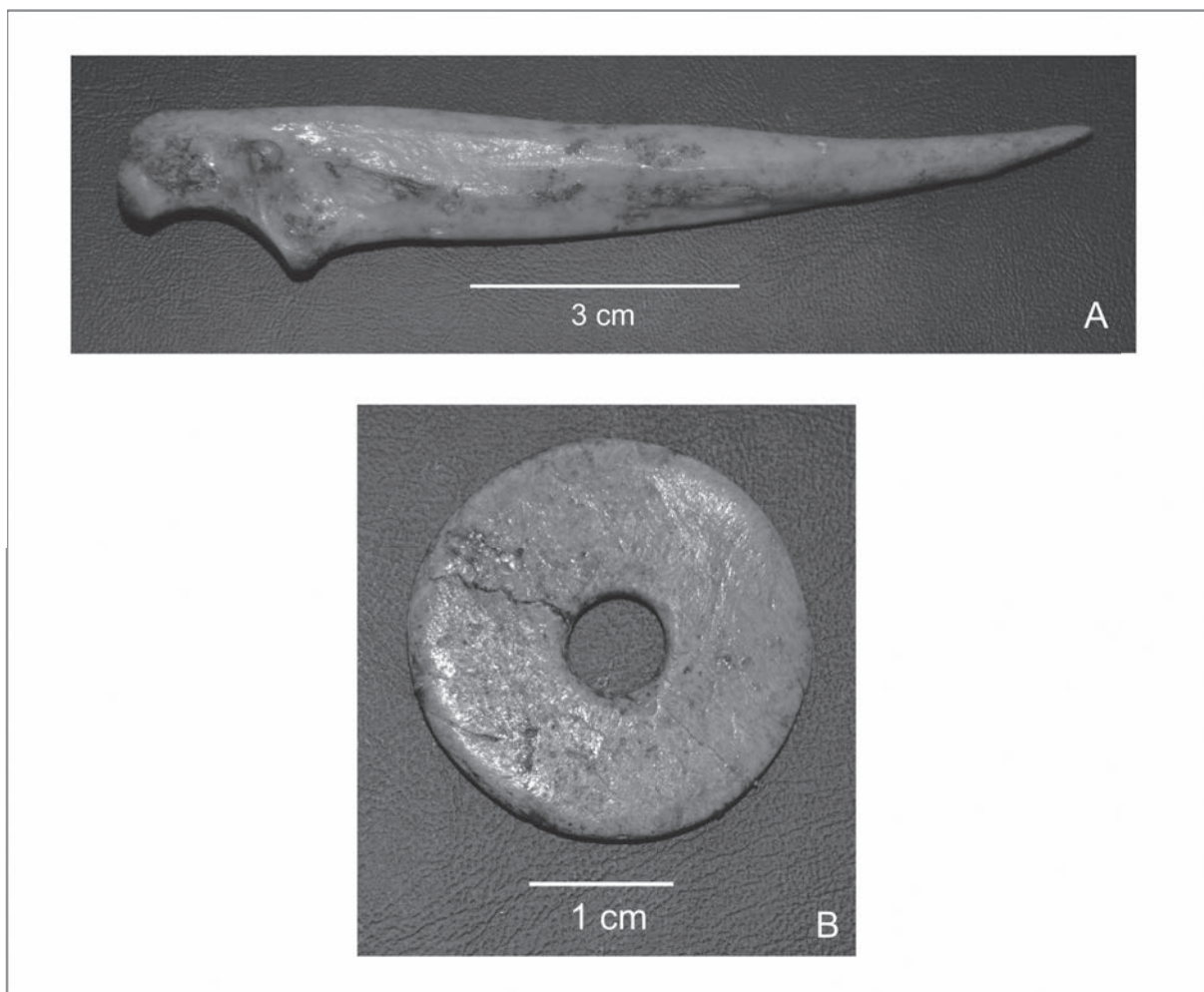

Obr. 44: Anatomické zastoupení na lokalitě Krhov „Malý Chlum (A) a Obora „Pod Chlumem (B); (H. Nohálová).
 Fig. 44: Anatomic distribution at the site known as Krhov “Malý Chlum” (A) and Obora “Pod Chlumem” (B); (H. Nohálová).

bohaté na svalovinu, tedy ke konzumaci nevhodné, které vznikají při porcování skeletu. Preference určité anatomické části skeletu nebyla zjištěna. Nejpočetnější skupinu tvořily fragmenty dlouhých kostí končetin a žeber. Kompletně zachovány byly kosti autopodií a volné zuby z alveol čelistí.

Věk domácích zvířat bylo možné sledovat pouze na materiálu z Krhova na základě vývoje dentice a přirůstání epifýz kostí. Determinace byla ztížena faktem, že kloubní části některých kostí byly okousány masožravci. Přesto byla v souboru zjištěna převaha dospělých kusů dobytka. Juvenilní jedinci byli zastoupeni velmi okrajově, což může souviset se špatným dochováním kostí vlivem přírodních podmínek, nebo byly tyto kosti zkonsumovány psy. Pohlaví jedinců bylo určeno u pozůstatků prasete z Krhova podle morfologie špičáků. Podle MNI (minimální počet jedinců) byly přítomny dvě samice prasete domácího a jeden samec divoké formy.

Na kostech byl zaznamenán výskyt stop řezání, spálení a okousání masožravci. Kostí modifikované ohněm tvořily největší část. Nalezeny byly v barvě od černé po bílou (st. II – zčásti nedokonalý až st. V – křídovitý, teplota cca 400–800 °C). Ke stanovení kohoutkové výšky domácích druhů bylo v materiálu vel-

Obr. 45: **A** - opracovaná loketní kost prasete domácího; **B** - kostěné kolečko vyhotovené z dlouhé kosti velkého savce.

Fig. 45: **A** – worked ulna of a domestic pig; **B** – cog made from a long bone of a large mammal.

mi málo celých kostí, u kterých by bylo možné změřit maximální délku vhodnou k výpočtu. Použity byly kosti z Krhova. Třetí nártní kost prasete domácího ukázala na výšku 79,8 cm. U psa domácího byla výška vypočítána na základě holenní kosti na 50,5 cm. Metrika kosterního materiálu je vložena v tabulce XXIX.

Kostěná a parohová industrie

Z Krhova pochází opracovaná výsada parohu jelena evropského (tab. 18: 6) a fragment metapodia (záprstní nebo nártní kosti) tura domácího.¹⁸ Z Obory z objektu 1 se dochovala opracovaná loketní kost prasete domácího (obr. 45 A; tab. 33: 38), kostěné kolečko o průměru 31 mm s otvorem o průměru 7 mm vyhotovené pravděpodobně z dlouhé kosti velkého jedince (obr. 45 B; tab. 33: 39) a blíže neurčený fragment dlouhé kosti velkého savce se stopami používání. Podobné ploché kolečko s větším otvorem bylo nalezeno na pohřebišti Slatinky „Nivky“, tyto nálezy obvykle bývají interpretovány jako objímky sloužící ke zpevnění dřevěné rukojeti nože nebo jiného kovového nástroje (PŘICHYSTAL 2003, 99, tab. LXV: 13).

¹⁸ Z důvodu umístění v expozici nebyl analyzován opracovaný artefakt s otvory na obou stranách s nepatrnou rytou výzdobou na těle v podobě kroužku s tečkou, který mohl sloužit jako rukojeť (tab. 18: 7). J. Mackerle z Krhova ještě uvádí kostěnou destičku zdobenou soustřednými kruhy (MACKERLE 1952, 46), která je dnes však ztracená (pozn. M. Novák).

Fauna doby bronzové a halštatské

Zpracováním osteologického materiálu doby bronzové se zabývala především M. Roblíčková (2003a; 2003b; 2004), která vyhodnotila soubory kostí z jihomoravských lokalit od únětické kultury po velatickou fázi kultury středodunajských popelnicových polí. Na studovaných lokalitách patřily k nejfrekventovanějším nálezům kosti tura domácího a drobných přežvýkavců (ovce/koza). Kostí prasete byly více zastoupeny v závěru starší doby bronzové a na lokalitách střední a mladší doby bronzové (ROBLÍČKOVÁ 2003a, 496). Vyšší podíl kostí tohoto druhu je zaznamenán např. na věteřovské lokalitě Mušov (KRATOCHVÍL 1987, 87–90) a na mladobronzových lokalitách Špičák u Mikulovic (PEŠKE 1979, 54) a Lovčičky (ŘÍHOVSKÝ 1982, 31). Z objektů pozdní doby bronzové v Roztokách u Prahy byl hlavním hospodářským zvířetem tur domácí, dále převažovaly ostatky ovce/kozy domácí a méně často byly zastoupeny kosti prasete domácího. Do hodnocení byly počítány pouze zbytky prasat, kde byla spolehlivě odlišena domácí forma do divoké, proto je možné se domnívat, že podíl kostí domácích prasat bude ve skutečnosti srovnatelný s množstvím ovcí a koz (KOVAČIKOVÁ 2012, 150). Sporadické jsou nálezy kostí psa a koně domácího (ŘÍHOVSKÝ 1982, 31; ROBLÍČKOVÁ 2003a, 496; KOVAČIKOVÁ 2012, 153). Stopy po lidské činnosti na jejich kostech dokládají, že psí a koňské maso bylo příležitostně konzumováno (ROBLÍČKOVÁ 2003a, 498). Kostí volně žijících zvířat byly rovněž zastoupeny stopově, což dokládá, že lov byl pouze doplňkovým zdrojem potravy a největší význam zaujímal domácí chov (ŘÍHOVSKÝ 1982, 31).

Jedinci tura domácího byli na maso poráženi do 3,5 let, drobní přežvýkavci ve stáří 2–3 roky a jedinci prasete domácího do 2,5 roku, max. 3 let. U prasete domácího byli někteří jedinci chováni do vyššího věku záměrně kvůli produkci sádla (ROBLÍČKOVÁ 2003a, 497).

Hovězí dobytek byl v době únětické kultury vysoký v průměru 118–130 cm, od závěru starší po mladší dobu bronzovou dosahoval v kohoutku 115–125 cm. Výška prasete domácího spadala do rozmezí 62–82 cm, velký rozsah hodnot může patrně souviset s křížením domácí a divoké formy. Drobní přežvýkavci byli po celou dobu bronzovou vysokí průměrně 60–65 cm, pes domácí cca 50 cm. Výška koně domácího byla stanovena na 134,9 cm (ROBLÍČKOVÁ 2003b, 13). Na velatické lokalitě Lovčičky dosahoval tur domácí kohoutkové výšky v rozmezí 97,4 až 128,2 cm (u krav 97,4 až 105 cm a u býků a snad i kastrátů okolo 127 cm), kůň domácí 125 cm a pes domácí 56 cm (ŘÍHOVSKÝ 1982, 31). Na výšinné lokalitě Špičák u Mikulova byl zjištěn menší jedinec tura domácího (105 cm), zatímco prasata domácí vykazovala větší vzrůst (75,2 cm; PEŠKE 1979, 54). Stanovené kohoutkové výšky víceméně odpovídají domácím zvířatům doby bronzové ve středoevropském regionu (ROBLÍČKOVÁ 2004, 191).

V době halštatské patřily k nejpočetnějším druhům domácí formy. Jde především o tura, ovci/kozu a prase. Méně je zastoupen kůň a pes (VENCLOVÁ et al. 2008, 33). Tento fakt potvrzuje i soubor kostí z Brněnských Ivanovic (PEŠKE 1977, 34), z Velkých Opatovic „Hradiska“ (UHLÍŘOVÁ – BÍŠKOVÁ 2013, 71), z Jenštejna (BEECH 1995, 114–115) nebo z objektů horákovské kultury v Těšeticích-Kyjovicích (AMBROS 1965, 61). Vyšší zastoupení koňských kostí bylo pozorováno ve Štítarech nad Radbuzou-Hosteticích (KYSELÝ 2004, 89–92). Konzumace psa domácího je doložena na bylanské lokalitě Cerhenice (PEŠKE 1980, 553). Kostí divokých zvířat se v objektech nacházejí pouze zřídka (BEECH 1995, 114–115). Výjimkou je hradisko lužické kultury Chotěbuz-Podobora, kde je v mladších vrstvách výrazněji zastoupena lovná zvěř. Tento jev je pravděpodobně důsledkem vlhčího podnebí a ochlazení klimatu. Ve starších fázích osídlení Chotěbuze v době halštatské lze konstatovat, že lidé preferovali pastevecký způsob života, což dokládá převaha kostí ovcí/koz a tura (JUCHELKA et al. 2011, 13).

Skot byl zabíjen převážně ve velmi mladém věku, zejména kvůli masné produkci. U starších jedinců lze předpokládat využití na mléko, kůži a tah. Obdobná je situace u ovcí/koz s využíváním druhotných produktů – mléka a vlny. U prasat byli zabíjeni mladí samci pro maso, kůži a tuk (BEECH 1995, 114–115). Tur domácí dosahoval průměrné kohoutkové výšky 114,4 cm. Rozdíly ve velikosti (121,7 cm) mohou být způsobeny pohlavním dimorfismem (PEŠKE 1980, 551).

Shrnutí

Na základě výše uvedených faktů je možné konstatovat, že nalezený zvířecí soubor z výšinného sídliště Krhov „Malý Chlum“ a sídliště Obora „Pod Chlumem“ odpovídá jiným lokalitám ze stejného období. Hospodářská zvířata byla chována jak za účelem získání masité potravy, tak i sekundárních produktů jako je mléko nebo vlna. Hovězí dobytek představoval rovněž významnou pracovní sílu.

7. LOKALITY V KONTEXTU POZDNĚ BRONZOVÉHO A HALŠTATSKÉHO OSÍDLENÍ REGIONU MALÉ HANÉ

7.1. POZDNÍ DOBA BRONZOVÁ

V porovnání s lužickou fází KLPP je počet nížinných sídlišť slezské fáze KLPP na Malé Hané výrazně nižší, přesto je zde doloženo poměrně velké množství takto datovaných lokalit. Problémem je však jejich přesnější zařazení v rámci chronologie stupně Ha B. Absence kompletně zpracovaných a publikovaných souborů (nejen z pozdní doby bronzové) je v tomto ohledu citelně znát. Podle dosud výběrově publikovaného pozdně bronzového materiálu můžeme obecně konstatovat, že vrchol osídlení ve stupni Ha B proběhl ve vrcholném stupni slezské fáze KLPP, což nám dokládají i bohaté doklady místní metalurgie na nížinných sídlištích (**Skalice nad Svitavou „Nivy“**, **Boskovice „Pod Lipníky“**, **Boskovice „Masarykovo náměstí“**) včetně ukládání depotů, které jsou datovány do stupně Ha B1 (Boskovice 5) a Ha B2–3 (Boskovice 1–4; SALAŠ 2007, 243). V konečném stupni je patrný úbytek osídlení na nížinných sídlištích, část obyvatelstva se patrně přesunula do vyšších poloh, kde založila opevněná sídliště, jenž trvala ještě do počátků platěnické fáze, do stupně Ha C1. Z výšinných lokalit založených na Malé Hané v konečném stupni můžeme bezpečně jmenovat dvě: **Krhov „Malý Chlum“** a **Boskovice „Hradní kopec“** (ŠTROF 1990, 4). Vzdálenost mezi nimi je zhruba 6,3 km, obě přetrvávají do stupně Ha C1 a předpokládá se jejich vizuální spojení. Osídlení z konce slezské fáze KLPP by mělo být doloženo i na výšinné lokalitě **Svitávka „Hradisko“**, není tu ale zachyceno opevnění z této doby (NEKVASIL 1991, 456). Severně od Malé Hané je osídlení ze slezské fáze KLPP doloženo na výšinných lokalitách **Moravská Třebová „Zámek“** (blíže nedatováno, zjištěn i pozdně bronzový příkop; ČIŽMÁŘ 2004a, 182), **Kladky**, kde však těžiště osídlení spadá do stupně Ha B1 (VÍCH 2012, 267), a **Lechovice „Obersko“**. Odtud jsou známé střepy už ze základního a vrcholného stupně slezské fáze KLPP (NEKVASIL 1990, 175–176), dále pak z konečného stupně (MORAWEK 1931, 80, Abb. 4: 6a, 6b, 13a, 13b; NEKVASIL 1970, 63, Obr. 8: 24) a nejhojněji je zde zastoupena keramika stupně Ha C (DOHNAL 1991, 30). Všechny tři lokality geograficky leží poněkud stranou vlastní sídelní oblasti Malé Hané, v prostoru, kde se předpokládá průchod do sousedních oblastí, což by mohlo ukazovat na jejich strážní funkci. Analogickou polohu má například nedaleká výšinná lokalita **Jívová „Tepenec“** ležící již mimo centrální oblast Hané, u níž se předpokládá, že tvořila spojovací článek mezi Hanou a severním Opavskem a Krnovskem (VRÁNOVÁ – VRÁNA 2005, 24). Zhruba 14 km na jihozápad od Malého Chlumu se nachází výšinná lokalita **Železné „Hradisko“**. Lokalita je nejzápadněji položeným lužickým výšinným sídlištěm na Moravě a pochází odtud střepový materiál zařaditelný obecně do slezské fáze KLPP (BELCREDI a kol. 1989, 113). Mimo oblast KLPP je nejbližší současně osídlená výšinná lokalita **Brno-Obřany „Hradisko“**, která leží 25 km vzdušnou čarou na jihovýchod. Přestože lokalita spadá do středodunajské kulturní sféry, v jejím nálezovém fondu je velké množství keramiky ze slezské fáze KLPP. V prostoru Drahanské vrchoviny je osídlení ze slezské fáze KLPP doloženo dále na výšinných lokalitách **Malé Hradisko „Staré Hradisko“** (ČIŽMÁŘ 2004a, 175), **Stínava „Ježův hrad“** (BLEKTA 1936, tab. III), snad **Žárovice-Hamry „Brněnka“** (BLEKTA 1935, 48) a **Dryšice „Melice“** (ČIŽMÁŘ 2004a, 115), dále **Otaslavice „Kopaniny“** (DOHNAL 1988, 55), **Rychtářov „Valy“** (ČIŽMÁŘ 2004a, 226) a **Luleč 2 „Sv. Martin“** (ČIŽMÁŘ 2004a, 172). Důležité je

rovněž časně halštatské opevněné výšinné sídliště **Podivice „Na valech“** s analogickými nálezy železných jehlic s drobnou kulovitou hlavicí (FOJTÍK – GOLEC 2007).

Co se týče regionálního zázemí lokality, tak nejbližše Malému Chlumu leží sídliště **Bořitov „Perná“** vzdálené asi 800 m na jihozápad s doklady osídlení ve stupních Br D–Ha B (ŠTROF 1994, 63–64). Slezské fázi dále náleží jáma 1 ze sídliště **Bořitov „ves“** (NEKVASIL 1974b, 30). V blízkosti výšinného sídliště leží rovněž sídlištní i pohřební lokalita **Jabloňany „V Slatinách“** (SMRŽ 1975, 11). Mezi rozsáhlejší sídliště patří **Skalice nad Svitavou „Nivy“**, odkud máme doložené dlouhodobé osídlení stupňů Br D–Ha C s těžištem v lužické fázi KLPP (ŠTROF – GEISLER 1984, 81). Nálezy ze 180 objektů jsou však doposud zpracovány jen výběrově (ŠTROF 1990, 67–109); ze sídliště pocházejí četné doklady metalurgické činnosti (ŠTROF 1990, 112–118). Obdobně významné nížinné sídliště s doklady zpracování bronzů z mladší a pozdní doby bronzové, avšak doposud rovněž nezpracované, se nachází na lokalitách **Boskovice „Pod Lipníky“** a **Sudice „Panina louka“** (ŠTROF 1990, 63–64). Další nálezy související s pozdně bronzovou metalurgií bronzů byly objeveny i v sídlištních objektech z **Masarykova náměstí v Boskovicích** (DOSTÁL – ŠTROF 2001, 32). Z lužického sídliště **Býkovice „Příčníky“** pochází slezská keramika z počátečního a vrcholného stupně a zlomek bronzoviny (NEKVASIL 1975b, 94; ŠTROF 1979, tab. 44: 14). Nálezy slezské keramiky dále pocházejí z poloh **Bořitov „U dálnice“** (NEKVASIL 1973b, 98), **Boskovice „Krajovánky“**, **Drnovice „Klínek“**, **Sudice „Padělky“**, **Vážany „Stěrchy“** nebo z katastru **Knínic u Boskovic** (ŠTROF 1985b, 92, 94–96). Na severu Malé Hané se lokality s výskytem slezské keramiky koncentrují na katastrech obcí **Biskupice**, **Chornice**, **Jevíčko**, **Lázy**, **Petrůvka** nebo **Velké Opatovice** (podrobně VÍCH 2010, 54–55, 61).

Pozdně bronzová pohřebiště v okolí Krhova jsou evidována z lokalit **Bořitov „Druhý díl“** (SMRŽ 1975, 10), **Lysice „Dálnice“** (ŠTROF 1979, Soupis, 46), nebo z již výše zmíněné lokality **Jabloňany „V Slatinách“**. Několik hrobů bylo prokopáno na lokalitě **Lysice „Při cestě do Bořitova“** (ŠTROF 1979, Soupis, 46). Ojedinelý nález hrobu pochází ze **Svitávky** (SMRŽ 1975, 16). Z lokality **Drválovice „Zástraží“** je známý nález brýlovité spony, pocházející patrně z hrobu (SMRŽ 1975, 11). Jde vesměs o lokality se smíšenými hroby lužické a slezské fáze KLPP objevené na konci 19. nebo na počátku 20. století, materiál z nich bývá publikován spíše výběrově (SMRŽ 1975; ŠTROF 1979). Do konečného stupně slezské fáze není bez prozatím chybějícího kompletního zpracování možné bezpečně datovat ani jeden hrobový celek.

7.2. DOBA HALŠTATSKÁ

Rekonstrukce halštatské sídelní struktury ve stupni Ha D je poněkud složitější, neboť většina lokalit je datována pouze obecně do platěnické fáze KLPP. Pro stupeň Ha D je charakteristický zvýšený výskyt opevněných výšinných sídlišť. Některá navazují na pozdně bronzové osídlení, jiná vznikají na nových polohách. Z výšinných lokalit, známých ze stupně Ha B2–3, byly ve stupni Ha D kromě **Krhova „Malého Chlumu“** obnoveny **Boskovice „Hradní kopec“**, **Lechovice „Obersko“**, **Brno-Obřany „Hradisko“** a snad i **Železné „Hradisko“**, přičemž poslední dvě jmenované lokality spadají již do sféry horákovské kultury, stejně jako výšinné sídliště na lokalitě **Kuřim „Záruba“** (BELCREDI a kol. 1989, 134). V prostoru Malé Hané nově vzniká ve stupni Ha D1 opevněné výšinné sídliště **Velké Opatovice „Hradisko“** (NOVÁK 2013, 57–59). Nепrokázané je prozatím halštatské osídlení výšinné lokality **Biskupice „Hrubé kolo“** (MACKERLE 1952, 56). Po revizi keramiky nelze potvrdit platěnické osídlení na lokalitě **Sudice „Zadní Vejštice“**, které se dříve uvádělo (ČIŽMÁŘ 2004, 237). Již ve stupni Ha C je na okraji Hané založeno opevněné výšinné sídliště **Náměšť na Hané „Rmíz“** (ŠMÍD 2007, 44). Na severu Hornomoravského úvalu se nachází lokalita **Nová Hradečná „Hradisko“** datovaná do mladšího a pozdního halštatu (NEKVASIL 1978, 490–493), vzhledem k její geomorfologii však nejde o výšinné sídliště, tak jak bylo v úvodu práce definováno. Z východní oblasti Dražanské vrchoviny jsou době halštatské připisovány výšinné lokality **Bílovice „Hrad“** (ČIŽMÁŘ 2004a, 80), **Dražany „Starý Plumlov“** (ČIŽMÁŘ 2004a, 115),

Malé Hradisko „Staré hradisko“ (ČIŽMÁŘ – PARMA 2006, 61–66) a **Stínava „Ježův hrad“**, která byla osídlena již ve stupni Ha B (ČIŽMÁŘ 2004a, 234). Do stupně Ha D2 je bezpečně datováno výšinné sídliště **Radslavice „Zelená hora“** (HOLUBOVÁ 2008, 366) s již zmiňovanou analogickou sídelní strukturou.

Struktura nížinných sídlišť se v oblasti Malé Hané oproti pozdní době bronzové mění. Zatímco co slezská nížinná sídliště většinou polohou navazovala na lužická, platěnická sídliště se ve stupni Ha D přesouvají výše. Tato změna, kterou konstatují i ostatní badatelé (DOSTÁL – ŠTROF 2001, 31), může souviset s diskontinuitou osídlení mezi stupni Ha C a Ha D, kterou mohly ovlivňovat klimatické výkyvy na přelomu doby bronzové a doby halštatské (DRESLEROVÁ 2005, 536, 544). Jedním z příkladů takového posunu je lokalita **Krhov „Nivy“**, která navazuje na sídliště z mladší a pozdní doby bronzové v trati **Bořitov „Perná“**. Lokalita se nachází asi 700 m na západ od Krhova a podle keramiky lze soudit, že se doba osídlení shodovala. Ze sídliště pochází ze sběrů i velké množství železářské strusky. Vzhledem k tomu, že na lokalitě byly zachyceny i laténské objekty (LUDIKOVSKÝ 1973, 41), nelze tuto strusku jednoznačně spojovat s halštatským osídlením. Druhým dokladem posunu osídlení je lokalita na katastru obce **Skalice nad Svitavou**, nacházející se na severozápadním úpatí kopce „**Hradisko**“, kde bylo dosud odhaleno osm halštatských objektů (ŠTROF 1993b, 59). Lokalita navazuje na sídliště v trati „**Nivy**“, kde osídlení končí na počátku stupně Ha C. Na základě tohoto zjištění je problematické do stupně Ha D zařadit dosud podrobně nezpracované lokality s údajně doloženým slezsko-platěnickým osídlením, u nichž je vzhledem k návaznosti na osídlení v lužické a slezské fázi KLPP vyšší pravděpodobnost datace halštatského osídlení pouze na počátek stupně Ha C. Jde o lokality **Býkovice „Příčníky“** (ŠTROF 1985b, 93), **Boskovice „Masarykovo náměstí“** (PANČÍKOVÁ 2008, 281) a **Boskovice „Pod Lipníky“** a **Sudice „Panina louka** (ŠTROF 1985a, 58). V blízkosti posledně jmenované lokality byly v nedávné době objeveny platěnické objekty na dosud neznámé poloze **Boskovice „Radlův žleb“** (LEČBYCH 2015, 201), což opět dokládá výše zmíněný posun osídlení v mladší době halštatské. Návaznost pozdně bronzového a časně halštatského osídlení je dále doložena na lokalitě „**Bořitov „ves“** (jáma III; NEKVASIL 1974b, 30, tab. 27, 28). Z katastru **Bořitova** (trať neznámá) má pocházet i keramika datovatelná do stupně Ha D (PODBORSKÝ 1970a, obr. 37: 50–52), u níž však Z. Smrž předpokládá, že by měla pocházet buď z Krhova, nebo jeho bezprostředního okolí (SMRŽ 1975, 37).¹⁹ Z povrchových sběrů pochází platěnická keramika nově z lokality **Míchov „Červinky“** a nové objekty datované do platěnické fáze KLPP byly objeveny na lokalitě **Chrudichromy „Dolnice“** (PŘICHYSTAL 2010, 211). Mladohalštatský materiál je dále uváděn z **Boskovic „Bezručovy ulice“** (ŠTROF 1985b, 93), obecně pak platěnická keramika má pocházet z lokalit **Jabloňany „Velké Lopaty“**, **Šebetov „Mořicův dvůr“** a **Vážany „Stěrchy“** (ŠTROF 1985b, 94–96), ve všech případech ale jde o neověřené celky. Datačně omezený a nevýrazný je keramický materiál z lokality **Sebranice „Dolní kopaniny“** (ŠTROF 1985b, 95). V Jevíčské sníženině se platěnické lokality koncentrují podobně jako ve stupni Ha B především na katastrech obcí **Chornice** a **Jevíčko** (VÍCH 2010, 54–56). Z **Vanovic** je publikován soubor několika střepů zařaditelných do stupně Ha D (SMRŽ 1975, 40, 58, tab. 14. A). Z lokality **Šebetov „Malý hrad“** se uvádí nález halštatských náramků, z nichž tři exempláře měly být uloženy v Moravském zemském muzeu v Brně (FERULÍK 1950, 231). Náramky jsou však dnes ztraceny.

Do kontextu halštatského osídlení regionu Malé Hané je potřeba uvést i významné lokality z jejího nejbližšího okolí. Částečně současná je 16 km vzdálená lokalita **Kuřim „Pod Toskou“** kde byl objeven významný sídelní areál horákovské kultury s bohatými doklady zpracování bronzů a jantaru datovaný do stupňů Ha C2–Ha D1 (ZEMAN 2015). Specifickou lokalitu představuje 18 km vzdálené kultovní místo **Habrůvka „Býčí skála“**, které se časově překrývá s osídlením na zkoumaných lokalitách. Není vyloučen ani vztah s dalšími jeskynnými lokalitami v **Moravském krasu**, kde jsou ve stupních Ha C2–Ha D2 halštatské nálezy jednoznačně doloženy, z jeskyně Kůlna navíc pochází i lodkovitá spona typu Šmarjeta

¹⁹ Vzhledem k faktu, že jde o starší nálezy a u části starších nálezů byla v Moravském zemském muzeu cedulka „*ve sbírkách jako Bořitov...*“, viz kapitola 3.2., není vyloučeno, že tato keramika skutečně pochází z Krhova.

(ONDROUŠKOVÁ 2011, 125, tab. 2: 17). Vztah mezi jeskyněmi a opevněnými výšinnými polohami byl pozorován i v dalších krasových oblastech a to nejen na území České republiky (PEŠA 2006, 88–89). Vzhledem k možnému zpracování železné rudy na sídlišti Obora mohou halštatské nálezy ze střední a jižní části Moravského krasu souviset s hornickou případně hutnickou činností v této na železnou rudu bohaté oblasti (ONDROUŠKOVÁ 2011, 153–154). Důkazem mohou být lokality s doklady metalurgické činnosti a výroby železa ve stupních Ha D1–2 spojené převážně s horákovským prostředím (ČIŽMÁŘ 2008, 387), které se koncentrují právě v okolí Moravského Krasu a v předhůří Dražanské vrchoviny (Brno-Královo pole - NEKVASIL 1979; Brno-Řečkovice - TICHÝ 1969; Habrůvka „Býčí skála“ - PARZINGER – NEKVASIL – BARTH 1995; Kuřim - ZEMAN 2015; Mokrý-Horákov - ZEMAN 2011; Radslavice - JANÁK 1982; Habrovany - KOS – PŘICHYSTAL 2013). V případě lokality Kuřim „Pod Toskou“ však zpracování lokálních zdrojů železitých rud ani externích polotovarů nebylo prokázáno (ZEMAN 2015, 232).

Z funerálních památek máme k dispozici ještě méně dokladů než v případě pozdní doby bronzové. Hrobový celek s keramikou horákovské provenience, datovaný do rozmezí stupňů Ha C2–Ha D1, je uváděn pouze z **Bořitova** (trať neuvedena; ŠTROF 1985a, 58). Nejvýznamnějším dokladem halštatského pohřbívání v oblasti Malé Hané je objev dvou samostatných komorových hrobů vyztužených dřevěnými trámy s kamenným obložení (BENCOVÁ 1973, 62–63) a s bohatou výbavou na lokalitě **Jevíčko „Na panském“**. Komorový hrob A/39 patří vzhledem ke svým úctyhodným rozměrům (450 × 430 cm; SMRŽ 1975, 32) k největším v platěnické oblasti a můžeme ho srovnat se skupinou knížecích hrobů horákovské kultury (skupina I; GOLEC 2005, 411–413). Keramika z hrobů (ŠTROF 1990, tab. 241: 1–3; 242–244) je na rozdíl od sídlištní, která je mnohdy inspirována horákovským výzdobným stylem, jednoznačně zařaditelná k okruhu platěnické keramiky, což je pro přechodové oblasti běžný jev (HOLUBOVÁ 2011, 59). Oba hroby je prozatím možné rámcově datovat do stupně Ha D (ŠTROF 1985a, 58), celek je ale potřeba zrevidovat. Nejbližší větší pohřebiště s dokladem hrobů ze stupňů Ha D1–2 je prozatím doloženo jen z Moravičan (NEKVASIL 1982) a ze Slatinek „Nivky“ (PŘICHYSTAL 2003).

8. SHRNUTÍ POZNATKŮ O ZKOUMANÝCH LOKALITÁCH

Opevněné výšinné sídliště vybudované na vrcholové plošině stolové hory Malý Chlum u Krhova v nadmořské výšce 489 m mělo původní rozlohu 1,5 ha, v současné době je zhruba 1/5 lokality v jihovýchodní části zničena lomem na opuku. Lokalita byla původně po celém obvodu opevněna, na což upomíná valová destrukce nejlépe viditelná na jejím východním a jižním okraji. Celková délka opevnění mohla být až 590 m. Přístupová cesta vedla přes jihovýchodní a jižní svah, který je terasovitě upraven. Tyto úpravy jsou pravděpodobně novověkého stáří.

Nálezový soubor z lokality tvoří různě početné kolekce nálezů, především keramiky, pocházející převážně ze starších amatérských výzkumů a povrchových sběrů. V letech 1982–85 byla na lokalitě provedena sondáž na severním a jižním okraji vrcholové plošiny. Při sondáži nebyly zachyceny žádné zahloubené objekty. Stratifikovaný materiál pochází z kulturních vrstev promíchaných s destrukcemi opevnění.

Na základě typologicko-chronologického rozboru pramenů ze všech nálezových souborů můžeme poměrně spolehlivě stanovit jednotlivé horizonty osídlení. Podle prozatím sporadických nálezů můžeme konstatovat, že lokalita byla poprvé osídlena již v pozdní době kamenné, nejspíše tvůrci jevišovické kultury. Výraznější vlna osídlení přišla ke konci 9. století př. n. l. v pozdní době bronzové, ve stupni Ha B2–3 a pokračovala až do počátku Ha C1. Na lokalitě máme nejpočetněji doloženy nálezy slezské fáze KLPP, především jejího konečného stupně, v menší míře se objevují i nálezy z počátku platěnické fáze KLPP. V tomto období dochází k prvnímu vrcholu osídlení na lokalitě. Podle situace odkryté v severní sondě můžeme předpokládat, že výšinné sídliště bylo v této době opevněno kamennito-hlinitým náspem. Datování keramiky podporují i ojedinělé bronzové nálezy získané detektorovou prospekci. Druhý

sídelní horizont na lokalitě tak plně koresponduje s druhým horizontem budování hradisek KLPP v pojetí J. Nekvasila (1990, 175). Lokalita byla potřeť osídlena v průběhu 6. století př. n. l., ve stupni Ha D, a byla rovněž opevněna kamenito-hlinitým náspem. Keramika vykazuje některé prvky stupně Ha D1, výrazně je ale zastoupena i keramika stupně Ha D2. Vzhledem k absenci většího množství grafitové keramiky a typických pozdně halštatských tvarů můžeme konstatovat, že lokalita v průběhu stupně Ha D2 zanikla a nepřežila do stupně Ha D3. Výše uvedené časové rozpětí doplňují nálezy lodkovité spony typu Šmarjeta a snad i tři železných jehlic, získaných detektorovou prospekci. Spíše problematický se jeví předpokládaný vstup na lokalitu a vznik zahloubených prostor v opukovém masivu, který byl odkryt v jižní sondě a který byl datován autorem výzkumu do pozdní doby halštatské. Situaci by mohl objasnit teprve nový podrobně dokumentovaný výzkum.

O struktuře sídlištní zástavby toho výzkumem příliš zjištěno nebylo. Vzhledem k vysokému počtu nálezů objevených při prospekci na severozápadním svahu a ke zjištěné až 1 m silné kulturní vrstvě v severní sondě, obsahující kromě keramiky i mazanici s otisky dřevěné armatury, můžeme teoreticky předpokládat, že se část obydlí mohla koncentrovat podél severozápadní linie opevnění, což je místo, které je strategicky nejbezpečnější, protože se nachází nad nejprudším svahem. Sídlištní objekt zahloubený 140 cm do podloží je uváděn i z prostoru opukového lomu, tedy z jihovýchodního okraje lokality, kde měl být prozkoumán v roce 1932. Případnou obvodovou zástavbu by mohla potvrdovat i absence kulturní vrstvy ve vyšších partiích jižní sondy. Cenné poznatky o případném vnitřním členění a celkové zástavbě by nám mohla přinést geofyzika. Vzhledem k příhodnému terénu by bylo možné uskutečnit měření po celé vrcholové plošině opevněné výšinné lokality. Geofyzikální průzkum by se dal aplikovat i na nížinné lokalitě Obora, kde by bylo potřeba zjistit především rozsah celého sídliště, které by se mělo rozkládat na jižním a jihovýchodním úpatí Malého Chlumu. Ze sídliště byly v letech 1975–76 prozkoumány čtyři objekty narušené orbou. Objekty 1–3 lze označit vzhledem k nálezům zlomků ztracených forem jako kovozpracující dílnu, XRF analýzou však nebyla potvrzena tavba bronzů. Vzhledem k výskytu železné rudy v objektech 1 a 3 se zde předpokládá její částečná příprava (drcení, otloukání). Pro její další zpracování nám však prozatím chybí doklady, především nálezy železářské strusky. Obě sídliště sice leží v oblasti výskytu železné rudy, tu zde však podle provedené analýzy tvoří železité pískovce obsahující limonit a/nebo hematit s nepříliš vysokým obsahem železa (do 23 %). O účelu nebo funkci objektu 4, který se nacházel mimo komplex objektů 1–3, nelze říci nic konkrétního. Jednalo se o sídlištní jámu se stupňovitě upraveným dnem. Podle analýzy početného keramického souboru můžeme konstatovat, že sídliště bylo současné s osídlením na výšinné lokalitě na Malém Chlumu a můžeme ho tedy datovat rovněž do stupňů Ha D1–2. V souboru opět nebyly rozlišeny znaky typické pro stupeň Ha D3, tudíž lokalita zanikla pravděpodobně v průběhu stupně Ha D2. Z objektu 1 pochází zcela unikátní keramická zoomorfní plastika medvěda.

Časově shodný početný keramický soubor z obou lokalit nabídl zajímavou příležitost pro srovnání zastoupení jednotlivých keramických tvarů na výšinném a nížinném sídlišti. Podle rozboru můžeme konstatovat, že keramický soubor se výrazně lišil pouze v případě keramické skupiny 11 000, která byla početněji zastoupena na nížinném sídlišti, a ve skupině 32 000, která byla početněji zastoupena na výšinném sídlišti. Zastoupení ostatních keramických skupin bylo jinak v souborech velmi podobné. Vzhledem k poloze lokalit v přechodném území platěnické a horákovské kultury obsahovaly oba soubory keramickou složku typickou pro horákovskou kulturu. Boskovická brázda společně s Vyškovskou a Napajedelskou bránou představovaly přechodové oblasti, ve kterých docházelo k přirozenému prolínání prvků obou kulturních systémů, a vedly tudíž rovněž trasy Jantarové stezky. Výskyt horákovských nálezů v inventáři platěnické kultury je proto na Malé Haně běžný podobně jako ve výše zmíněné Vyškovské bráně (BAAROVÁ 2004a, 73). Stejně tak můžeme najít v nálezech východočeské slezskoplatěnické kultury prvky kultury bylanské (KOUTECKÝ 2007, 131).

V rámci metodiky krajinné archeologie jsou opevněná výšinná sídliště často chápána jako nadkomu-

nitní areály, tj. místa, na jejichž vybudování se pravděpodobně podílelo větší množství komunit/societ a jejichž charakter se pravděpodobně odlišoval od běžných komunitních areálů (NEUSTUPNÝ 1994, 50; 1998, 18). Výjimečný charakter výšinných sídlišť dokládají pozůstatky fortifikačního systému, (ne-) existence pouze v určitých obdobích pravěku a v porovnání s komunitními areály i jejich výrazně nižší počet. Ve stupních Ha D1–2 můžeme na Malé Hané doložit existenci již tří nadkomunitních areálů: Velké Opatovice „Hradisko“, Boskovice „Hradní kopec“ a Krhov „Malý Chlum“. Pouze v případě Krhova je prozatím doložena na jeho úpatí i řemeslná výroba, která naznačuje určitý model, kdy je výšinná lokalita centrem societ, případně i vyšších sociálních vrstev, a sdružuje pod sebou rozdílné areály aktivit. Analogický model je znám z výšinného sídliště Radslavice „Zelená hora“, pod kterým bylo v trati Radslavice „Štamperky“ objeveno dílenské sídliště s doklady zpracování bronz a železa (JANÁK 1982; HOLUBOVÁ 2008), a z katastru obce Křenovice, kde byly součástí sídelního areálu tři komponenty: výšinné sídliště v trati „Hradisko“, kovozpracující sídliště v poloze „Vinice“ a blíže nezkoumané sídliště v trati „Koráb“. Pro toto unikátní uskupení byl rovněž navržen termín „sídelní aglomerace“ (BAMBASOVÁ 2014, 68–71).

Při pokusu interpretovat výšinnou lokalitu na Malém Chlumu z hlediska její funkce je zapotřebí shrnout si všechny informace, které máme k dispozici. Dominantní poloha Malého Chlumu je nejen dobře viditelná z širokého okolí, ale zároveň poskytuje ze svého vrcholu neomezený rozhled do okolí všemi směry, což bezpochyby hrálo důležitou roli při jejím výběru. Lokalita je situována v centrální sídelní oblasti Malé Hané a je obklopena zemědělsky úrodnými půdami, nejde tedy o izolovanou polohu. Při současném stavu výzkumu (dosud byly řešeny otázky chronologie osídlení a fortifikace) nebyly dosud získány doklady obchodní činnosti, čemuž by geografická poloha lokality na trase Jantarové stezky napovídala, nebyla doložena žádná specializovaná řemeslná výroba a nebyla zjištěna ani přítomnost kultovního areálu. V dosud prozkoumaných částech opevnění nebyly zjištěny stopy násilného zániku. Z nálezkového spektra nebyl prozatím získán žádný artefakt indikující přítomnost vyšších sociálních vrstev. Lodkovitá spona typu Šmarjeta, jejíž původ můžeme hledat v oblastech Slovinska případně severní Itálie, bezesporu patří ke vzácnějším předmětům, nelze ji však považovat za výlučný atribut sociální elity, neboť její exempláře pocházejí jak z nížinných sídlišť, tak ze žárových hrobů.

Vzhledem k poměrně silné kulturní vrstvě, která vykazuje znaky trvalejšího osídlení, a většímu množství pozdně bronzových nálezů můžeme předpokládat, že lokalita plnila v pozdní době bronzové funkci dlouhodobějšího sídelního centra tohoto areálu. Důvod budování opevnění a přesun obyvatelstva do vyšších poloh ke konci pozdní doby bronzové je prozatím neznámý, jistou úlohu mohly hrát i socio-ekologické důvody (HRUBÝ – CHVOJKA 2002, 611). Pro řešení otázky funkce výšinné lokality v době halštatské nám prozatím samotné nálezy mnoho neprozradí, důležitější se jeví samotná existence nadkomunitního areálu a sídliště s doklady zpracování kovů na jeho úpatí. Z dosavadních drobných a spíše ojedinelých nálezů strusky bychom mohli předpokládat zpracování kovů i na samotném výšinném sídlišti. K určitějším závěrům je ale potřeba získat nové, průkaznější informace jak formou dalších prospekcií, tak terénním výzkumem. Výšinné lokality je rovněž potřeba posuzovat z hlediska sídelní struktury regionu, tj. lokalit, tvořící zázemí výšinných sídlišť, jejichž charakter nám může o funkci opevněných výšinných sídlišť prozradit více.

Na závěr můžeme konstatovat, že vyhodnocením pramenů z obou lokalit jsme získali zajímavý obraz sídelní struktury zejména v době halštatské. Lze jen doufat, že v budoucnu bude nejen z této oblasti zpracovaných a publikovaných souborů z doby halštatské přibývat.

9. BIBLIOGRAFICKÉ ZKRATKY

AMM Sci. soc.	Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales, Brno
AR	Archeologické rozhledy, Praha
AÚ AV	Archeologický ústav Akademie věd
bakal.	bakalářské
ČMM	Časopis Moravského muzea, Brno
ČVMSSO	Časopis vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci, Olomouc
diplom.	dipломové
diser.	disertační
FAM	Fontes archaeologiae Moravicae, Brno
MAS	Materialia Archaeologica Slovaca, Nitra
NZ čj.	Nálezová zpráva, číslo jednací
PA	Památky archeologické, Praha
PBF	Prähistorische Bronzefunde, München
Pravěk NŘ	Pravěk Nová řada, Brno
PV	Přehled výzkumů AÚ ČSAV Brno
RSB Blansko	Regionální sborník okresu Blansko, Blansko
rkp.	rukopis
ročník.	ročníkové
Sb ČSSA	Sborník Československé společnosti archeologické, Brno
Studie ARÚ ČSAV Brno	Studie Archeologického ústavu Československé Akademie věd v Brně, Brno
SPFFBU E	Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity, řada E, Brno
ulož.	uložené
ÚAM FF	Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty
ÚGV PřF	Ústav geologických věd Přírodovědecké fakulty
VVM	Vlastivědný věstník moravský, Brno
ZDV	Z dávných věků, Brno
Zpravodaj MHK	Zpravodaj muzea v Hradci Králové, Hradec Králové

10. POUŽITÉ ZDROJE

10.1. PRAMENY

- DOHNAL, V. 1982: rkp. NZ čj. 154/83 ulož. v AÚ AV Brno.
KOČIŘÍK, V. 1932a: Krhov, o. Blansko, rkp. NZ čj. 1727/69 ulož. v AÚ AV Brno.
KOČIŘÍK, V. 1932b: Krhov, o. Blansko, rkp. NZ čj. 1728/69 ulož. v AÚ AV Brno.
SKUTIL, J.: nedat.: Obora s. o. Boskovice, p. o. Boskovice, rkp. NZ čj. 456/46 ulož. v AÚ AV Brno.

10.2. LITERATURA

- ADÁMEK, F. 1961: Právěké hradisko u Obřan. Brno.
AMBROS, C. 1965: Übersicht über die osteologischen Analysen. In: Podborský, V., Die Hallstattsiedlung in Těšetice, FAP 9. Praha, 61.
BAAROVÁ, Z. 2004a: Příspěvek k problematice vzájemných vztahů horákovské a platěnické kultury v prostoru Vyškovské brány. In: 110 let muzejní práce na Vyškovsku (1893–2003). Vyškov, 69–75.
BAAROVÁ, Z. 2004b: Střední Politaví v době halštatské, rkp. diplom. práce ulož. na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
BAAROVÁ, Z. 2007a: Platěnické pohřebiště s komorovými hroby v Pustiměři. In: Salaš, M. – Šabatová, K. (edd.), Doba popelnicových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006. Brno, 13–33.
BAAROVÁ, Z. 2007b: Halštatské hradisko Křižanovice – „Zámeček“, Právěk NŘ 15/2005, 395–418.
BAAROVÁ, Z. – MIKULKOVÁ, B. 2006: Halštatské žárové pohřebiště v Drnovicích (okr. Vyškov), Právěk NŘ 14/2004, 287–331.
BAMBASOVÁ, S. 2014: Platěnické osídlení lokality Křenovice 2 „Vinice“, rkp. bakal. práce ulož. na Katedře Historie FF Univerzity Palackého. Olomouc.
BEECH, M. 1995: The Animal Bones from the Hallstatt settlement of Jenštejn, Central Bohemia, Czech Republic. In: Dreslerová, D., A late Hallstatt settlement in Bohemia: excavation at Jenštejn, 1984 with a contribution on the animal bones by Mark Beech. Praha, 99–140.
BELCREDI, L. a kol. 1989: Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov. Brno.
BENCOVÁ, J. 1973: Archeologické lokality odkryté v roce 1939 na trase dálnice v katastru města Jevíčka, rkp. ročník. práce ulož. na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
BLEKTA, J. 1935: Oberská vrata – Války na Brněnce, Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XII, 44–48.
BLEKTA, J. 1936: Ježův hrad, Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XIII, 61–71.
BOESSNECK, J. – MÜLLER, H. H. – TEICHERT, M. 1964: Osteologist Unterscheidungsmerkmale zwischen Schaf (*Ovis aries* LINNÉ) und Ziege (*Capra hircus* LINNÉ), Kühn-Archiv 78/1–2, 1–130.
BUJNA, J. 1991: Approach to the study of the Late Hallstatt and Early La Tène periods in eastern parts of Central Europe: results from comparative classification of „Knickwandschale“, *Antiquity* 65, 368–375.
BURKART, E. 1953: Moravské nerosty a jejich literatura. Mährens Minerale und ihre Literatur. Praha.
ČERVENÁ, K. 2014: Nově prozkoumané situace horákovského osídlení z polohy Těšetice-Kyjovice „Sutny“, rkp. bakal. práce ulož. na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
ČERVENÝ, Č. – KOMÁREK, V. – ŠTĚRBA, O. 1999: Koldův atlas veterinární anatomie. Praha.
ČIŽMÁŘ, I. 2014: Buchlovice (okr. Uherské Hradiště), PV 55, 218.
ČIŽMÁŘ, M. 2004a: Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku. Praha.
ČIŽMÁŘ, M. 2004b: Příspěvek k poznání pozdní doby halštatské na Moravě. In: Kazdová, E. – Měřínský, Z. – Šabatová, K. (edd.), K počtě Vladimíru Podborskému. Přátelé a žáci k sedmdesátým narozeninám. Brno, 447–467.

- ČIŽMÁŘ, M. 2008: Příspěvek k metalurgické výrobě na Moravě v době halštatské, *Pravěk NŘ* 17/2007, 383–391.
- ČIŽMÁŘ, M. – PARMA, D. 2006: K předlaténskému osídlení Starého Hradiska. In: *Vita archaeologica – sborník Víta Vokolka, Hradec Králové – Pardubice*, 55–68.
- DEHNEROVÁ, H. 2000: Osídlení lokality Úvalno – Cvilín v období lužické kultury, rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- DEMEK, J. – MACKOVČIN, P. (edd.) 2006: *Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny*. Brno.
- DOHNAL, V. 1974: Výzkum hradiska z pozdní doby bronzové na Tepenci, obec Jívová, *PV* 1973, 34–36.
- DOHNAL, V. 1988: Opevněná sídliště z doby popelnicových polí na Moravě I.–II. *Studie Muzea Kroměřížska. Kroměříž*.
- DOHNAL, V. 1991: Keramické nálezy na hradisku „Obersko“ (k. ú. Lechovice, okr. Šumperk), *PV* 1988, 31.
- DOHNAL, V. 2004: Mladohalštatské osídlení na dómském návrší v Olomouci. In: *Popelnicová pole a doba halštatská. Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1. České Budějovice*, 91–102.
- DOKLÁDAL, M. 1999: *Morfologie spálených kostí. Význam pro identifikaci osob*. Brno.
- DOSTÁL, P. – ŠTROF, A. 2001: Průzkumné práce a archeologický výzkum na Masarykově náměstí v Boskovicích, *Ve službách archeologie II. Přírodovědné metody v archeologii a antropologii*, 25–36.
- DRDA, P. – RYBOVÁ, A. 2008: Akropole na hradišti Závist v 6.–4. stol. př. Kr. *PA Supplementum* 19.
- DRESLEROVÁ, D. 1995: *A Late Hallstatt Settlement in Bohemia. Excavation at Jenštejn, 1984*. Praha.
- DRESLEROVÁ, D. 2005: Klima v pravěku – mýtus a skutečnost. Několik poznámek k článku J. Bouzka, *AR* 57, 534–548.
- DRIESCH, von den A. 1976: *A Guide to the Measurement of Animal Bones from Archaeological Sites*. Cambridge.
- DRIESCH, von den A. – BOESSNECK, J. 1974: Kritische Anmerkungen zur Widerristhöhenberechnung aus Längenmaßen vor- und Frühgeschichtlicher Tierknochen, *Säugetierkundliche Mitteilung* 22, 325–348.
- DVOŘÁK, J. 1951: Křídový útvar v okolí Chlumů u Obory na Moravě, *Věstník Královské české společnosti nauk. Třída matematicko-přírodovědecká*, roč. 1950, XIV/1–15.
- DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1984: *Smolenice–Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit I/1*. MAS VI. Nitra.
- DUŠEK, M. – DUŠEK, S. 1995: *Smolenice–Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit II*. MAS XIII. Nitra.
- FERULÍK, A. 1950: Nálezová zpráva ke sbírce pravěkých nálezů z Knínic a okolí, odevzdaná r. 1949 městskému museu v Boskovicích Aloisem Ferulíkem, *ZDV* II/1949, 222–234.
- FILIP, J. 1936–37: *Popelnicová pole a počátky železné doby v Čechách*. Praha.
- FOJTÍK, P. – GOLEC, M. 2007: Časně halštatské hradisko na „Na valech“ u Podivic, okr. Vyškov a jeho přínos k poznání stupně Ha C1 na Moravě, *Pravěk NŘ* 16/2006, 37–75.
- FRANCE, L. D. 2009: *Human and Nonhuman Bone Identification. A Color Atlas*. Boca Raton.
- GOLEC, M. 2003: *Těšetice – Kyjovice VI. Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu*. Brno.
- GOLEC, M. 2005: *Horákovská kultura, rkp. diser. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity*. Brno.
- GOŠ, V. – NEKVASIL, J. 1976: Sídlíště lužické kultury v Šumperku-Temenici, *PA* 67, 359–392.
- GOTTWALD, A. 1928: *Žárové hroby u Seloutek, Ročenka Národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané* V, 7–20.
- HALLER, M. – GENTIZON, A. L. – KUNA, M. 2007: *Mazanice z pozdní doby bronzové z Roztok*, *AR* 59, 765–778.

- HANÁK, A. 2013: Pravěké a protohistorické lokality na katastru obce Smržice, okr. Prostějov, rkp. bakal. práce ulož. na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- HLAVA, M. 2003: Nové halštatské nálezy z hradiska u Křenovic (okr. Přerov), *Pravěk NŘ* 12/2002, 121–132.
- HOLUBOVÁ, Z. 2008: Osídlení hradiska Zelená Hora v době halštatské, *Pravěk NŘ* 17/2007, 357–382.
- HOLUBOVÁ, Z. 2011: K otázce horákovské „expanze“ do oblasti lužických popelnicových polí. In: Měřínský, Z. – Klápště, J. (edd.), *Moravskoslezská škola doktorských studií, Seminář 2*. Brno, 54–65.
- HORSÁK, M. – JUŘIČKOVÁ, L. – PICKA, J. 2013: *Měkkýši České a Slovenské republiky*. Zlín.
- HOSÁK, L. 1967: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960. Úvodní svazek, Přehled historického místopisu Moravy a Slezska v období feudalismu do roku 1848*. Ostrava.
- HRÁDEK, M. 2008: Geomorfologické poměry. In: Skořepa, H. (edd.) a kol., *Přírodní poměry Boskovicka, Vlastivěda Boskovicka*. Boskovice, 23–40.
- HRUBÝ, P. – CHVOJKA, O. 2002: Výšinné lokality mladší a pozdní doby bronzové v jižních Čechách – Upland sites of the Late and Final Bronze Age in South Bohemia, *AR* 54, 582–624.
- HYNEK, A. 2008: Vodstvo. In: Skořepa, H. (edd.) a kol., *Přírodní poměry Boskovicka, Vlastivěda Boskovicka*. Boskovice, 50–53.
- CHYTRÁČEK, M. – BERNAT, J. 2000: Pozdně halštatské a časně laténské sídliště v Praze – Zbraslavi, *PA* 90, 255–313.
- CHYTRÁČEK, M. – METLIČKA, M. 2004: *Höhensiedlungen der Hallstatt- und Latènezeit in Westböhmen*. Praha.
- JAKUBČINOVÁ, M. 2008: Ojedinelé nálezy z vrchu Marhát, *Študijné zvesti Archeologického ústavu SAV* 44, 51–63.
- JANÁK, V. 1982: Pozůstatky řemeslné výroby z doby halštatské v Radslavicích, okr. Vyškov ČSSR, *Archeologia Polski* XXVII, 395–414.
- JANDA, T. – LÍDL, V. 2008: *Německá průchozí dálnice I. díl – Severní úsek*. Praha.
- JARUŠKOVÁ, Z. 2014: Pozdní doba kamenná – eneolit. In: Jarůšková, Z. – Štrof, A. (edd.) a kol. 2014: *Pravěk Boskovicka. Vlastivěda Boskovicka. Svazek 3*. Boskovice, 75–102.
- JUCHELKA, J. – NÝVLTOVÁ-FIŠÁKOVÁ, M. – TŮMA, O. 2011: Osídlení Pobeskydí v závěru doby bronzové a na počátku doby železné. *Těšínsko – vlastivědný časopis* 54, 3, 1–15.
- JURČEK, L. 2010: *Sbírka keramiky Vlastivědného muzea v Kunštátě, rkp. bakal. práce ulož. na ÚAM FF Masarykovy univerzity*. Brno.
- KAMINSKÁ, L. 1986: Hlinené zvířacie plastiky z doby halštatskej z Hrcěla, okr. Trebišov, *AR* 38, 66–72.
- KERN, D. 2001: *Thunau am Kamp – Eine befestigte Höhengiedlung (Grabung 1965–1990)*. Wien.
- KNIES, J. 1902: O některých předhistorických hradištích na Moravě, *ČVMSO* XIX, 55–61.
- KNIES, J. 1904: *Boskovský okres. Vlastivěda moravská*. Brno.
- KOHOUTEK, J. 1994: Nová pravěká výšinná sídliště na východní Moravě, *Pravěk NŘ* 2/1992, 261–273.
- KOMÁREK, V. 1993: *Odhad věku domácích přežvýkavců*. Praha.
- KOS, P. – PŘICHYSTAL, M. 2013: Doba halštatská. In: Geislerová, K. – Parma, D. (edd.), *Výzkumy Ausgrabungen 2005–2010*. Brno, 74–94.
- KOŠTUŘÍK, P. 2007: Eneolitické osídlení hradiska u Kramolína ve středoevropských souvislostech. Brno.
- KOUBECKÝ, D. 2007: Vlivy kultury bylanské na kulturu platěnickou ve východních Čechách. In: Salaš, M. – Šabatová, K. (edd.), *Doba popelnicových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006*. Brno, 233–247.
- KOVAČIKOVÁ, L. 2012: Archeozoologické nálezy. In: Kuna, M. – Němcová, A. et al. (eds.): *Výpověď sídlištního odpadu. Nálezy z pozdní doby bronzové v Roztokách a otázky depoziční analýzy archeologického kontextu*. Praha, 150–158.

- KOZÁK, J. 2009: Atlas půd České republiky. Praha.
- KRATOCHVÍL, Z. 1987: Knochenreste von der Lokalität Mušov, PV 1984, 87–90.
- KUČERA, B. 1923: Seznam nerostů moravských a jich nalezišť, Sborník klubu přírodovědeckého v Brně za rok 1922/V, 70–279.
- KUNA, M. – NĚMCOVÁ, A. a kol. 2012: Výpověď sídlištního odpadu. Nálezy z pozdní doby bronzové v Roztokách a otázky depoziční analýzy archeologického kontextu. Praha.
- KUNA, M. – PROFANTOVÁ, N. a kol. 2005: Počátky raného středověku v Čechách. Archeologický výzkum sídelní aglomerace kultury pražského typu v Roztokách. Praha.
- KYSELÝ, R. 2004: Die Ergebnisse der Analyse der Tierknochen von den hallstattzeitlichen Höhensiedlungen in Westböhmen. In: Chytráček, M. – Metlička, M. (edd.), Die Höhensiedlungen der Hallstatt- und Latenezeit in Westböhmen. Praha, 89–92.
- LEČBYCH, M. 2015: Boskovice (okr. Blansko), PV 56/1, 201.
- LISICKÝ, M. J. 1991: Mollusca Slovenska. Bratislava.
- LUDIKOVSKÝ, K. 1973: Keltské sídliště v Bořitově (okr. Blansko), PV 1972, 40–41.
- LYMAN, R. L. 1994: Vertebrate Taphonomy. Cambridge.
- LYMAN, R. L. 2008: Quantitative Paleozoology. New York.
- MACKERLE, J. 1952: Stará sídelní oblast severozápadní Moravy, rkp. (kopie ve vlastnictví autora).
- MANDLÍKOVÁ, K. 2013: Facie a gamaspektrometrická charakteristika vybraných profilů perucko-korycanského souvrství, Česká křídlová pánev, rkp. bakal. práce ulož. na ÚGV PřF Masarykovy univerzity. Brno.
- MICHÁLEK, J. – LUTOVSKÝ, M. 2000: Hradec u Němčtic. Sídlo halštatské a raně středověké nobility v česko-bavorském kontaktním prostoru I–III. Strakonice – Praha.
- MORAWEK, H. 1931: Die Wallburg Obersko im Triebetal, Sudeta 7, 76–81.
- MÜLLER, S. 2012: Smolenice-Molpír, Sereď und Ratkovce. Studien zu Siedlungen der frühen Eisenzeit in der Südwestslowakei. Universitätsforschungen zu prähistorischen Archäologie 220. Bonn.
- NAGY, G. 1999: Ürschhausen-Horn: Keramik und Kleinfunde der spätestbronzezeitlichen Siedlung. Forschungen im Seebachtal 2, Archäologie im Thurgau 6. Frauenfeld.
- NEKVASIL, J. 1960: Poslední stopy lužického lidu popelnicových polí na Moravě. In: Sborník AÚ ČSAV Brno I. Brno, 50–54.
- NEKVASIL, J. 1962: Pronikání horákovské kultury do oblasti lužických popelnicových polí, Sb. ČSSA 2, 141–165.
- NEKVASIL, J. 1970: Konečný vývojový stupeň středního (slezského) období lužické kultury na Moravě, PA 61/1, 15–92.
- NEKVASIL, J. 1973a: Mladohalštatská sídliště na Mohelnicku, PA 64/1, 42–85.
- NEKVASIL, J. 1973b: Nové naleziště u Bořitova, PV 1972, 98.
- NEKVASIL, J. 1974a: Die jüngere und späte Stufe des Hallstattabschnittes der Lausitzer Kultur in Mähren. In: Chropovský, B. (edd.), Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa. Bratislava, 253–310.
- NEKVASIL, J. 1974b: Sídlíště lužické kultury v Bořitově (okr. Blansko), PV 1973, 29–30.
- NEKVASIL, J. 1975a: Záchraný výzkum na pohřebišti lužické kultury v Rájci, okr. Šumperk, PA 66/2, 305–340.
- NEKVASIL, J. 1975b: Nové sběry na sídlištní ploše u Býkovic, PV 1974, 94.
- NEKVASIL, J. 1978: K otázkám kolem hradiska u Nové Hradečné, okr. Olomouc, AR 30, 487–495.
- NEKVASIL, J. 1979: Horákovské sídliště v Brně-Králově poli. FAM 12. Brno.
- NEKVASIL, J. 1982: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech. Katalog nálezů, FAM 14. Brno.
- NEKVASIL, J. 1983: Początki halsztatyzacji morawskiej grupy kultury lużyckiej, Silesia Antiqua 25, 61–83.

- NEKVASIL, J. 1987: Der gegenwärtige Forschungsstand der Lausitzer Kultur während der Urnenfelderperiode in Mähren. In: Die Urnenfelderkulturen Mitteleuropas. Symposium Liblice 21.–25. 10. 1985. Praha, 255–262.
- NEKVASIL, J. 1990: Hradisko lužické kultury na Holém kopci u Buchlovic. In: Nekuda, V. (edd.) Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka. Brno, 165–195.
- NEKVASIL, J. 1991: Diskusní poznámky k problematice moravských hradisek středodunajské lužické kultury, AR 53, 455–468.
- NEKVASIL, J. 1995: Katalog der Funde. In: Parzinger, H. – Nekvasil, J. – Barth, F. E. (Hrsg.) Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. Römisch-Germanische Forschungen 54. Mainz am Rhein. 233–258, Tafeln 1–112.
- NETOUŠEK, M. 2008: Velký malý a Malý velký Chlum, Minerální suroviny 2008/4, 7.
- NEUSTUPNÝ, E. 1994: The settlement area theory in Bohemian archaeology, PA Supplementum 1, 248–258.
- NEUSTUPNÝ, E. 1998: Space in prehistoric Bohemia. Praha.
- NOVÁK, M. 2013: Výšinná lokalita „Hradisko“ Velké Opatovice (okr. Blansko), AMM Sci. soc. 98/1, 35–61.
- OLIVA, M. – ŠTROF, A. 1985: Přehled paleolitického osídlení Lysické sníženiny a blízkého okolí (okr. Blansko), PV 1983, 10–17.
- ONDROUŠKOVÁ, S. 2011: Pravěk Moravského krasu (neolit – doba stěhování národů), rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- PANČÍKOVÁ, Z. 2008: Boskovice (okr. Blansko), PV 50, 281.
- PARMA, D. 1998a: Výšinné lokality období Ha B – Ha D na jihovýchodní Moravě, rkp. bakal. práce uložená na Ústavu pro archeologii FF Univerzity Karlovy. Praha.
- PARMA, D. 1998b: Výšinné lokality mladšího pravěku na jihovýchodní Moravě. Výsledky prospekce v roce 1997, Slovácko 40, 99–113.
- PARMA, D. 2001: Předkeltské osídlení Hostýna I–II, rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- PARMA, D. 2012: Předkeltské osídlení Hostýna. Archaeologiae Regionalis Fontes 11. Olomouc.
- PARZINGER, H. 1995: Archäologische Beiträge die Funde. In: Parzinger, H. – Nekvasil, J. – Barth, F. E. (Hrsg.) Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. Römisch-Germanische Forschungen 54. Mainz am Rhein. 16–92.
- PARZINGER, H. – NEKVASIL, J. – BARTH, F. E. 1995: Die Býčí skála-Höhle. Ein hallstattzeitlichen Höhlenopferplatz in Mähren. Römisch-Germanische Forschungen 54, Mainz am Rhein.
- PEK, I. – DEMEK, J. 1997: Lokalita Velký a Malý Chlum u Obory. In: Zimák, J. et al., Průvodce ke geologickým exkurzím. Morava – střední a jižní část. Olomouc, 67–68.
- PEŠA, V. 2006: Využívání jeskyní v mladší době bronzové až halštatské ve vybraných oblastech střední Evropy, PA 97, 47–132.
- PEŠKE, L. 1977: Zvířecí kosti z halštatských sídlištních objektů z Brněnských Ivanovic (okr. Brno-město), PV 1975, 34–35.
- PEŠKE, L. 1979: Osteologické nálezy z výšinného sídliště na vrchu Špičák u Mikulovic (okr. Chomutov), AR 31, 54.
- PEŠKE, L. 1980: Osteologické nálezy z bylanské zemnice v Cerhenicích, okr. Kolín, AR 32, 551–554.
- PIETA, K. 2007: Der frühlaténezeitliche Burgwall in Horné Orešany, Westslowakei, SLA 55/2, 295–310.
- PIETA, K. – VELIAČIK, L. 2014: Pozoruhodné depoty zo Sklabinského Podzámku, Studia archaeologica Brunensia 19/2, 5–26.
- PODBORSKÝ, V. 1965a: Sídliště horákovské kultury u Bezkova, okres Znojmo, SPFFBU E 10, 135–154.
- PODBORSKÝ, V. 1965b: Die Hallstattsiedlung in Těšetice. Fontes archeologici Pragenses 9. Praha.

- PODBORSKÝ, V. 1970a: Jihomoravská halštatská sídliště I, SPFFBU E 15, 7–102.
- PODBORSKÝ, V. 1970b: Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit. Brno.
- PODBORSKÝ, V. 1972: Jihomoravská halštatská sídliště II, SPFFBU E 17, 5–54.
- PODBORSKÝ, V. 1973/1974: Lodkovitá spona z Brna–Obřan, SPFFBU E 18–19, 319–320.
- PODBORSKÝ, V. 1993: Společnost doby halštatské. In: Podborský, V. (edd.) a kol., *Pravěké dějiny Moravy, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada svazek 3*. Brno, 372–378.
- PŘICHYSTAL, M. 2003: Pohřebiště kultury lužických popelnicových polí na „Nivkách“ u Slatinek, rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- PŘICHYSTAL, M. 2008: Dva provrtané medvědí zuby z halštatského sídliště v Kralicích na Hané (okr. Prostějov), *Pravěk NŘ 17/2007*, 329–356.
- PŘICHYSTAL, M. 2010: Chrudichromy (okr. Blansko), *PV 52/1*, 211.
- REITZ, J. E. – WING, S. E. 2008: *Zooarchaeology*. Cambridge.
- ROBLÍČKOVÁ, M. 2003a: Domesticated animal husbandry in the Bronze Age on the basis of osteological remains. *AR 55*, 459–499.
- ROBLÍČKOVÁ, M. 2003b: Hospodářská a divoká zvířata doby bronzové na základě osteologických pozůstatků. Autoreferát k dizertační práci, uložená na ÚGV PřF Masarykovy univerzity. Brno.
- ROBLÍČKOVÁ, M. 2004: Zvířecí osteologické pozůstatky ve vybraných lokalitách doby bronzové, *Ve službách archeologie 5*, 180–192.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1973: Kulturní jáma s podolskou keramikou u Bulhar (okr. Břeclav), *PV 1972*, 31–32.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1979: Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet. *PBF XIII/5*. München.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1982: Hospodářský a společenský život velatické osady v Lovčičkách, *PA 73*, 5–56.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1989: Die Sichel in Mähren. *PBF XVIII/3*. München.
- ŘÍHOVSKÝ, J. 1993: Die Fibeln in Mähren. *PBF XIV/9*. Stuttgart.
- SALAŠ, M. 2005: Bronzové depoty střední až pozdní doby bronzové na Moravě a ve Slezsku. Brno.
- SALAŠ, M. 2007: Dva nové bronzové depoty z Boskovic. Příspěvek k otázce středodunajských vlivů v severomoravské KLPP. In: Salaš, M. – Šabatová, K. (edd.), *Doba popelnicových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. konference, Bučovice 3.–6. 10. 2006*. Brno, 233–247.
- SEDLÁČEK, R. 2005: Domamyslice. Pohřebiště lidu popelnicových polí, *Pravěk Supplementum 13*. Brno.
- SCHMID, E. 1972: *Atlas of Animal Bones For Prehistorians, Archaeologists and Quaternary Geologists*. Amsterdam-London-New York.
- SKLENÁŘ, K. 1998: *Archeologický slovník – část 3. Keramika a sklo*. Praha.
- SKOŘEPA, H. 2008: Nerostné suroviny Boskovicka. In: Skořepa, H. (edd.) a kol., *Přírodní poměry Boskovicka, Vlastivěda Boskovicka*. Boskovice, 19–20.
- SKOŘEPA, H. (edd.) a kol. 2008: *Přírodní poměry Boskovicka. Vlastivěda Boskovicka*. Boskovice.
- SKUTIL, J. 1931: *Pravěk Boskovska*. In: *Vlastivěda Boskovska*, sv. VII.–VIII. Boskovice.
- SKUTIL, J. 1941: *Moravská musea I*. Brno.
- SMETANA, V. 1923: O uhlí v křídovém útvaru v Čechách a na Moravě, *Sborník státního geologického ústavu Československé republiky*, roč. 1921–1922, sv. II., 5–16.
- SMRŽ, Z. 1971: Lid s lužickou kulturou v severozápadní části Moravy I–III, rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- SMRŽ, Z. 1975: Enkláva lužického osídlení v oblasti Boskovské brázdy. *Studie ARÚ ČSAV Brno III*, 3. Brno.
- SMRŽ, Z. 1991: Výšinné lokality mladší doby kamenné až raného středověku v severozápadních Čechách, *AR 43*, 63–89.
- SMRŽ, Z. 1992: Späthallstattzeitliche Burgwälle und Höhensiedlungen in Nordwestböhmen, *PA 83/1*, 88–104.
- SMRŽ, Z. – ŠTROF, A. 1973: Příspěvek k poznání halštatských hradišť v oblasti Boskovické brázdy. In: *Sborník okresního vlastivědného muzea v Blansku 5*. Blansko, 57–65.

- ŠABATOVÁ, K. – VITULA, P. 2002: Přáslavice. Díly pod dědinou, Kousky a kukličky II. Pohřebiště a sídliště z doby bronzové (katalog), *Archaeologiae regionalis fontes* 4, Olomouc.
- ŠMÍD, M. 2007: Rmíz u Laškova. Pevnost kultury nálevkovitých pohárů. Olomouc.
- ŠTROF, A. 1979: Pravěké osídlení Lysické sníženiny a Malé Hané na základě nálezů hmotné kultury I–III, rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- ŠTROF, A. 1984: Příspěvek k poznání hradisk v Boskovické brázdě, *PV* 1982, 82–85.
- ŠTROF, A. 1985a: Halštát Boskovické brázdy. In: Němec, C. – Šalé, F. (edd.), *Wankelův nález v Býčí skále ve světle nejnovějších objevů*. Blansko, 55–61.
- ŠTROF, A. 1985b: Übersicht neuer Lokalitäten und Funde in der Boskovicer Furche (Bez. Blansko), *PV* 1983, 91–98.
- ŠTROF, A. 1985c: Výzkum Malého Chlumu mezi Krhovem a oborou (okr. Blansko) v roce 1983, *PV* 1983, 34.
- ŠTROF, A. 1987a: Pokračování výzkumu na halštátském hradišti Malý Chlum mezi Krhovem a Oborou (okr. Blansko), *PV* 1984, 33.
- ŠTROF, A. 1987b: Další výzkumná sezóna na Malém Chlumu u Krhova a Obory (okr. Blansko), *PV* 1985, 33.
- ŠTROF, A. 1990: Vznik a vývoj Lužické kultury v prostoru severozápadní Moravy, rkp. disertační práce uložená na AÚ AV v Brně. Brno.
- ŠTROF, A. 1993a: Kultura lužických popelnicových polí. In: Podborský, V. a kol.: *Pravěké dějiny Moravy, Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada svazek 3*. Brno, 301–328.
- ŠTROF, A. 1993b: Záchranný výzkum na Hradisku u Skalice (okr. Blansko), *PV* 1991, 59.
- ŠTROF, A. 1994: Nové sídliště doby bronzové u Bořitova (okr. Blansko), *AMM* 79/1, 53–65.
- ŠTROF, A. – GEISLER, M. 1984: Záchranný výzkum na trase plynovodu Brno–Maloměřice–Boskovice v roce 1982, *PV* 1982, 79–82.
- TAJER, A. 2013: Nálezy lidských kosterních pozůstatků na platěnickém sídlišti v Medlově. In: Bém, M. – Peška, J. (edd.), *ACO. Ročenka 2012*, 73–103.
- TAJER, A. – VRÁNOVÁ, V. 2011: Halštátská sídelní struktura na příkladu sídliště v Křenovicích. In: *Doba popelnicových polí a doba halštátská. Příspěvky z XI. konference, Příbram 7.–10. září 2010*. Příbram, 157–171.
- THURZO, M. – BEŇUŠ, R. 2005: *Základy tafonomie hominidů a iných stavovců*. Bratislava.
- TICHÝ, R. 1969: Horákovské sídliště v Brně-Řečkovících, *AR* 21, 168–177, 279–280.
- TŮMA, O. 2010: Slezské a platěnické osídlení hradiska v Chotěbuzi-Podoboře ve světle výzkumů z let 1991 a 2004. In: Furmánek, V. – Miroššayová, E. (edd.), *Popelnicové polia a doba halštátská*. Nitra, 341–352.
- UHLÍŘOVÁ, H. – BÍŠKOVÁ, J. 2013: Archeozoologie „Hradiska“ u Velkých Opatovic. *AMM Sci. soc.* 98/1, 63–73.
- VALOCH, K. 1977: Neue frühjungpaläolithische Fundstellen in der Umgebung von Brno, *ČMM* 62, 7–27.
- VAŘEKA, P. 1995: Nálezy mazanice v archeologických strukturách – deskriptivní systém a databáze Mazanice, *Archeologické fórum* 4, 59–64.
- VAŘEKA, P. 2005: Mazanice. In: Kuna, M. – Profantová, N. a kol. (edd.), *Počátky raného středověku v Čechách. Archeologický výzkum sídelní aglomerace kultury pražského typu Roztokách*. Praha, 250–258.
- VENCLOVÁ, N. et al. 2008: *Archeologie pravěkých Čech 6, doba halštátská*. Praha.
- VITULA, P. 1986: K problematice halštátského osídlení na jižní Moravě, rkp. diplom. práce uložená na Ústavu pro archeologii FF Univerzity Karlovy. Praha.
- VÍCH, D. 2004: Pohřebiště kultury lužických popelnicových polí ve Ptení, okr. Prostějov, *AR* LVI/2, 348–382.

- VÍCH, D. 2010: Nálezy kultury lužických popelnicových polí na českomoravském pomezí, *Pravěk Supplementum* 20.
- VÍCH, D. 2012: Kladky – neznámé hradiště na severozápadní Moravě. Možnosti detektorového průzkumu v archeologii, *PA* 103, 233–272.
- VLASATÍKOVÁ, P. 2004: Časně laténské objekty s kolkovanou keramikou v Pomoraví, diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- VOKOLEK, V. 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.
- VRÁNOVÁ, V. 2004: Mladohalštatské sídliště v Moravské Huzové. In: Bém, M. – Peška, J. (edd.), *ACO. Ročenka 2003*, 113–126.
- VRÁNOVÁ, V. – VRÁNA, J. 2005: Jívová – Tepenec. Pravěké hradisko a Karlův hrad. Olomouc.
- WESTPHALEN, P. 2002: Die Eisenfunde von Haithabu. Wachholtz.
- ZEMAN, J. 2011: Doklady metalurgie bronzu na halštatských lokalitách na Moravě, rkp. bakal. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.
- ZEMAN, J. 2015: Sídelní struktury dvorce horákovské kultury v Kuřimi, okr. Brno-venkov, rkp. diplom. práce uložená na ÚAM FF Masarykovy univerzity. Brno.

10.3. ELEKTRONICKÉ ZDROJE

- Česká geologická služba [online]. Praha: Česká geologická služba, 2003 [cit. 2015–17–11]. GEOLOGICKÁ MAPA 1:50 000. Dostupné z WWW: <<http://www.geology.cz/app/ciselniky/lokalizace/>>.
- ČÚZK [online]. Praha: Český úřad zeměměřičský a katastrální, 2010 [cit. 2015–17–11]. ÚSTŘEDNÍ ARCHIV ZEMĚMĚŘICTVÍ A KATASTRU. Dostupné z WWW: <<http://historickemapy.cuzk.cz/>>.
- ProMuS – Digitální katalog fotografií z pozůstalosti Karla Absolona [online]. [cit. 2013–07–10]. Dostupné z WWW: <<http://citem.cz/absolon/index.php?page=catalogue>>.
- Mineralogicko-petrografický exkurzní průvodce po území Moravy a Slezska [online]. Jindřich Štelcl, Václav Vávra, Jiří Zimák 2005 [cit. 2013–04–11]. Exkurzní lokalita Obora – Malý Chlum Dostupné z WWW: <http://pruvodce.geol.morava.sci.muni.cz/Obora_MChlum/Obora_text.htm>.
- Česká geologická služba [online]. Česká geologická služba [cit. 2013–05–11]. Mapové aplikace. Dostupné z WWW: <<http://mapy.geology.cz/pudy/>>.
- Stránky cestovatele Toma [online]. [cit. 2014–03–23]. Moravský kras a okolí. Dostupné z WWW: <<http://www.kras.unas.cz/okoli/sever.htm>>.
- Wikipedie – Otevřená encyklopedie [online]. [cit. 2014–03–23]. Malý Chlum (rozhledna). Dostupné z WWW: <[http://cs.wikipedia.org/wiki/Malý_Chlum_\(rozhledna\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Malý_Chlum_(rozhledna))>.

11. FORTIFIED HILLTOP SETTLEMENT KRHOV „MALÝ CHLUM“ AND ITS HINTERLAND IN THE LATE BRONZE AGE AND HALLSTATT PERIOD

The area of the fortified hilltop settlement located at an elevated plateau of the table mountain named Malý Chlum near the village of Krhov, at an elevation of 489 ASL, was 1.5 hectares. Today about one-fifth of the site, in its south-eastern part, is destroyed by a tufa quarry. Originally the entire settlement was fortified around the entire perimeter, as evidenced by fortification's destruction, best seen in the eastern and southern edge of the site. The total length of the fortification could have been 590 metres. The access road led across the south-eastern and southern slope which has been modified to form terraces. However, these landscaping works were probably carried out in modern times. The set of finds from the site contains collections of various sizes, mostly of pottery items found thanks to older amateur research activities and surface surveys. Between 1982 and 1985 probing took place at the northern and southern edges of the hilltop plateau. The probing found no sunken features. The stratified material comes from cultural layers mixed with the destruction of the fortification.

Based on an analysis addressing the typological and chronological aspects of the material from all sets of finds we can determine – relatively safely – individual settlement timeframes. Based on rare finds, we can assume that the site was first settled during the Late Stone Age, possibly by the people of the Jevišovice Culture. A more significant settlement wave came towards the end of the 9th century BC, during the Final Bronze Age, during the stage Ha B2/B3 and continued until the beginning of Ha C1. In terms of quantity the most common items at the site are attributed to the Silesian phase of the Lusatian Urnfield Culture (LUC), most commonly from its final stage; less common were finds from the early Platěnice phase of the LUC. This period represents the first high stage of the settlement of the location. Based on the results of the northern probe, we can assume that the hilltop settlement was fortified using an embankment made from stone and clay. The dating of the pottery items is supported by rare finds of bronze artefacts (using a metal detector). The second timeframe of the settlement of this site fully corresponds with the second timeframe of the building of LUC hillforts, as proposed by J. Nekvasil (cf. NEKVASIL 1990, 175). The site was settled for the third time during the 6th century BC, during the stage Ha D; it was also fortified using an embankment made from stone and clay. Pottery finds show some signs of the stage Ha D1; pottery items associated with the stage Ha D2 are also common. Due to the absence of a larger quantity of graphite pottery and the typical shapes associated with the late stage of the Hallstatt culture we can say that the site ceased to exist during the stage Ha D2 and it did not survive until the stage Ha D3. The aforementioned timeframe is supported by finds of a Šmarjeta type fibula and possibly also of three iron pins (thanks to metal detector surveying). More issues arise with regard to the anticipated entrance to the site and the creation of sunken features in the tufa massif, which was discovered thanks to the southern probe and which, according to the author of the research project, dates to the late stage of the Hallstatt period. A new, more thorough research project, could clarify this issue in more detail.

Not much has been found out about the structure of the settlement. Based on the large quantity of finds during excavations on the north-western slope and thanks to the discovery of a one-metre cultural layer in the northern probe (which contained pottery or a daub with imprints of a wooden fitting), we can assume that some dwellings were situated along the north-western part of the fortification. In terms of strategy it was the safest place because it was situated above the steepest of slopes in the area. A settlement feature sunken 140 cm in the bedrock is known to have existed in the area of the tufa quarry, i.e. the south-eastern edge of the site (where it was found and studied in 1932). The existence of perimeter structures can also be supported by the absence of a cultural layer in the higher parts of the southern probe. Valuable information about the internal structure and the overall development of the site could be obtained through geophysics. Thanks to the very favourable terrain features the measurements can

take place around the entire hilltop plateau of the hillfort. Another geophysical survey could take place at the Obora (Pod Chlumem) settlement where the size could be determined of the settlement what was probably located at the S and SE base of Malý Chlum. Between 1975 and 1976 four features from the settlement disrupted by modern-day ploughing were studied. Based on the discovery of fragments of moulds, features 1–3 can be identified as a metal working shop, even though an XRF analysis did not show bronze smelting. Based on the discovery of iron ore in features 1 and 3 it is assumed that it was partly processed there (crushing, hammering). No detailed evidence of more thorough processing of iron ore have been found, especially cinder. Even though both settlements are located in an area known for iron ore, an analysis showed that it is represented by iron sandstone containing limonite and/or hematite with low iron content (no more than 23%). The purpose or function of feature 4, located outside the complex of features 1, 2 and 3, is not exactly known. It was a pit with step-shaped bottom. Based on an analysis of a large set of pottery items we can say the settlement existed simultaneously with the settlement at the hilltop plateau at Malý Chlum, i.e. we can determine its dating to the stages Ha D1–D2. Once again, the set of finds did not contain the typical attributes of the stage Ha D3, i.e. the site probably ceased to exist during the stage Ha D2. A unique ceramic zoomorphic statue of a bear was found in feature number 1.

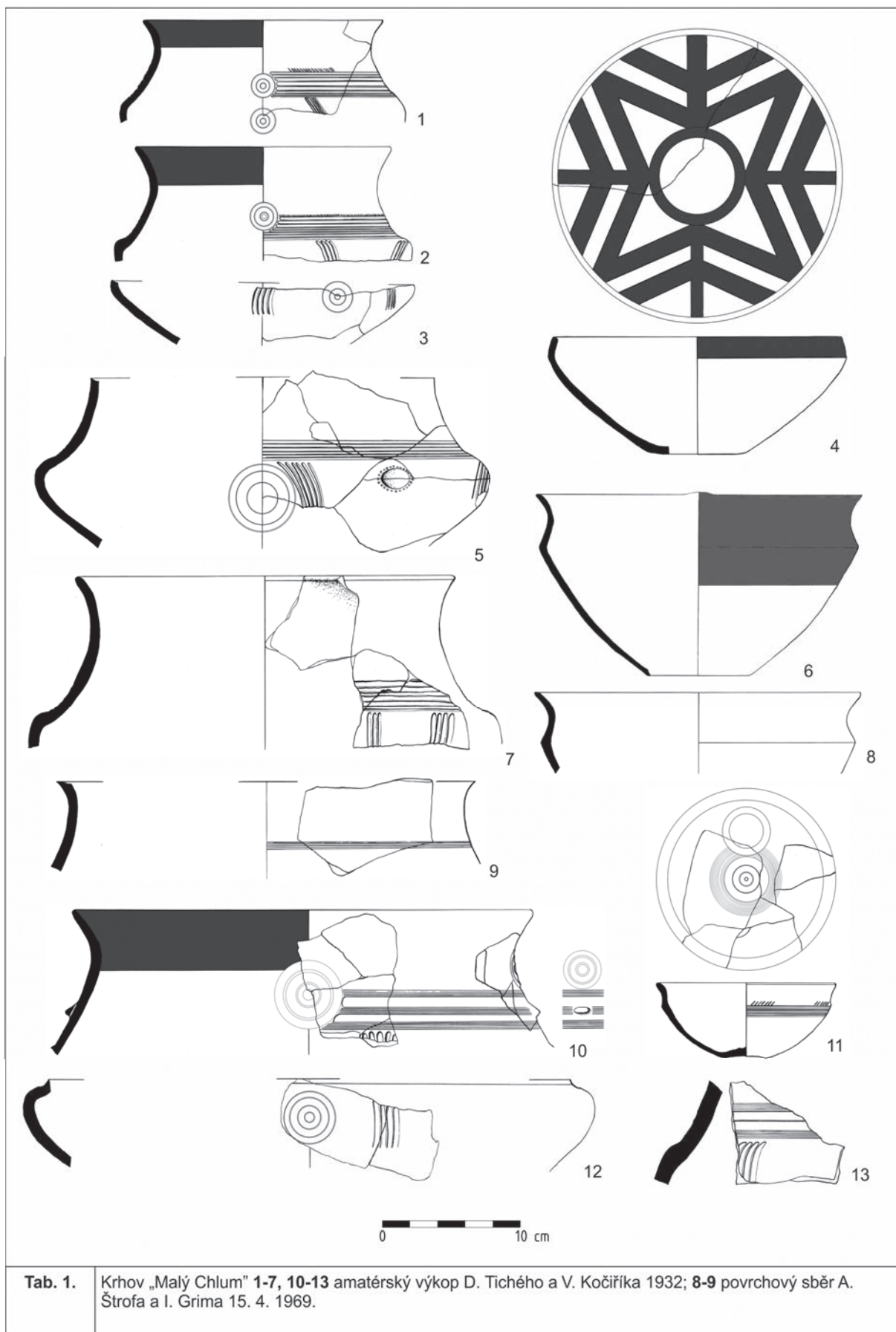
Therefore, we have evidence of the existence during the stages Ha D1–D2 of a settlement in Lysická sníženina whose parts included (according to E. Neustupný (1998, 60)) a fortified settlement at the top of Malý Chlum and a settlement with evidence of specialised industrial production at the base of the mountain. An analogous settlement structure is known to have existed at the hilltop settlement Radslavice „Zelená hora“ at the base of which, at the site locally known as Radslavice “Štamperky”, a craft shop settlement with evidence of bronze processing was found. Another analogy is represented by the cadastre unit of the village of Křenovice where the settlement compound had three key parts: a hilltop settlement at “Hradisko”, metal working settlement “Vinice” and a non-descript settlement at “Koráb”.

English by Petr Bokůvka

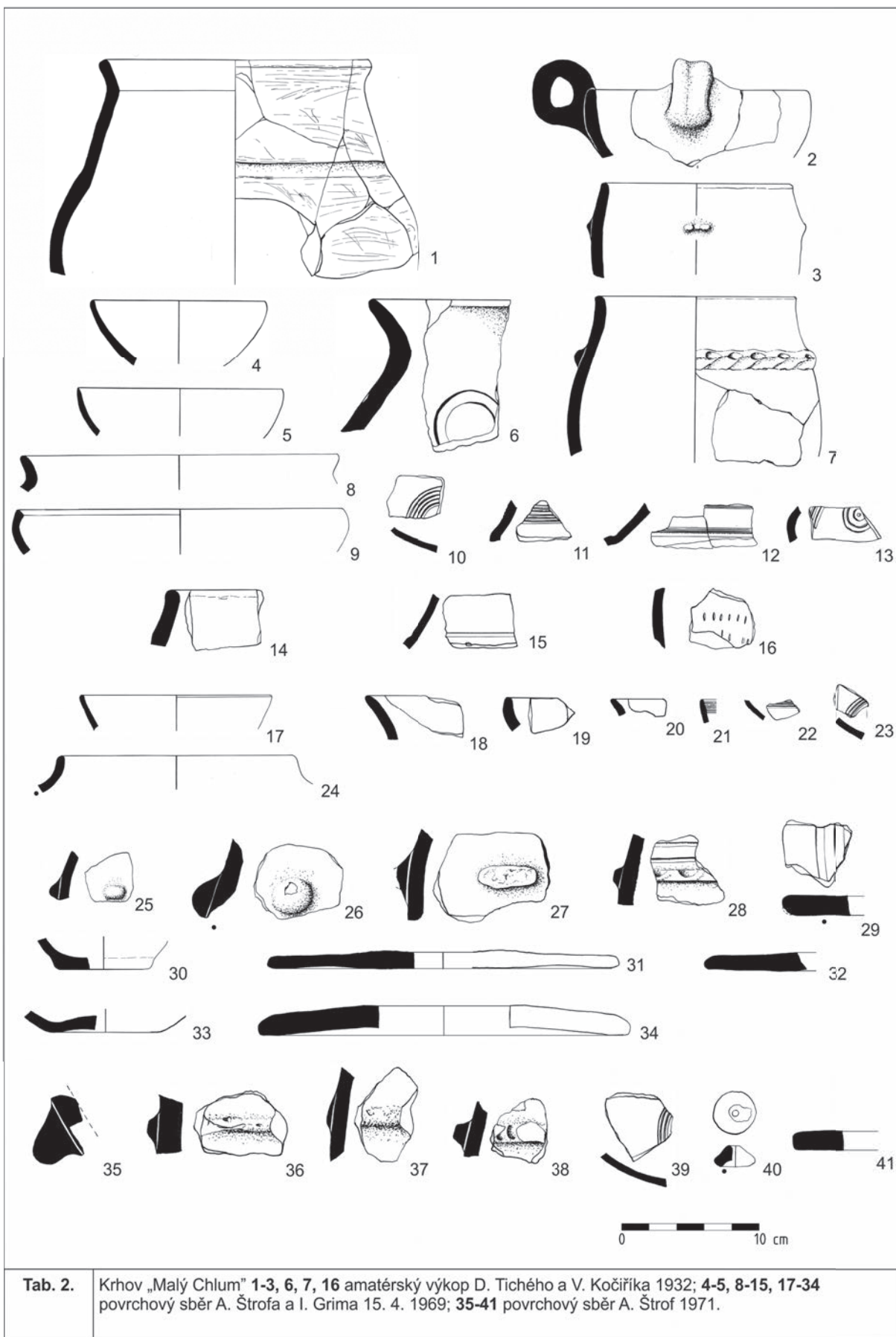
KRESEBNÉ TABULKY NÁLEZŮ

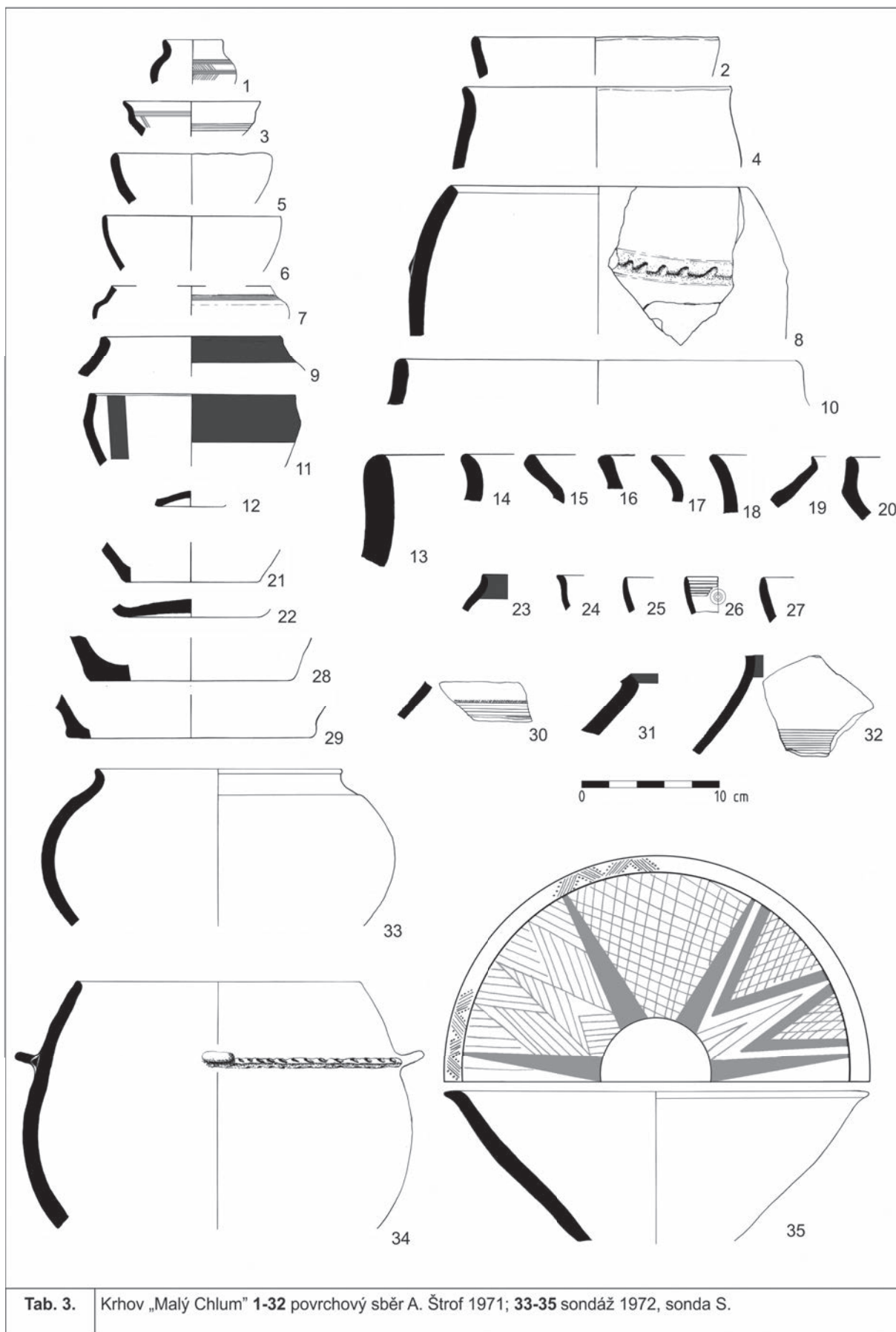

Všechny kresby jsou originálem autora práce, vyjma 10 nádob, které se nacházely v expozici, nebo nebyly nalezeny v depozitáři. V těchto případech byly překresleny kresby A. Štrofa. Jde o kresby: tab. 18: 1; 22: 1; 23: 1, 3, 5, 8; 24: 8; 25: 13, 14; 27: 2.

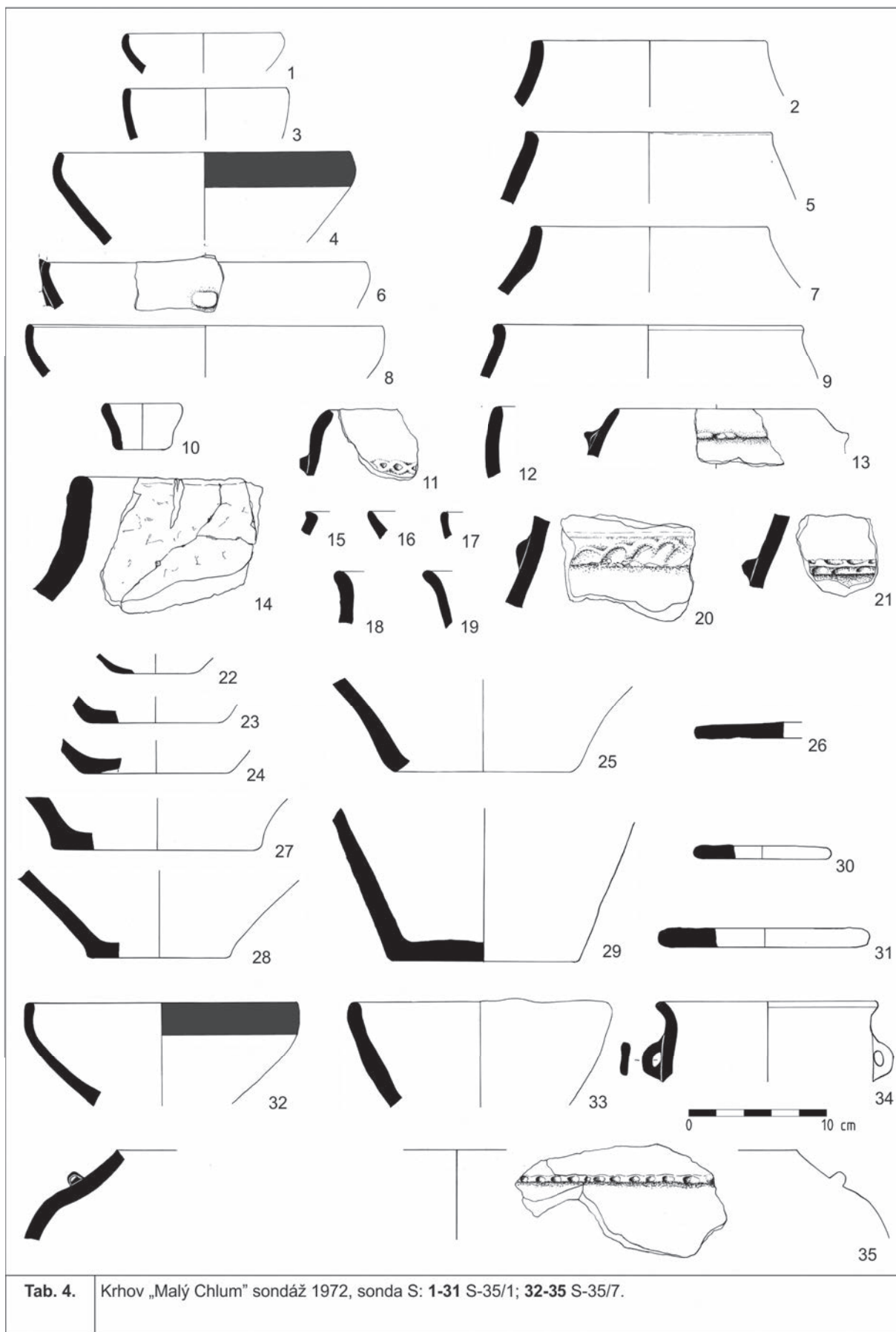

Tab. 1. Krhov „Malý Chlum“ 1-7, 10-13 amatérský výkop D. Tichého a V. Kočířika 1932; 8-9 povrchový sběr A. Štrofa a I. Grima 15. 4. 1969.

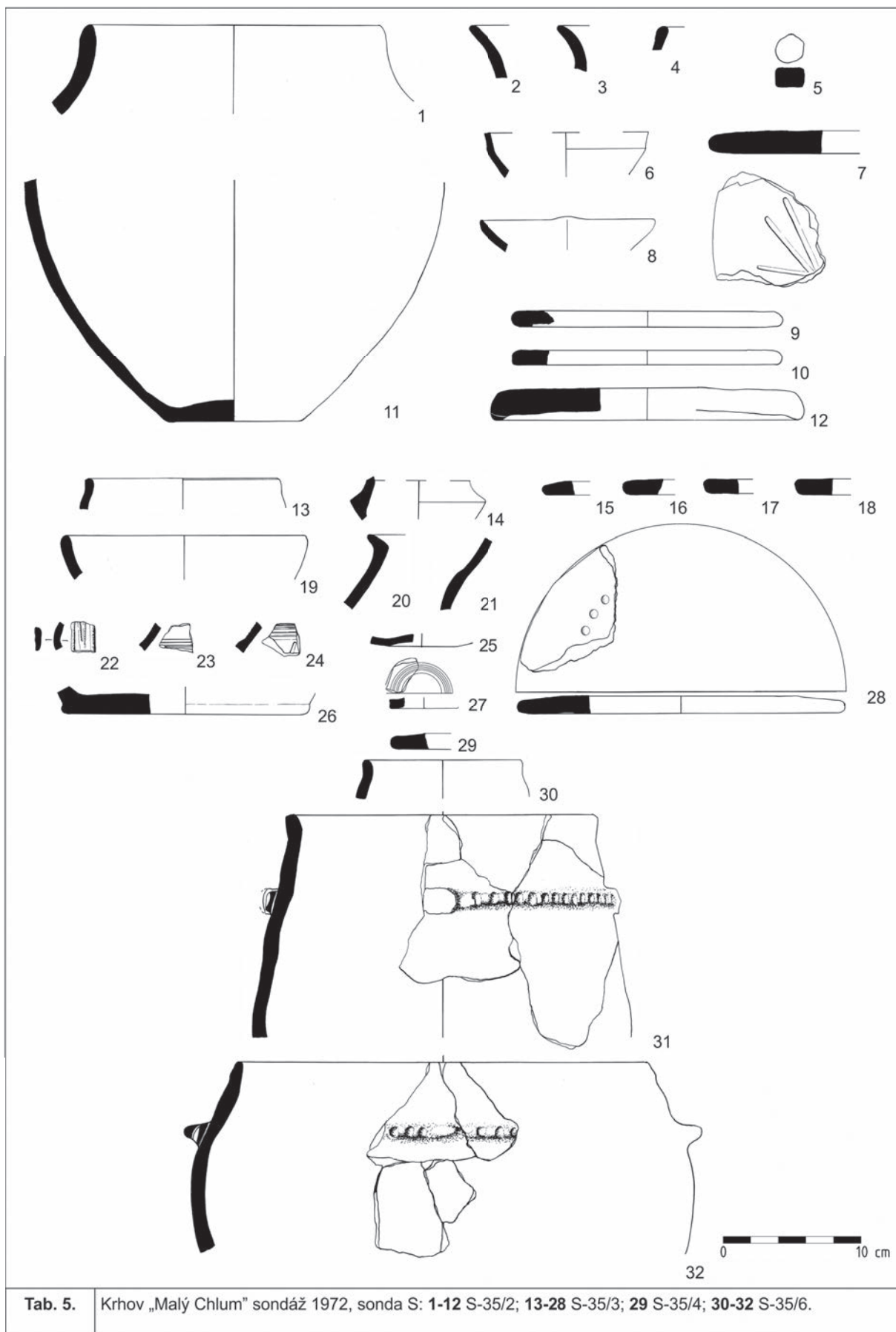

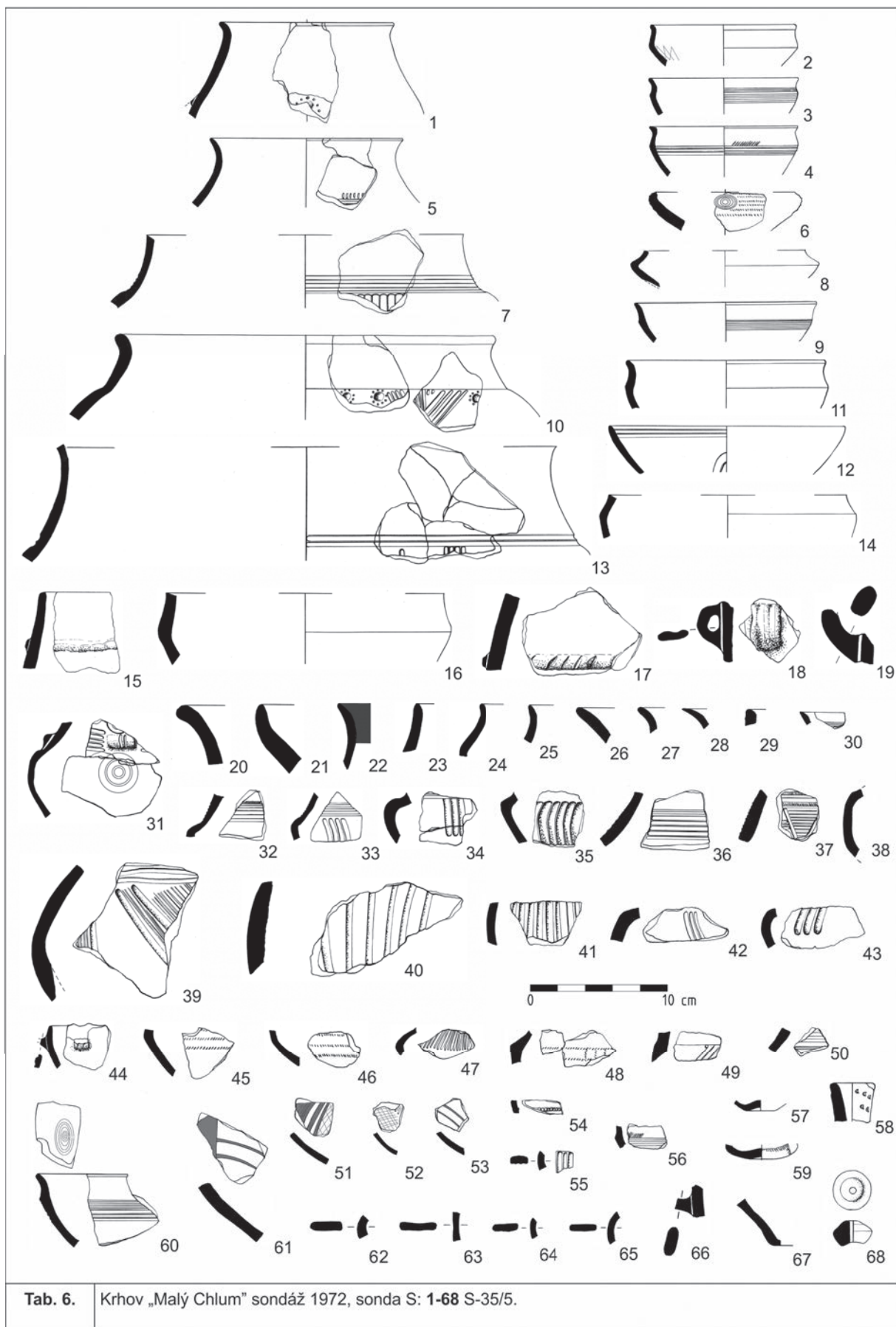
Tab. 3. Krhov „Malý Chlum“ 1-32 povrchový sběr A. Štrof 1971; 33-35 sondáž 1972, sonda S.

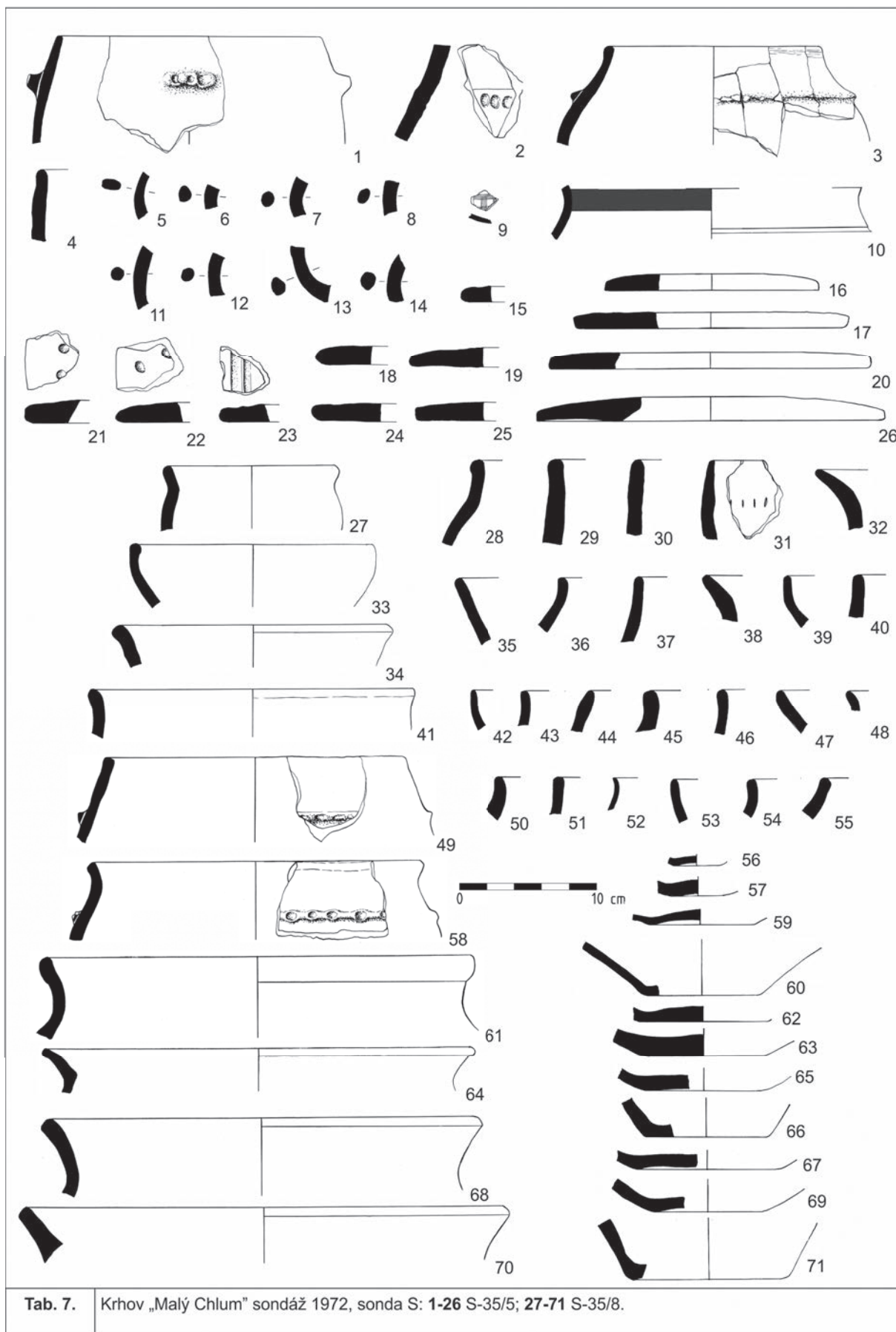
Tab. 4. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1972, sonda S: 1-31 S-35/1; 32-35 S-35/7.

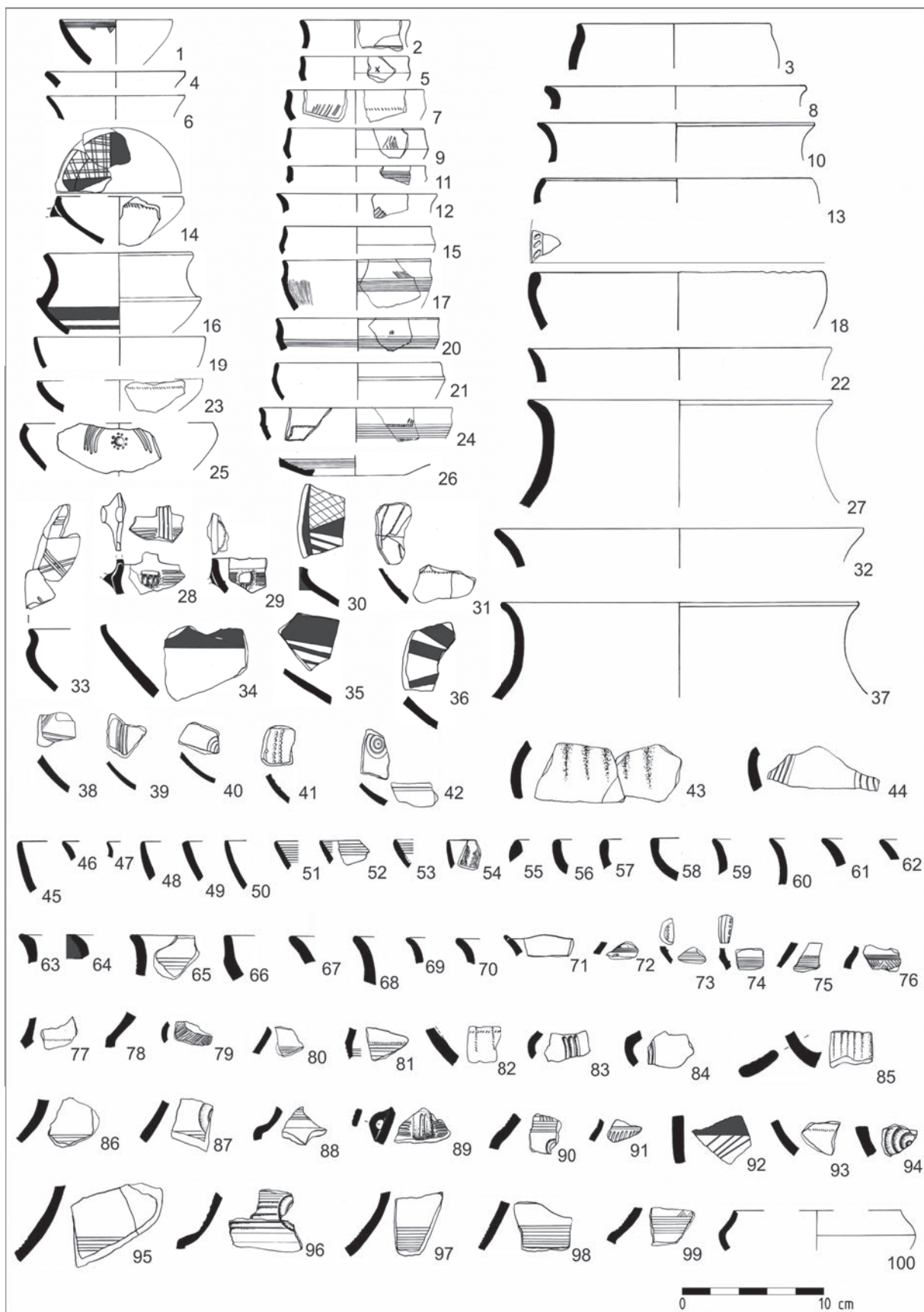
Tab. 5. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1972, sonda S: 1-12 S-35/2; 13-28 S-35/3; 29 S-35/4; 30-32 S-35/6.

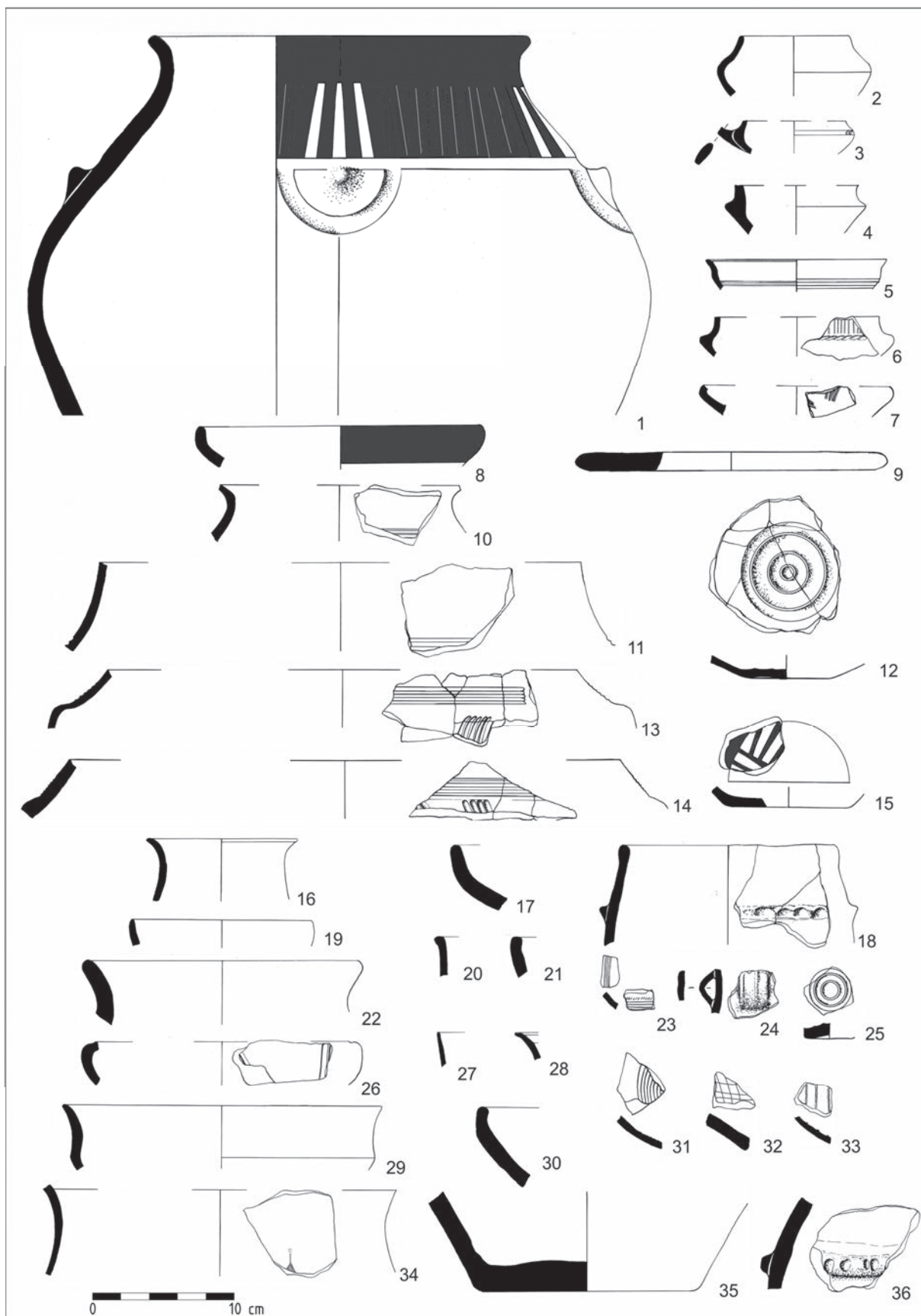
Tab. 6. Krhov „Malý Chlum” sondáž 1972, sonda S: 1-68 S-35/5.

Tab. 7. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1972, sonda S: 1-26 S-35/5; 27-71 S-35/8.

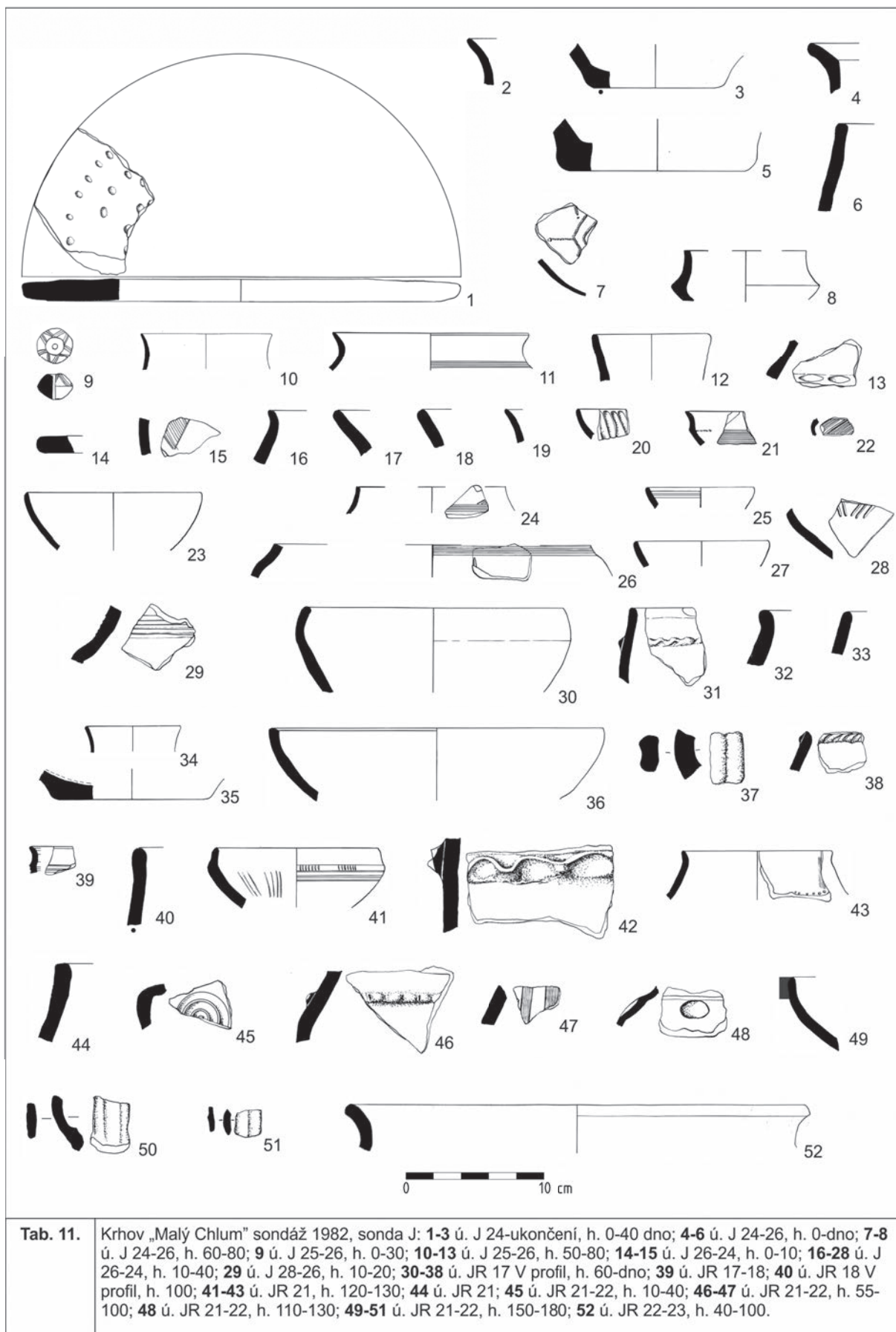
Tab. 8. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1972, sonda S: 1-100 S-35/09.

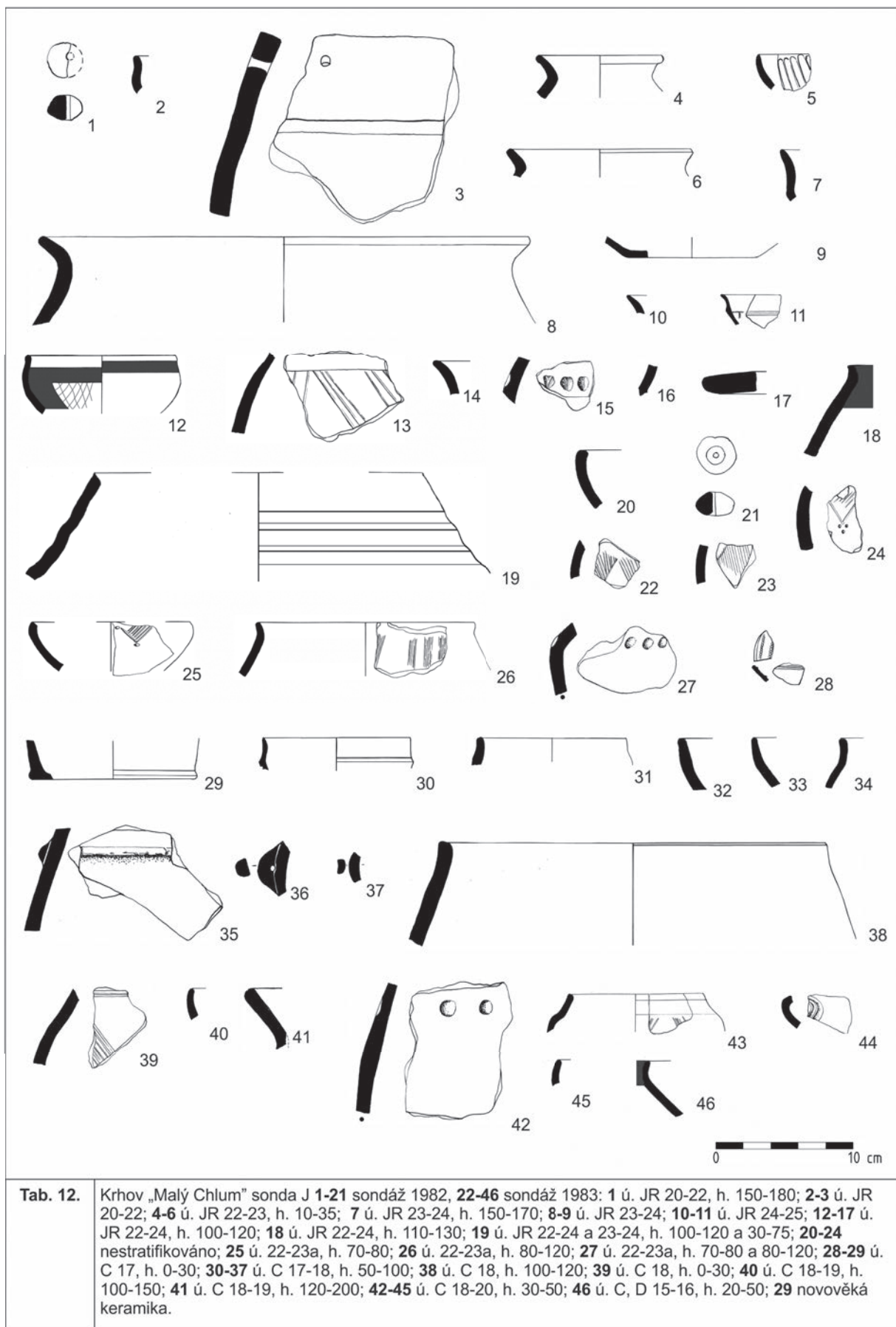
Tab. 9. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1972, sonda S: 1-15 S-35/09; 16-36 S-35/13.

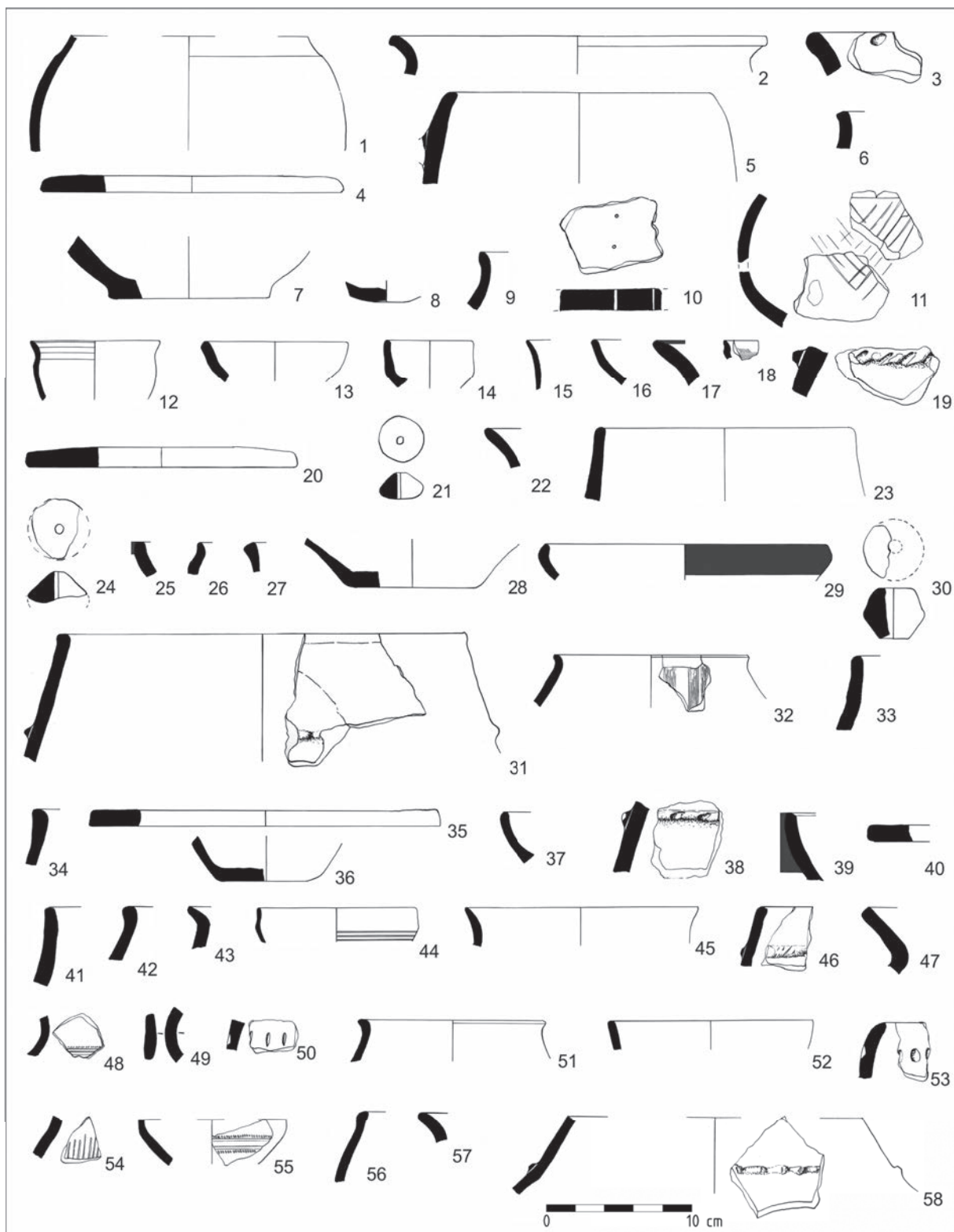

Tab. 10. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1982, sonda J: 1 ú. J 12-10, h. 0-20; 2 ú. J 14-16, h. 60-80; 3 ú. J 14-16 a 18-16, h. 30-45 a 10-20; 4 ú. J 15-16, h. 10-30; 5 ú. J 16-14; h. 10-20; 6 ú. J 16-14, h. 40-60; 7-8 ú. J 16-14, h. 60-80; 9-13 ú. J 16-18, h. 30-40; 14-16 ú. J 16-18; h. 80-100; 17 ú. J 16-17, h. 120-130; 18-25 ú. J 18-20, h. 20-dno; 26-27 ú. J 19-20, h. 80-dno; 28 ú. J 17-19, h. 100; 29 ú. J 21, h. 50-90; 30 ú. J 21, h. 120-130; 31-33 ú. J 21-22, h. 80-135; 34-35 ú. J +21, h. 130-145; 36 ú. J 22-23, h. 90-115; 37-40 ú. J 22-24, h. 0-dno; 41-44 ú. J 23-24, h. 30-75; 45-46 ú. J 23-24, h. 60-100; 47 ú. J 23-24, h. 80-100; 48 ú. J 23-24, h. 140-170; 49 ú. J 23-24 V profil; 50-51 ú. J 24-25, h. 40-70; 1, 3, 5 středověká a novověká keramika.

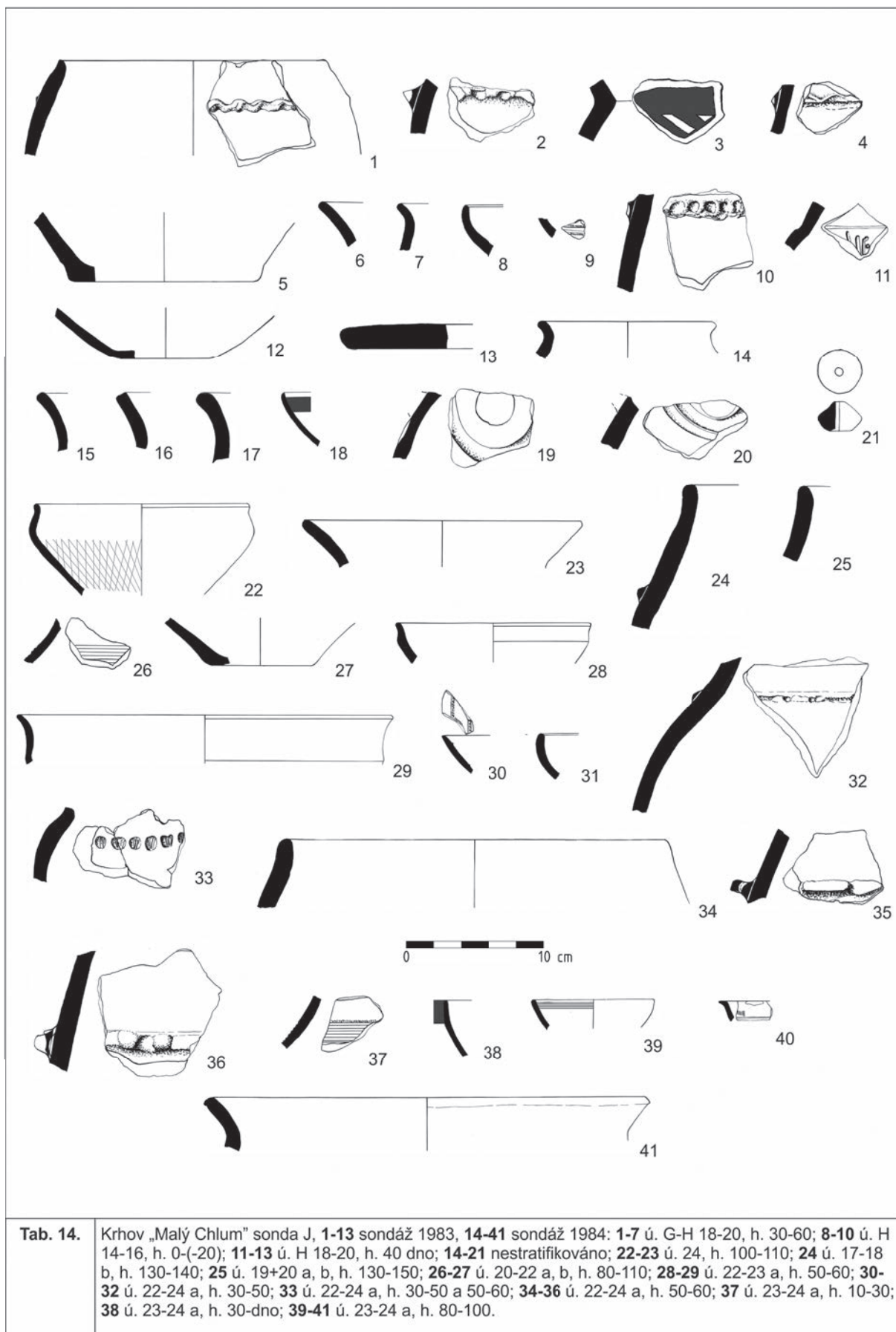

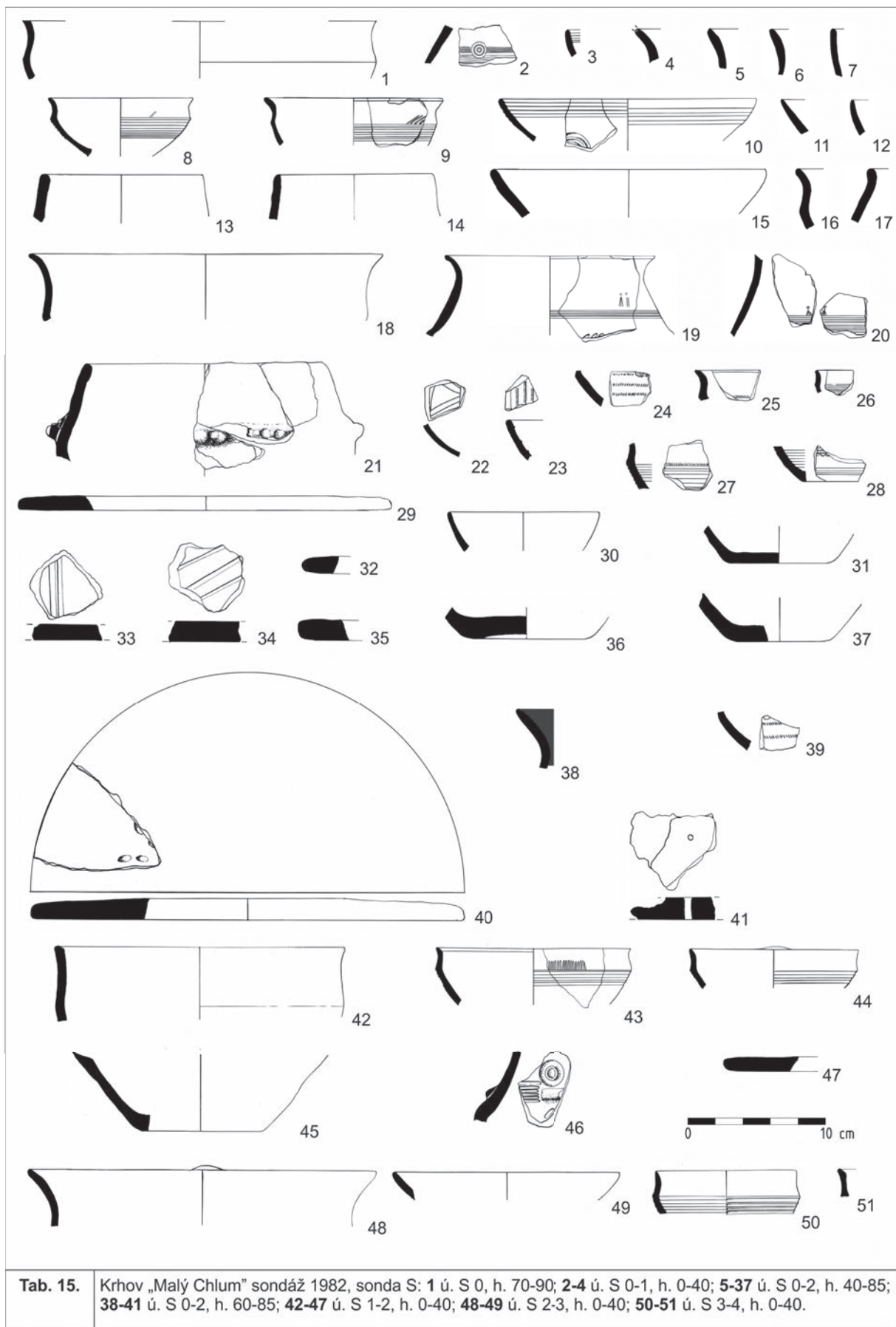
Tab. 11. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1982, sonda J: 1-3 ú. J 24-ukončení, h. 0-40 dno; 4-6 ú. J 24-26, h. 0-dno; 7-8 ú. J 24-26, h. 60-80; 9 ú. J 25-26, h. 0-30; 10-13 ú. J 25-26, h. 50-80; 14-15 ú. J 26-24, h. 0-10; 16-28 ú. J 26-24, h. 10-40; 29 ú. J 28-26, h. 10-20; 30-38 ú. JR 17 V profil, h. 60-dno; 39 ú. JR 17-18; 40 ú. JR 18 V profil, h. 100; 41-43 ú. JR 21, h. 120-130; 44 ú. JR 21; 45 ú. JR 21-22, h. 10-40; 46-47 ú. JR 21-22, h. 55-100; 48 ú. JR 21-22, h. 110-130; 49-51 ú. JR 21-22, h. 150-180; 52 ú. JR 22-23, h. 40-100.

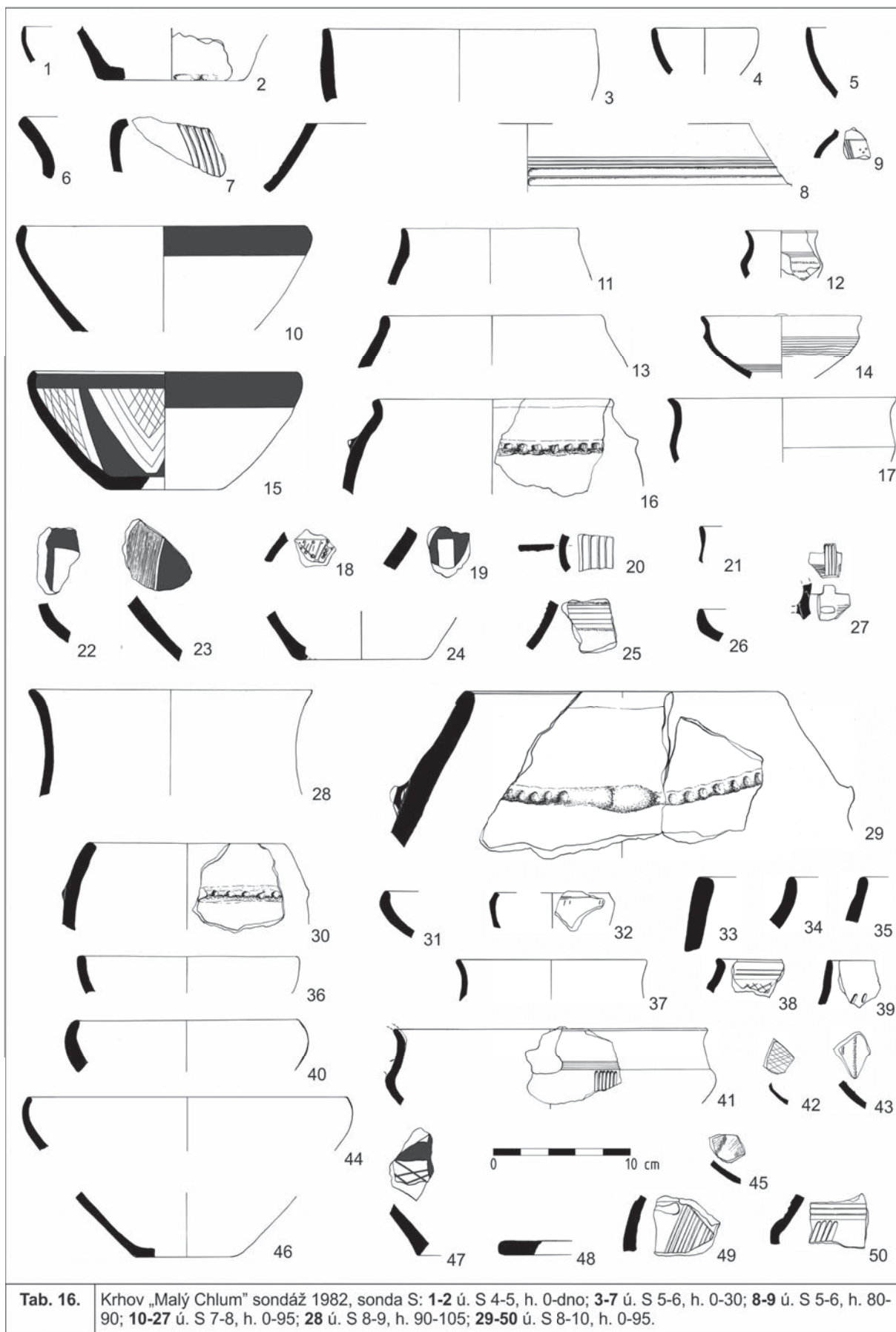

Tab. 13. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1983, sonda J: **1-4** ú. C, D 16-18, h. 20-60; **5-7** ú. C-D 18-19, h. 60-100; **8** ú. C 18-20, h. 30-50; **9** ú. D 15, h. 0-40; **10** ú. D 16, C 15, 16 a C, D 16-18, h. 20-50 a 20-60; **11** ú. D 16, C 15, 16, F-H 14-16 a F 15-17, h. 20-50, 80-170 a 180-200; **12-20** ú. D 16, C 15, 16, h. 20-50; **21** ú. D 16-18, h. 40-60; **22** ú. D 17-18, h. 50-120; **23** ú. D 19; **24-28** ú. D 19-20, h. 30-65; **29-30** ú. E 16-18, h. 50-120; **31-33** ú. E 17-18, h. 50-120; **34-35** ú. E-F 14-16, h. 40-80; **36** ú. E, F 15-18, h. 0-(-20); **37-38** ú. E-F 17-20, h. 30-70; **39** ú. E-F 17-20, h. 40-100; **40** ú. F 15-17, h. 180-200; **41-42** ú. F 16-18, h. -20; **43-45** ú. F-G 17-20, h. 40-100; **46-47** ú. F-H 14-16, h. 100-170; **48-50** ú. F-H 14-16, h. 80-170; **51-55** ú. F-H 17-20, h. 40-70; **56-57** ú. F-H 17-20, h. 40-80; **58** ú. G 20, h. 0-40.

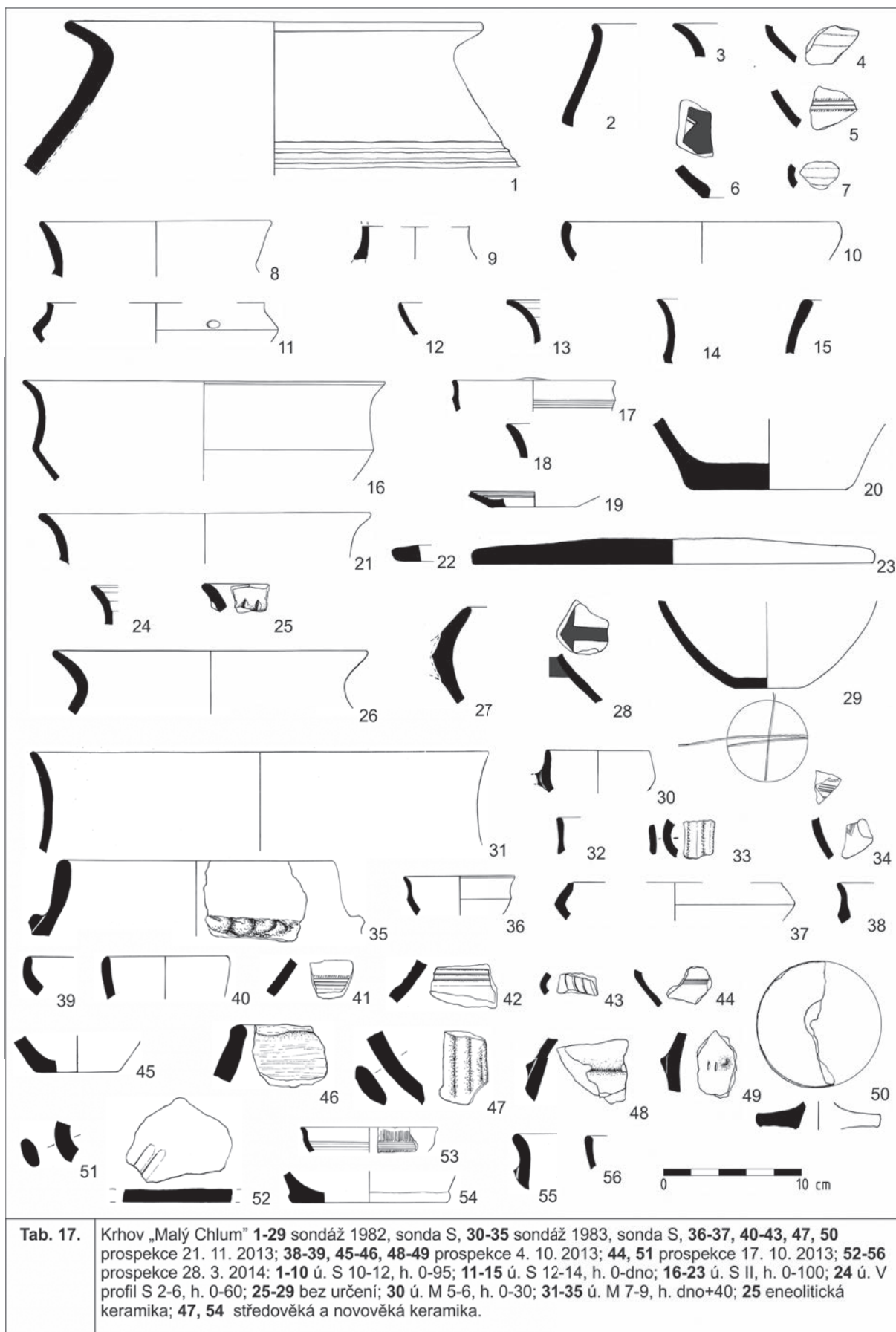

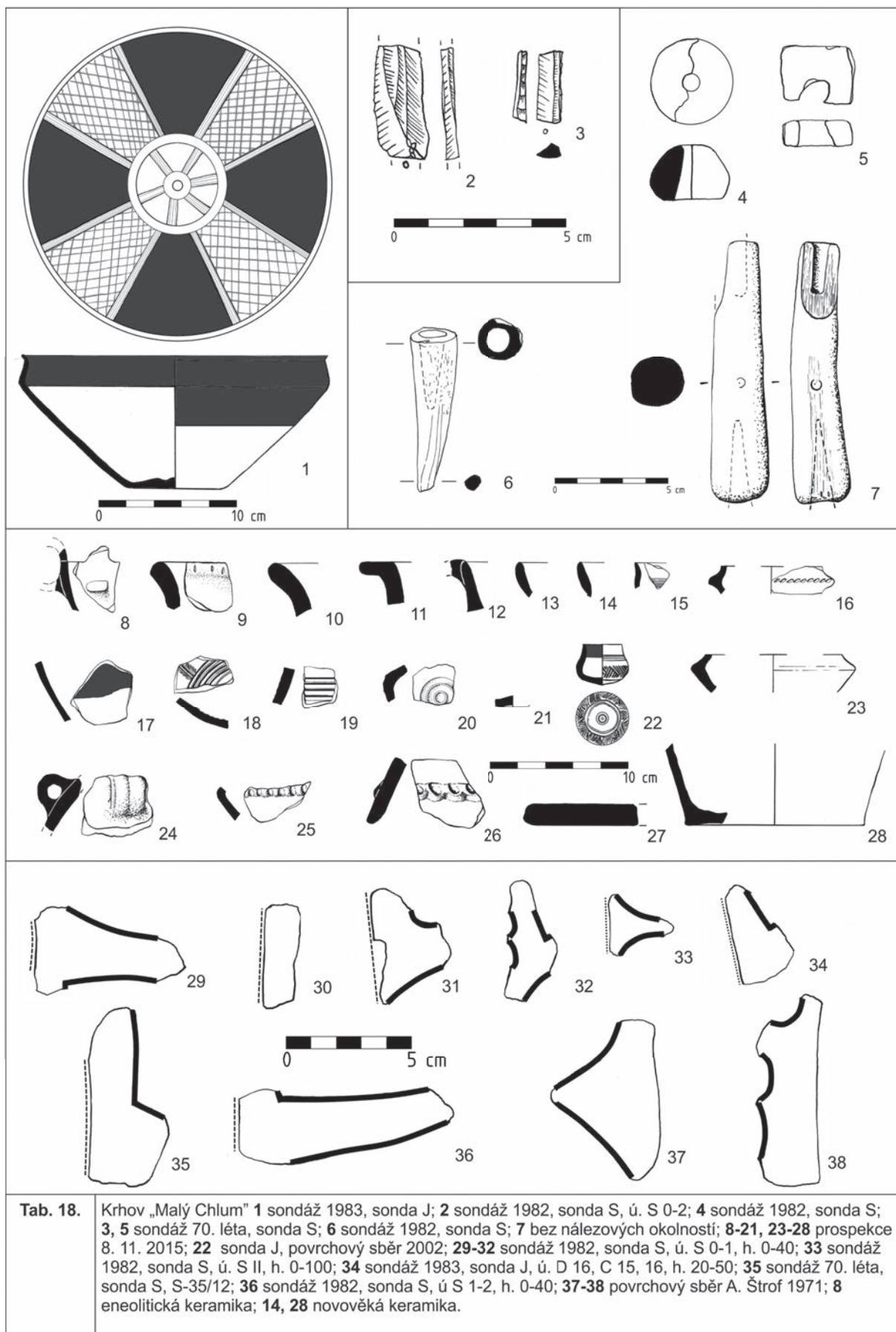

Tab. 15. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1982, sonda S: 1 ú. S 0, h. 70-90; 2-4 ú. S 0-1, h. 0-40; 5-37 ú. S 0-2, h. 40-85; 38-41 ú. S 0-2, h. 60-85; 42-47 ú. S 1-2, h. 0-40; 48-49 ú. S 2-3, h. 0-40; 50-51 ú. S 3-4, h. 0-40.

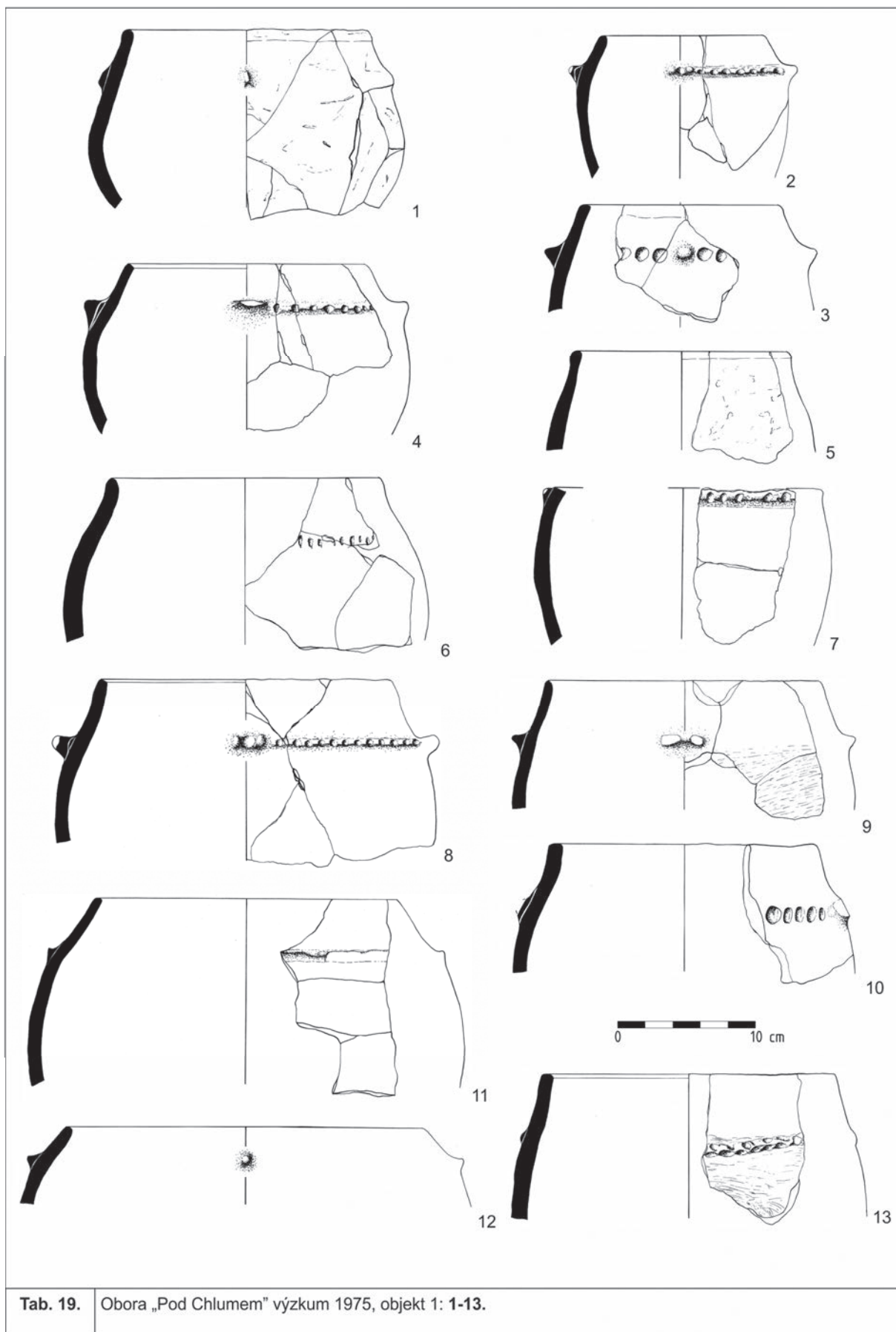

Tab. 16. Krhov „Malý Chlum“ sondáž 1982, sonda S: 1-2 ú. S 4-5, h. 0-dno; 3-7 ú. S 5-6, h. 0-30; 8-9 ú. S 5-6, h. 80-90; 10-27 ú. S 7-8, h. 0-95; 28 ú. S 8-9, h. 90-105; 29-50 ú. S 8-10, h. 0-95.

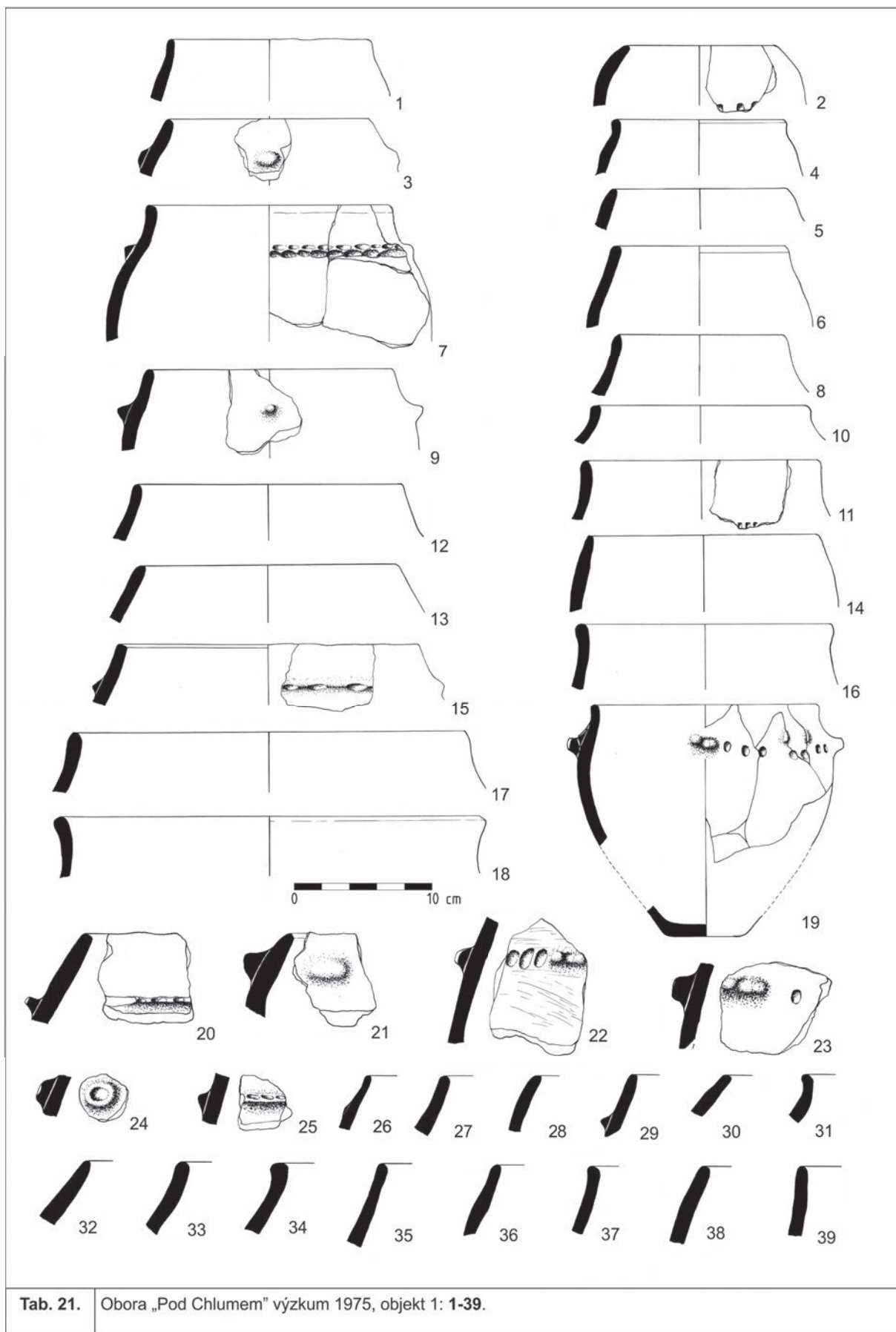
Tab. 18. Krhov „Malý Chlum“ 1 sondáž 1983, sonda J; 2 sondáž 1982, sonda S, ú. S 0-2; 4 sondáž 1982, sonda S; 3, 5 sondáž 70. léta, sonda S; 6 sondáž 1982, sonda S; 7 bez nálezových okolností; 8-21, 23-28 prospekce 8. 11. 2015; 22 sonda J, povrchový sběr 2002; 29-32 sondáž 1982, sonda S, ú. S 0-1, h. 0-40; 33 sondáž 1982, sonda S, ú. S II, h. 0-100; 34 sondáž 1983, sonda J, ú. D 16, C 15, 16, h. 20-50; 35 sondáž 70. léta, sonda S, S-35/12; 36 sondáž 1982, sonda S, ú S 1-2, h. 0-40; 37-38 povrchový sběr A. Štřof 1971; 8 eneolitická keramika; 14, 28 novověká keramika.

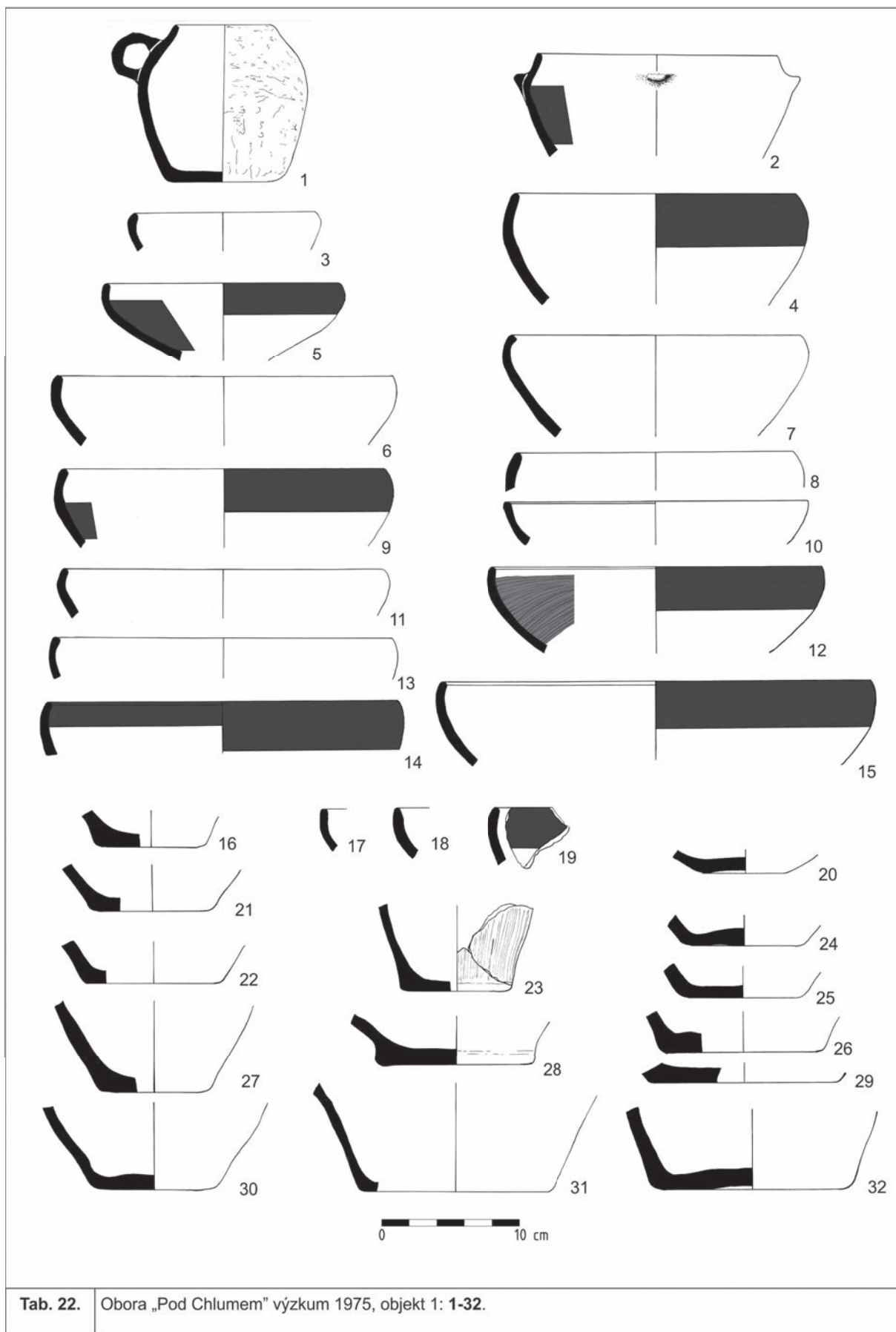
Tab. 19. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1975, objekt 1: 1-13.

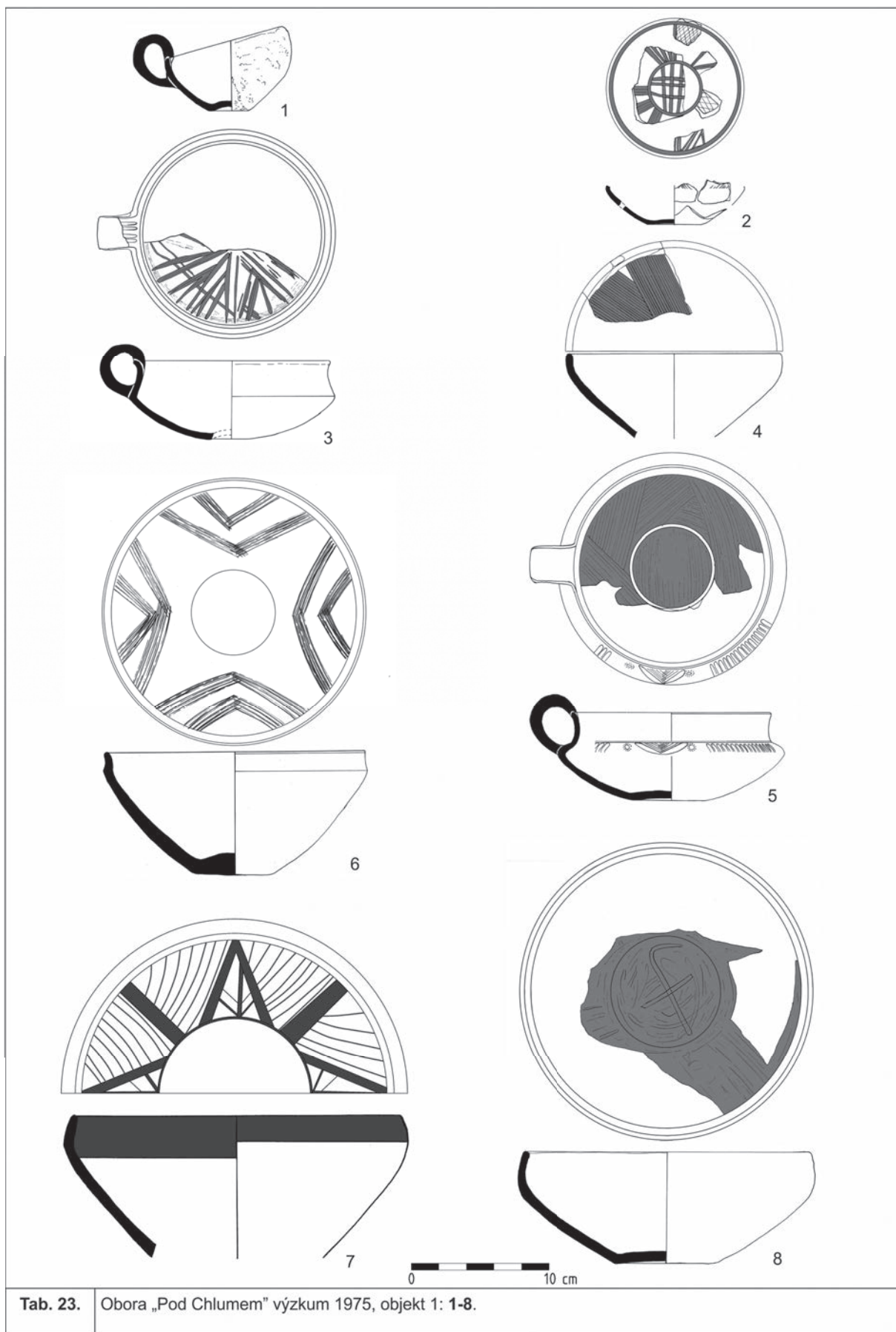
Tab. 20. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1975, objekt 1: 1-19.

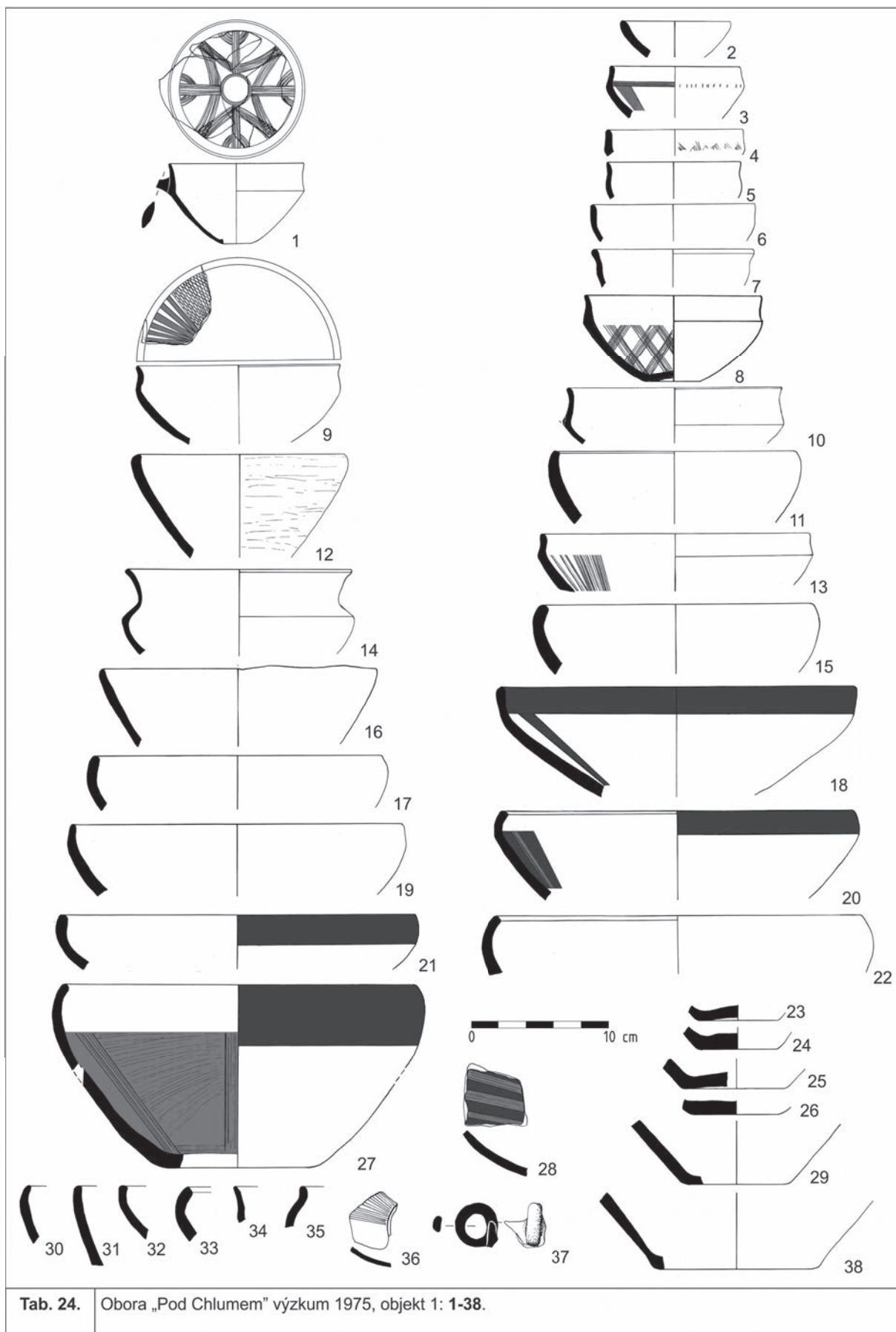
Tab. 21. Obora „Pod Chlumem” výzkum 1975, objekt 1: 1-39.

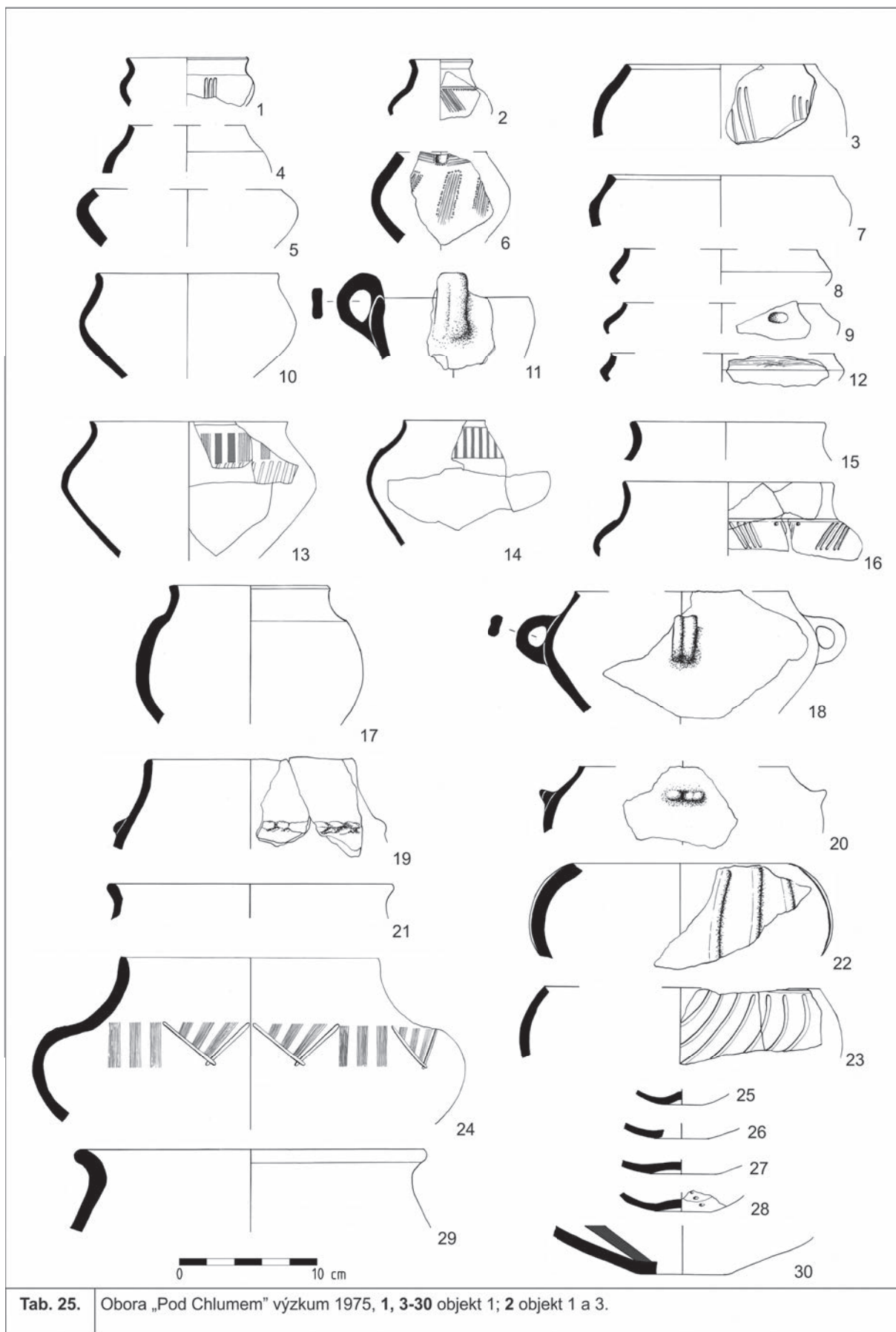
Tab. 22. Obora „Pod Chlumem” výzkum 1975, objekt 1: 1-32.

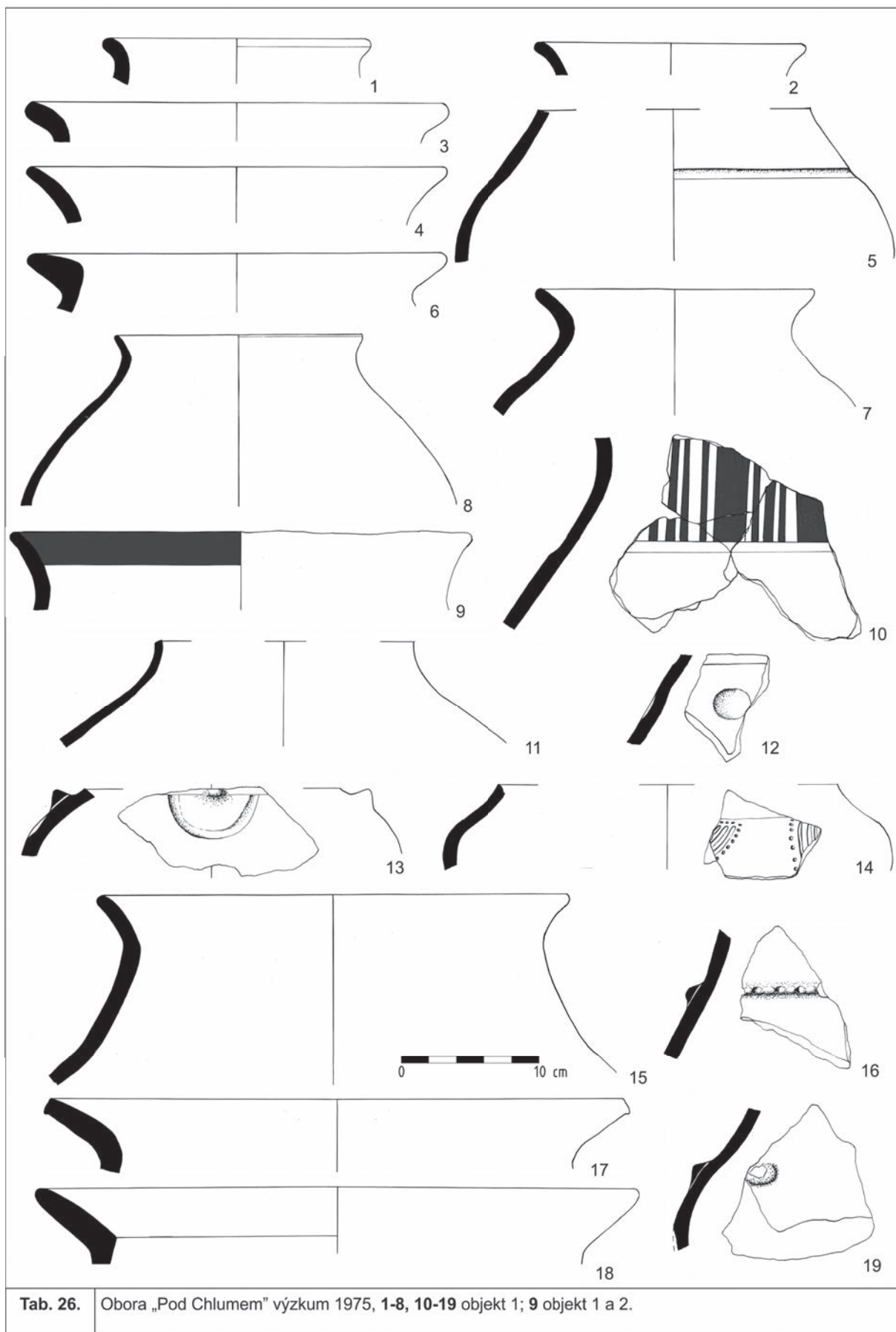

Tab. 23. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1975, objekt 1: 1-8.

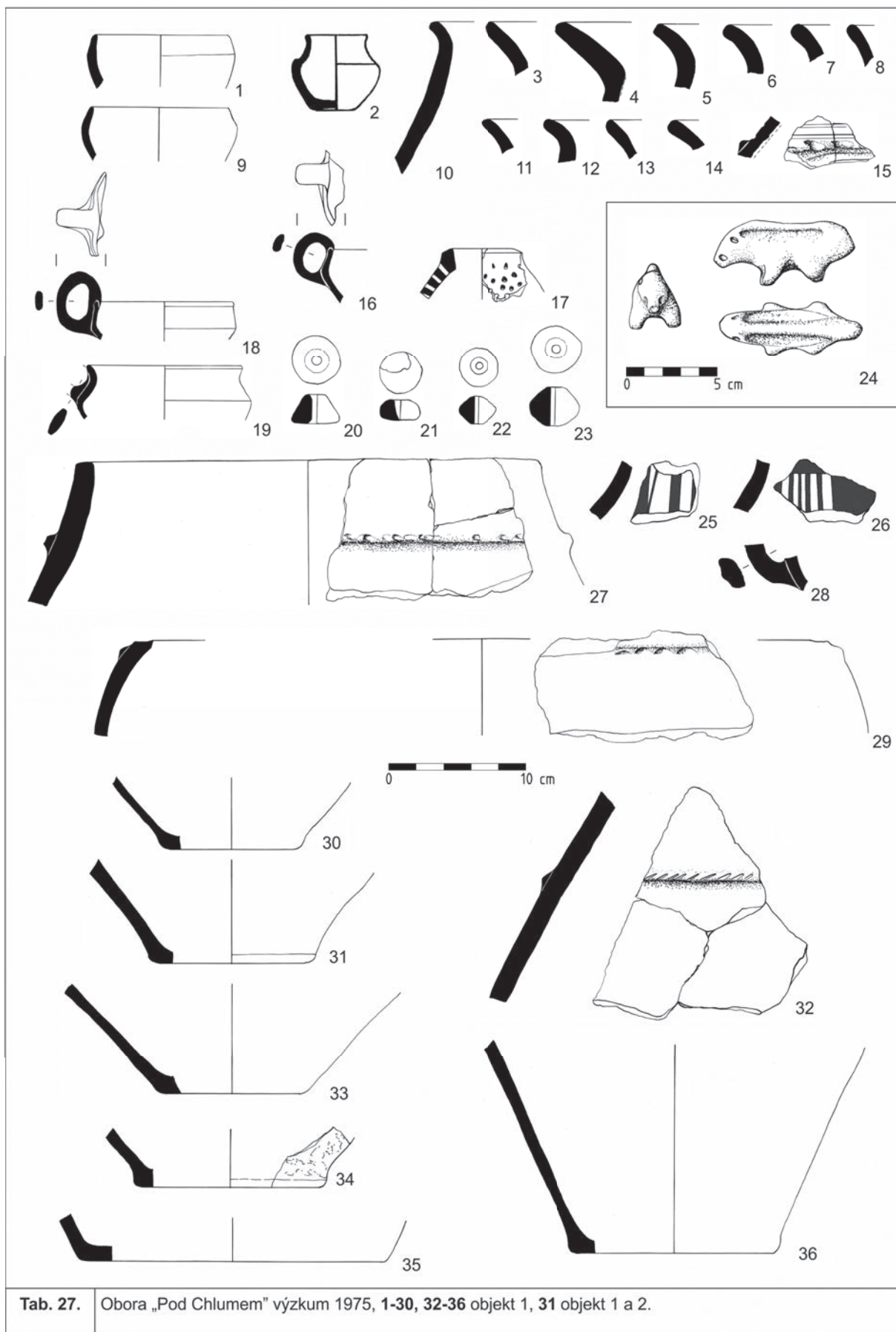

Tab. 24. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1975, objekt 1: 1-38.

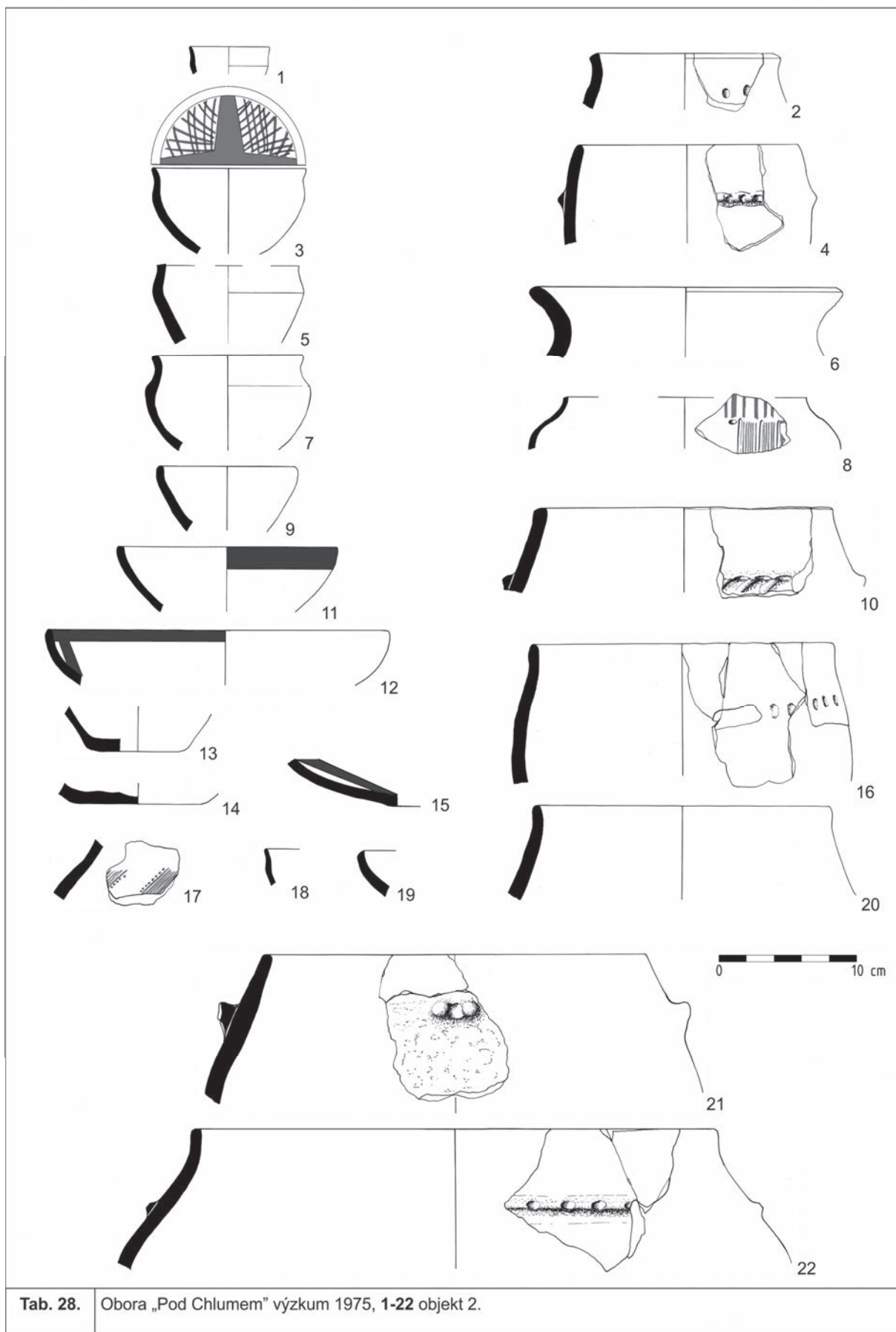

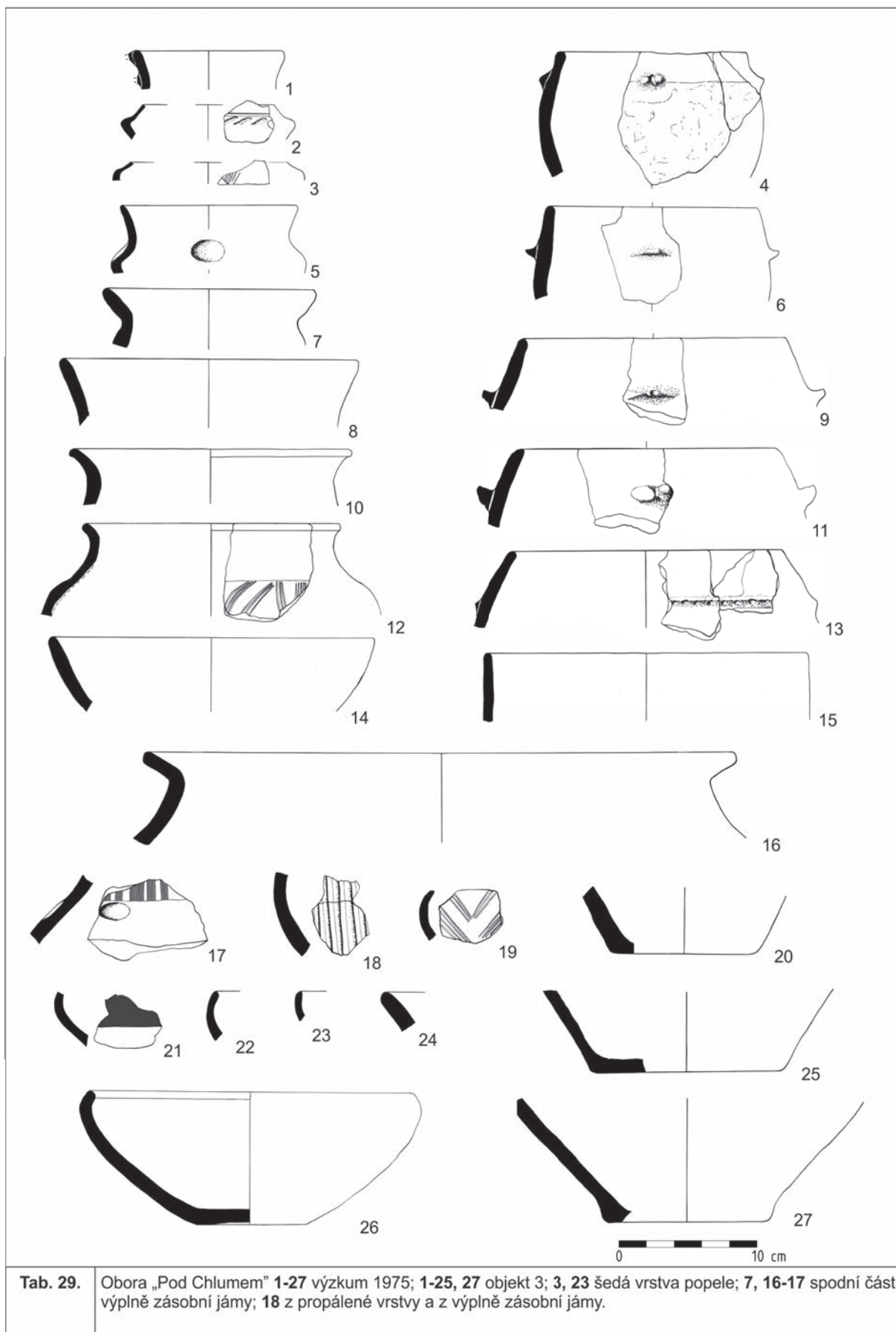
Tab. 26. Obora „Pod Chlumem” výzkum 1975, 1-8, 10-19 objekt 1; 9 objekt 1 a 2.

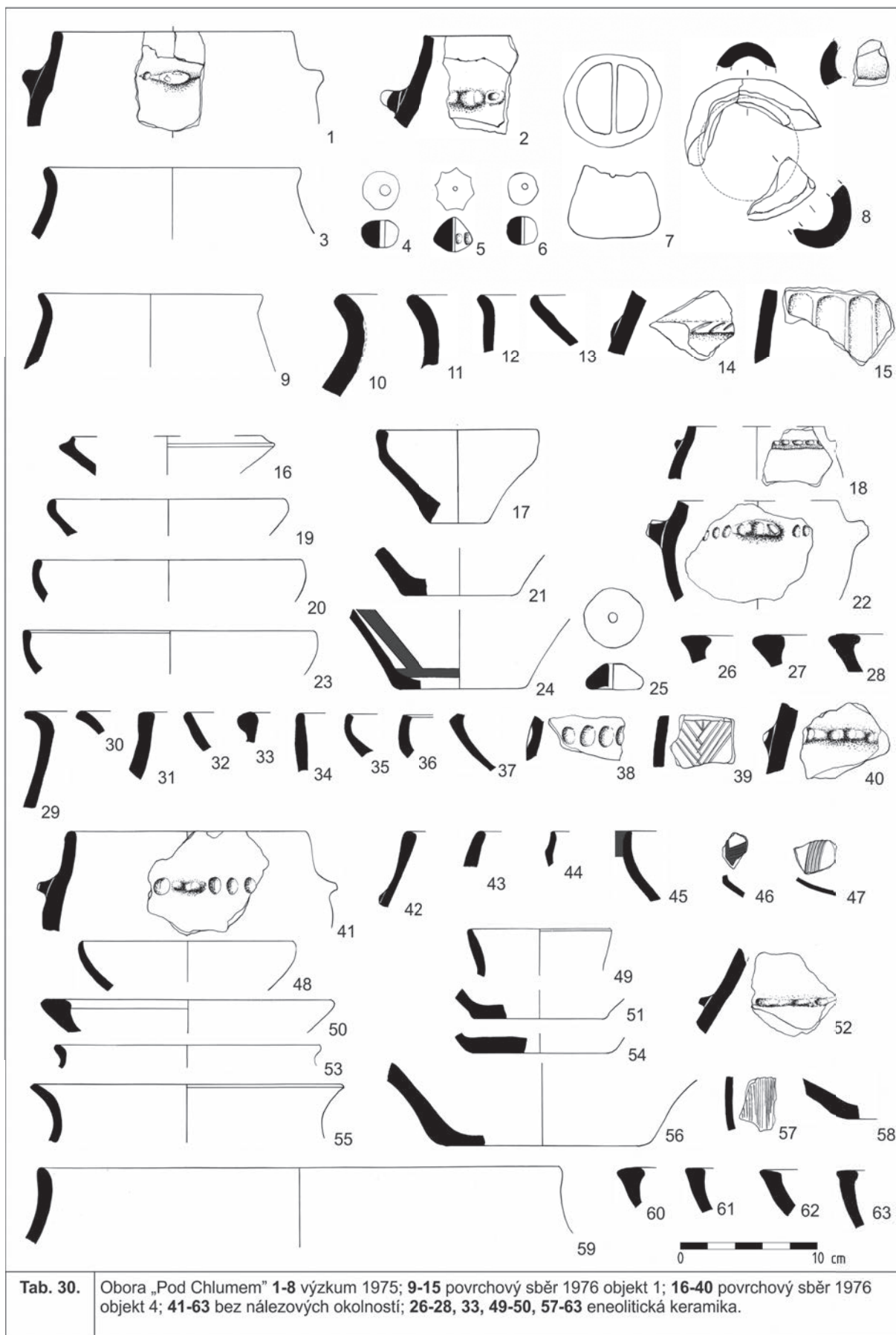

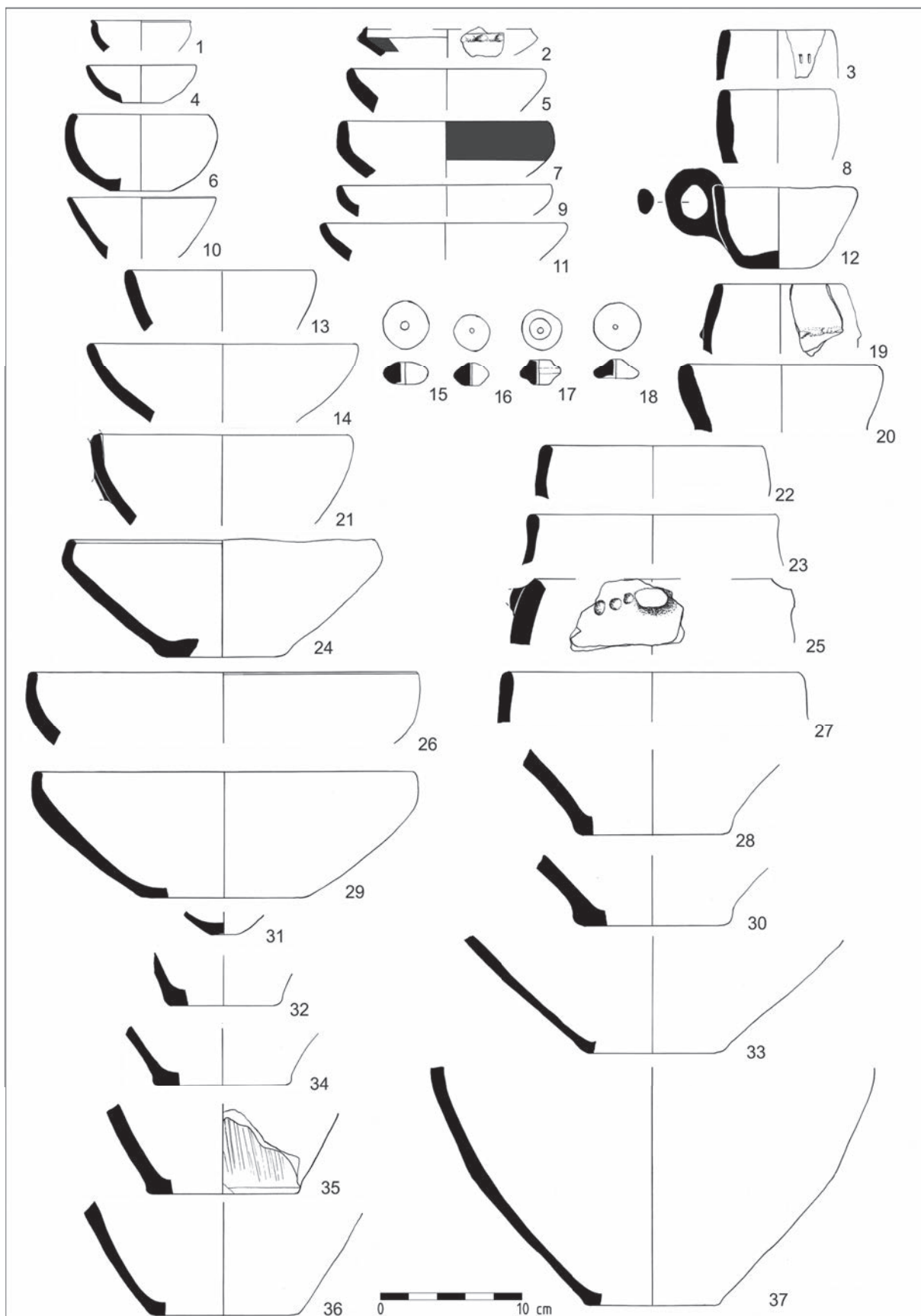
Tab. 27. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1975, 1-30, 32-36 objekt 1, 31 objekt 1 a 2.

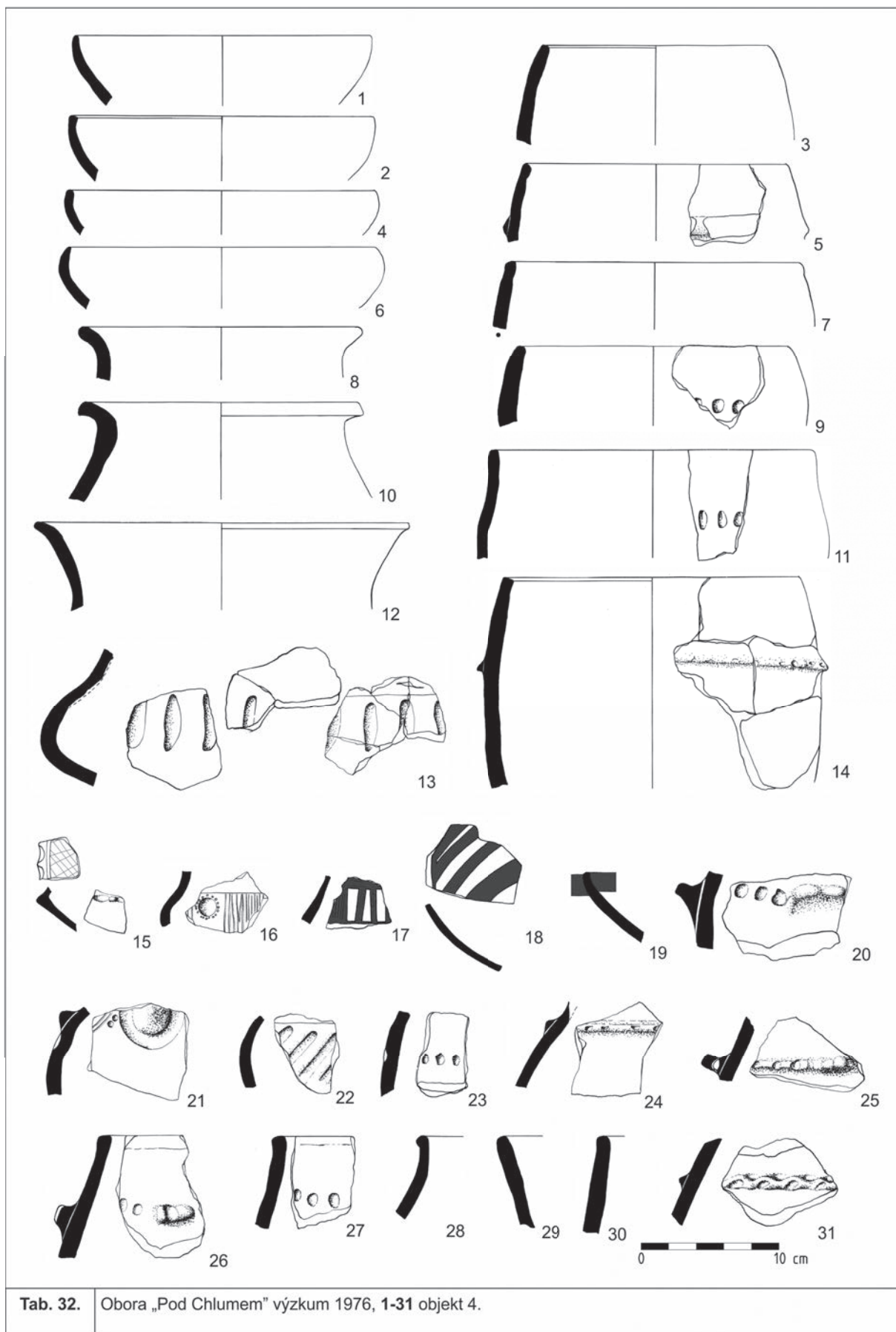
Tab. 28. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1975, 1-22 objekt 2.

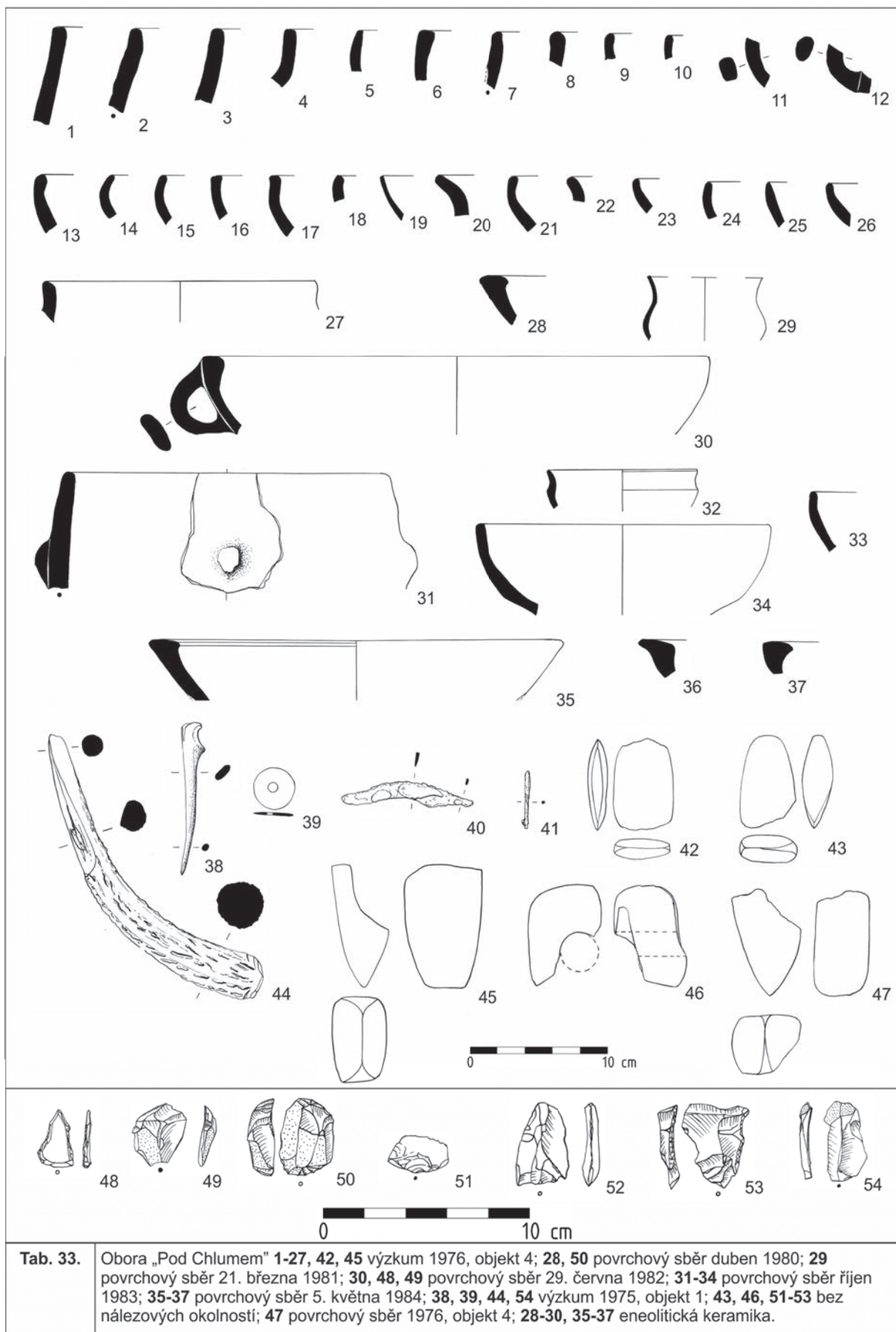

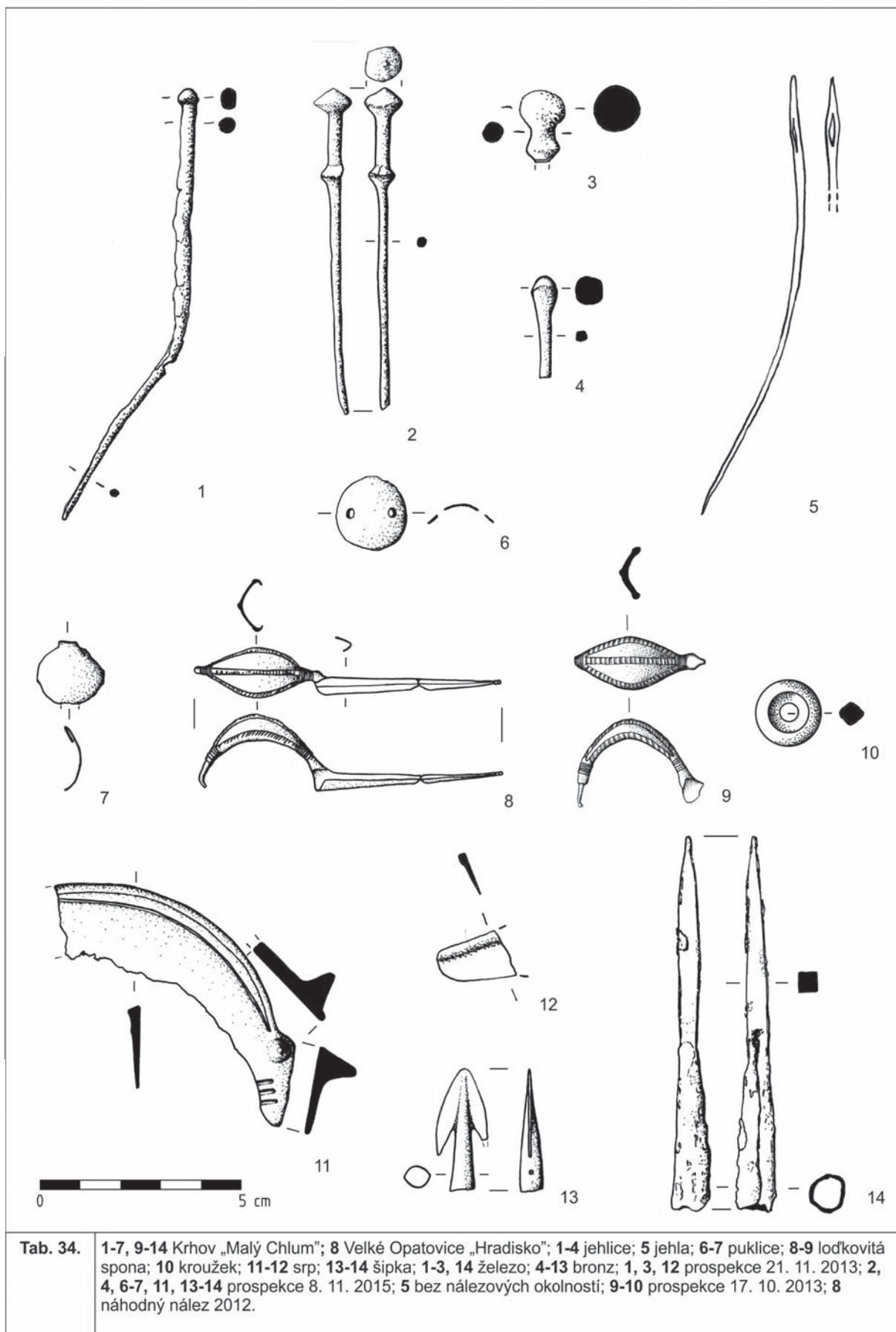
Tab. 31. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1976, 1-37 objekt 4.

Tab. 32. Obora „Pod Chlumem“ výzkum 1976, 1-31 objekt 4.

Tab. 33. Obora „Pod Chlumem“ 1-27, 42, 45 výzkum 1976, objekt 4; 28, 50 povrchový sběr duben 1980; 29 povrchový sběr 21. března 1981; 30, 48, 49 povrchový sběr 29. června 1982; 31-34 povrchový sběr říjen 1983; 35-37 povrchový sběr 5. května 1984; 38, 39, 44, 54 výzkum 1975, objekt 1; 43, 46, 51-53 bez náleзовých okolností; 47 povrchový sběr 1976, objekt 4; 28-30, 35-37 eneolitická keramika.

Tab. 34. 1-7, 9-14 Krhov „Malý Chlum“; 8 Velké Opatovice „Hradisko“; 1-4 jehlice; 5 jehla; 6-7 puklice; 8-9 loďkovitá spona; 10 kroužek; 11-12 srp; 13-14 šipka; 1-3, 14 železo; 4-13 bronz; 1, 3, 12 prospekce 21. 11. 2013; 2, 4, 6-7, 11, 13-14 prospekce 8. 11. 2015; 5 bez nálezových okolností; 9-10 prospekce 17. 10. 2013; 8 náhodný nález 2012.

Tab. 35. 1-10, 12 Krhov „Malý Chlum“; 11 Velké Opatovice „Hradisko“; 1, 2, 4, 5 jehlice; 3, 6 srp; 7, 10 šipka; 8 kolečko; 9 puklička; 11-12 lodkovitá spona; 1-2, 5, 7 železo; 3-4, 6, 8-12 bronz; 1, 5-6 prospekce 21. 11. 2013; 8, 12 prospekce 17. 10. 2013; 2-4, 7, 9-10 prospekce 8. 11. 2015; 11 náhodný nález 2012.

